

UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE VALÈNCIA

La Música a la col·legiata de Xàtiva en el segle XIX.

TESI DOCTORAL

Francisco Martínez Alberola

Directors:

Dr. Andrea Bombi

Dr. Vicent Pons Alós

Tutora:

Dra. Teresa Chàfer Bixquert

PROGRAMA DE DOCTORAT EN ART: PRODUCCIÓ I INVESTIGACIÓ

Facultat de Belles Arts de Sant Carles

(València, maig 2022)

A la meua germana
Vicenta María Martínez Alberola
(1971-2020)

Agraïments

En primer lloc vull agrair d'una manera molt particular el treball que han desenvolupat els directors de la tesi, els doctors Andrea Bombi i Vicent Pons, que han estat sempre al meu costat durant tot el temps que he necessitat per a concloure aquest treball d'investigació. La direcció d'aquest estudi s'ha caracteritzat pel domini de la disciplina, la perspicàcia i la generositat. Les propostes de millora, correccions i valoracions que han aportat els directors, han estat per a mi valuosíssimes i veritablement allixonadores.

Igualment agraït estic a la doctora Teresa Chàfer, tutora d'aquesta tesi, que ha estat en tot moment vetllant i realitzant totes les gestions necessàries perquè el treball alcançara la seua fi. El seu suport i el seu positivisme han estat inestimables.

Aquest treball d'investigació no haguera estat possible sense l'ajuda incondicional de la meua dona, Lorena, i les meues filles, Paula i Júlia. A elles dec tota la paciència que m'han demostrat mentre he passat llargues hores recuperant informació als arxius i redactant aquesta tesi.

A ma mare i a les meues germanes, i a tota la meua família, els agraïsc el suport que he rebut en interessar-se contínuament per l'estat en què es trobava la tesi.

També vull mostrar el meu agraïment a tots els arxiviers que m'han ajudat en la recerca d'informació: molt especialment a Joan Ignasi Pérez Giménez, de la col·legiata de Xàtiva i Catedral de València, sempre atent a les meues sol·licituds i interessat per l'evolució de la tesi; a Isaïes, Juli i Sergi, de l'arxiu històric municipal de Xàtiva, que m'han atés amb gran amabilitat i disponibilitat en totes les ocasions; a Magín Arroyas i Vicent Martínez de l'arxiu de la Catedral de Sogorb, per facilitar-me l'accés a la documentació totes les vegades que ho he necessitat; i a Antonio Lozano, fagot de l'orquestra de Màlaga i a Antonio del Pino de la Catedral de Màlaga.

Per últim, agraïsc a Xema Balbastre, company del departament de Valencià de l'IES Francesc Gil de Canals, la seua bona predisposició a resoldre sempre tots els dubtes lingüístics que m'han sorgit en el transcurs de la redacció de la tesi; i a Alfonso Yépez Santamaría "Chipi" l'audició i la seua valoració de la meua transcripció de la missa d'infants de Juan Cuevas Perales.

Resum

La tesi estudia com va evolucionar la capella musical de la Seu de Xàtiva des de 1814 fins 1909, un moment de gran complexitat sorgit pels processos de canvi en el trànsit cap a l'Edat contemporània, i on el declivi de les institucions religioses ha condicionat els estudis de la música religiosa en el segle XIX, generant discursos que descriuen unívocament un ocàs. Aquest treball proposa una revisió d'aquesta visió que, sense negar el fet del declivi, tinga més en compte les dinàmiques concretes amb les quals l'esglèsia de Xàtiva —clergat i membres laics— va assolir la tasca de garantir el decòrum de les cerimònies religioses en una situació desfavorable i canviant.

La informació nova aportada ens ha permès fixar un punt d'observació no només sobre les dinàmiques institucionals sinó també sobre les persones. En aquest sentit, una bona part d'aquest treball d'investigació està dedicada a les persones que ocuparen llocs dins l'estructura musical de la col·legiata de Santa Maria —reduïda a parròquia més tard— de Xàtiva: mestres de capella, organistes, músics de veu, xiquets i altres joves en formació, ministrers i uns nous actors que s'introdueixen en el teixit urbà, els músics de les bandes de la ciutat, molts d'ells desconeguts avui dia per la historiografia de la música.

L'estudi realitzat sobre la producció musical al si de la Seu de Xàtiva al llarg de gairebé cent anys ens ha permès extraure una visió general que, amb la seva pròpia idiosincràcia, ens permet reconèixer tres fases: la continuïtat, el declivi i el ressorgir. Aquesta diversitat ens permet interpretar d'una forma rica i matisada la realitat de la capella de música de Xàtiva, més enllà d'un concepte simple i generalitzat de “decadència”.

Resumen

La tesis estudia cómo evolucionó la capilla musical de la Seo de Xàtiva desde 1814 hasta 1909, un momento de gran complejidad surgido por los procesos de cambio en el tránsito hacia la Edad contemporánea, y donde el declive de las instituciones religiosas ha condicionado los estudios de la música religiosa en el siglo XIX, generando discursos que describen unívocamente un ocaso. Este trabajo propone una revisión de esta visión que, sin negar el hecho del declive, tenga más en cuenta las dinámicas concretas con las que la iglesia de Xàtiva —clero y miembros laicos— logró la tarea de garantizar el decoro de las ceremonias religiosas en una situación desfavorable y cambiante.

La nueva información aportada nos ha permitido fijar un punto de observación no sólo sobre las dinámicas institucionales sino también sobre las personas. En este sentido, buena parte de este trabajo de investigación está dedicada a las personas que ocuparon puestos dentro de la estructura musical de la colegiata de Santa María —reducida a parroquia más tarde— de Xàtiva: maestros de capilla, organistas, músicos de voz, niños y otros jóvenes en formación, ministriles y unos nuevos actores que se introducen en el tejido urbano, los músicos de las bandas de la ciudad, muchos de ellos desconocidos hoy en día por la historiografía de la música.

El estudio realizado sobre la producción musical en el seno de la Seu de Xàtiva a lo largo de casi cien años nos ha permitido extraer una visión general que, con su propia idiosincracia, nos permite reconocer tres fases: la continuidad, el declive y el resurgir. Esta diversidad nos ha permitido interpretar de forma rica y matizada la realidad de la capilla de música de Xàtiva, más allá de un concepto simple y generalizado de “decadencia”.

Abstract

The thesis studies how the musical chapel of the Seo de Xàtiva evolved from 1814 to 1909, a moment of great complexity arising from the processes of change in traffic towards the contemporary Age, and where the decline of religious institutions has conditioned studies of religious music in the 19th century, generating discourses that unequivocally describe a sunset. This work proposes a review of this vision that, without denying the fact of decline, takes into account the concrete dynamics with which the church of Xàtiva —clergy and lay members— achieved the task of guaranteeing the decorum of religious ceremonies in a unfavorable and changing situation.

The new information provided has allowed us to set a point of observation not only on institutional dynamics but also on people. In this sense, a large part of this research work is dedicated to the people who held positions within the musical structure of the collegiate church of Santa María —later reduced to a parish church— in Xàtiva: chapel masters, organists, voice musicians, children and other young people in training, minstrels and some new actors who are introduced into the urban soundscape, the musicians of the city bands, many of them unknown today by the historiography of music.

The study carried out on musical production within the Seo de Xàtiva over almost a hundred years has allowed us to extract a general vision that, with its own idiosyncrasy, allows us to recognize three phases: continuity, decline and resurgence. This diversity has allowed to interpret the reality of the Xàtiva music chapel in a rich and nuanced way, beyond a simple and generalized concept of decadence.

ÍNDIX

Introducció	12
1. La ciutat de Xàtiva en el huitcents i primera dècada del segle XX	13
2. La Col·legiata de Santa Maria de Xàtiva.....	17
3. Historiografia de la música a Xàtiva	19
4. La tesi dins la historiografia musical espanyola.....	22
5. Fonts documentals per a la investigació de la música en la Col·legiata de Xàtiva en el segle XIX.....	27
6. Objectius.....	32
7. Estructura de la tesi.....	33
8. Metodologia.....	37
TAULA D'ABREVIATURES	40
Capítol 1: La mestria de capella en la Seu de Xàtiva durant el segle XIX i primera dècada del segle XX	41
1.1. La primera meitat del segle: Juan Cuevas i Josep Alberola	43
1.2. La segona meitat del segle.....	47
1.3. Salari i obligacions del mestre de capella.....	50
1.4. Aprendre l'ofici i seguir al mestre	54
1.4.1. <i>Deixebles de Josep Morata</i>	58
1.4.2. <i>Deixebles de Juan Cuevas i Josep Alberola</i>	60
1.4.3. <i>Escolans en la segona meitat del segle XIX</i>	63
ANNEX.....	65
1.5. Altres centres de formació musical a Xàtiva durant el huitcents i primera dècada del segle XX	70
Capítol 2: Organistes de la Seu de Xàtiva durant el segle XIX i primera dècada del segle XX	76
2.1. Organistes de la Seu de Xàtiva	76
2.2. El llegat de mossén Tomás Ciurana	77
2.2.1. <i>Testaments</i>	79
2.2.2. <i>Qüestions d'habitatge</i>	84
2.2.3. <i>Confraries</i>	86
2.2.4. <i>La tasca pedagògica de Tomás Ciurana</i>	87
2.2.5. <i>El relleu de mossén Tomás Ciurana</i>	90
2.2.6. <i>Joaquín Aparicio Ibáñez (Enguera 1799-València 1851)</i>	98

2.2.7. <i>Un organista desconegut per la historiografia de la música: Francisco Martí Martínez (Xàtiva 1817-1903)</i>	104
2.2.8. <i>Francisco Tito Pérez (La Vila Joiosa 1874-1950)</i>	107
2.2.9. <i>Fi de segle. Ambivalència de càrrecs o no?</i>	110
2.3. El segon organista de la Seu	111
Capítol 3: Cinc segles sonant l'orgue dins dels murs de la Seu	120
3.1. L'ús de l'instrument.....	129
3.2. Uns ajudants indispensables: els manxadors	131
Capítol 4: La capella de música de la Seu de Xàtiva i els ministrers de la Ciutat 137	
4.1. La pervivència i continuïtat d'una institució	139
4.1.1. <i>El col·lapse d'una institució.</i>	144
4.1.2. <i>Aires de renovació per a la capella després de La Restauració</i>	146
4.2. Finançament de la capella de música	148
4.2.1. <i>Els Propis i arbitris de la Ciutat</i>	149
4.2.2. <i>La Mensa canonical</i>	150
4.2.3. <i>La Mensa comuna</i>	150
4.2.4. <i>L'administració de Salabert</i>	151
4.2.5. <i>Altres fons</i>	152
4.3. Mobilitat dels músics de la capella.....	153
4.4. Els ministrers de la Ciutat.....	156
4.4.1. <i>Pagaments extraordinaris de la Ciutat als que feien de ministrers</i>	159
Capítol 5: Les bandes de música a Xàtiva en el huitcents	166
5.1. Bandes de guerra en el primer terç del huitcents a Xàtiva	168
5.2. Les primeres agrupacions musicals civils de Xàtiva	171
5.3. La banda Primitiva de Xàtiva	173
5.4. La Música Nova de Xàtiva	176
Capítol 6: Repertoris en la Col·legiata de Xàtiva durant el huitcents i primera dècada del segle XX	182
6.1. Obres de Josep Morata Garcia (1792-1814).....	185
6.1.1. <i>Villancet a los Santos Reyes (gener 1814)</i>	190
6.2. Obres de Juan Vicente Cuevas Perales (1782-1855).....	192
6.2.1. <i>Missa d'Infants (1821)</i>	199
6.3. Obres de Josep Alberola (1815-1818) i (1826-1847).....	201
6.3.1. <i>Te lucis ante terminum de Josep Morata, copiat per Alberola l'any 1833.</i>	203

6.4. Obres de Josep Cameno Candel	203
6.5. Obres de Matías Tomás i Quintin Alfonso.....	204
6.6. Repertori d'obres d'altres autors forans.	205
7. Conclusions	213
8. BIBLIOGRAFIA	222
9. APÈNDIX DOCUMENTAL.....	231
9.1. Determinacions capitulars de l'Arxiu històric de la col·legiata de Xàtiva.....	232
9.2. Documents de l'Arxiu històric de la col·legiata de Xàtiva relacionats amb l'orgue i els organistes.	276
9.3. Actes de defunció i testaments. Arxiu històric de la col·legiata de Xàtiva	297
9.4. Determinacions capitulars Arxiu històric municipal de Xàtiva.....	306
9.5. Memorials i correspondència de l'Ajuntament de Xàtiva	372
10. Taules i altres materials d'elaboració pròpia.	385
11. Obres transcrites	411

Introducció

La tesi que presentem és el fruit del treball d'investigació que hem portat a terme principalment en dos arxius històrics de la ciutat de Xàtiva: l'arxiu de la col·legiata basílica de Santa Maria "La Seu" i l'arxiu municipal.¹ Aquest treball de recerca té el seu origen en la monografia que vam presentar en la Universitat Politècnica de València per a l'obtenció del diploma d'estudis avançats, investigació que se centrava en el magisteri del mestre Josep Morata Garcia a Xàtiva i l'univers que envoltava el músic durant el temps que aquest va estar al capdavant de la capella de música de la Seu. La curiositat i ànsia de conèixer l'esdevenir de la capella de música de la Seu després de la renúncia del mestre Morata va motivar la realització d'aquesta investigació, principalment perquè no hi ha un estudi sistemàtic dels músics i la música de la Seu de Xàtiva durant el segle XIX.

Les fites cronològiques que emmarquen el treball de recerca no són arbitràries i cobreixen un període de quasi cent anys, des que el mestre Morata es trasllada a Cartagena l'any 1814 fins l'any 1909 en que la parròquia major de Xàtiva és restituïda novament a col·legiata. Al llarg d'aquest lapse de temps la ciutat i la seua col·legiata sofriran canvis socials, polítics i econòmics importants que són conseqüència directa dels esdeveniments ocorreguts en el trànsit des de l'Antic Règim a l'Edat Contemporània.

Per coherència i unitat, l'objecte d'estudi es circumscriu a l'àmbit de la producció musical religiosa i els músics de la capella de música de la Col·legiata exclusivament i per tant la investigació no ha contemplat altres manifestacions musicals que es pogueren donar en la resta d'esglésies i convents de la ciutat. Els testimonis de la presència i activitat musicals en llocs com les esglésies de Santa Tecla i San Pere o el Reial Monestir de Santa Clara haurien de ser objecte d'una investigació específica que esbrine aquests fenòmens particulars amb el detall que mereixen.

¹ Hem recuperat informació complementària, sobretot de les fonts musicals pertanyents als mestres i organistes de Xàtiva, en els arxius de la Catedral de València, Col·legi del *Corpus Christi*, Catedral de Sogorb, Catedral d'Oriola i Catedral de Màlaga.

1. La ciutat de Xàtiva en el huitcents i primera dècada del segle XX

Una visió ampla de la història de Xàtiva es pot trobar en obres generals com la *Història de Xàtiva* dirigida pel professor Jorge Hermosilla,² o al llibre *Xàtiva, història breu*, especialment la seua última part, on Robert Martínez Canet fa un recorregut històric des de l'Antic Règim fins a la Guerra Civil.³ A més, hi ha un nombre bastant important de publicacions que aporten informació rellevant sobre diferents aspectes de la història i la societat xativina huitcentista que citem a continuació i ens han permés introduir aquesta tesi.

El segle XIX va ser especialment convuls a Espanya,⁴ i també a Xàtiva. La guerra del francès va sotmetre la ciutat de Xàtiva i la Col·legiata al pagament de forts impostos per al manteniment de les tropes d'ambdós bàndols, la qual cosa va fer minvar els cabdals d'ambdues institucions.⁵ La restitució de Ferran VII al tron va representar una clara regressió dels avanços que promulgava la Constitució de Cadis, i no seria fins algun temps després, durant el trienni liberal quan, de manera efímera i transitòria, Xàtiva obtindria l'erecció d'una nova diòcesi i la capitalitat d'una nova província.⁶ La intervenció del diputat xativí Llorenç Villanueva i la seua intercessió per Xàtiva davant les Corts en aquestes dues qüestions contribuïren fortament a la consecució, encara que fugaç, d'aquests objectius històrics.⁷ De manera passatgera i sols fins el retorn de Ferran VII al tron amb l'ajuda dels cent mil fills de Sant Luís, Xàtiva va gaudir de tan anhelades prerrogatives. En canvi, la catedralitat per a la Seu no vindria mai. L'Antic Règim

² HERMOSILLA PLA, Jorge (dir, coord.): *Història de Xàtiva*. València, Universitat de València. Facultat de Geografia i Història, 2006.

³ VELASCO BERZOSA, Àngel [et alii.]: *Xàtiva, historia breu*. València. Quatre fulles, 2004.

⁴ Es pot aconseguir una visió ampla dels esdeveniments polítics, socials i econòmics ocorreguts en el segle XIX a Espanya amb la lectura de FONTANA LÁZARO, Josep: *Historia de España. La época del liberalismo*. Vol. 6. Marcial Pons, Ediciones de Historia. Madrid, 2015 i VILLARES PAZ, Ramón i MORENO LUZÓN, Javier: *Historia de España. Restauración y Dictadura*. Vol. 7. Marcial Pons, Ediciones de Historia. Barcelona, 2016.

⁵ Vegeu HERNANDO SERRA, M^a. P.-AZNAR I GARCIA, R: *Xàtiva durant la Guerra del Francès (1808-1814)*, Xàtiva 2002.

⁶ Vegeu TORRES FAUS, F: *La província de Xàtiva: història d'una il·lusió efímera (d'abril de 1822 a octubre de 1823)*, Xàtiva 2001.

⁷ Germán Ramírez Aledón va presentar el passat 5 de febrer de 2021 en la Universitat de València la seua tesi doctoral amb el títol "Joaquín Lorenzo Villanueva (1757-1837): un paradigma del tránsito de la ilustración al liberalismo" sobre el diputat Villanueva, que representa l'estudi més profund i ampli que s'ha realitzat fins ara sobre el personatge.

semblava ressorgir i l'ajusticiament dels constitucionalistes es va fer ressò a la ciutat xativina. Molts ciutadans, entre ells alguns músics, van haver d'acreditar la seua adhesió a l'altar i al tron. La fi de la Dècada Ominosa va fer esclatar el problema successori i sota la regència de María Cristina, els lliberals i absolutistes pugnaren pel poder al llarg de quasi tota la centúria.⁸ La ciutat de Xàtiva es va veure immersa en aquesta pugna i els relleus dels governants adscrits a una o altra facció es produïren en l'Ajuntament al llarg del segle. Els diferents regiments i batallons aquarterats a Xàtiva per a garantir la sobirania dels governs comportaren l'aparició de les primeres bandes de guerra, agrupacions que en el temps influenciarien la creació de les primeres bandes civils de la ciutat. Veurem que aquestes agrupacions s'instaurarien en el paisatge urbà i progressivament desplaçarien la capella de música de la Seu absorbint les tasques que aquesta venia fent fins llavors.

Les desamortitzacions dels anys 1835 i 1836, la supressió del delme i el tancament de diferents convents de la ciutat provocaren la fugida de molts religiosos i la reubicació d'altres. El procés culminaria amb el Concordat d'Isabel II en el què la Col·legiata fou reduïda a parròquia major.⁹ Des d'aleshores el declivi de la institució va anar *in crescendo* fins a les acaballes del segle. La parròquia major de Xàtiva no podia suportar una estructura musical tan rica i poderosa com havia estat la capella de música en segles anteriors. Les dotacions de culte i clero que rebia l'església per al seu manteniment van anar reduint-se en el temps i el poder adquisitiu del clergat va minvar de forma important.

Les actes capitulars de l'Ajuntament i la Col·legiata traspuen la història de la ciutat i la seua lectura ens endinsa en els esdeveniments més importants ocorreguts al llarg de la centúria, els quals tenen tot el nostre interès, tenint en compte que la majoria d'ells es van celebrar amb les funcions civils i eclesiàstiques corresponents en les quals la música va

⁸ Alguns articles interessants que tracten la qüestió es poden llegir en MARTINEZ CANET, Robert: "Realistes i carlins. Les bases socials de la contrarevolució" en *Llibre de Fira. Ajuntament de Xàtiva*, 1998; MARTÍNEZ CANET, Robert: "Absolutisme i força armada. El batallón de voluntarios Realistas de San Felipe nº 9. (1824-1833)" en *Llibre de Fira. Ajuntament de Xàtiva*, 2002; i BLESÀ DUET, Isaïes: "L'Ajuntament de Xàtiva en l'inici de la dècada ominosa, 1823-1833. La purificació de regidors municipals" en *Llibre de Fira. Ajuntament de Xàtiva*, 1997.

⁹ La reducció de la Col·legiata a parròquia major pel Concordat ve tractada de manera general en CÀRCEL ORTÍ, M^a. M: *Relaciones sobre el Estado de las diócesis valencianas*, II, València 1989 i de manera més particular en VENTURA CONEJERO, A: "Dades per a la història eclesiàstica de Xàtiva" en *Papers de la Costera* 7-8. Xàtiva 1992.

jugar sempre un paper essencial. Qualsevol circumstància d'orde civil o religiosa que es celebrava en la ciutat comportava la realització de festejos i celebracions que es concretaven en misses, *Te Deums*, rogatives, processons i commemoracions on participava el poble i l'església. A més dels aniversaris, sants, embarassos i parts de la regina, enllaços nupcials, exèquies, visites i trànsits regis, d'obligatòria realització en la ciutat, l'Ajuntament també disposà la celebració de festejos amb motiu de diferents esdeveniments polítics i socials ocorreguts: jures i proclames, apertura de Corts Generals, entrada de tropes, triomfs en campanyes, fi del còlera, fi de les guerres, renúncies i restitucions, constitució de l'Audiència de Xàtiva, III centenari del naixement del pintor José Ribera l'*Españoleto*, funerals, aniversari de la festa dels terratrèmols (des de 1748) i rogatives pels fenòmens meteorològics i pro pluja sol·licitades pels camperols.

L'església per la seua banda també convocà el poble amb motiu de la celebració de diferents events al seu sí, com el relleu dels diferents pontífexs que se succeïren al llarg de la centúria, la visita dels arquebisbes, la restitució de la cúpula de la Seu, l'erecció de l'estàtua de Calixt III o la celebració del III centenari de la Verge de la Seu. Per citar alguns exemples concrets, l'any 1854 es van traslladar les restes mortals dels ciutadans de Xàtiva des del cementiri de San Feliu a la nova necròpoli situada als afores de la ciutat,¹⁰ i eixe mateix any arribava el ferrocarril a Xàtiva, millorant així el sistema de transport i comunicacions.¹¹ Un any més tard la ciutat fou assotada pel còlera i un bon nombre de veïns i veïnes van sucumbir per la malaltia produint-se un descens demogràfic important. La malaltia reincidiria en diverses ocasions fins l'any 1890.¹²

La ciutat, en la segona meitat de segle va anar configurant-se com la ciutat contemporània que coneguem hui dia: es suprimiren les portes i s'enderrocaren diferents trams de la muralla medieval, la ciutat va anar estenent-se cap a la vega i algunes cases foren enderrocades per a constituir un entramat de carrers més racional. L'enllumenat públic, primer amb petroli i després amb gas, va dotar d'una altra fisonomia el paisatge urbà per

¹⁰ Una crònica detallada d'aquest esdeveniment es pot llegir en BOIX, Vicente: *Xàtiva. Memorias, recuerdos y tradiciones de esta antigua ciudad*. Edición facsímil, Valencia 1980. (Edició original, Xàtiva 1857).

¹¹ Vegeu BLESÀ DUET, Isaïes: "La ciudad de Xàtiva en 1854. Final de trayecto de la primera línea de ferrocarril valenciana". En *Historia del ferrocarril en las comarcas valencianas*. La Costera. Generalitat Valenciana. Valencia. 2004. pàgs. 17-32.

¹² HERMOSILLA PLA, Jorge (dir, coord.): *Història de Xàtiva. Op. Cit*, pàg. 358.

les nits i els espais d'oci van anar proliferant en la ciutat. Dins d'aquest paisatge, però més concretament al parterre i a l'albereda, és on començaren a oferir concerts les dues bandes civils de Xàtiva, la banda Primitiva i la Música Nova.¹³

A més del teatre municipal s'hi instauraren els casinos d'algunes associacions locals, on la burgesia benestant podia gaudir de la representació d'espectacles, la major part d'ells amb presència musical. La mateixa església, que havia constituït l'associació de socors d'obers catòlics, a les acaballes del segle oferia vetlades literàries musicals als seus associats.¹⁴ Els primers anys del segle XX és quan la ciutat obrirà el saló de cinematografia en el teatre l'*Españoleto*, que pot considerar-se una fita en la definició d'una oferta cultural moderna en la esfera pública.

La societat xativina de la segona meitat de segle XIX i finals de la centúria va veure incrementada l'oferta d'oci de la ciutat dins la qual hi havia una producció musical ben diversa, que només entra en la tesi en la mesura en que té a veure amb la parròquia: veurem que en les vetlades literàries-musicals que ofería el Cercle d'Obrers Catòlics, fundat per la parròquia major, s'interpretaven obres d'autors espanyols i estrangers, fragments de sarsueles i àries d'òperes sobretot, a càrrec d'algunes veus i l'acompanyament del piano o l'harmonium amb la participació d'algun clergue músic. Degut a què la parròquia major suportava una estructura musical molt menuda —que es reduïa al mestre, l'organista, un sotscabiscol, tres o quatre escolans i uns quants sotsajudants—, les orquestres que albergaven les dues bandes civils de Xàtiva es van introduir en el temple per a acompanyar les poques veus que quedaven en la capella de música en moments de major solemnitat a les acaballes de segle. Si l'oferta cultural de la ciutat s'havia incrementat considerablement a finals de la centúria, l'activitat cultural de la parròquia tampoc va cessar i va continuar el seu camí en circumstàncies gens favorables, i sobretot en moments crítics durant el Sexenni Democràtic i la I República¹⁵.

¹³ Els diferents números dels periòdics *El clamor setabense* i *El progreso* conservats de l'últim quart de segle donen informació sobre la participació de les bandes de música de la Ciutat en diferents espais de la població: el casino, el teatre, o l'Albereda.

¹⁴ Vegeu BLESÀ DUET, Isaïes y MARTINEZ CANET, Robert: *L'acció social de la Col·legiata de Xàtiva i les societats de resistència (1875-1924)*. Associació d'Amics de la Costera. Xàtiva. 1998.

¹⁵ Vegeu RAMÍREZ, Germán: 1868 Revolució democràtica a Xàtiva. Ajuntament de Xàtiva. *Llibre de Fira* 1984, i BLESÀ DUET, Isaïes: 1873. I República a Xàtiva. Ajuntament de Xàtiva. *Llibre de Fira* 1990.

2. La Col·legiata de Santa Maria de Xàtiva

La manca d'un estudi ampli i sistemàtic de l'església de Xàtiva i la seua economia en el segle XIX no ens impedeix extraure una visió global de la situació que travessa la col·legiata de Xàtiva durant el huitcents i primera dècada del segle XX, gràcies a la informació recopilada per la historiografia clàssica i a la que s'extreu d'un bon nombre d'estudis i publicacions que han anat sorgint darrerament i que, amb rigor interpretatiu i de manera tangencial, aborden diferents aspectes que complementen la història de la col·legiata en el tram objecte d'estudi d'aquesta tesi.¹⁶

L'església major de Santa Maria de Xàtiva, segona església de l'arxidiòcesi de València durant l'Antic Règim, erigida en col·legiata l'any 1413, encara en la primera meitat del segle XIX gaudia de les mateixes prerrogatives concedides en la butlla papal d'erecció. El capítol col·legial estava constituït per quinze canonges, tres dels quals eren dignitats: el degà, primera autoritat, el sacrista i el xantre. A més s'hi instauraren set oficis —dos sotscabiscols, dos domers, epistoler, evangelister i sotsacrista— que perviuran fins el Concordat d'Isabel II en què la col·legiata es veurà reduïda a parròquia major i es dissoldrà el capítol col·legial, passant els canonges a les catedrals de Sogorb i Oriola.¹⁷

L'any 1814 la col·legiata comptava amb 65 beneficiats, nombre que anirà reduint-se al llarg de la centúria, sobretot després del Concordat.¹⁸ La gran crisi que sofreix l'església de Xàtiva en la segona meitat del segle XIX va anar forjant-se amb anterioritat: la guerra

¹⁶ A més de les “Dades per a la història eclesiàstica de Xàtiva” de Ventura Conejero citada més amunt (vegeu nota 6), dins la historiografia clàssica trobem informació en BOIX, Vicente: *Xàtiva, memorias, recuerdos y tradiciones de esta antigua ciudad*, Játiva, Imprenta y Librería de Blas Bellver, 1857; VIÑES Y MASIP, Gonzalo. J, “La Patrona de Játiva”, dins de *Grandezas religiosas setabenses*, Xàtiva-1923 i en SARTHOU CARRERES, Carlos: *Datos para la Historia de Játiva*, Ayuntamiento de Xàtiva, 1933-1935, 3 vols. També hi trobem informació en CARCEL, Vicente: “La colegiata de Xàtiva durante los siglos XIX y XX” en el *Llibre d'Estudis de la X edició de l'exposició La Llum de les Imatges*. Lux Mundi, Xàtiva 2007. Capítol IX, pàgs. 193-203. Entre les publicacions més recents que aporten informació sobre l'església de Xàtiva en general i de l'església de Xàtiva en la segona meitat del segle XIX en particular destaquem l'estudi del professor Vicent Pons: *La iglesia en Xàtiva. Textos y documentos*. Xàtiva: Iglesia Colegial Basílica de Santa María, Aula de Cultura Beato Gonzalo Viñes, 2013. Igualment valuosa és la introducció que fan Josep Cerdà, Joan Ignasi Pérez Giménez i Xavier Serra a l'*Inventari dels arxius parroquials de La Costera* editat per la Facultat de Teologia San Vicent Ferrer de València, 2013.

¹⁷ PONS, Vicent: *La iglesia en Xàtiva. Textos y documentos*. Xàtiva: Iglesia Colegial Basílica de Santa María, Aula de Cultura Beato Gonzalo Viñes, 2013, pàgs. 143-155.

¹⁸ L'any 1841 la Col·legiata tenia dènou beneficiats, quinze l'any 1851 i sis a les acaballes de segle (1895-1899).

del francès va afectar econòmicament les arquees de la institució com ja hem assenyalat més amunt, i les desamortitzacions i la supressió del delme acabaren de deixar-la en un estat econòmic deplorable. A més, a partir de la Constitució de 1837 amb la primera assignació per al culte i clergat, l'església perdria la seua autonomia i passaria a dependre dels pressupostos de l'Estat, situació que s'agreujarà encara més des de 1851 per la supressió de col·legiates com és el cas de Xàtiva.

En conjunt, pot afirmar-se que dins la societat xativina huitcentista el clergat no només es va veure reduït numèricament, sinó que sobretot va experimentar una significativa pèrdua del seu pes específic. Això, com a resultat de la progressiva secularització al llarg de la centúria, al seu torn resultant dels canvis polítics ocorreguts després dels problemes successoris al sí de la monarquia i l'accés al poder dels lliberals que van marcar el trànsit de l'Antic Règim a l'Edat Contemporània.

En paraules de Vicent Pons el període comprés entre 1851 i 1909 va suposar una etapa especial de seixanta anys en què la Seu de Xàtiva perdria totes les prerrogatives que tenia des de 1413. El 16 de març de 1851 es signava el Concordat entre la Santa Seu i el Govern espanyol d'Isabel II. A partir de 1852 el clergat de la Seu es va veure reduït considerablement, disminuint també el volum de la documentació de l'arxiu col·legial.¹⁹

Malgrat aquesta situació de crisi, segons assenyala el professor Vicent Pons, l'església major de Santa Maria de Xàtiva mai va perdre la seua vitalitat, especialment manifesta a les acaballes del segle XIX i coincidint amb el rectorat del sacerdot Josep Pla Ballester durant el qual es posa en marxa una sèrie d'iniciatives econòmiques, socials i culturals destinades a replantejar les relacions de la institució amb la Xàtiva contemporània: es funden la Caixa d'estalvis i Monte de Pietat, la Caixa de crèdit popular, les Escoles Catòliques, el Cercle d'Obrers Catòlics, el Sindicat Agrícola Verge de la Seu, les conferències de San Vicent de Paül, el Patronat de la Joventut Obrera, les Escoles nocturnes per a obrers i Dominicals per a obreres i el setmanari catòlic "El Obrero Setabense".²⁰ L'any 1909 Josep Pla Ballester amb l'ajuda de l'arquebisbe de València

¹⁹ PONS ALÓS, Vicente: *La Iglesia en Xàtiva. Textos y documentos*. Xàtiva, 2013. Pàg. 143.

²⁰ Es pot ampliar la informació sobre l'acció social de la Col·legiata i el Cercle d'obers catòlics en BLESÀ DUET, Isaïes i MARTÍNEZ CANET, Robert: "L'acció social de la Col·legiata de Xàtiva i les societats de resistència (1875-1924)" en *Papers de la Costera* núm. 11, pàgs. 92-111; i sobre la figura de l'abat Josep

Victoriano Guisasola va aconseguir que la parròquia major de Xàtiva fora erigida de nou en Col·legiata, sent nomenat Pla el seu primer abat.²¹ Ací conclou el nostre treball i a partir d'aquest moment considerem que comença una nova etapa en la institució que caldrà estudiar en una altra investigació.

3. Historiografia de la música a Xàtiva

La historiografia de la música a Xàtiva sortosament compta amb un bon nombre de publicacions que ens han servit de referència per a l'elaboració d'aquesta tesi doctoral. A més de les fonts clàssiques del cronista Carlos Sarthou i les cròniques del pare José Hinojosa Daroca, que aporten informació sobre diferents aspectes de la vida musical a Xàtiva en el segle XIX i primeres dècades del segle XX, en les últimes dècades han anat sorgint publicacions que situen Xàtiva en un lloc privilegiat des del punt de vista de la historiografia musical.

L'article de Joan Alonso Llorca i Alfred Boluda Perucho publicat en *Cendres de juny* l'any 1995 és un dels treballs més rigorosos i a partir d'un buidat sistemàtic de les actes capitulars de la Col·legiata, la documentació sobrevivent en l'arxiu dels diferents procediments d'oposicions i la informació extreta de l'arxiu municipal, donen una visió global de la música en la Seu xativina entre els segles XIV i XIX.²²

La tesi de Josep Antoni Alberola sobre la música de la Col·legiata de Xàtiva en el segle XVII és un treball d'obligatòria lectura per a l'elaboració de qualsevol treball posterior. En aquest rigorós i ampli treball d'investigació l'autor dona una visió ampla de l'estructura i funcionament de la capella de música de la Seu en el sis-cents al temps que aprofundeix en aspectes socioeconòmics dels músics de la Seu, mai abans contemplats en

Pla Ballester al llibre CLIMENT BONAFÉ, Arturo: *El gran abad don José Plá*. Xàtiva: Iglesia Colegial Basílica de Santa María, 2014.

²¹ La transcripció de la crònica sencera de l'esdeveniment es pot trobar en CLIMENT BONAFÉ, Arturo: *Papeles de Historia: La Colegiata de Santa María de Xàtiva*, Xàtiva 2008, pàgs. 139-144.

²² ALONSO, Joan i BOLUDA, Alfred: "La Música a Xàtiva (segles XIV-XIX)" en *Cendres de Juny*, núm.2. Institut d'Estudis germans Villanueva. Xàtiva, 1995. pàgs. 9-21.

cap publicació per al cas de Xàtiva.²³ Molts aspectes que menciona Alberola en la seua tesi perviuen en la primera meitat del segle XIX, com nosaltres hem pogut comprovar.

Més recentment Josep Manel Garcia Company en la seua tesi doctoral sobre la música a Xàtiva durant el segle XVIII dona una visió global de la música en la ciutat en el segle de les llums. La seua investigació fa una reconstrucció de la música a Xàtiva des de la desfeta de la ciutat l'any 1707 fins la guerra del francès, punt de partida de les nostres investigacions.²⁴

Per la nostra part, tal i com assenyalàvem més amunt, també hem contribuït a ampliar la historiografia musical de la ciutat de Xàtiva amb dues publicacions: la catalogació del fons musical de la Col·legiata l'any 2004 conjuntament amb José Javier Andrés Rigla, on catalogarem vàries desenes d'obres manuscrites i impreses que van sonar en la Seu a les acaballes del segle XIX,²⁵ i una investigació sobre els vint-i-dos anys del magisteri del mestre Josep Morata García en la seua estada a Xàtiva. En aquest treball desvetllàvem tot l'univers que envoltava el magisteri de Morata en el temps en què aquest estigué al capdavant de la capella de música de la Seu xativina entre dos segles (1792-1814).²⁶

Pel que respecta a l'orgue i als organistes són referència obligada les publicacions de l'organista i clavecinista Vicent Ros. En 2014, juntament amb Anna Jastrzebska, Ros va publicar les obres per a tecla del principal organista del huitcents, Tomás Ciurana.²⁷ En la introducció a aquesta edició Ros amplia la biografia de Ciurana, sobre la qual ja havia intervingut en la sèrie “Vitralls harmònics” inclosa en la revista *Caminem junts* de la Seu.²⁸ En la mateixa sèrie —de la que només es publicaren tres “vitralls”— també amplia

²³ ALBEROLA VERDÚ, Josep Antoni: *Música, església i ciutat: la música a la col·legiata de Xàtiva al segle XVII*. Xàtiva: Matéu Impressors, 2011.

²⁴ GARCIA COMPANYY, Josep Manel: *La música a Xàtiva durant el segle XVIII*. Tesi doctoral. UV. 2015.

²⁵ MARTÍNEZ ALBEROLA, Francisco; ANDRÉS RIGLA, José Javier: *Col·legiata basilica Santa Maria “La Seu” de Xàtiva: fons musical*. València. Digital Gràfic, 2004.

²⁶ MARTÍNEZ ALBEROLA, Francisco: *Música a Xàtiva entre dos segles. Josep Morata García: Mestre de capella de la Col·legiata de Santa Maria de Xàtiva (1792-1814)* Xàtiva, Mateu editors, 2014. Pàgs. 70 i ss.

²⁷ ROS, Vicent i JASTRZEBSKA, Anna: *Tomás Ciurana (1761-1829). Obras para tecla*. Institució Alfons El Magnànim. Col· Partitures, núm. 11. València, 2014.

²⁸ ROS, Vicent: “Vitralls harmònics de la Seu de Xàtiva (1). La figura de Tomás Ciurana (Peñíscola 1761-Xàtiva 1829) en *Caminem junts*, núm. 67. Xàtiva, parròquia de Santa Maria, 2004, pàgs. 47-49.

la biografia de Ramón Torres, opositor a la plaça de primer organista l'any 1829 quan mor Ciurana.²⁹ De Joaquin Aparicio, natural d'Enguera i successor de Tomás Ciurana, Ros aporta dades biogràfiques seues en la revista *El Repique*.³⁰ Vicent Ros, a més, en el seu article “Órganos y organistas de la Seu de Xàtiva”, dóna informació dels diferents orgues de la ciutat de Xàtiva i en el cas concret de l'orgue de la Seu arriba a la reforma de l'organer Tomás Pavón de l'any 1800, al temps que torna a parlar d'alguns organistes del huitcents: Tomás Ciurana, Ramón Torres, Joaquin Aparicio i Francisco Tito.³¹

Els treballs més rigorosos i sistemàtics mencionats tenen la particularitat que estudien i analitzen períodes anteriors al huitcents i al tram objecte d'estudi d'aquesta tesi. D'altres ho fan d'una manera tangencial i dispersa, valga com exemple les diferents veus i entrades en diccionaris i en catàlegs de composicions musicals de les principals institucions religioses de dins i fora del territori valencià, moltes de les quals arpleguen molta informació que aporta Ruiz de Lihory en el seu *Diccionari* l'any 1903.³²

La creixent importància de les bandes de música de Xàtiva resulta evident, només tenint en compte que realitzaran moltes tasques que feien els ministrers i la capella de música de la Seu amb anterioritat. La informació que teníem en el moment d'iniciar la tesi es concretava en diferents articles i publicacions que intentaven resoldre la seua gènesi i formació. En aquest sentit hem d'assenyalar que la lectura de les actes capitulars de

²⁹ ROS, Vicent: “Vitralls harmònics de la Seu de Xàtiva (3). Ramón Torres: un model d'organista desamortitzat” en *Caminem junts*, núm. 32. Xàtiva, parròquia de Santa Maria, gener-abril de 2005, pàgs. 30-33.

³⁰ ROS, Vicent: “La singular trayectoria organística de Enguera” en *El Repique*, nº 56. Enguera, 2.005, pàgs. 55-57.

³¹ ROS, Vicent: “Órganos y organistas de la Seo de Xàtiva” en Llibre d'Estudis de la X edició de l'exposició La Llum de les Imatges. Lux Mundi, Xàtiva 2007. Generalitat Valenciana. Capítol XXVI, pàgs. 639-651. En aquesta publicació Ros desconeix la reforma del factor base Aquilino Amezua a les acaballes de la centúria, intervenció que sí menciona com una hipòtesi Joan Ignasi Pérez Giménez en el seu article a partir de la informació que dóna Sergio Olaso del Campo, cf. PÉREZ GIMÉNEZ, Joan Ignasi: *THEASURUS COLLEGIATAE. Historia y avatares del patrimonio artístico de la Seu de Xàtiva*. Col. DIGNITATEM COLLEGIATAE, núm. 7. Xàtiva: Iglesia Colegial Basílica de Santa María, 2014, pàgs.175-183 i Del CAMPO OLASO, J. Sergio: “La electricidad aplicada al órgano y la aportación de Aquilino Amezua” en *Musiker: Cuadernos de Música*, Donostia-San Sebastian: Eusko Ikaskuntza, núm. 19, 2012. pàgs. 52 i 53.

³² Citem moltes vegades en aquesta tesi el *Diccionari* de Ruiz de Lihory, principalment perquè ens ha resultat utilíssim encara hui dia. Les edicions dels Diccionaris de *la Música Espanyola i Hispanoamericana* i de *la Música Valenciana* dirigides per Emilio Casares, també arpleguen, en alguns casos, molta informació facilitada pel baró d'Alcalalí.

l'Ajuntament així com el buidat de la sèrie de *Propis i arbitris* i d'altra documentació municipal del huitcents ens ha permés reorganitzar la informació aportada fins ara i clarificar alguns aspectes relatius a la formació de les primeres agrupacions musicals xativines i posteriors societats musicals.³³

Pel que respecta als repertoris, les fonts musicals es troben disseminades per diferents arxius de la geografia valenciana i peninsular, la qual cosa ha dificultat en gran mesura el seu accés i posterior estudi. Del ventall d'obres dels mestres i organistes de la Seu de Xàtiva durant aquest període, se'n conserven només algunes pertanyents sobretot al primer terç del segle XIX. De la segona meitat del segle XIX, a més de les obres que constitueixen el fons musical de la Col·legiata, coneixem per al·lusions en les cròniques de Sarthou i el pare Daroca les peces que interpretà la capella de música de la Seu de compositors com Hilarión Eslava, Juan Menchuc, Ludwig Van Beethoven o Lorenzo Perosi, sobretot a les acaballes de la centúria i primeres dècades del segle XX amb motiu de la celebració de solemnitats i esdeveniments especials. El comentari i transcripció que fem de les obres que incloem en el capítol sisé de la tesi contribuirà a conèixer més en profunditat el repertori dels músics de la Seu del huitcents. Si exceptuem l'estudi, la esmentada edició i enregistrament de les obres per a tecla de Tomás Ciurana a càrrec de Vicent Ros i Anna Jastrzebska, i l'enregistrament del *Lauda Jerusalem* i els *Gojos* de Juan Cuevas i un *Magnificat* de Josep Morata en el CD *La Llum musical xativina*,³⁴ les obres dels mestres de capella i organistes de la Seu de Xàtiva en el segle XIX són bastant desconegudes hui dia encara.

4. La tesi dins la historiografia musical espanyola

La tesi en el conjunt de la historiografia musical espanyola del segle XIX, dins la seua dimensió d'historiografia local, parteix de la documentació institucional procurant distanciar-se del que Juan José Carreras anomena “model d'antiquari”, plantejament

³³ Dins la historiografia local trobem dos treballs, ambdós mecanografiats i inèdits a hores d'ara, que es conserven a l'arxiu municipal de Xàtiva: *Antecedentes históricos de la “Primitiva Setabense”* de Rafael Alventosa Garcia (1852), i *Apuntes históricos de la formación de la banda musical “La Nueva” y de su entidad* d'Eduardo Sanchis Morell (s.d., ca 1967). Amb el centenari de la “Música Nova” es va fer una publicació que incloïa diversos articles dels historiadors Agustí Ventura, Vicent Ribes, Sebastià Garrido i Salvador Català sobre les bandes de música (2002) i Isaïes Blesa i Robert Martínez publicaven a Xàtiva la *Història de la Societat Musical “La Primitiva Setabense”* l'any 2014.

³⁴ *La llum musical xativina* [CD]. (2007). Alboraya: E.G. Tabalet. Enregistrament realitzat amb motiu de l'Exposició La Llum de les Imatges a Xàtiva l'any 2007.

recurrent en la majoria de treballs que han sorgit en diferents punts del territori peninsular i que, ofereixen una gran quantitat de referències documentals en períodes anteriors a 1800 però no eviten transmetre una rígida imatge de la institució i enfoquen les seues pràctiques musicals de forma deslligada del paisatge urbà.³⁵

D'aquest model d'antiquari sí mantenim un fonament, necessari d'altra banda per a qualsevol avançament de la reconstrucció històrica, és a dir el fet de partir de les fonts que genera la pròpia institució. Aquesta documentació que ha servit en gran mesura per a la reconstrucció de l'esdevenir de la capella de música de la Seu en el huitcents, i progressem cap a altres enfocaments on la institució que estudiem forma part d'un tot que és la ciutat. En aquest sentit, hem seguit els plantejaments que han fet Miguel Ángel Marín en el seu llibre dedicat a la música en la ciutat de Jaca,³⁶ i Andrea Bombi en la seua contribució sobre la música a València en el segle XVIII,³⁷ publicacions que suposen una revisió necessària respecte al model d'enfocament d'antiquari que assenyalàvem abans. Sobretot per la utilització d'altres fonts documentals (testaments, padrons d'habitants, registres sacramentals, i/o llibres de confraries en el cas de Marín; i actes d'acadèmies literàries, cròniques, cançoners poètics, llibrets d'òpera i oratoris, plecs de villancets i partitures en Andrea Bombi), fonts que permeten reconèixer una varietat d'actors en la producció musical d'una ciutat, més enllà de les institucions eclesiàstiques privilegiades en la historiografia anterior. Aquesta ampliació de la tipologia documental, a més a més, es fa necessària en el cas de la col·legiata de Xàtiva per la manca de documentació institucional sobretot després de l'acord entre l'Església i l'Estat amb la dissolució del capítol col·legial.

Coincidim amb María Antonia Virgili amb la seua observació sobre la manca d'estudis de la música religiosa en el segle XIX espanyol, probablement motivat per l'ombra de declivi generalitzat que cobreix la centúria en les principals institucions religioses del país, com a conseqüència dels mals que travessa l'Església en el trànsit cap a l'Edat

³⁵ CARRERAS LÓPEZ, Juan José: "Música y ciudad: de la historia local a la historia cultural" en BOMBI, Andrea (ed): *Música y cultura urbana en la Edad Moderna*. Valencia, Universidad de Valencia, 2005; pàgs.31-37.

³⁶ MARÍN, Miguel Ángel: *Music on the margin. Urban musical life in eighteenth-century. Jaca (Spain)*. Kassel, Reichenberger, 2002.

³⁷ BOMBI, Andrea: *Entre tradición y modernidad: el italianismo musical en Valencia (1685-1738)*. València, Institut Valencià de Cultura, Generalitat Valenciana, 2012.

contemporània.³⁸ Entre els pocs treballs d'investigació que trobem en els últims anys en el territori valencià sobre les institucions religioses en el segle XIX, caldria citar la tesi d'Elena Aguilar, que aporta noves dades sobre una part del patrimoni documental i musical conservat a la basílica arxiprestal de Morella pel descobriment per part de l'autora d'un nou armari ple de partitures sense catalogar ni inventariar que ha donat un bon nombre d'obres i autors nous.³⁹

D'altra banda, l'auge d'altres sistemes de producció musicals al llarg del huitcents també ha orientat la investigació cap a aquestos sistemes productius fora de l'àmbit religiós. Això queda reflectit en la *Historia de la música en España e Hispanoamérica* en l'edició de Juan José Carreras, on la música religiosa espanyola del segle XIX ocupa un espai reduït i dispers en diferents epígrafs, conseqüència directa de l'atractiu que representa la gran explosió musical del huitcents en altres àmbits de la producció musical.⁴⁰

No obstant això, Carreras en aquestes poques pàgines, però més concretament en l'epígraf *Desamortizaciones*, dona una visió molt significativa de la situació de la música religiosa a Espanya en el segle XIX. Segons assenyala, la crisi de la professió musical que ja anunciava el canonge Francisco Prieto de Torres en el seu escrit "sobre las causas de los atrasos de la música española" l'any 1791, es remuntava a les acaballes del segle XVIII i no s'inicià ni amb motiu de la invasió napoleònica ni a causa dels processos de nacionalització dels bens eclesiàstics, tot i que serviren per a accelerar els canvis. Aquesta crisi es va manifestar en una severa pèrdua de reconeixement, no sols econòmica, sinó social i simbòlica del músic, diagnòstic que va inaugurar un discurs crític que es perllongaria al llarg del segle.

³⁸ VIRGILI BLANQUET, María Antonia: "La Música religiosa en el siglo XIX español" en *Revista Catalana de Musicologia*. Núm. II, 2004. Pàgs. 181-202.

³⁹ AGUILAR GASULLA, Elena: La música en la Basílica Arciprestal de Morella. Tesi doctoral. Universitat Politècnica de València, 2017.

⁴⁰ Les poques pàgines que dedica el volum de Juan José Carreras a la música religiosa en *La Música en España en el siglo XIX de la Historia de la música en España e Hispanoamérica*, vol. 5, es concreten en alguns epígrafs solts (*Desamortizaciones*, pàgs. 83-87; *El festerio como empresario*, pàgs. 88 i 89; *Fantasmas catedralicios*, pàgs. 134-136; *Lugares de memoria: funerales y momumentos*, pàgs. 215-223; *Miserere*, pàgs. 398-400) i en el capítol *Restauración y dignificación de lo sacro* que escriu Teresa Cascudo, pàgs. 586-594.

Segons Carreras, els músics que van sofrir el major canvi en les seues condicions laborals en el transcurs del segle XIX van ser els que estaven lligats a l'Església —malgrat no foren els únics—: aquests passaren de la relativa seguretat que implicaven les places al servei de les catedrals, monestirs i col·legiates, a la incertesa de la lliure contractació en funció de la demanda del mercat. Si la importància de les capelles catedralícies a les acaballes del segle XVIII era un fet indubtable, tota la trama d'institucions i modes de vida dels músics va sofrir un primer embat amb la invasió francesa, les atrocitats bèl·liques i les consegüents càrregues en forma de subsidis i impostos extraordinaris als que es van veure sotmeses a pagar les institucions.

Les rutines catedralícies van continuar i l'absolutisme fernandí va intentar restablir els privilegis eclesials una vegada acabada la guerra. Tanmateix, Carreras descriu un procés de merma econòmica que arrenca a partir de 1809 i que, amb les successives desamortitzacions, van afectar seriosament al mode de vida catedralici. Les conseqüències econòmiques, socials i musicals d'aquesta profunda transformació —que responen a un procés general de secularització a tota Europa— han estat insuficientment abordades fins ara, quan comencen a sorgir algunes investigacions que estudien el problema allunyant-se de la tradicional apologia eclesial i de la consideració de la catedral com una societat musical perfecta.

Carreras també recorda com les lleis promulgades en 1837 foren les que més van afectar al clero secular i, per tant, a les capelles catedralícies. A l'any següent ja hi havia exemples significatius on es van deixar notar els efectes: Toledo va passar de tenir una capella de quasi trenta músics a quatre, i quatre anys abans la regina ja havia acomiadat seixanta membres de la sua Capella reial i manava tancar el Reial Col·legi de Xiquets Cantors, supressions que van tenir uns efectes catastròfics i van calar en la premsa a principis dels anys quaranta. Els textos reflectien dues qüestions: el drama humà de la situació laboral, d'una banda, i la desaparició de la gloriosa música sacra d'una altra. En paraules de Carreras, la dràstica reducció de les capelles musicals es va viure com el traumàtic ocàs d'una música espanyola tan identificada amb el gènere sacre que resultava impossible imaginar un futur fora d'ell.

Dins d'aquest context, Carreras observa que en la interpretació apocalíptica de la fi de les capelles musicals espanyoles sol prestar-se poca atenció a la significativa recuperació, en

la segona meitat del segle XIX, tant de l'Església catòlica com del conreu de la música religiosa, ressorgir que, després de la signatura de l'acord de 1851 amb la Santa Seu, va tenir un moment àlgid amb la Restauració de 1875. Les concessions a l'església emanades del Concordat, amb la confirmació de la confessionalitat de l'Estat i el solemne compromís de mantenir un finançament públic del culte i clero catòlic, a més d'altres prerrogatives, segellaven l'aliança entre el règim lliberal i l'Església.

La tendència fou recobrar una activitat musical significativa que va estar directament relacionada amb aquesta ofensiva de recuperació de l'hegemonia cultural. Un dels recursos als que van acudir els capítols va ser l'externalització del servei, contractant músics externs, la qual cosa va permetre l'execució de la música sacra amb acompanyament orquestral durant el període que va de 1860 a 1930, invertint així la dinàmica musical entre ciutat i catedral. Si en èpoques anteriors eren els músics de les capelles catedralícies els que solien intervenir en el teatre i les festes urbanes, en el segle XIX són els músics organitzats en l'àmbit civil (societats filharmòniques, orquestres o bandes de música) els que actuaran en l'àmbit religiós.⁴¹ Es veurà com moltes aspectes d'aquesta reconstrucció de Carreras es confirmen d'una manera més o menys puntual en el cas de Xàtiva.

Amb totes aquestes premisses hem pogut organitzar la informació en un discurs coherent que ens ha permès fer una reconstrucció de la història de la capella de música de la Seu xativina, els seus músics i la producció musical al sí de la institució en el segle XIX, documentant i constatant, en el cas de la col·legiata de Xàtiva, que el declivi de la capella no es va iniciar a les acaballes del segle XVIII ni tampoc immediatament després de les desamortitzacions dels bens eclesiàstics de l'església i la supressió dels salaris de capella de l'Ajuntament, sinó després del Concordat. Tanmateix, en la segona meitat del segle XIX van perviure les funcions de la capella malgrat l'escassetat de veus i instruments i que, des de la Restauració, l'activitat de la capella va reviscolar i en els últims anys de la centúria i primers anys del segle XX, les poques veus que quedaven en la capella i alguns músics contractats, com veurem, van cobrir les necessitats de la parròquia en allò que es refereix a la sonorització del culte.

⁴¹ Vegeu CARRERAS. J.J.: "Desamortizaciones" en La Música en España en el siglo XIX de la *Historia de la música en España e Hispanoamérica*, vol. 5, pàgs. 83-87.

La investigació ha contribuït així a ampliar el coneixement que es té hui dia de la música religiosa a València en un tram cronològic poc estudiat encara a hores d'ara, i que té al damunt l'ombra d'un declivi generalitzat que nosaltres, per al cas de Xàtiva, hem decidit estudiar per poder determinar la seua idiosincràsia.

5. Fonts documentals per a la investigació de la música en la Col·legiata de Xàtiva en el segle XIX

En iniciar el treball d'investigació comprovem que la majoria de sèries de documents de la Col·legiata corresponents al tram objecte d'estudi d'aquesta tesi apareixen incompletes i s'extingeixen entre el primer terç i la primera meitat del segle XIX, seguint inevitablement el declivi de la institució.

La manca de continuïtat en les sèries documentals de la Col·legiata i la dispersió de fonts musicals en diferents arxius ha dificultat en gran mesura el treball de recerca i la reconstrucció històrica. Malgrat tot, hem aconseguit donar i articular tota la informació que hem trobat en el treball d'arxiu, tasca que en ocasions ha resultat d'una gran complexitat.

Les actes capitulars de la col·legiata (llibres 85 a 89) conclouen el 2 d'abril de 1835. A partir d'ací, esborranys d'actes agrupats en una caixa (caixa 21), permeten recuperar informació fragmentària fins l'any 1842. Les actes transmeten informació sobre els acords del capítol eclesiàstic, de l'administració dels bens de la institució, de les relacions de la Seu amb la Ciutat i la resta d'institucions eclesiàstiques de dins i fora de Xàtiva, i de les reaccions del capítol front als esdeveniments històrics que es succeeixen en el temps. Detallen les relacions entre els membres de la capella de música i el capítol eclesiàstic: nomenaments, relleus, apercebiments i diferents sol·licituds al capítol.

Els expedients d'oposicions i ordinacions (caixes 21, 25 i 26) ens aporten informació de les oposicions de mestres de capella, organistes i músics de veu. Contenen alguns edictes originals de convocatòria de les places esmentades i es conserven algunes censuremes emeses pels tribunals examinadors a les places convocades. Destaquem les censuremes emeses per Josep Alberola, Francisco Prefaci i Gabriel Almiñana en el procediment per a la cobertura de la plaça de primer organista l'any 1829. La documentació no va més enllà de l'any 1833.

El quadern de diputats (Llibre 314), únic llibre que es conserva del segle XIX, conclou l'any 1831, sent administrador Josep Alberola. En el quadern, el mestre porta l'administració dels escolans i es poden extraure dades dels escolans que hi havia en cada moment a partir dels pagaments satisfets pel mestre o administrador. Aquesta administració es nodria de les porcions dels soterrars principalment i sufragava tot el que tenia a veure amb els escolans, acòlits i trasters: pagaments setmanals, medicines, roba, calcer i altres.

En la sèrie de la correspondència (caixes 287-293) trobem documents diversos des del segle XVI fins el segle XIX. No segueixen cap orde i aporten informació molt variada que afecta a la pròpia institució i als membres que la integren: en aquesta sèrie es poden trobar memorials dels membres de la capella, nòmines, rebuts i altres papers solts de comptabilitat. La lectura i buidat d'aquesta sèrie ha resultat del tot farragosa però ens ha proporcionat alguna informació significativa pel que respecta a la reforma de l'orgue de 1880 i altres pagaments satisfets als oficials del clergat en la segona meitat del segle XIX.

La sèrie dels *statu animarum* o llibres de matrícula parroquial (caixes 16 a 19) contenen uns quadernets dels censos elaborats per la Col·legial amb especificació del domicili i habitants en cada casa dels tres districtes en què es divideix la Ciutat (ciutat, barreres i mercat). La sèrie apareix interrompuda en alguns anys però ens ha permès ubicar els músics de la Col·legiata en l'espai urbà.

Als registres sacramentals, sobretot en els de defuncions (llibres 44 a 50) i *Quinque libri* (llibres 9 al 15), i als testaments (caixes 104 a 109) hem pogut localitzar les actes de defunció d'alguns músics de la capella i els testaments de l'organista Tomás Ciurana i el mestre de capella Juan Cuevas, informació que hem ampliat amb el llibre de clàusules testamentàries (llibre 203) que arriba fins el 1839 i on s'especifiquen les quantitats que llegaren alguns músics per a bé d'ànima i la celebració de misses.

En les diferents administracions de la Col·legiata hem extret informació dels pagaments satisfets pel capítol als oficis i membres de la capella de música en qualitat de còngrues i salaris però també algunes despeses de distribucions als músics per determinades celebracions.

En la Mensa canonical (caixes 250 i 251) trobem documentació administrativa on apareixen quantitats pagades a diferents oficis i membres de la capella de música per la interpretació de músiques o per les terces meritades pel seu ofici. Només abraça nou anys des de 1829 fins a 1837 però ens permet ataüllar determinades activitats de la capella de música durant aquest lapse de temps.

En la Mensa comuna (caixa 256) la documentació administrativa dóna informació sobre entrades i pagaments satisfets pel capítol als membres de la capella de música pel seu ofici i per l'activitat. Abraça un tram des de 1831 fins 1841. D'ací cobren la terça, almenys durant aquest període, el mestre de capella, l'organista, sotscabiscol, domer i altres músics —entre altres dependents de la institució— per la participació en la capella de música.

L'administració de Salabert (llibre 271) és una de les administracions de la Seu que contribuïa a sufragar despeses diverses del funcionament de la capella de música xativina de la qual hem obtingut dades molt interessants sobre la comptabilitat. A l'apartat del descàrrec o pagaments satisfets per diferents conceptes trobem gratificacions als músics, salaris extraordinaris, ajudes al lloguer i arrendament de vivendes, distribucions a la residència per celebracions realitzades dins del calendari litúrgic, terces, impressió dels villancets i altres relacionats amb l'activitat i funcionament de la capella de música de la Col·legiata. També apareixen eventualment despeses de roba, almoines i pagament de soterrars i diaris de misses quan falta algun resident. El llibre comença l'1 de maig de 1807 i conclou l'exercici 1841-1842.

En altres fons administrats per la Col·legiata, hem pogut trobar alguna anotació solta sobre els pagaments satisfets per l'activitat de la capella, la roba dels escolans i la reparació de l'orgue (Administració de Teresa Guàrdia, caixa 146).

El quadern d'apuntació de solaços (Llibre 324) i dels que no estan presents en el cor (llibre 326) proporcionen informació dels músics que agafaven vacances en determinats moments del calendari o s'absentaven per alguna circumstància en el tram d'anys 1818 i 1841.

Els llibres de comptes de fàbrica entre els anys 1803 i 1834 (Llibre 135) i de drets de fàbrica entre 1834 i 1877 (Llibre 136) es complementen amb els rebuts (caixes 152-159)

que de forma fragmentària es conserven dels moviments d'entrades i pagaments satisfets dels llibres anteriors. No hem trobat pagaments satisfets a músics sinó a altres dependents de l'església entre els quals es troben alguns acòlits, trasters i sagristans per la realització del seu ofici i pel manteniment de l'església. Han aparegut alguns documents interessants sobre l'orgue com la reforma de l'organer Tomás Pavón de l'any 1800. Els llibres 138, 140 i 141 de la fàbrica sí inclouen pagaments a músics, als empleats de l'església, manteniment de l'orgue i arranament, còpia i adquisició de llibres de música i composicions l'últim quart de segle.

El fons musical (caixes 298-301), catalogat per nosaltres en un treball anterior, inclou varies desenes de partitures manuscrites i impreses de diversos autors que es conserven en la Col·legial. La manca d'obres dels mestres de capella i organistes del període estudiat en aquest fons ens ha obligat a buscar informació en altres arxius (Sogorb, Oriola, València i Màlaga) on sí es conserven dites composicions.

La manca de documentació institucional per a la segona meitat del segle XIX ens ha orientat a fer un rastreig d'altres fonts documentals que no incloem ací, bé perquè la recerca d'informació ha resultat del tot infructuosa, o bé perquè proporcionen dades molt concretes i puntuals que ens hem encarregat de citar convenientment en el cos del text de la tesi.

En una comunicació personal, Joan Ignasi Pérez Giménez, l'arxiver de la Col·legiata de Xàtiva, considerava que la manca de documentació de la segona meitat del segle XIX i primera dècada del segle XX, podria vindre motivada per la seua extinció en la guerra civil espanyola. Segons assenyala, tal i com ocorre hui dia, els últims decennis de la documentació no es troben a l'arxiu històric, sinó en la sagristia, la qual cosa en aquell moment podria haver propiciat la seua desaparició, de la mateixa manera que ocorregué amb l'orgue.

Un altre factor que va provocar la disminució de la documentació institucional de la Col·legiata va ser la seua reducció a parròquia major l'any 1851 com a conseqüència del Concordat signat per l'Estat espanyol i la Santa Seu. Amb la supressió del capítol col·legial la documentació va minvar i les sèries que es conserven donen una visió molt fragmentària de l'activitat de l'església en la segona meitat de segle.

Les llacunes documentals que deixa la Col·legiata hem intentat emplenar-les amb la informació que hem extret de l'arxiu municipal de Xàtiva. Pel que fa als llibres d'actes de l'Ajuntament (llibres 78 a 182; i 1497-1505) es conserva tota la sèrie de manera ininterrompuda per al segle XIX i primera dècada del segle XX exceptuant-ne algun exemplar. Després de 1836 en què el mestre, organista, alt i tenor deixen de rebre el salari de la ciutat, la informació sobre els músics de capella s'extingeix i igualment ocorre en el cas dels ministrers, clariners i timbaler de la ciutat, al temps que va apareixent informació sobre les bandes de guerra i les bandes de música de la ciutat fins 1909. A les actes trobem relacions i diligències de diferents esdeveniments i celebracions realitzats amb motiu de determinades circumstàncies en l'àmbit municipal i per mandat governamental i reial on participa la capella i/o les bandes de música.

Als censos de població i estadístiques de veïnat que venen organitzats per carrers i districtes urbans (llibres 380 i 381) complementem i ampliem la informació dels llibres de matrícula parroquial de la Col·legiata del lloc que habitaven els músics de la capella i altres personatges relacionats amb les bandes de música. De les acaballes de la centúria també existeixen diferents censos i padrons d'habitants (llibres 1202, 2301, 2302 i 2298) que hem consultat i ens han reportat més informació sobre l'habitatge d'alguns músics, organistes i pianistes de Xàtiva de finals del segle XIX.

En els memorials i correspondència enviats a l'Ajuntament (llogalls 126 i 127; 133 i 135; 170-175) hem pogut llegir els escrits que de primera mà fan músics de la ciutat i clergues per qualsevol motiu: almoines, vestuari, sou o salari, llicències o permisos, plets, nomenaments, relleus dels músics assalariats i altres. Contenen documents pertanyents a la primera meitat del segle XIX.

Als llogalls 644-650 apareix informació relativa a la celebració de festivitats civils i religioses, i també despeses ocasionades per les mateixes. Cròniques i relacions d'esdeveniments reials, festes locals, rogatives i altres celebracions on participava la capella i/o les bandes de música des del segle XVIII fins el segle XX.

Els llibres de Propis i arbitris constitueixen una sèrie ininterrompuda per als anys que van entre 1800 i 1858 (Llibres 396-415). Després s'interromp i sols hi ha un llibre de 1868-1869 (llibre 416). Són llibres de comptabilitat del secretari de l'Ajuntament on hem pogut

extraure dades sobre la continuïtat i relleu de músics assalariats de la Ciutat fins 1836, els sous i les quantitats reportades als músics i a la capella per la seua activitat, i també els pagaments satisfets a les bandes de música per la seua participació en qualsevol esdeveniment ordinari o extraordinari de la Ciutat.

Al *Fons Sarthou*, pertanyent al cronista i conservador del Museu Municipal de Xàtiva Carlos Sarthou Carreres (1876-1971) hem trobat informació sobre celebracions, cròniques d'esdeveniments i festivitats que l'historiador va recopilar i hui es conserva a l'arxiu municipal.

De la biblioteca auxiliar de l'arxiu municipal hem consultat diferents llibres, alguns d'ells inèdits, i també algunes revistes on apareixen articles que ens han reportat informació i citem en la tesi. Destaquem la crònica dels esdeveniments religiosos entre els anys 1900 i 1925 que relata el pare José Hinojosa Daroca, els diferents números del periòdic *El Obrero Setabense* que es conserven de finals del segle XIX i primers anys del segle XX, i els treballs mecanografiats de Rafael Alventosa García i Eduardo Sanchis Morell sobre les bandes de música Primitiva i Nova de Xàtiva entre altres.

6. Objectius

El treball que hem portat a terme sobre la música a la Col·legiata de Xàtiva té com a objectiu fonamental una reconstrucció que inserisca l'activitat musical lligada a la Seu de Xàtiva dins d'un context més ampli de la història social i cultural de la ciutat, dins del marc metodològic de la història local, la microhistòria i la musicologia urbana. Els objectius particulars per a la seua consecució, assenyalats en el pla inicial d'investigació, són els següents:

1. Reconstruir l'esdevenir històric de la capella de música de la col·legiata de Xàtiva en el segle XIX, a partir de les fonts documentals existents i la bibliografia que s'especifica a l'apartat corresponent.
2. Estudiar el funcionament de la capella de la Col·legiata de Xàtiva després dels esdeveniments socials i polítics arran de les desamortitzacions dels bens eclesiàstics i la conversió de la Col·legiata en parròquia major com a conseqüència d'aquests canvis (1851).

3. Ampliar els coneixements biogràfics sobre els principals músics de la Institució (Juan Cuevas, Josep Alberola, Matías Tomàs, Josep Cameno, Joaquin Aparicio i Quintin Alfonso entre altres), contribuint així a completar la informació que es té en l'actualitat de les xarxes de músics de la Comunitat Valenciana i els itineraris que es creen a partir de la formació en les principals institucions religioses.
4. Realitzar un treball de síntesi sobre el funcionament de la capella de música de la Col·legiata de Xàtiva en el segle XIX dins del seu context urbà, a partir de les fonts documentals existents i de la bibliografia seleccionada.
5. Estudiar les obres musicals autòctones o no per tal de definir l'estil i les pràctiques musicals que es realitzaven dins de la Institució.
6. Investigar el funcionament i articulació d'altres agrupacions i societats artístic-musicals sorgides com a conseqüència dels canvis que s'han produït en el segle XIX en la ciutat de Xàtiva.

Aquestos objectius inicials s'han mantingut i ens han servit de guia al llarg de tot l'estudi que hem portat a terme.

7. Estructura de la tesi.

La tesi s'estructura en sis capítols que proposen una reconstrucció de l'esdevenir històric de la capella de música de la Col·legiata de Xàtiva en el segle XIX, a partir de les fonts documentals que acabem de descriure i la bibliografia que s'especifica a l'apartat corresponent. Hem estudiat el funcionament de la capella de la Col·legiata de Xàtiva després dels esdeveniments socials i polítics arran de les desamortitzacions dels bens eclesiàstics i la reducció de la Col·legiata a parròquia major com a conseqüència del Concordat d'Isabel II (1851), emmarcant-lo dins del context urbà, a més. Hem ampliat la informació biogràfica sobre els principals músics de la institució (Juan Cuevas, Josep Alberola, Matías Tomás, Josep Cameno, Joaquin Aparicio i Quintin Alfonso entre altres), contribuint així a completar la informació disponible sobre les xarxes de músics del territori valencià i els itineraris que es creen a partir de la formació en les principals institucions religioses. Hem estudiat algunes obres musicals interpretades en els servicis religiosos de la Col·legiata, per tal de veure les pràctiques musicals que es realitzaven i hem investigat el funcionament i articulació d'altres agrupacions i societats artístic-

musicals sorgides com a conseqüència dels canvis que es produeixen en el segle XIX en la ciutat de Xàtiva.

El capítol primer tracta sobre la mestria de capella i relata la crònica dels relleus que es produeixen dels mestres de capella de la Seu al llarg de quasi cent anys, una narració necessària per la manca d'un estudi de conjunt en un temps llarg. Durant el relat aprofundim en els sistemes d'accés de la Seu a la plaça així com el salari i les obligacions del mestre de capella. A més, hem investigat els escolans que es formaren en la Seu sota la tutela dels mestres de capella, i hem pogut esbrinar qui van ser aquells que aconseguiren introduir-se i promocionar dins les institucions religioses i civils dins i fora de la ciutat de Xàtiva. Concloem el capítol assenyalant el desplaçament de la col·legiata com a centre de formació musical quasi exclusiu davant l'existència d'altres opcions formatives nascudes al sí de les bandes de música o els centres privats d'ensenyament.

En el capítol segon ens centrem en els organistes. De manera anàloga al plantejament del capítol anterior, reconstruïm els relleus dels organistes que van estar al capdavant de l'orgue en la Col·legiata durant el segle XIX i primera dècada del segle XX. Fem una anàlisi de l'única censura conservada per a la provisió de la plaça l'any 1829 i, a partir de l'organista més important del huitcents, Tomás Ciurana, desvetllem alguns aspectes socioeconòmics dels músics sacerdots relatius a les circumstàncies econòmiques en el moment de la mort, aportem dades de les condicions d'habitatge, i comprovem l'adscripció d'alguns músics a determinades confraries on, a més de rebre els auxilis corresponents davant la mort, s'afavorien els llaços d'amistat i les relacions entre els seus membres al temps que s'afermava la identitat social i grupal fora del lloc de treball.

El llegat material que deixa mossén Tomás Ciurana no és gens significatiu però el rastre d'organistes que deixa darrere d'ell, músics formats i educats per ell en la Seu, s'estén al llarg de tota la centúria. Ampliem les dades dels seus successors en la plaça i donem a conèixer la biografia de Francisco Martí, un organista desconegut per la historiografia musical. L'existència d'un segon organista en la Seu —figura que hem pogut documentar fins l'any 1833— revela la importància del càrrec del primer organista i la seua càrrega de treball. D'altra banda, l'existència d'un nombre prou alt d'organistes formats en la Seu suggereix que qualsevol d'ells haguera pogut encarregar-se'n. Molts organistes acabarien

ocupant una posició en les institucions religioses de dins i fora la península al capdavant de l'orgue.

En el capítol tercer, a mode de resum i de manera sistemàtica, fem un recorregut per les principals reformes de l'orgue en els més de cinc segles de la seua existència i ens centrem en la reforma de l'organer Tomás Pavón de l'any 1800 i en la que fa l'organer basc Aquilino Amezua l'any 1880, reforma de què es dubtava la seua materialització i que hem pogut documentar en aquesta tesi.

Ens hem aturat també a analitzar l'ús de l'instrument en les diferents celebracions dins l'església i aportem dades de les obres que es conserven hui dia dels organistes que van treballar en la Seu en el període objecte d'estudi d'aquest treball.

L'últim epígraf d'aquest capítol l'hem dedicat a la figura dels manxadors, uns treballadors indispensables per al funcionament de l'orgue, places que eren d'allò més cobejades el relleu de les quals es produïa en ocasions de pares a fills com en altres contrades.

El capítol quart tracta sobre la capella de música de la Col·legiata i els ministrers de la ciutat. La difícil pervivència de la capella al llarg del segle és un fet que conviu amb la irrupció en el paisatge urbà d'agrupacions militars i civils que progressivament, a mesura que avança la centúria, van absorbint moltes tasques que feien la capella de música i els ministrers de la Ciutat. El seu finançament i la seua mobilitat seran objecte d'estudi en aquest capítol.

Un pla d'ajust pressupostari de l'Ajuntament suprimirà els salaris de capella l'any 1836 i un any més tard el dels ministrers, la qual cosa influenciarà d'una banda el fixatge de figures de renom en el panorama musical religiós valencià i d'altra abocarà als ministrers a integrar-se en formacions musicals bé com a músics majors o bé com a instrumentistes en bandes civils. En la segona meitat del segle XIX tot i constatar la figura dels ministrers, hem pogut observar que continua la seua funció amb la contractació de músics *freelance* i davant l'omnipresència de les bandes de música militars i civils de la Ciutat.

Pel que respecta a les agrupacions musicals naixents, primer en entorns militars i després civils, en el capítol cinqué fem un recorregut des de les bandes de guerra dels any 20 del

huitcents fins les associacions musicals dels primers anys del segle XX i aportem informació dels principals personatges que van dirigir aquestes agrupacions.

En el sisé capítol, tenint en compte que l'arxiu musical de la Seu va desaparèixer igual que l'orgue l'any 1936, a partir dels llistats de composicions que proporciona Ruiz de Lihory en el seu *Diccionari* dels mestres de capella de la Seu de Xàtiva, comprovem que algunes obres dels mateixos que es conserven i venen datades en el temps que estigueren al capdavant de la capella de música de la Seu, apareixen disseminades per diferents arxius de la península, la qual cosa fa difícil la reconstrucció dels repertoris que sonaren dins la Seu en aquell moment. No obstant, el rastreig que hem fet pels diferents arxius ens ha permés donar alguns exemples d'aquestes obres i contextualitzar-les en els moments en què degueren sonar.

En les cròniques del sacerdot José Hinojosa Daroca i l'historiador Carlos Sarthou també hem pogut recuperar informació gens menyspreable dels repertoris que van sonar a les acaballes del segle XIX i primera dècada del XX amb motiu de diferents celebracions i cerimònies dins i fora de la Seu.

Hem completat aquest capítol amb la descripció de les obres servades en els diferents arxius que hem consultat i venen datades, i hem transcrit una selecció d'obres pertanyents a Josep Morata, Juan Cuevas i Josep Cameno que són exemple de diferents moments del calendari litúrgic i van sonar en la Seu de Xàtiva en el huitcents.

Algunes obres dels mestres de capella i organistes que treballaren en la Seu durant el huitcents es troben disperses en diferents arxius dins i fora del territori valencià: Catedral de Soborb, Catedral d'Oriola, Catedral de València, Catedral de Màlaga i Col·legi del *Corpus Christi*. Malauradament el fons musical de la Col·legiata de Xàtiva hui dia es redueix a varies desenes d'obres impreses i manuscrites d'autors forans, la majoria d'elles foren adquirides o copiades entre els últims anys del segle XIX i la primera dècada del segle XX per a l'ús de la capella de música, composicions que catalogarem en un treball anterior i ens permeten ataüllar l'activitat de la capella de música en aquest lapse de temps al temps que ens confirmen l'apertura de la Seu als repertoris d'autors espanyols i estrangers vigents en eixe moment.

Incloem al final de la tesi un apèndix documental amb una selecció de textos que complementen i amplien la informació del cos principal del text. Hem organitzat els textos per la seua procedència i tipologia documental, i hi trobem actes capitulars de la Col·legiata i de l'Ajuntament, documents relacionats amb l'orgue i els organistes, actes de defunció i testaments de músics, i memorials i correspondència de l'arxiu municipal. A més, hem inclòs algunes taules i altres materials d'elaboració pròpia que permeten concretar alguns aspectes del cos principal del text.

En la transcripció dels textos de l'apèndix hem normalitzat l'ortografia, l'accentuació i la puntuació, al temps que hem conservat algunes grafies (g, q, j, x, y, z) característiques de l'escriptura de la llengua castellana aleshores.

Al final annexem la transcripció d'una selecció d'obres musicals que il·lustren la pràctica de diferents serveis religiosos per als que foren concebudes, sobretot del primer terç del segle XIX.

8. Metodologia

La metodologia emprada en aquest treball d'investigació és la pròpia dels plantejaments de la historiografia local, la microhistòria i la musicologia urbana. Hem iniciat la investigació a partir de la documentació institucional conservada en l'arxiu de la col·legiata de Xàtiva, que com hem pogut veure en l'epígraf dedicat a les fonts, s'extingeix entre el primer terç i la primera meitat del segle XIX. Aquesta circumstància ens ha obligat a recuperar informació en altres fonts documentals diferents de les que genera la mateixa institució, sobretot a l'arxiu municipal de Xàtiva.

El volum de documentació que hem consultat i gestionat ens ha servit per a suportar una reconstrucció de l'esdevenir històric de la capella de música de la Col·legiata (després reduïda parròquia major) en un període llarg de temps de quasi cent anys.

Les tipologies documentals consultades han estat molt diverses: actes capitulars, registres sacramentals, testaments, censos de població, memorials i escrits presentats a l'Ajuntament, documentació comptable i cròniques de la historiografia local principalment, però també ha estat necessària la lectura i anàlisi d'una quantitat important de publicacions sobre Xàtiva que abordaven diferents aspectes de la cultura i la societat xativina durant el huitcents.

La lectura i anàlisi de la bibliografia existent sobre la historiografia de la música, que citem convenientment en la tesi ens ha permès obtenir una visió particular del cas de la capella de música de Xàtiva dins el marc teòric de la producció musical religiosa en el context espanyol en el segle XIX.

Amb tota la diversitat d'informació recuperada hem progressat cap a enfocaments metodològics propis de la musicologia urbana i hem pogut descobrir les relacions, no només institucionals dels principals personatges que van estar al capdavant de la capella de música de la Col·legiata, sinó també les relacions que s'establien entre els mateixos personatges dins del paisatge urbà. Igualment ens ha permès revelar alguns aspectes socioeconòmics dels músics clergues que esdeven paradigmàtics i coincideixen amb altres estudis realitzats, com hem pogut comprovar.

Pel que fa als repertoris i obres dels músics sacerdots en el tram objecte d'estudi, hem fet un rastreig pels diferents arxius on es conserven obres seues i, a partir dels llistats que proporciona Ruiz de Lihory en el seu diccionari, hem pogut localitzar algunes composicions que es conserven hui dia i serveixen per a exemplificar les pràctica musical que es portava a terme dins la Seu en diferents moments del calendari litúrgic.

En la transcripció de les obres que annexem a la tesi s'ha optat per una reconstrucció literal, respectant les particularitats dels originals de procedència i no constitueixen cap edició crítica. Proposem unes transcripcions de partitures que serveixen per a exemplificar algunes de les pràctiques musicals que es desenvolupaven dins del temple i pretenen apropar al lector a la producció musical dels mestres de capella i organistes de la Seu en moments molt concrets del calendari litúrgic. Queda lluny per tant dels nostres objectius una anàlisi exhaustiva de les obres des d'un punt de vista estilístic, atenent principalment a la funcionalitat de les mateixes. Hem descrit i contextualitzat les composicions en el moment en què degueren sonar per a les funcions que es van concebre.

En la transcripció de les composicions hem respectat totes les particularitats dels originals quant a l'articulació, les indicacions agògiques i dinàmiques i el xifrat entre altres aspectes. El text l'hem normalitzat i l'hem regularitzat per a facilitar la seua lectura.

L'aplicació que hem utilitzat per a l'edició dels textos musicals ha estat Musescore, de lliure distribució.

TAULA D'ABREVIATURES

ACM. Arxiu de la Catedral de Màlaga.

ACO. Arxiu de la Catedral d'Oriola.

ACS. Arxiu de la Catedral de Sogorb.

ACV. Arxiu de la Catedral de València.

AHCX. Arxiu Històric de la Col·legiata de Santa Maria de Xàtiva.

AHMA. Arxiu Històric Municipal d'Algemés.

AHMX. Arxiu Històric Municipal de Xàtiva.

APE. Arxiu parroquial d'Enguera

RCCC. Arxiu del Col·legi del Corpus Christi. València

f., ff. foli/s

Llg. lligall

Llib. llibre

pàg., pàgs. pàgina/ es

sig. Signatura

l. lliura

s. sou

d. diner

r.b. reals de billó.

pta. pesseta

ptes. pessetes

núm. número

s.d. sense data

dp. després de

s.f. sense foliar

ss. següents

S. Soprano

A. Alt

T. Tenor

B. Baix

C. Cor

R. Recitat

A. Ària

Capítol 1: La mestria de capella en la Seu de Xàtiva durant el segle XIX i primera dècada del segle XX

La crònica dels relleus que es produeixen dels mestres de capella de la Seu al llarg de quasi cent anys és una narració necessària per la manca d'un estudi de conjunt en un temps llarg que abraça quasi un segle. El relat amplia la informació biogràfica dels músics que van estar al capdavant de la capella de música de la Seu de Xàtiva en el període objecte d'estudi d'aquest treball d'investigació (1814-1909).

La rellevant informació —fins ara desconeguda— que hem pogut recuperar dels diferents fons documentals esmentats en la introducció ens ha permès aprofundir en la reconstrucció de les biografies dels personatges més importants que encapçalaren la capella de música de la Seu, precisant també el període de temps que romangueren en la institució i les funcions que tenien. A més a més, hem comprovat que la capella de música de la Seu xativina va constituir un centre de formació musical molt important encara en la primera meitat de la centúria, atés el gran nombre d'escolans que es formaren en la Seu i promocionaren en les estructures eclesiàstiques dins i fora del territori valencià. Concloem aquest capítol amb algunes de les ofertes formatives musicals que oferia la Ciutat en la segona meitat del segle XIX que ampliaren el marc de la formació musical en la ciutat de Xàtiva en altres circuits no exclusivament eclesiàstics.

La capella de música de la Col·legiata de Xàtiva, des de la seua constitució —entre els anys trenta i quaranta del segle XVI— albergava una estructura que, com en qualsevol altre indret del territori peninsular, estava adreçada principalment a l'ornamentació del culte i a donar-li major magnificència a les celebracions que es feien dins el calendari litúrgic amb el cant polifònic.

La investigació que hem portat a terme ens ha permès comprovar que aquest aparell musical, concebut per la mateixa institució per a atendre els seus serveis religiosos, mantindrà la seua estructura i la seua activitat, exceptuant alguns daltabaixos, durant tota la primera meitat del segle XIX.

La capella comptava amb el mestre que la regia, la màxima autoritat en matèria musical i organitzativa, dos organistes, primer i segon, un tenor i un alt del primer cor, un tenor i un alt de segon cor, veus grosses que proveïen els oficis, en principi destinats al cant pla

(sotscabiscols, domers, ajudants d'oficis i salmistes), xiquets que feien les veus agudes i un nombre indeterminat d'instruments entre els que s'inclouïen els tres ministrers que nomenava la Ciutat. El conjunt podia oscil·lar en els millors moments, comptant en què també rebien reforços en les majors solemnitats, entre 17 i 25 músics. Dins d'aquest conjunt, el mestre, l'organista, el tenor i l'alt rebien un salari de l'Ajuntament, eren els salaris de capella amb què contribuïa la ciutat al finançament de la mateixa, i igualment rebien un salari municipal els tres ministrers. Aquesta contribució dels salaris de capella del consistori va durar fins 1836, i un any més tard la dels tres ministrers. La Ciutat, a més, durant tot el segle XIX, va sufragar les despeses de les festivitats d'església (música, cera, campanes, manxador, pa,...), que inicialment n'eren deu, però quedaren reduïdes als Sants Patrons i Corpus en la mateixa reducció pressupostària.

L'activitat de la capella cobria un munt de necessitats que no es poden circumscriure única i exclusivament al compliment de les celebracions més importants del calendari litúrgic ordinari. En aquest sentit, la Ciutat també constituïa una forta demanda cultural que calia atendre i representava una font d'ingressos molt important per a la Col·legiata. Les confraries, gremis i particulars completaven la demanda, que es concretava en la celebració de misses cantades, dobles, fundacions, aniversaris, rogatives, processons i soterrars. Bona part del muntant que representaven les aportacions econòmiques fetes en aquest tipus de celebracions es traduïen en distribucions per al clergat, entre el qual n'eren beneficiaris els músics de la capella.

La pervivència d'una estructura musical pròpia de l'Antic Règim, com la capella de música de Xàtiva, en un moment en què es suprimiren i/o reduïren altres capelles d'igual o superior rang del territori espanyol, confirma la importància de la institució i el zel amb què la Ciutat i el Capítol eclesiàstic van contribuir a preservar i mantenir aquesta estructura musical al llarg del temps. Diferents aspectes de caràcter social, polític, econòmic i institucional, com hem pogut veure, acabarien provocant una davallada en l'església de Xàtiva, circumstància que va veure el seu reflex en la capella de música de la Col·legiata en els anys centrals del segle XIX, i no seria fins l'últim quart del segle, coincidint amb la Restauració, quan tornariem a trobar alguns brots verds, indicatius de certa revitalització al sí de l'església.

1.1. La primera meitat del segle: Juan Cuevas i Josep Alberola

En el temps objecte d'estudi d'aquesta investigació hem pogut comprovar que a Xàtiva hi havia quatre maneres usuals d'accedir a una plaça de mestre de capella en la Seu: les oposicions, la provisió per mèrits, l'interinatge i l'oferiment del capítol. En aquest sentit, els procediments no difereixen gaire de les varietats que assenyala Josep Antoni Alberola per al segle XVII —encara que ell n'afegeix una, la permuta-¹ o d'aquelles esmentades per José Máximo Leza en les capelles de música d'arreu de la geografia espanyola durant el segle XVIII.²

Durant el segle XIX i primera dècada del segle XX, l'únic procediment selectiu que hem pogut documentar és una provisió per mèrits que es remunta a l'any 1817. El capítol des d'aleshores optà per cobrir la plaça de mestre de capella amb els recursos de què disposava i per oferiment a músics formats en la Seu, instaurant-se així un localisme de tràmit que s'allunyava d'altres sistemes de provisió anteriors, com era el cas de les oposicions, on la difusió d'edictes en les principals institucions religioses de la geografia valenciana per a la cobertura de les places, el salari que oferia la Col·legiata i el mateix prestigi de la institució representaven un reclam als candidats més reputats i millor preparats del panorama musical religiós valencià llavors. També és cert que la manera en què el capítol va decidir cobrir la plaça de mestre de capella des d'aleshores té una doble lectura per a nosaltres: bé algun dels músics de què disposava la Col·legiata era suficientment hàbil per al magisteri i no era menester buscar-ne altres, o bé les despeses que ocasionaven les oposicions suposaven un problema econòmic per a l'església, en un moment en què, com sabem, els cabdals de l'església havien minvat de manera considerable, la qual cosa, preludiava el declivi de la institució.³

La plaça de mestre de capella vacava des de desembre de 1814, quan Josep Morata Garcia, el darrer mestre del setcents i primer del huitcents, s'acomiadara del capítol xativí per

¹ Vegeu *Música, església i ciutat: la música a la col·legiata de Xàtiva al segle XVII*. Xàtiva: Matéu impressors, 2011. pàgs. 113-119.

² Vegeu l'apartat "La música en las Instituciones eclesiásticas" en MÁXIMO LEZA, José (ed): *Historia de la música en España e Hispanoamérica*. Vol. 4, pàgs. 64 i 65.

³ Les últimes oposicions al magisteri de capella que va escometre la Col·legiata es remunten a l'any 1792, en què Josep Morata fou agraciat amb la plaça.

haver aconseguit plaça a Cartagena.⁴ De fet, les places, de patronat eclesiàstic en el cas de Xàtiva, donaven dret al propietari amb caràcter vitalici. La renúncia, degudament justificada, els permetia als músics la mobilitat d'una institució a una altra. Mentre el capítol no rebia de l'interessat la documentació necessària per a declarar la plaça vacant no es procedia a la seua cobertura en propietat i, en tot cas, es procedia a cobrir-la de manera interina. En ocasions, la comunicació dels tràmits reglamentaris es demorava i les places vacaven per un temps perllongat.

D'aquesta manera, el lloc de Morata es quedaria ocupat de manera interina pel segon organista, Josep Alberola, natural de Benifairó de Valldigna, que romangué en el càrrec fins que el capítol, en setembre de 1817, va decidir publicar els edictes per a cobrir la plaça per informes i sense oposició: s'evitava d'aquesta manera la despesa que representava fer-les al mode "antic" i també per la situació en què es trobava l'església.⁵

De fet, la provisió per informes –en què cada opositor lliurava al capítol una relació de mèrits– tenia l'avantatge que la institució s'estalviava les despeses generades pel procediment de les oposicions: gratificacions, transport, allotjament i manutenció dels examinadors, gent reputada del panorama musical religiós valencià llavors;⁶ gratificacions als membres de la capella de música que havien de treballar sota la direcció dels candidats a la plaça, i gratificacions als sagristans i altres sirvents pel seu treball durant els dies que havien estat a disposició del capítol mentre es realitzaven les proves.

En el sistema de provisió per informes, prevalia la reputació del candidat, avalada per la relació de mèrits que transmetia al capítol, encarregat de jutjar-los i triar l'opositor millor acreditat per al càrrec. Els pretendents expressaven en un escrit els llocs que havien ocupat amb anterioritat, el temps de serveis prestats, la seua condició eclesiàstica i totes aquelles habilitats dignes de consideració. En ocasions també enviaven alguna composició que acreditava la seua habilitat i competència.

⁴ AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 87, s.f. (16 de desembre 1814).

⁵ AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 88, s.f. (9 de setembre 1817).

⁶ En les oposicions a mestre de capella que es celebraren l'any 1792 els examinadors provenien de la Catedral de València, del Col·legi del *Corpus Christi* i de la Col·legiata de Gandia.

En el concurs de l'any 1817 van ser tres els candidats que presentaren la relació de mèrits: Josep Alberola, segon organista i mestre interí de la Seu llavors; Gabriel Almiñana, format al caliu de la institució (escolà des dels set anys, acòlit després i setze anys de serveis en Xàtiva) i organista de l'església col·legial de Lorca; i Juan Cuevas, mestre de capella de la catedral de Tortosa en aquell moment. El capítol, després d'examinar els memorials aportats per cadascú d'ells va sotmetre l'elecció del candidat a votació i va eixir electe Juan Cuevas per sis vots. Alberola i Almiñana n'obtingueren dos cadascú.⁷ Intuïm que el currículum de Cuevas degué convèncer el capítol més que els dels altres dos, tot i haver tingut aquestos músics una vinculació més gran amb la institució.

Juan Cuevas procedia de la catedral de Tortosa però havia estat format en la catedral de València on havia ingressat com a escolà l'any 1790 sota la tutela de Francesc Morera primer i Josep Pons després. Als dèssset anys ocupà la mestria de capella de la parròquia de Sant Martí, a València; i posteriorment, l'any 1804 va ser nomenat epistoler en la metropolitana, càrrec que ostentaria fins la seua marxa a Tortosa des d'on escriu al capítol xativí interessant-se per la plaça de mestre de capella i enviant una obra seua per a la seua avaluació en febrer de 1817.⁸

Cuevas fou l'últim mestre forà de la col·legiata de Xàtiva. Va ostentar la mestria de capella entre el 3 de febrer de 1818 i el 31 d'agost de 1825. Romangué per tant un temps relativament curt si el comparem amb el seu antecessor i el seu successor, molt probablement perquè les seues aspiracions en atansar una millor posició en la seua trajectòria professional no es van aturar al llarg de la seua vida. La Ciutat, i les seues dues institucions principals, l'Ajuntament i la Col·legiata, arrossegaven una crisi econòmica important, conseqüència de la postguerra del francès que va fer minvar els cabdals i les menses d'ambdues institucions, la qual cosa es va veure reflectit en el funcionament d'aquestes. Aquest marc d'instabilitat econòmica i política, amb la instauració del Trienni lliberal primer i la restauració posterior del poder reial després, fou el la situació que va viure Cuevas en la seua estada a Xàtiva.

⁷ AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 88, s.f. (9 de gener 1818).

⁸ CLIMENT, José: *Orguens i organistes catedralicis de la València del segle XIX*. València: Lo Rat Penat, 2002. Pàgs. 33 i 34.

El 27 d'agost de 1825 es llegia un memorial del mestre Cuevas en què donava part al capítol que havia estat agraciat amb la plaça de mestre de capella de l'església *primada* de Toledo i quinze dies més tard s'acomiadava de l'església col·legial de Xàtiva. A continuació, en el mateix capítol, se li atorgava l'interinatge de la mestria de capella al prevere Josep Cameno i se li encomanava l'ensenyament dels escolans al seu nebot Josep.⁹ Tio i nebot pertanyien a una llarga nissaga de músics vinculats a l'església col·legial, com es desprén del nombre de músics que van pertànyer a la institució.

Poc d'un mes més tard, Josep Alberola s'adreçava al capítol sol·licitant que li atorgaren la plaça de mestre de capella a la qual cosa el capítol resolgué concedir-li-la de manera interina i atendre la propietat quan es formalitzara la vacant legalment.¹⁰ L'interinatge de Cameno es perllongà fins el 7 de gener de 1826 en què el capítol resolgué

“agraciar a mosén Josef Alberola, segundo organista de esta iglesia colegial con la plaza de maestro de capilla de la misma, vacante por ascenso del referido Don Juan Cuevas a la primada de Toledo, dispensando para el efecto las oposiciones por haverlas hecho otra vez, y constar al Cabildo de su mérito, y también porque ya en otras ocasiones ha agraciado el Cabildo a otros con la misma plaza sin mediar oposición,(...)”¹¹

L'interinatge i l'oferiment del capítol, com veiem, també eren dues de les pràctiques habituals en el sistema de provisió de places en la Col·legial. Aquests procediments, però sobretot el segon, a falta de documentació que indique el contrari, esdevindria una pràctica constant en els següents relleus que es produïren en la segona meitat del segle XIX i primeres dècades del XX.

Alberola romangué en el càrrec fins la seua mort ocorreguda el 5 de juliol de 1847. El perllongar-se l'estada d'Alberola durant un període de més de vint anys representaria un element d'estabilitat per a la capella en una època complicada. Aquest músic havia ingressat com a segon organista l'any 1800 amb dènou anys, va completar la seua formació amb Josep Morata i Tomás Ciurana, i havia estat lligat a la Col·legial quasi mig

⁹ AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, s.f. (27 d'agost i 10 de setembre 1825).

¹⁰ AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, s.f. (21 de novembre 1825).

¹¹ AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, s.f. (7 de gener 1826).

segle, circumstància que hauria afavorit la supervivència de la capella de música fins a la primera meitat del segle XIX. Les dues úniques destinacions on va exercir la seua professió foren la parroquial de Dènia i Xàtiva. Els seus immediats antecessors es van moure molt més per la geografia valenciana i espanyola: Josep Morata, per exemple, ocupà càrrecs en diferents institucions religioses a València i Múrcia, i Juan Cuevas, recorregué diferents estances dins i fóra del territori valencià (Tortosa, Toledo i Còrdova) abans d'instaurar-se en la catedral de València.

1.2. La segona meitat del segle

A la mort d'Alberola l'any 1847, la capella de la Col·legiata es va quedar sense mestre. La manca de documentació institucional en la Seu després de 1835 dificulta la reconstrucció de les circumstàncies en què es va produir el relleu de la plaça,¹² però als llibres de propis i arbitris de l'Ajuntament d'aquell mateix any 1847 apareix el sotscabiscol Luís Montagut com a perceptor de les quantitats que va pagar l'Ajuntament pels actes que realitzà la capella de Música per la festivitat del Corpus.¹³ Montagut era llavors un ancià de 72 anys que desenvolupava el seu ofici des de 1796. Intuïm que el capítol delegà en ell la responsabilitat d'encapçalar la capella de música mentre resolía la situació. L'any 1848, en la mateixa font documental ja apareix Matias Tomás davant l'Ajuntament com a perceptor de les quantitats reportades per a sufragar les actuacions en les festivitats dels terratrèmols, Sants Patrons i Corpus, i un any més tard, el 9 de juny de 1849 ja es fa al·lusió en aquest mateix llibre a la seua condició de mestre de capella.¹⁴

Matías Tomás Valera (1808-1867), natural de Xàtiva, s'havia format en la Seu. Havia ingressat com a escolà a l'edat de huit anys, posteriorment fou acòlit i després sagristà. Havia après l'ofici amb Juan Cuevas i Josep Alberola i el seu nomenament es va produir poc temps abans del Concordat de 1851, com ja sabem. Ruiz de Lihory en el seu diccionari escriu que “siguieron bajo su dirección los músicos que componían la antigua

¹² L'última acta del llibre i de la sèrie de les *Determinacions Capitulars* és del 2 d'abril de 1835. Amb els esborranys d'actes (caixa 21) i de manera molt fragmentària es pot arribar a recuperar alguna informació fins el 18 de maig de 1842.

¹³ AMX. *Propis i Arbitris*. Llib. 412.

¹⁴ *Ídem*.

capilla, reconociéndole una indiscutible superioridad”.¹⁵ Perdurà en el càrrec quasi vint anys fins a la seua mort el 1867. Ens trobem de nou davant d’una adjudicació on la parròquia major, va decidir mantenir una estructura on els oficials del clergat continuaren la seua activitat en una situació tan difícil, sota la direcció d’un altre eclesiàstic de casa.

A partir de 1867, després de Matías Tomás, s’obri una llacuna en la documentació tant a l’Ajuntament com a la parròquia major que complica moltíssim la reconstrucció històrica. Aquest període coincideix amb la revolució de 1868 anomenada “La Gloriosa” que suposà el destronament i exili d’Isabel II, i el començament del Sexenni Democràtic (1868-1874). Intuïm que en morir Tomás, la parròquia designaria l’eclesiàstic millor preparat o el més veterà per a assumir el càrrec, com havia ocorregut altres vegades. També és cert que, en aquesta època, i des de la dècada dels anys cinquanta, la capella de música havia quedat reduïda al mestre, l’organista, quatre o cinc veus grosses i tres o quatre escolans que cobrien mínimament les necessitats de la parròquia, com veurem més baix, al capítol 3. L’activitat de la capella de música podria haver-se reduït considerablement en aquest lapse de temps.

A més, les bandes de música militars adscrites als diferents batallons i regiments aquarterats a Xàtiva i les dues bandes de música civils de la ciutat amb les seues dues respectives orquestres, havien guanyat terreny introduint-se dins del paisatge urbà xativí i realitzant molts actes del calendari festiu que amb anterioritat cobria la capella de música en exclusivitat, circumstància que explicarem en el capítol quart.

No serà fins 1875 quan tornem a tenir informació sobre el darrer mestre de capella del huitcents de la parròquia major de Xàtiva. El rector i clergat de la parròquia major nomenaren beneficiat i mestre de capella a Quintin Alfonso, natural de Xàtiva i recentment ordenat *in sacris*.

Quintin Alfonso Miguel, fill de Josep i Josefa, xocolaters, va nàixer l’any 1851. De ben segur inicià els seus estudis sota el magisteri de Matias Tomás. Segons el llibre de matrícula parroquial de l’any 1864 vivia al carrer Noguera, 13 amb son pare i sa mare, i quatre germans. Va obtenir el grau de batxiller en arts el curs 1868-1869 en l’institut de

¹⁵ RUÍZ DE LIHORY, José: *La Música en Valencia – Diccionario biográfico y crítico*. València, 1903. Pàg. 417.

segona ensenyança de Xàtiva i posteriorment va passar a València on es va ordenar de sotordiaca abans de regressar a Xàtiva i obtenir un benefici en l'església parroquial l'any 1875. Quintin va esdevenir un dels nous canonges que van configurar el capítol de la Col·legiata novament restituïda l'any 1909, un dels casos de promoció més significatiu que hem pogut veure dins la jerarquia eclesiàstica.

Alfonso havia iniciat la seua formació musical en la Seu cantant de tiple i en passar a València al seminari a estudiar teologia continuà estudiant música amb el mestre de capella Rafael Maneja. La capella llavors estava en un estat de decadència lamentable i amb Alfonso va recuperar la seua activitat gràcies a la seua direcció i el seu treball, però una malaltia l'obligà a deixar el càrrec l'any 1887.¹⁶ De fet, la documentació consultada ens ha permés constatar que el seu magisteri no es va perllongar més enllà de 1885, tot i que Quintin Alfonso va portar la comptabilitat com a racional de misses des de 1876 fins 1899, en què se'n va fer càrrec Josep Asensi.¹⁷

Durant gran part dels últims quinze anys del segle, cap músic va consolidar-se com a mestre de capella o responsable fixe de les actuacions musicals de la parròquia. A finals de juny de 1885 apareix com a mestre de capella el sotscabiscol primer Francisco de Paula Navarro qui va percebre 7'50 pessetes per la música del dia de San Pere.¹⁸ L'any 1892 fou Francisco Pardo Casanova, director de la Música Nova de Xàtiva, qui va cobrar 10 pessetes per la música en la festivitat de San Pere en juny, i 15 per la missa i *Te Deum* en el mes de desembre. En la mateixa font també apareixen pagaments satisfets a Miguel Agulló, organista, per la compra, còpia i arranjament de música per a l'ús en la capella de música, almenys fins l'any 1897.¹⁹ Un altre músic, Francisco Castelló Domínguez,

¹⁶ CLIMENT, José: "Alfonso, Quintin" en *Diccionario de la música española e hispanoamericana*. Madrid. 1999. SGAE. Vol. I. Págs. 270-271.

¹⁷ AHCX. *Libro del fondo supletorio de esta iglesia (1876-1900)*. Llib. 140. En aquesta font apareixen pagaments satisfets per la parròquia als diferents oficis, als sagristans, al racional de misses, a l'organista i hi figuren també algunes despeses relacionades amb l'adquisició de materials per a la capella de música.

¹⁸ AHCX. *Llibre de comptes de fàbrica (1881-1896)*. Llib. 138 (29 juny 1885) Francisco de Paula Navarro havia ingressat en l'església el 26 de setembre de 1876, un any després que agafara la mestria de capella Quintin Alfonso; va percebre 50 r.b. dels cinc últims dies del mes de setembre, a raó de 10 r.b. per dia.

¹⁹ AHCX. *Libro del fondo supletorio de esta iglesia (1876-1900)* Llib. 140.

director de la banda Primitiva de Xàtiva, també participà tocant l'orgue i dirigint la capella de música en diverses ocasions abans de l'arribada de Francisco Tito.

En 1899, segons assenyala José Climent, Francisco Tito va ser nomenat organista per a una capellania temporal a Xàtiva, passant a ser beneficiat organista i director de la capella de música de la parròquia major en maig de 1900, càrrec que ocuparia fins març de 1912.²⁰

Per tant, en els darrers anys de la centúria i abans de l'arribada de Tito, es fa difícil determinar amb exactitud qui ocupava els càrrecs d'organista i mestre de capella en la parròquia major, o si es tractava d'una ambivalència de càrrecs, circumstància que ens fa pensar en la precarietat i l'eventualitat de la situació laboral. En qualsevol cas, hem pogut comprovar que el magisteri o la direcció de la capella de música de la col·legiata de Xàtiva, és dir, el cap de la mateixa, va estar atés d'una manera quasi ininterrompuda al llarg de tota la centúria, exactament de la mateixa manera que ocorregué amb l'organista. Però no així el cos de la capella, integrat en la segona meitat del segle per un escàs contingent de veus amb els oficials del clergat de la parròquia i uns pocs xiquets, que permetia escometre la celebració diària però necessitava del reforç de veus i instruments en la celebració de les majors solemnitats del calendari litúrgic.

1.3. Salari i obligacions del mestre de capella

En el temps en què Josep Morata Garcia estigué al capdavant de la capella de música de la Col·legiata,²¹ el mestre de capella, primer càrrec en importància, havia d'atendre una sèrie d'obligacions, algunes de les quals venen directament formulades en els edictes d'oposicions que publicà el capítol de la Seu per a la provisió d'aquesta plaça, l'any 1792.²² La nostra investigació ens permet comprovar que aquestes obligacions es mantindran almenys fins la primera meitat del segle XIX. Amb la dissolució del Capítol

²⁰ CLIMENT BARBER, José: *La Catedral de Valencia: devenir musical en el siglo XX*. Valencia: Real Acadèmia de Cultura Valenciana-Secció de Musicologia, 2005, pàg.74.

²¹ En la monografia sobre el mestre Morata en el seu magisteri a Xàtiva entre els anys 1792 i 1814, ja assenyalàvem d'una manera més ampla les obligacions que tenia el mestre de capella. Vegeu MARTÍNEZ ALBEROLA, Francisco. Op. Cit, pàgs. 44-50.

²² AHCX. *Expedientes concurso canonjía*, caixa 25. Es tracta de l'únic edicte que es conserva per a la provisió del Mestre de capella al llarg del segle XIX.

col·legial, amb Matías Tomás al capdavant de la capella, és difícil determinar si continuaven vigents o no.

Dins d'aquestes obligacions que tenia el mestre de capella a Xàtiva, la primera i principal era la direcció de la música de cant i d'orgue; ensenyava solfa, contrapunt, cant i composició als que estaven sota el seu magisteri: escolans, acòlits i altres cantors i instrumentistes; tenia la responsabilitat de repartir els papers i certificar l'assistència dels músics en les funcions de dins i fora de l'església, emetia un informe cada mig any del compliment dels músics assalariats de la Ciutat per poder percebre aquestos el sou corresponent, i certificava la competència i destresa en cant i instrument quan algun músic pretenia una plaça de l'Ajuntament. Amb lleugeres diferències, doncs, sobreviuen en la col·legiata de Xàtiva en el segle XIX les funcions del mestre de capella heretades del segle anterior i comunes a tot el territori espanyol, d'acord amb la síntesi que proposa José Máximo Leza.²³

També era una obligació molt important la composició d'obres noves: al cap de l'any, els calendaris litúrgic i festiu comportaven la creació d'obres noves que el mestre havia de compondre en moments clau del calendari com la Setmana Santa, la festivitat del *Corpus* i el Nadal. A més, els patrons de la Col·legiata i la Ciutat, esdevenien actes obligatoris amb presència musical.

Tot això queda reflectit a l'edecte de provisió de la mestria de capella de 1817, on s'especifiquen, a més del sou, les obligacions de

“regir la capilla de música así dentro como fuera de la ciudad, componer todos los años los villancicos de la noche de Navidad y Miserere en alguna Semana Santa, en quanto se le ofrezca extraordinariamente a la Yglesia el Ylustre Cabildo (...)”.²⁴

A Xàtiva, una altra obligació que tenia el mestre de capella en la Seu era portar l'administració dels escolans. Malgrat els infants no habitaven en casa del mestre com en

²³ José Máximo Leza de la *Historia de la música en España e Hispanoamérica. La música en España en el siglo XVIII*. Fondo de cultura económica. Vol. 4, pàgs. 48 i 49.

²⁴ AHCX. *Expedientes concurso canonjía*, caixa 25.

altres contrades, li corresponia fer-se càrrec de gestionar la borsa destinada a la manutenció dels menuts. El mestre havia de pagar les setmanes als escolans i córrer amb les despeses de la manutenció. Aquestes venien derivades de la compra de roba, sabates, barrets i altres complements, així com de les medicines i l'assistència mèdica que rebien els escolans quan estaven malalts.²⁵

A diferència d'altres institucions eclesiàstiques, a Xàtiva el mestre no es feia càrrec de l'ensenyament de les primeres lletres, la gramàtica i la doctrina cristiana. Aquests ensenyaments corrien a càrrec d'un altre eclesiàstic, malgrat que el mestre en tenia l'opció.

Els assajos de la capella, l'assistència als tribunals d'oposicions, les classes particulars de música, la gestió de l'arxiu musical i la còpia i arranament de partitures formaven part també de les obligacions del mestre de capella.

Per totes aquestes obligacions, implícites a la plaça, el mestre de capella rebia un salari especialment diversificat pel concepte i procedència, com era normal en aquests casos.²⁶ La documentació comptable de la Col·legiata ens aporta informació ben concreta de les rendes de la plaça de mestre de capella i dels períodes en què es satisfieien dites quantitats. De la Mensa Comuna el mestre pel seu ofici rebia un salari de 50 lliures anuals en tres terces vençudes en abril, agost i desembre. De l'administració d'Infants en rebia 16 lliures anuals per l'ensenyament de la solfa als escolans i altres 5 de portar dita administració. L'ajuda de les 30 lliures de lloguer de casa les percebia de l'administració de Salabert en dues vegades a l'any pel juny i desembre.²⁷ La Ciutat li'n pagava 60 lliures a l'any, també en dues vegades, per Sant Joan i a finals d'any. El capítol eclesiàstic considerava i era del domini públic que la plaça de mestre de capella de la Col·legiata era la de major renda entre tots els residents²⁸.

²⁵ AHCX. *Quadernos de las porciones de Acólitos, infantillos y trasteros*. Llib. 314.

²⁶ Vegeu, per exemple, el capítol III de *La música en la catedral de Sigüenza, 1600-1750* de Javier Suárez-Pajares. ICCMU. Col·lecció Música Hispana. Textos Estudis, Vol I, pàgs.37-51.

²⁷ El mestre Juan Cuevas rebia la consigna d'ajuda de lloguer anualment, i després d'anar-se'n ja no figura en l'administració de Salabert la consigna d'ajuda de lloguer.

²⁸ AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llib. 85, ff. 434-436 v. (25-novembre-1803).

Juan Cuevas,²⁹ amb anterioritat a la publicació dels edictes per a la provisió de la plaça vacant per renúncia de Josep Morata, interessant-se per la plaça, escriu al capítol preguntant-li si la plaça té la renda *dins* (és dir, per residir) de 436 lliures a més de la renda de la Ciutat i en cas d'ésser agraciat deixaria els 600 pesos que tenia de València³⁰. Cuevas degué estimar que amb la renda de la plaça més les distribucions extraordinàries sobrepassava amb créixens el sou que cobrava a València.

L'any 1836, la Ciutat, en un pla d'ajust pressupostari, va reduir el salari dels ministrers i va deixar fora de la nòmina municipal al mestre, l'organista, l'alt i el tenor. En la sessió del capítol de 4 de març s'acordava la supressió dels salaris de capella, atés l'estat dels fons i les ningunes obligacions que els quedaven en el dia, i per haver-se reduït les festivitats d'església als Sants Patrons i Santíssim Corpus. Al mateix temps, l'Ajuntament —sabedor que aquestos músics rebien la seua còngrua per l'ofici que desenvolupaven en la Col·legiata prèvia oposició— acordà remunerar-los l'assistència per funcions, igual que es feia al capítol eclesiàstic del fons assignat al mateix.³¹ En gener de 1837 el mestre, organista, alt i tenor van sol·licitar a l'Ajuntament la inclusió en la nòmina municipal, petició que no va ser atesa per l'Ajuntament, privant-los del salari que rebien de la Ciutat.³²

Des de l'any 1837 al mestre se li pagaven 700 reals de billó al trimestre corresponents a la seua residència com a beneficiat de la parròquia, procedents de les dotacions que pagava la Intendència per a culte i clero, a més cobrava 50 l. de salari pel seu ofici, minorat a la meitat en l'exercici comptable 1839-40 per disposició del capítol, en atenció a l'estat dels fons de l'església; a aquest diners, se li afegien les distribucions que percebia per porció doble en les actuacions de dins i fora de l'església quan actuava la capella.

L'any 1841 la Col·legiata tenia dènou prebendats entre els quals s'incloïen, a més dels oficis, el mestre de capella i l'organista, i encara cobraven 2.800 reals de billó anuals de

²⁹ Juan Cuevas va ser mestre de capella des del 3 de febrer de 1818 fins el 31 d'agost de 1825.

³⁰ AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llib. 87, s.f. (11-febrer-1817).

³¹ AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 121, ff. 39v i 40 (7 de març 1836).

³² AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 122, f.19v (25 de gener 1837).

la seua assignació com a beneficiats.³³ L'any del Concordat (1851) en què Matías Tomás va prendre possessió del benefici, el capítol col·legial estava constituït pel degà, el sacrista, cinc canonges i quinze beneficiats, plantilla que encara es reduiria més els anys següents.³⁴

En els darrers anys del segle XIX el clero de la parròquia major de Xàtiva estava constituït pel rector president, sis beneficiats i cinc coadjutors. Les quantitats que rebien de la Intendència per a culte i clero sofriren una rebaixa important com a conseqüència de la guerra l'any 1898.

	1895	1896	1897	1898	1899
Culte	970	970	970	242,25	240,55
Rector	397,50	403	403	100,75	97
Beneficiats (6)	217	220	220	55	52,85
Coadjutors (5)	159	161	161	40,25	32,20

Taula 1: Consignacions de culte i clero de la parròquia major de Xàtiva (1895-1899).

Elaboració pròpia

Quintín Alfonso, a les acaballes del segle XIX rebia la renda d'un beneficiat, a més de 60 pessetes anuals com a racional. Des de la segona meitat de la centúria el salari del mestre de capella va anar minvant i va quedar reduït a la renda d'un beneficiat més les distribucions que podia obtenir de les funcions en què participava amb la capella de música. Les consignacions que rebia l'església de la intendència per al culte i clero no permetien uns salaris especialment alts en els oficials del clergat i altres sirvents que constituïen la nòmina de la parròquia major de Xàtiva. Aquesta circumstància hauria pogut motivar en molts casos que els músics optaren per altres eixides laborals que els reportaren majors beneficis i major prestigi fora de l'església.

1.4. Aprendre l'ofici i seguir al mestre

Un estudi pregon sobre els escolans i acòlits de la Seu de Xàtiva per al segle XVII és el que ha realitzat Josep Antoni Alberola en la seua tesi doctoral. L'autor, a partir de les

³³ Quantitats que venien regulades en la Reial Orde de 31 de març de 1841 del ministeri de gràcia i justícia.

³⁴ AHCX. *Església*, SS. XVII-XIX. Caixa 195.

sèries dels *Quinque libri* i els Quaderns de l'Administració dels diputats, s'endinsa en qüestions relatives a l'extracció social dels infants i a llur administració, i analitza a més altres qüestions força interessants sobre l'organització, funcionament i aprenentatge dels infants.³⁵

Nosaltres, per al tram cronològic objecte d'estudi d'aquesta tesi, però sobretot en la primera meitat de la centúria, hem pogut constatar que la Seu va continuar sent un centre de formació musical important que va albergar de manera ininterrompuda un nombre d'escolans, generalment al voltant de entre quatre i sis que, sota la tutela del mestre de capella aprenien solfa, contrapunt, cant i composició, amb la finalitat d'atendre els serveis religiosos.

Dins de les obligacions a què al·ludíem en l'epígraf anterior, una de les més importants era, junt a la composició d'obres per als moments claus del calendari litúrgic de la Seu, l'ensenyament musical i administració dels escolans, que competia al mestre, tal com s'especifica en els edictes a la provisió de la plaça de mestre de capella dels anys 1792 i 1817.

El Capítol, sempre vigilant, advertia al mestre quan observava que aquest descuidava aquestes obligacions docents. A les actes capitulars apareixen les reiterades advertències sobre tenir cura dels interessos i ensenyament dels escolans. Malgrat correspondre a un període anterior a aquest treball, el 2 de maig de 1803 el capítol va retirar l'administració dels escolans al mestre Morata per no haver donat comptes en els cinc anys anteriors, obligant-lo a retornar les rendes que havia malversat en els huit anys següents a raó de quaranta lliures i catorze sous per any. El descobert ascendia a més de 300 lliures.³⁶

L'atenció dels escolans era una prioritat dins la institució i tenia com a objectiu principal la promoció dels menuts dins les estructures de l'església; l'èxit en l'educació dels mateixos estava estretament relacionat amb les qualitats pedagògiques del mestre.

³⁵ ALBEROLA I VERDÚ, Josep Antoni: *Música, església i ciutat: la música a la col·legiata de Xàtiva al segle XVII*. Xàtiva: Matéu impressors, 2011. Pàgs. 200-211. Hi ha també una col·lecció d'assajos pertinent de Susan Boynton i Eric Rice (eds): *Young Choristers 650-1700*, Woodbridge, Boydell, 2008 que estudien els escolans d'institucions religioses des de l'Edat Mitjana fins el segle XVIII.

³⁶ AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llib. 85, f. 399 (2-maig-1803).

Llavors, en el cas que es produïra una mala gestió en aquesta tasca, les expectatives de consolidació dels xiquets es veien abocades al fracàs. Quan es produïa una vacant en la mestria de capella, immediatament el capítol recorria a un altre membre, bé l'organista o bé un altre músic perquè es fera càrrec de l'educació i administració dels xiquets.

Si tenim en compte que la promoció dins les estructures eclesiàstiques anava adreçada si més no a integrar-se dins el clergat i aconseguir certs privilegis propis d'aquest estament, un bon nombre d'escolans que iniciaren la seua formació en la Col·legiata aconseguirien llocs estables dins l'Església.

El nostre estudi es centra en aquells escolans formats al caliu de la Seu que aconseguiren assolir aquesta posició, considerant que, òbviament, els itineraris es diversificaven en diferents professions, dins les mateixes institucions, i garantien als posseïdors viure del seu treball: ens referim als mestres de capella, organistes i músics de veu dins l'àmbit religiós; però també i sobretot a partir de la segona meitat del segle XIX a instrumentistes i directors en agrupacions musicals civils i militars.

Una anàlisi del quadern de les porcions dels acòlits, *infantillos* i trasters entre els anys 1800 i 1831 aboca resultats concloents en la línia d'investigació que hem traçat: esbrinar quants i quins escolans es formaren en la Seu de Xàtiva, amb quins mestres, i quins arribaren a ocupar càrrecs d'importància dins les institucions religioses i civils en aquell temps.³⁷

Altra informació rellevant dels escolans, acòlits i trasters que desenvoluparen el seu aprenentatge i, en el cas d'alguns d'ells, la seua promoció al sí de la Col·legiata sota el magisteri de diferents mestres de capella durant aquest període de més de quaranta anys l'hem poguda extraure de la lectura i buidat de dades de les actes capitulars i esborranys d'actes del període comprés entre els anys 1800 i 1842.³⁸

La manca de documentació per al període corresponent a la segona meitat del segle XIX i primera dècada del XX no ens ha permés realitzar un estudi semblant per a aquest tram.

³⁷ AHCX. *Quadern d'escolans, acòlits i trasters*. Llib. 314 (És l'únic llibre que es conserva fins el primer terç del segle XIX). Vegeu les taules i altres materials d'elaboració pròpia dels escolans, pàgs. 391-396.

³⁸ AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llibs. 85-89 i caixa 21.

No obstant això, amb altres fonts documentals hem pogut constatar la pervivència i continuïtat dels escolans en la Seu xativina i la seua participació en la capella de música.

L'edat amb què els escolans ingressaven en la Seu de Xàtiva no ve determinada enlloc. Pels casos que hem estudiat solia ser entre els sis i els huit anys i servien a l'església proveint les veus agudes en la música polifònica fins la muda de la veu, circumstància que ocorria en el cas dels xiquets entre els tretze i els setze anys, de tal forma que podien romandre com a escolans entre huit i deu anys, sempre que demostraren una bona predisposició a l'estudi i el treball dins l'església. A continuació, en produir-se la muda de la veu, molts d'ells continuaven com a acòlits ajudant en les tasques pròpies de l'ofici i cantant en la capella i/o aprenent a tocar algun instrument dels que es necessitaven en la capella.³⁹

Després podien optar a ordes majors i ascendir al diaconat (sotsdiaca i diaca), jerarquia eclesiàstica immediatament inferior al sacerdoci; o romandre al servei de l'església com a sagristans (laics o religiosos) exercint les seues funcions pròpies en la sagristania i participant igualment en la capella. El següent pas en la promoció era el preverat, condició necessària en molts casos per poder dirigir una capella de música, tocar l'orgue o exercir un ofici de veu en el cor i en la capella dins d'una institució religiosa. Alguns encara escalarien més dins les jerarquies eclesiàstiques aconseguint una canongia com és el cas de Quintin Alfonso, mestre de capella en l'últim quart del segle XIX, o Mariano Reig, nomenat canonge també a la Catedral de Màlaga.

L'anàlisi del llibre d'escolans, les actes capitulars i la documentació comptable corresponent a les menses i diferents administracions, així com la fàbrica ens ha permès documentar un nombre important de persones que promocionaren dins la institució i ostentaren càrrecs d'importància dins i fora de la Seu, almenys durant la primera meitat del segle XIX.

³⁹ L'acolitat a Xàtiva va haver de regular-se establint-se un termini: en un acord del capítol es va determinar que als acòlits quan compliren els vint-i-cinc anys, tot i ésser útils al faristol i ajudar a dir missa, se'ls acomiadara per considerar que aquestes places havien de servir als escolans que venien darrere. AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llib.84, f. 245 v. (28-maig-1793).

1.4.1. *Deixebles de Josep Morata*

Durant els vint i dos anys del magisteri de Josep Morata (1792-1814), documentem, amb nom i cognoms, quaranta tres persones que exerciren les seues funcions sota la seua tutela. Trobem escolans, acòlits i trasters que depenien de la protecció i l'administració de Morata per a aprendre l'ofici i promocionar dins les estructures eclesiàstiques. Alguns d'ells, havien ingressat fins i tot abans i havien iniciat la seua anadura amb el seu antecessor, Josep Casanova.

Centrant-nos en els casos en què hi va haver una promoció significativa, bé perquè esdevingueren mestres de capella o organistes en institucions eclesiàstiques, o bé perquè atansaren posicions importants en agrupacions musicals civils i militars, inclourem dins aquest epígraf a aquells que aconseguiren llocs rellevants dins les estructures eclesiàstiques en catedrals i esglésies de major o igual rang que la Col·legiata, i n'annexarem d'altres que ocuparen llocs de menor importància i són bastant desconeguts per la historiografia musical. Dins aquest segon grup inclourem alguns músics que ocuparen llocs estables en esglésies de rang inferior a la Seu i altres músics que desenvoluparen el seu ofici dins la Ciutat, com és el cas d'alguns ministrers, músics de veu i organistes en l'àmbit religiós; i altres que s'inseriren dins el teixit urbà com a músics majors en bandes militars i directores de les primeres bandes civils.

L'any 1819 el mestre Morata es vanagloriava de la seua condició d'educador en una relació de mèrits annexa a l'exercici de composició remés a la Catedral de València prenent la plaça vacant:

“Que en los tres [magisterios] que ha obtenido [Sogorb, Xàtiva i Cartagena] ha procurado de siempre el mejor desempeño, principalmente en la enseñanza y educación de los infantillos. Hace una enumeración de los discípulos que tiene colocados y dice que de los seis infantillos actuales, todos cantan quando es necesario en primer coro, y que los cuatro mayores estan diestros para el desempeño de cualquier papel aunque sea de repente y que estudian composición”.⁴⁰

⁴⁰ ACV. *Determinacions Capitulars*. Llib. 346, ff. 79 i 79 v. (30-abril-1819).

No dubtem de la seua vàlua com a pedagog en observar la permanència del planter d'escolans al seu càrrec al llarg dels vint i dos anys que durà el seu magisteri a Xàtiva (1792-1814). Entre els deixebles als què al·ludeix Morata tenia col·locats trobem a Francisco Pérez Guarner. Era natural de la veïna població de Manuel, havia estat escolà i acòlit i el 30 d'abril de 1803 sol·licitava que el senyor degà intercedira per ell davant l'arquebisbe per a obtenir la primera clerical tonsura.⁴¹ El 17 d'agost escrivia des de València al capítol demanant diners per fer front a la sol·licitud, a la qual cosa el capítol resolgué donar-li 4 lliures.⁴² Una vegada tonsurat, continuaria a Xàtiva com a acòlit i dos anys més tard s'adreçava al capítol demanant almoïna per passar a Alacant a fer l'oposició a mestre de capella que es trobava vacant llavors. El capítol li va donar 15 lliures de l'administració de Salabert.⁴³ Finalment el 2 de gener de 1806 demanava certificació d'haver servit en la Seu per al procediment que estava realitzant en Alacant. Francisco Pérez va obtenir la plaça de mestre de capella de la col·legiata de San Nicolau, no sense suscitar-se una forta polèmica per la reclamació que va presentar el seu contrincant, José Alexandre, i que es perllongaria fins 1819.⁴⁴

Calixt Pérez Guarner, germà de Francisco, que no apareix en les fonts documentals de la Col·legiata consultades, però sí és biografat en les fonts clàssiques com a deixeble de Morata,⁴⁵ ingressaria en la col·legiata d'Alacant a tocar l'orgue i el contrabaix, i posteriorment, a la mort del seu germà, el substituiria interinament en la plaça de mestre de capella fins les oposicions de 1824.

En aquesta enumeració de deixebles caldria incloure el seu nebot Miguel Soriano Morata. Havia nascut a Xàtiva i era fill de la seua germana Rosa, que acompanyà a Morata en el trasllat des de Sogorb. Va ser escolà i acòlit (1813) i en desembre de l'any 1814, en

⁴¹ AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llib. 86, f. 397 v.(30-abril-1803).

⁴² AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llib. 86, f. 420 (17-agost-1803).

⁴³ AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llib. 86, s.f. (10-desembre-1805).

⁴⁴ Per a més informació sobre el procés en què es va restituir finalment a Francisco Pérez Guarner en la plaça de mestre de capella de la col·legiata de San Nicolau d'Alacant vegeu FLORI LÓPEZ, Ana María: "Recursos y litigios por el magisterio de capilla en la Colegial de San Nicolás de Alicante entre 1806 y 1822: Joseph Alexandre versus Francisco Pérez Guarner" en *Cuadernos de Investigación Musical*, nº 6. 2018, pàgs. 241-255.

⁴⁵ SALDONI, Baltasar: *Diccionario biográfico-bibliográfico de efemérides de músicos españoles*. Vol. III, pàg. 256 i Ruiz de Lihory. *Op. Cit*, pàg. 360.

acomiar-se son tio de la Col·legiata se'n va anar amb ell a Cartagena. Esdevindria mestre de capella de la Catedral de Sogorb l'any 1829.

D'altres diputats, sense arribar a ocupar una posició rellevant en les institucions religioses en el primer terç del XIX, romandrien un temps considerable lligats a la principal institució de la Ciutat, la Col·legiata, on desenvoluparen el seu treball des de menuts. La majoria d'ells havien estat escolans i acòlits, i en produir-se la muda de la veu, ajudaven a dir missa i participaven en la capella amb la veu i/o algun instrument. Així trobem a Francisco Grau, vinculat a la Seu fins la seua mort el 1822, als Beneyto (Josep, Tomás i Vicente) membres de la mateixa família, dos d'ells acomiadats per la seua mala actitud; a Cosme Garcia, que acredità la primera tonsura perquè l'eximiren de la quinta l'any 1803. En absentar-se aquest de l'església, la seua plaça quedaria vacant; a Vicente Serra, acomiadat d'acòlit, igual que Gaspar Cortés; als germans Ferri (Francisco i Joaquin) escolans i acòlits —Joaquin renuncià per a ser llaurador igual que son pare—; o els Moragues (Simón, pare i fill) ambdós lligats a la Seu, primer un i després l'altre; a Josep Soler, acomiadat l'any 1807 per no demostrar bona actitud i predisposició cap a la música; i a Antonio del Villar, primer manxador i després pertiguer fins a la seua mort (1834).

Dins d'aquest nodrit planter alguns escolans que iniciaren la seua formació amb el mestre Morata, continuaren formant-se amb els seus successors, primerament amb Josep Alberola, un músic que havia completat la seua formació musical amb Morata fins que el nomenaren mestre interí (1815), i posteriorment amb Juan Cuevas quan va ocupar la vacant de mestre de capella amb propietat (1818).

1.4.2. Deixebles de Juan Cuevas i Josep Alberola

Sota l'interinatge d'Alberola i la mestria de Cuevas, a més de Vicente Berrnabeu, Josep Cameno, Gabriel Almiñana, Josep Gisbert, Francisco Barberà i Pascual Ribera fill, deixebles també de l'organista Tomás Ciurana, que aconseguiren llocs de treball estables en institucions religioses com a organistes dins i fora del territori valencià, cal destacar els casos de Matías Tomás i Mariano Reig. Ambdós aconseguirien una plaça de mestre de capella, el primer a Xàtiva quan va morir Alberola (1848) i el segon a la catedral de Màlaga (1833).

Matías Tomás Valera (1808-1867), va completar la seua formació a Xàtiva. Fou escolà fins l'any 1822 en què el nomenaren acòlit. Des de la sagristania va demanar certificació per a la primera tonsura (1825) i continuà desenvolupant el seu ofici fins que l'any 1847 en morir Alberola va ocupar la mestria de capella de la Seu per l'ofertament del capítol. El 9 d'abril de 1851 va prendre possessió d'un benefici en la Seu i va ocupar aquest càrrec fins a la seua mort el 1867.

Mariano Reig fou escolà en la Seu fins 1825 en què el nomenaren acòlit. El 10 de desembre de 1825 s'acomiadava del capítol xativí per a acompanyar al mestre Juan Cuevas a Toledo i continuar la seua formació musical. El 26 d'agost de 1833 el capítol li donava l'enhonorabona a Reig per haver aconseguit la plaça de mestre de capella a Màlaga.

Cayetano Quilez, també va aconseguir instaurar-se en una posició estable com a organista. Apareix documentat al quadern d'escolans, acòlits i trasters entre els anys 1812 i 1816. L'any 1818 és acòlit i posteriorment ix electe sagristà (1823) oferint-se a tocar el contrabaix, l'orgue o cantar per ser compatible amb la seua destinació.⁴⁶ En desembre del mateix any, sol·licitava permís al capítol per a presentar-se a oposicions a l'organistia de Dènia.⁴⁷ Un any més tard (1824) Quilez s'acomiadava i donava les gràcies al capítol perquè es traslladava a Cullera a ocupar la plaça d'organista, *con que en virtud de oposición havia sido agraciado*.⁴⁸ Quasi una dècada més tard (1833) escrivia al capítol de Xàtiva sol·licitant la plaça de segon organista a la qual cosa se li respongué que atenent a la decadència que travessava l'església llavors, es suspenia la provisió pel moment.⁴⁹ Des de l'any 1835 ocupava la plaça d'organista de la catedral de Tortosa i unes dècades més tard en la *Guia del Estado Eclesiástico de España y de los dominios de S.M.* dels anys 1848 i 1852 Cayetano apareixia absent en la catedral de Tortosa.⁵⁰ L'any 1854 va fer les oposicions a la plaça de primer organista a la catedral de Màlaga i va obtenir la plaça.⁵¹ Segons s'assenyala al *Diccionari* de Baltasar Saldoni, l'any 1850 ja hi era a

⁴⁶ AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 88, s.f. (21-juliol-1823).

⁴⁷ *Ídem*. (09-desembre-1823).

⁴⁸ AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, s.f. (21-desembre-1824).

⁴⁹ AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, f. 47v. (1-juliol-1833).

⁵⁰ FUENTES, Primitivo: *Guía del estado eclesiástico de España y de los dominios de S. M. en América y Asia para el año de 1848*. Madrid: Imprenta de Don José Redondo Calleja, 1848. (*Ídem* per a l'any 1852).

⁵¹ MARTIN, Mª Àngeles: "Reig, Mariano" en *Diccionari de la música valenciana*. VOL. II, pàg. 335.

Màlaga.⁵² Al volum II del catàleg de la catedral de Màlaga de Martin Moreno hi ha un responsori seu *Non dum erat abyssi* datat l'any 1865.⁵³ En la *Guía de Málaga y su provincia* de l'any 1866 Cayetano Quilez apareix com a beneficiat organista de la catedral de Màlaga.⁵⁴

Altres escolans com Ignacio Plà i Antonio Benet són dos exemples de músics formats en la Seu que no seguiren la carrera eclesiàstica i trobaren treball en agrupacions civils i militars dins la Ciutat. Es van formar sota la tutela del mestre Cuevas i continuaren la seua formació amb Josep Alberola. Plà va accedir a l'acolitat el 27 d'octubre de 1829 substituint a Pascual Ribera. L'1 de setembre de 1834 substituí a Cayetano Quilez en la sagristania, llavors era el més antic dels acòlits i el 4 de febrer de 1835 l'acomiadaven. L'any 1841 apareix com a músic milicià nacional del batalló de Xàtiva, i els anys 1850 i 1851 dirigia una de les dues músiques de la ciutat. Antonio Benet apareix al llibre d'escolans entre 1823 i 1824, i encapçalava una de les primeres bandes de la ciutat de Xàtiva des de 1838 fins 1855 com a músic major.

Formats amb Josep Alberola en el temps que aquest fou mestre de capella en propietat per designació del capítol (1828-1847) n'hi ha una llarga llista dels quals no tenim més dades que les anotacions que apareixen al quadern de diputats: Francisco Sancho, Vicente Francés, Matías Sanz, Francisco Balaguer, Llorenç Cucarella, Joaquin Gironés, Vicente Belenguer, Josep Vallés, Antonio Cuevas i l'escolà Vallano. La majoria d'ells havien estat escolans i acòlits en la Seu però desconeguem si atansaren posicions rellevants en les estructures musicals religioses o civils llavors.

Entre tots ells destaquem un cas en que sí hi va haver una promoció significativa: Antonio Torres Caballero des d'escolà major va passar a acòlit el 4 de maig de 1836. Esdevindrà un personatge clau en el desenvolupament del món bandístic a Xàtiva, sent un dels

⁵² SALDONI, Baltasar: *Diccionario biográfico-bibliográfico de efemérides de músicos españoles*. Vol. IV. Madrid, 1881, pàg. 267.

⁵³ MARTÍN MORENO, Antonio: *Catálogo del archivo de música de la Catedral de Málaga*. Granada: Centro de Documentación Musical de Andalucía, 2003.

⁵⁴ MERCIER, A y DE LA CERDA, Emilio: *Guía de Málaga y su provincia*. Cádiz: Tip. La Marina, 1866. Pàg. 205.

primers directors de la Societat Musical Primitiva Setabense. Ampliarem les dades que tenim d'ell en el capítol quatre.

1.4.3. Escolans en la segona meitat del segle XIX

A vespres de la reducció de la Col·legiata a parròquia major de Xàtiva,⁵⁵ les coses continuaven exactament igual que com havien transcorregut durant tota la primera meitat del segle, és dir, constatem la pervivència i continuïtat d'un planter de xiquets ben nodrit al que calia atendre i proveir-lo de la formació necessària per a aconseguir un ofici dins l'església.

Tanmateix, molts dels escolans que havien iniciat la seua formació amb Josep Alberola, continuaren formant-se amb Matías Tomás, el seu successor. No obstant això, la manca de documentació per a la segona meitat del segle XIX dificulta de tota manera la reconstrucció del funcionament de la parròquia major en la formació musical i promoció dels xiquets en aquest tram. L'únic cas que hem pogut documentar on hi hagué una promoció significativa fou el del ja esmentat Quintin Alfonso.

Sols a partir dels registres econòmics de la parròquia major de Xàtiva i de manera molt fragmentària podem extraure alguna informació sobre la supervivència dels escolans en la Seu en la segona meitat de la centúria. Concretament, a partir de la documentació de l'administració de Teresa Guàrdia, sabem que l'any 1852 s'abonaven quantitats per a la roba de tres escolans, i un any més tard per a quatre escolans, tres trasters i un acòlit. Quasi una dècada més tard, en la mateixa font documental, es pagaven 103 reals de billó de la sotana a un acòlit i 384 per la roba i pedaços dels escolans. Igualment se li donaven quantitats a Agustí Barberà per cosir els sobrepellissos dels escolans.⁵⁶

Després de la mort de Matías Tomás el 1867, l'any 1870 es pagava la quantitat de 4 lliures i 8 diners pels canelobres als escolans, i dos anys més tard exactament igual dels dies 6, 7 i 8 de setembre.⁵⁷

⁵⁵ L'article XXI del Concordat entre l'Estat Espanyol i la Santa Seu disposava les col·legiades que es conservaven i per tant les que es reduïen a parròquies, com és el cas de la col·legiata de Xàtiva.

⁵⁶ AHCX. *Administracions. Teresa Guàrdia*, Caixa 146.

⁵⁷ AHCX. *Llibre de comptes de la capella del cementiri*. Llib. 292.

De l'època en que Quintin Alfonso fou mestre de capella en la Seu, a partir de documentació vària sense classificar i del llibre supletori de fàbrica, trobem anotacions corresponents a l'activitat de la parròquia en el manteniment dels xiquets: l'agost de 1882 signa Alfonso per les quantitats reportades als escolans. De les nòmines d'abril de 1883 sabem que el primer sagristà era Jaime Mateu i el segon Vicente Bataller; l'acòlit era Agustí Barberà, pels quatre escolans signava Marco i pels tres trasters Terol. Un any més tard, des de gener a juny i en octubre signava Pérez per les quanties rebudes pels escolans, i en setembre Alfonso, el mestre.⁵⁸

El llibre supletori de fàbrica ens dona informació de les quantitats que rebien els trasters per la seua tasca. En els anys 1896 i 1897 eren sagristans Burgos i Bataller. L'any 1899 es sufragava el soterrar de l'acòlit Agustí Barberà Laviña de la fàbrica de l'església.⁵⁹

L'activitat formativa en la Seu no hauria cessat al llarg de quasi 100 anys malgrat les vicissituds viscudes per la institució. Si bé és cert, almenys així ens ho dona a entendre la documentació, que el planter de xiquets va disminuir en el temps, conseqüència directa de les penúries econòmiques i els canvis que es van produir en la societat xativina del huitcents, un bon nombre d'escolans formats al caliu de la Col·legiata atansaren posicions estables en les estructures musicals religioses, militars i civils dins i fora de Xàtiva.

Un percentatge ben alt dels xiquets que ingressaren com a escolans esdevingueren acòlits, amb la qual cosa tot el temps que van estar lligats a la institució els va reportar una formació religiosa, humanística i musical important, i alguns d'ells romangueren en l'església exercint les seues funcions d'ajudantia com a sagristans i participant en la capella de música quan eren necessaris. D'altres abandonaren la institució per decisió pròpia o foren acomiadats per la seua actitud i manca de disposició a l'aprofitament i estudi de la música.

⁵⁸ AHCX. *Documentació vària sense classificar*.

⁵⁹ AHCX. *Llibre supletori de fàbrica*. Llib. 140, s.f.

ANNEX

Escolans que iniciaren la seua formació amb Josep Casanova i continuaren formant-se amb Josep Morata

Molts escolans no van tenir tanta transcendència com els que hem esmentat en els epígrafs anteriors i no van ocupar llocs estables en institucions religioses d'igual o superior rang que la Col·legiata, però alguns s'ells van aconseguir instaurar-se en institucions religioses i civils dins i fora de la ciutat de Xàtiva. Ací proposem amb més detall les dades relatives als xicons en qüestió.

José Pastor escriu al capítol el 22 de novembre de 1793 sol·licitant un certificat mèdic i al·legant tretze anys de serveis prestats. En la mateixa sessió el capítol llig la censura dels examinadors a la plaça d'ajudant d'oficis vacant i ix electe l'acòlit Pastor per onze vots. El 28 de gener de 1794 prendria possessió del benefici. El 21 de gener de 1795 ascendiria a l'orde sacre des de l'acòlitat. El 2 de maig de 1801 supleix de domer per jubilació de mossén Antonio Gil i l'any 1803 se'l nomena encarregat de la capella de les ànimes. L'1 d'abril de 1806 es nega a cantar en la capella en Setmana Santa sense gratificació, a la qual cosa i davant la sol·licitud del mestre de capella i el compromís del capítol de remunerar aquesta tasca accedeix finalment. Aquesta mateixa situació es repetirà l'1 d'agost i se li multarà per això. Pastor mor el 8 de maig de 1811 deixant vacant la seua plaça d'Ajudant d'oficis sota el benefici de Nuestra Señora de la Esperanza.

El 26 de febrer de 1793 Teresa Cervera, vídua i mare de l'infant **Ambrosio Sanchis**, exposava davant del capítol la seua pobresa i demanava almoïna per a comprar-li una capa al fill per la indecència que mostrava i la impossibilitat de comprar-ne una. Dos anys més tard a la sol·licitud que feïa Ambrosio el capítol li donava set lliures de l'administració de Salabert per a comprar-se un violí, donada la seua bona predisposició a la música. El 13 d'octubre de 1796 és acòlit i se l'adverteix per faltar al traste. L'any 1799 se li concedeixen quinze dies per eixir a prendre els banys com a conseqüència d'una malaltia. L'1 d'abril de 1801 li donen quatre mesos de termini perquè busque ofici o col·locació per les faltes comeses i el 18 de juliol del mateix any se li dóna almoïna per a anar al Col·legi del Patriarca a fer unes oposicions a una plaça de contralt. Desconeguem si va obtenir la plaça.

Joaquin Cameno Perelló és un altre escolà que esdevingué acòlit. No va continuar la carrera eclesiàstica però es va guanyar la vida com a músic seclar ocupant la plaça de ministrer de l'Ajuntament i participant en la capella de música de la Seu, sent Morata el mestre. L'any 1794 deixava la seua ocupació per anar-se'n a fer oposicions de mestre de primeres lletres a L'Olleria, ocupació que no sabem si va desenvolupar perquè retornaria a la Seu. Un any després optava a la tercera sagristania i el 1796 se l'admetia novament en la capella. El 1799 era segon ministrer de l'Ajuntament i des del 8 d'abril de 1805, en produir-se la mort de Bernardo Fàbrega, ocuparia la plaça de primer ministrer de l'Ajuntament, càrrec que ostentaria fins a la seua mort ocorreguda el 5 de gener de 1819. Fill de barreter, Joaquin pertanyia a una de les nissagues de músics més importants de Xàtiva: tenia un germà prevere i músic en la Seu, Josep; i dos dels seus fills, Vicente i Josep, romandrien vinculats a la institució desenvolupant el seu ofici de músics. Joaquin vivia al carrer de l'Ardiacà, al costat de la Seu, i el capítol reconeixia el lligam d'aquesta família a l'hora de comptar amb ell per a exercir un càrrec de responsabilitat. L'any 1795 el capítol resolvia,

“Que por esta vez sin egemplar i en consideración a las circunstancias de Joaquin Cameno se dispensa la consideración que hizo el Cabildo de la necesidad de todos los votos para la admisión del músico secular en la capilla de música de esta Iglesia”.⁶⁰

En agost de 1802 en acomiadar el capítol els sagristans primer i segon per la seua mala actitud, a proposta del racional que ja havia parlat amb Joaquin Cameno i Pascual Martorell determinà

“admitir las dos plazas de primero y segundo, siempre que puedan sacar ocho reales de vellón al dia. El Cabildo después de conferenciar sobre ello (...) y siendo los referidos Martorell y Cameno sugetos de providad, honradez y fidelidad, que desde niños se han criado en la iglesia, se promete el Cabildo que estará la iglesia bien custodiada y servida: Por todo lo qual acordó el Cabildo que se les ofrezca dos reales de vellón diarios a cada uno sobre su salario y gafes, y que estos se satisfagan de la Administración de Benlloch”.⁶¹

⁶⁰ AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llib.85, f. 81. (08-gener-1796).

⁶¹ AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llib.85, f. 349 (12-agost-1802).

El vincle de Joaquin amb l'Ajuntament i la Col·legiata es perllongaria per més de trenta sis anys. El 12 d'agost de 1783 ingressava com a ministrer interí per a cobrir la processó de la patrona de la Seu, sent nomenat ministrer en propietat quatre dies més tard per la Ciutat.

Pascual Martorell, contemporani de Joaquin, també es va formar al caliu de la Seu, primer amb Josep Casanova i després amb Morata. Va ser escolà i després acòlit. Desenvolupà el seu treball com a ministrer de la ciutat i participà en la capella de música de la Seu. En la seua condició de músic laic ocupà la sagristania al mateix temps que Joaquin almenys fins 1811 en què la seua plaça quedà vacant.

Escolans de la Seu que continuaren la seua formació amb els mestres Josep Alberola i Juan Cuevas.

Vicente Bernabeu, escolà i acòlit (1810-1817) renuncià a l'acolitat per haver estat agraciat amb l'organistia de la parroquial de Muro.

Josep Cameno Candel, fill de Joaquin, ministrer, i nebot de mossèn Josep, contralt del segon cor; és un altre deixeble de Morata que es va formar en la Seu i esdevindria un músic important en el paisatge urbà xatívi. Fou escolà, acòlit i sagristà. Malgrat no continuar la carrera eclesiàstica va ser admés en la capella de Música de la col·legiata per a tocar el contrabaix (1818) i va aconseguir una plaça de ministrer en l'Ajuntament (1819). El capítol li encomanà l'ensenyament dels escolans quan Cuevas va deixar la plaça vacant (1824). En la documentació consultada, més endavant, apareixerà diverses vegades demanant almoïna a la Ciutat per la seua penosa situació econòmica.⁶²En abril de 1826 demanava certificació de conducta moral i política a l'Ajuntament per a traslladar-se a Toledo davant la poca o ninguna feina que hi havia en la Ciutat. Molt probablement haguera estat un altre músic que hauria seguit els passos del mestre Cuevas. Un any més tard apareix novament sol·licitant vestuari a l'Ajuntament com a ministrer i el 6 d'octubre del mateix any demanava llicència de vint dies per anar a les oposicions a la mestria de capella d'Ontinyent (1827). Després de l'ajust pressupostari de l'Ajuntament de l'any 1835 els ministrers van sofrir una rebaixa del salari que rebien de les arques minicipals, i dos anys més tard deixaven de rebre la seua nòmina i suplicaven

⁶² AHMX. *Memorials presentats a l'Ajuntament*. Caixa 173.

a l'Ajuntament que els incloera en els pressupostos de 1837. L'any 1839 demanava certificat de conducta per a traslladar el seu domicili a València. Va ser el primer mestre que va tenir Salvador Giner Vidal. Amb Cameno, músic major de la banda del segon regiment d'artilleria a València, Giner va aprendre els rudiments de la solfa i a tocar el violí, la flauta, el clarinet i el trombó.⁶³

Gabriel Almiñana, natural de Xàtiva, fou un altre escolà que aconseguí un lloc important com a organista. Des de la Col·legiata, sent sagristà, va accedir a l'organistia de Lorca (1815) i, posteriorment, es va presentar a les oposicions de mestre de capella de la col·legiata de Xàtiva (1818). També va concórrer a la plaça d'organista de l'església parroquial de los Santos Juanes a València (1823). Uns anys més tard, a la mort de Tomás Ciurana, mestre seu, el capítol xativí el va requerir per a formar part dels examinadors que jutjarien l'oposició per a cobrir aquesta plaça vacant (1829).

Juan Quilez, germà de Cayetano Quilez, format també en la Seu, prenent a la sagristania sent pertiguer i acòlit, informava que volia contraure matrimoni perquè sa mare havia mort i el seu germà s'havia col·locat d'organista en la catedral de Tortosa (1835).

Altres músics que romangueren lligats a la institució en el període en què Cuevas fou mestre de capella són els germans **Hernández, Josep i Sebastian**. El primer aconseguí la 3ª sagristania el 1818, càrrec que deixà per tenir temps per estudiar. Havia estat escolà i acòlit, i l'any 1824 s'acomiadava de l'església per anar-se'n a tocar l'orgue a Olleria. En març del mateix any va prendre l'hàbit de Sant Domenech. L'1 de febrer de 1825 donava gràcies i s'acomiadava per a contraure matrimoni. Uns anys més tard apareix com a músic milicià nacional. El seu germà Sebastià va ser escolà i acòlit, i el 17 d'octubre de 1818 es retirava per no tenir predisposició a la música.

Juan Bautista García, també fou un escolà i acòlit de la Seu que l'any 1826 es va absentar de l'església per a traslladar-se a Toledo on estava el mestre Cuevas. Intuïm que

⁶³ GALBIS LÓPEZ, Vicente/ SANCHO GARCÍA, Manuel: "Giner Vidal, Salvador". En *Diccionario de la música española e hispanoamericana*. Madrid. 2000. SGAE. Vol. V. Págs. 642-647.

va seguir el seu mestre per a completar la seua formació però desconeguem a hores d'ara si va atansar algun càrrec dins les estructures musicals eclesiàstiques o civils.

Josep Gisbert, clergue tonsurat i sagristà de l'església col·legial sol·licitava a l'Ajuntament certificació de conducta moral i amor a la religió i al rei per poder presentar-se *al obtento del beneficio de la plaza de organista vacante en la villa de Moxente* en maig de 1827.⁶⁴ Va morir l'any 1829.

Francisco Dasi, fou un altre músic que es va formar en la Seu. En abril de 1819 se l'acomiadava d'escolà per haver deixat un ciri encés en l'església i quatre dies més tard se'l readmetia. Va ser nomenat acòlit l'any 1823 i dos anys més tard sagristà interí. Més endavant demanà certificació per a la primera tonsura (1829) i un any més tard va caure en quintes. Desenvolupà el seu ofici en la Seu fins l'any 1835 en què se'l va acomiadar. En gener de 1837, sent milicià, sol·licitava l'exempció del servei com a guàrdia amb destinació a Murviedro per una hemorràgia de sang, circumstància que li va valdre l'exempció del servei (també es va lliurar Simón Morages, un altre escolà de la Seu) L'any 1841 sol·licitava a l'Ajuntament certificació de bona conducta per a traslladar el seu domicili a València.

Frai Francisco Barberá Mollá fou un altre escolà i acòlit format en la Seu sota la magistratura d'Alberola i Cuevas. Apareix al quadern de diputats entre els anys 1816 i 1822. L'any 1825 se l'acomia després de vàries advertències però una dècada més tard sol·licita la sagristania vacant per haver caigut quinto el seu germà Llorenç. Bernat Daràs el situa com a organista de la parroquial de Carcaixent des de l'any 1851 fins el 1856 en què renuncià. Va morir l'any 1861 als cinquanta anys.⁶⁵

Pascual Ribera pertanyia a una altra de les nissagues de músics més importants de Xàtiva. El seu avi Josep havia estat ministrer de l'Ajuntament, treball que desenvoluparia posteriorment son pare, Pascual, i el seu oncle Bernat. Va ser acòlit entre els anys 1826 i 1829 i ingressà d'escolà sent Cuevas el mestre de capella. L'any 1831 son pare, músic

⁶⁴ AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 113, f. 82v (18-maig-1827).

⁶⁵ DARÀS MAHIQUES, Bernat: "Orgues, orgueners, organistes, xantres i mestres de capella a l'església parroquial de l'Assumpció de Carcaixent" Col·lecció *FULLS DE LA HISTÒRIA RELIGIOSA DE CARCAIXENT* / 7, 2005.

major, escrivia a l'Ajuntament sol·licitant un certificat de conducta moral i política del fill per poder concórrer aquest a les oposicions a l'orgue de la població veïna de Canals.⁶⁶ Novament quatre anys després reitera la mateixa sol·licitud per a

“acreditar su conducta política y adhesión decidida al gobierno de su majestad la Reina Nuestra Señora en el expediente que está siguiendo en la Real Curia Eclesiástica de este arzobispado sobre obtento de la plaza del beneficio fundado en la parroquial iglesia de la universidad de Canals”.⁶⁷

La seua petició es resolgué una setmana més tard. Finalment tornem a llegir al llibre d'actes la mateixa sol·licitud el 26 de maig de 1836 per al procediment que estava seguint i es resol en els mateixos termes que havia estat abans. Desconeguem si va obtenir la plaça d'organista a Canals.

Francesc Joan Sanchis i Roig el situa anys més tard al capdavant de l'orgue de Callosa d'en Sarrià. Segons ell, devia haver ingressat entre l'any 1845 en què s'instal·là l'orgue en l'església parroquial i el 1854 en què votà en les eleccions a Corts. Francesc Joan ens informa que va morir el 2 de desembre de 1861, havia estat casat amb Mariana Guardiola i havia tingut almenys dos fills que treballaven amb son pare com a manxadors.⁶⁸

1.5. Altres centres de formació musical a Xàtiva durant el huitcents i primera dècada del segle XX

A Xàtiva, l'aprenentatge de solfa, composició, cant i instruments com l'orgue i altres, així com llegir i escriure i principis de gramàtica, s'impartia en la col·legiata de Xàtiva de manera quasi exclusiva almenys durant la primera meitat del segle XIX, com hem pogut veure.

No obstant això, sabem de l'existència d'altres centres formatius. De manera molt primigènia l'any 1799, a Xàtiva, es sol·licitava i aprovava pel consell reial l'apertura d'un establiment educatiu per a les classes benestants de Xàtiva, el reial seminari patriòtic de

⁶⁶ AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 117, f. 49 v. (22-febrer-1831).

⁶⁷ AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 120, ff. 236 v. i 237 (23-desembre-1835).

⁶⁸ Dades facilitades directament per Francesc Joan sanchis i Roig.

San Felipe. En la cerimònia d'entrega de premis als escolars de l'any 1805 la capella de música de la Col·legiata actuava amenitzant l'acte. L'any 1819 els seminaristes del reial col·legi i els alumnes de les escoles públiques de llatinitat i eloqüència es sotmetien als exercicis públics de lletres entre els que hi havia catecisme, gramàtica general, sintaxi, aritmètica, àlgebra i etimologia llatina, però també *ejercicio de principios de música vocal con exposición teórica de las reglas concernientes al compás y al canto*. Els empleats del seminari encarregats dels ensenyaments musicals eren Josep Alberola, mestre de capella llavors, i Benet Espinós, músic ministrer i membre de la capella.⁶⁹

Per la seua banda, els ministrers de la Ciutat, cos de músics assalariat de caràcter gremial, també instruïen en l'aprenentatge dels instruments de corda i vent que utilitzaven, als que volien aprendre l'ofici. Josep Antoni Alberola en la seua tesi assenyala com els ministrers tenien l'obligació de donar una hora de classe al dia als coadjutors i a tots aquells qui volgueren aprendre l'ofici en el segle XVII.⁷⁰ Encara l'any 1823 Benet Espinós, que havia estat un dels ministrers, es comprometia amb l'Ajuntament a servir a la Ciutat en totes les funcions i a tenir acadèmia de ministrers.⁷¹

En la segona meitat del segle XIX les bandes de música naixents en entorns militars primer i civils després, van oferir una eixida laboral important a alguns músics que havien estat escolans de la Seu, al temps que esdevingueren centres de formació on, músics majors contractats assumiren la instrucció i formació d'aquells que volien pertànyer a aquestes formacions. Pascual Ribera, pare; Josep Hernández, Ignacio Pla, Antonio Benet i Antonio Torres són alguns exemples de músics formats en la Seu que dirigiren les primeres agrupacions bandístiques de la Ciutat i, com a directors, es convertirien en vertaders forjadors de músics.

Igualment el món civil de Xàtiva llavors, sobretot en les últimes dècades del segle XIX, brindava unes excel·lents condicions per a aconseguir obrir-se camí en el món laboral musical en àmbits diferents fora d'una institució religiosa: la direcció, la interpretació vocal i instrumental, i la docència, ja no eren en aquell moment especialitats que pogueren

⁶⁹ AHMX. *Fons Sarthou*. 1122/215.

⁷⁰ Vegeu ALBEROLA I VERDÚ, Josep Antoni: *Música, església i ciutat*. *Op. Cit*, pàg. 197.

⁷¹ AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 109, ff. 93 i 93v.

aprendre's única i exclusivament en l'església, malgrat aquesta mantenia un grup reduït d'escolans als que formava per als serveis religiosos.

En els censos de població i padrons de l'últim quart del segle apareixen personatges de professió músic (Francisco Castelló Domínguez, Ramón Fayos Segarra, Francisco Pardo Casanova, Rafael Tormo Sellés, Rafael Marco Ibáñez, Rafael Serra Escuriet, Mariano Iborra Mahiques o Mariano Ferraut Cuet), organista (Francisco Martí Martínez, Francisco Borrull o José Torres Gil) i pianista (Mariano Iborra Mahiques i Francisco Castelló Domínguez). Posem com exemple el cas d'un d'ells, que es publicitava en la premsa local oferint un ventall ampli de possibilitats en l'aprenentatge musical: Josep Sanchis Davó, que havia estat director de la música Nova, s'oferia en "El clamor setabense" a donar classes a domicili l'1 de maig de 1887.

L'associacionisme de les acaballes de segle propicià la creació de nous centres on la música estava present, no només des d'un punt de vista de l'oci, sinó també en allò que respecta a la formació musical. Les dues bandes de música de la Ciutat, la Primitiva i la Nova, esdevingueren centres de formació i albergaren al seu si orquestres de música lleugera i música religiosa que cobrien les necessitats i els actes de la societat xativina aleshores.⁷²

La parròquia major de Xàtiva, per la seua banda, va fundar El Cercle Catòlic on, a més d'oferir vetlades literàries musicals, albergava una secció de música de joves del Patronat Obrer l'any 1904. Igualment, el col·legi de *Nuestra Señora de la Seo* dirigit per les reverendes dominiques de Xàtiva, ubicat al carrer i plaça de Peris, números 8 i 14, publicitava l'admissió d'alumnes internes i externes en l'ensenyament elemental, superior i de pàrvuls on s'incloïa la música entre les diferents assignatures del currículum.⁷³

El 19 d'abril de 1913, en l'*Obrero setabense* es publicitava una acadèmia de solfeig i piano incorporada oficialment al Conservatori de música i declamació de València

⁷² ALVENTOSA GARCIA, Rafael: *Antecedentes históricos de la "Primitiva Setabense"*. Op. Cit.

⁷³ *El Obrero Setabense*. 1904, 13 i 27 d'agost.

dirigida per la senyoreta Amparo Villena, que ofería a més lliçons a domicili, tot i que el local estava ubicat a la plaça d'Emili Castelar, núm. 29.

Dels ministrers de la Ciutat a les bandes de música i orquestres de la segona meitat i finals de la centúria, es va produir també un canvi significatiu quant a l'especialització musical. Els ministrers lluny d'ésser instrumentistes especialitzats en un únic instrument, eren hàbils en el maneig de diversos instruments: de corda i de vent, i dins d'aquests segons, el mateix donava que foren de llengüeta que d'embocadura. Valga com a exemple el memorial que va enviar Joaquin Cameno optant a la plaça de primer ministre que ocupava Fàbrega, on es declarava hàbil en el maneig de 13 instruments.⁷⁴

Per contra, les bandes van anar configurant unes plantilles homogènies amb instruments de vent i percussió que van requerir de certa especialització. A més, trobem casos d'algun personatge que esdevingué un especialista i virtuós del seu instrument: Emilio Fayos Fuster (1876-1904), que es va iniciar amb son pare en la banda Primitiva, va estudiar al conservatori de València amb el mestre Andrés Goñi i va obtenir el premi extraordinari de violí. Pertanyia a l'orquestra de Goñi, i va fundar a València una societat de quartets. Va ser professor del conservatori de València quan se'n va anar Goñi, i concertí de l'orquestra del teatre principal.⁷⁵

La capella de música de la Seu, no obstant la diversitat formativa que ofería la Ciutat, va continuar formant joves encara en les primeres dècades del segle XX per atendre els serveis religiosos, com hem pogut constatar, si bé, com ja hem assenyalat, el planter de xiquets es va veure reduït amb el temps. La situació en què podia trobar-se la capella a les acaballes de la centúria requeriria obligatòriament d'una externalització del servei i es faria necessària la contractació de músics de veus i instruments, d'ahí que tampoc descartem la presència vocal femenina que proveïra les veus agudes en el cant dins l'església, circumstància que no ve documentada enlloc però que apuntem com una hipòtesi, tenint en compte la seua participació en les vetlades literàries-musicals promogudes per la parròquia major en temps del rector Josep Ballester.⁷⁶

⁷⁴ AHMX. *Memorials*. Llig. 167 (1 d'abril 1805).

⁷⁵ DÍAZ GÓMEZ, Rafael: "Fayos, Emilio" en *Diccionari de la música valenciana*. Vol. I, pàg. 341.

⁷⁶ *El Obrero Setabense*. (30 de juliol 1904).

En aquest capítol hem pogut comprovar que, almenys fins l'any 1836, hi ha una clara continuïtat institucional amb el patrocini i mecenatge de les dues institucions principals de la Ciutat, l'Ajuntament i la Col·legiata. Des d'aleshores, la situació va anar complicant-se progressivament però la presència de determinats càrrecs i determinades funcions, especialment la formativa, suggereixen com a mínim una voluntat o pretensió i/o necessitat de mantenir una certa estructura, que és la qüestió que s'esbrinarà millor en els capítols següents.

Sabem que la col·legiata de Xàtiva va constituir un centre de formació molt important durant la primera meitat del segle XIX, i un bon nombre d'escolans i acòlits que ingressaren i es formaren en la Seu esdevingueren mestres de capella i organistes en institucions religioses importants dins i fora del territori valencià. La majoria d'ells són coneguts en la historiografia musical espanyola i en aquest treball hem pogut ampliar les dades biogràfiques dels mateixos.

Alguns educands, la majoria d'ells desconeguts per la historiografia musical, també atansaren llocs estables en institucions religioses de menor d'igual o menor rang que la col·legiata, sobretot com a organistes. D'altres ocuparen plaça bé en bandes de música militars com a músics majors contractats o de plaça, o bé en bandes civils fent-se'n càrrec de la direcció, destinacions que començaren a perfilar-se com una altra eixida laboral fora de l'església i que podia reportar majors beneficis pecuniaris i més gran prestigi als músics, atesa la devallada de salari dels músics sacerdots i la pèrdua de pes específic del clergat en la societat huitcentista xativina.

La pèrdua d'exclusivitat en els ensenyaments musicals de l'església de Xàtiva i el sorgiment d'altres centres de formació musical en la Ciutat també va propiciar, com hem pogut veure, un augment de l'oferta formativa musical a Xàtiva, sobretot en la segona meitat del huitcents, iniciatives que provocaren una direccionalitat cap a altres circuits de la producció musical fora de l'àmbit religiós.

Capítol 2: Organistes de la Seu de Xàtiva durant el segle XIX i primera dècada del segle XX

En aquest capítol ens centrem en els organistes que desenvoluparen la seua tasca en la Seu de Xàtiva en el tram cronològic objecte d'estudi d'aquesta tesi, amplièm les dades biogràfiques que es tenen avui dia dels mateixos i analitzem alguns aspectes socioeconòmics dels músics sacerdots de la Col·legiata de Santa Maria durant aquest període.

En el moment d'iniciar aquesta investigació comprovem que la biografia d'alguns dels organistes de la Seu en el segle XIX apareix dispersa en obres generals, entrades de diccionaris, catàlegs, monografies i publicacions de caràcter general.¹ Això ha propiciat que a hores d'ara, la correlació d'organistes que desenvoluparen la seua tasca al llarg d'aquests quasi 100 anys no aparega enlloc d'una manera completa i sistemàtica.

La documentació consultada ens ha permès constatar que el relleu d'organistes de la Col·legiata es va produir de manera ininterrompuda al llarg del huitcents i primera dècada del segle XX i per tant, l'activitat organística en la Seu es va mantenir, malgrat els canvis socials, polítics i econòmics, i les transformacions que sofreixen la col·legiata i la ciutat de Xàtiva des de 1814 fins 1909.

2.1. Organistes de la Seu de Xàtiva

El segon càrrec en importància dins la capella de música de la col·legiata de Xàtiva després del mestre de capella és el d'organista. La figura d'aquest, segons assenyalen Joan Alonso i Alfred Boluda, es remunta a finals del segle XV.² L'organista era

¹ Vegeu CLIMENT BARBER, José: *Orguens i organistes catedralicis de la València del Sigle XIX*. València: Lo Rat Penat, 2002; ROS, Vicent: "Tomás Ciurana. Una figura del clasicismo valenciano. (Peñíscola 1761-Xàtiva 1829)". *Boletín del Centro de Estudios del Maestrazgo*. Nº 63. Benicarló, enero-marzo, 2000. pàgs. 59-63, ROS, Vicent; JASTRZEBSKA, Anna: *Obras para tecla de Tomás Ciurana*. (Peñíscola 1761-Xàtiva 1829). Editorial Piles, Valencia, 2001; RUÍZ DE LIHORY, José: *La Música en Valencia – Diccionario biográfico y crítico*. València, 1903; SALDONI, Baltasar: *Diccionario biográfico-bibliográfico de efemérides de músicos españoles* (1868-1881), 4 volums; CASARES RODICIO, Emilio (dir): *Diccionario de la música española e hispanoamericana*. 10 vols. Madrid: SGAE, 1995-2002. CASARES RODICIO, Emilio (dir): *Diccionario de la Música Valenciana*. 2 vols. València. Institut Valencià de la Música, 2006; CLIMENT BARBER, José: *Fondos musicales de la Región Valenciana*, Vols. I, II, III i IV.

² ALONSO LLORCA, Joan; BOLUDA PERUCHO, Alfred. *Op cit.* Pàgs. 16-20.

l'encarregat de fer el baix continu en la polifonia a veus, acompanyar el cant pla, interpretar peces instrumentals i improvisar els versos de la salmòdia, actuacions que no sols es feien dins l'edifici de la Col·legiata sinó també en altres parròquies de la ciutat i fora d'ella. La seua tasca pedagògica, d'una gran importància, també formava part de les seues obligacions: en el cas de Xàtiva, comprovem que hi ha un gran nombre d'organistes formats en la Seu que aconseguiren llocs estables dins i fora del territori valencià. També solia concórrer conjuntament amb el mestre de capella com a examinador a les proves que es realitzaven amb motiu de les diferents oposicions dels altres membres de la capella.

Una altra obligació era la de tenir cura de l'instrument i obligar-se a afinar-lo un parell de vegades a l'any com es desprén de la documentació consultada. Després de la reforma practicada a l'orgue per l'organer Tomás Pavón l'any 1800, Tomás Ciurana, primer organista, va sol·licitar augment de sou i el capítol li va assignar 20 lliures anuals per a encarregar-se de la conservació i afinació del instrument, tasca que havia de fer almenys dues vegades a l'any.³ Aquesta consignació va continuar en el seu successor Joaquin Aparicio pel mateix treball.

A més de les obligacions pròpies del seu ofici, la seua condició de clergue, dins l'estructura de la institució a què pertanyia, comportava atendre tota una sèrie d'obligacions que eren comunes a la resta del clergat de la Seu: celebrar missa, pagar les setmanes, apuntar els solaços, portar diferents administracions, encarregar-se del subministre de cera, vi i hòsties i tantes altres tasques annexes a la residència. Per tot aquest treball l'organista rebia un sou bastant diversificat i la Ciutat, com ja hem vist al capítol anterior, contribuïa al salari de l'organista, la qual cosa feia molt atractiva aquesta plaça. Durant el lapse de temps objecte d'estudi d'aquesta investigació, hem pogut comprovar que el càrrec d'organista de la Seu va estar ocupat per quatre organistes titulars: Tomás Ciurana, Joaquin Aparicio, Francisco Martí i Francisco Tito.

2.2. El llegat de mossén Tomás Ciurana

L'organista més conegut i més important del huitcents a Xàtiva és mossén Tomás Ciurana Ardiol, la biografia i obra del qual apareix en obres generals, monografies i diversos

³ AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 86, f.440v (9 de gener 1804).

estudis acadèmics.⁴ Seguint el model que Miguel Àngel Marín aplica a la Catedral de Jaca, analitzarem ací alguns aspectes de l'entorn socioeconòmic dels músics eclesiàstics de Xàtiva en el segle XIX que mai s'havien plantejat fins ara i que esdevenen paradigmàtics en membres de la seua condició.⁵ A més, aportem informació sobre la tasca pedagògica de Tomás Ciurana i el gran nombre d'organistes que va formar en el temps en què va romandre a Xàtiva.

Per al cas de Jaca, Miguel Àngel Marín arriba a conclusions relatives a les circumstàncies econòmiques dels músics clergues en el moment de la mort, i la integració i les relacions que s'establien entre ells en l'espai urbà, molt semblants a les que hem pogut trobar a Xàtiva. Concretament, Marín diu que les reunions religioses i socials organitzades per algunes confraries de Jaca proporcionaren una oportunitat per a forjar tota classe de relacions entre els músics, que van enfortir els llaços d'amistat mentre incrementaven el grau d'identitat social i grupal fora del lloc de treball. Al seu torn pareix que els contactes personals desenvoluparen un paper determinant a l'hora d'accedir a la institució. La ubicació dels músics dins l'espai urbà coincidia en molts casos amb la dels altres sacerdots amb els que compartien la jornada laboral, en el cas de Xàtiva vivien dins del districte Ciutat i a escassa distància de la Col·legial. El celibat dels sacerdots, músics o no, condicionava l'habitatge, ja que molts d'ells vivien amb companyia femenina que els atenguera. Pel que fa a la situació del músic davant la mort, Marín conclou sobre les diferències que existien entre els membres del clergat de la mateixa institució pel nivell de riquesa del difunt a partir de la llista de les possessions, i aprofundeix en aspectes de relació social a partir de la designació dels executors i marmessors dels testaments.

⁴ ROS, Vicent: "Tomás Ciurana. Una figura del clasicismo valenciano. (Peñíscola 1761-Xàtiva 1829)". *Boletín del Centro de Estudios del Maestrazgo*. Nº 63. Benicarló, enero-marzo, 2000. pàgs. 59-63, i també ROS, Vicent; JASTRZEBSKA, Anna: *Obras para tecla de Tomás Ciurana. (Peñíscola 1761-Xàtiva 1829)*. Editorial Piles, Valencia, 2001.

⁵ MARÍN, Miguel Àngel: "Familia, colegas y amigos. Los músicos catedralicios de la ciudad de Jaca durante el siglo XVIII." En BOMBI, Andrea; CARRERAS, Juan José i MARÍN, Miguel Àngel (coords.) *Música y cultura urbana en la edad moderna*, València, Universitat de València, 2005; pàgs. 131-135.

2.2.1. Testaments

Tomás Ciurana va accedir a la tribuna de l'orgue de la Seu per la renúncia del seu antecessor Josep Ferrer el 18 de desembre de 1788, i romandria més de quaranta anys en la plaça fins a la seua mort, el 4 de juny de 1829.⁶

La lectura del testament que dictà Tomás revela dades molt interessants del músic castellonenc,⁷ al temps que, tal i com sosté Miguel Ángel Marín, dona informació sobre el nivell de riquesa d'un músic abans de morir després d'haver servit durant decennis en una catedral, o com en el cas que ens ocupa, en una col·legiata.

Tomás Ciurana, postrat en el llit de mort, deixa 50 lliures per a bé d'ànima i obres pías: 12 r.b. als militars, 20 r.b. a la Casa Santa [de Jerusalem], 40 r.b. a l'Hospital [de pobres], 20 r.b. a la [casa] Misericòrdia, i 20 r.b. més a l'obra [de la Verge] de la Seu. Nomena marmessors al seu germà, Manuel Ciurana, beneficiat a València i a Fernando Muñoz, racional del capítol xatívi llavors i són testimonis Pascual Ribera, ministrer; Bautista Mahiques, escrivent i Francisco Andreu.

En el testament institueix com a hereua universal a la seua sirventa, Manuela Visiana, que li va prestar els seus serveis *sin interés ni soldada alguna* des que va arribar a Xàtiva, amb l'obligació de pagar el bé d'ànima i llegats píos. A Manuel, el germà, li deixa el rellotge de *faltriquera* de plata, roba de llit, tots els llibres i breviaris que vullguera i un roquet brodat; i a Magdalena Aparisi, donzella i neboda de Manuela, alguns ensers domèstics.

El que ens crida l'atenció en aquest tipus de documentació és la ninguna al·lusió a la seua condició de músic, que resulta comuna en diferents casos estudiats, i la inexistència de referències a l'obra i composició de l'organista. Considerem que la condició de clergue,

⁶ Josep Ferrer, tonsurat, de 22 anys i natural de Gandia, fill d'Ignacio i de Josefa Carbó, accedia a les oposicions per a cobrir la vacant d'organista de la Seu, per la mort de Francisco Grana, titular llavors, des de la plaça de segon organista de la ciutat d'Oriola i va ser qualificat en primer lloc —igual que Tomás Ciurana— entre 10 opositors més, tots ells de cert renom en la València de l'Antic Règim, la qual cosa demostra la importància que tenia la Seu xatíva dins dels llocs a què podien aspirar els organistes aleshores.

⁷ AHCX. *Minutaris de Joaquín Calatayud, notari*. Caixa B-4/2. La transcripció del seu testament es pot consultar a l'apèndix documental. Vegeu document 4, pàgs. 297 i 298.

dins l'estructura de la institució a què pertanyia, estava per damunt de l'ofici que desenvolupava, la qual cosa comportava atendre tota una sèrie d'obligacions, com ja hem assenyalat, a més d'exercir la seua tasca com a músic tocant l'orgue en els oficis i celebracions de l'església.

Com podem comprovar, ni la quantitat que deixa a l'església Tomás Ciurana per a bé d'ànima ni el patrimoni que llega als seus hereus, són gens significatius, si tenim en compte que el lloc que ocupava dins l'estructura de la capella de música era el segon en importància després del mestre de capella.

Tomás Ciurana va percebre les rendes de l'església que li correponien pel seu ofici i el salari de la Ciutat, a més dels percaços i distribucions que de manera eventual rebia per diferents celebracions i treballs realitzats durant gran part de la seua vida, i açò no li hauria permés millorar molt més la seua situació econòmica, a no ser que el testament no reflectisca tot el patrimoni que l'organista va llegar, o que la premura i falta de previsió, i la situació en què es trobava el moribund no permetera un dictat exhaustiu de la distribució de tots els seus bens.

Juan Cuevas, mestre de capella,⁸ per la seua banda, molt més previsor, no dictà un testament sinó tres. Al darrer, atorgat el 19 de maig de 1852 davant el notari Francisco Atard, assignava 2.000 reals de billó per a bé d'ànima, destacant el fet que en vida ja havia procurat anticipar-se sufragis; 20 reals de billó per a obres pïes a diferents institucions benèfiques de la ciutat de València; set fanecades de terra de vinya i olivar en terme de Guadassuar al nebot Josep Alfonso Cuevas, veí llavors de Xàtiva; els bens mobles i usufructe dels mateixos a les seues criades pels bons serveis prestats i *fallecida que sea la última* d'aquestes, els malmesors haurien de procedir a la venda en subasta pública *de las fincas de mi herencia* i dividir el producte líquid resultat de la venda en cinc parts que s'adjudicarien: dos a la metropolitana de València, una a la catedral de Còrdova, un altra a la Col·legial o Església Major de Xàtiva i un altra a l'església de Guadassuar *para que se aplique cada porción por terceras partes a misas rezadas, distribuciones corales y*

⁸ Als comptes de *Propis i arbitris* de l'Ajuntament se li dóna d'alta en la percepció d'havers el 3 de febrer de 1818 i deixa de percebre el seu salari el 31 d'agost de 1825. AHMX. *Propis i arbitris*. Llib.403-406.

*gastos de culto y fábrica.*⁹ Vint-i-cinc anys després, al llibre del fons supletori de l'església trobem una anotació en què es fa entrega al rector de la parròquia major de Xàtiva de 1588 r.b. y 22 mvd. procedents de la testamentària de Don Juan Cuevas, *difunto maestro de capilla que fue de esta excolegiata* per la celebració de misses.¹⁰

Si comparem els testaments de Ciurana i Cuevas trobem diferències substancials que situen els dos músics, tot i haver treballat per a la mateixa institució, en dos contextos econòmics distints. Mentre que el primer no va atresorar ninguna fortuna pel seu treball després de més de quaranta anys al servei de la Col·legiata, el segon va llegar una quantitat especialment significativa, producte del treball i la posició que va adquirir en institucions de més importància que a Xàtiva (Toledo, Còrdova i València),¹¹ i on els ingressos que va rebre pel seu treball van ser considerablement superiors, atenent a la categoria i al rang de dites catedrals. A més d'una herència què, com hem pogut comprovar, fou d'allò més suculent: dues cases i una quantitat de terra d'horta i seca considerable, valorades amb més de 34.000 reals de billó.

Coincideixen ambdós en declarar hereues dels seus bens materials a les seues serventes, patró que es repeteix en altres casos estudiats i que són típics i van associats a la condició mateixa del clergat. Degut a què canonges, beneficiats i preveres eren cèlibes, la tendència general era que viviren sols, normalment amb companyia femenina: una mare vídua, una germana soltera o una sirventa. També es dona el cas en què apareixen membres del clergat allotjats amb altres famílies en vivendes que ho permetien.

A partir d'una font documental que inclou la relació de misses testamentàries entre els anys 1820 i 1853, hem elaborat una taula que ens mostra les quantitats destinades anualment a la celebració de misses pels difunts de Xàtiva, és a dir, dels que van deixar algun montant a l'església per a bé d'ànima i van pretendre perpetuar així la seua memòria. En aquesta font documental, a més de l'organista Tomás Ciurana, apareixen

⁹ AHCX. *Testaments*. Caixa. 109. La transcripció del testament de Juan Cuevas apareix transcrita a l'apèndix documental de la tesi. Vegeu document 13, pàgs. 301-303.

¹⁰ AHCX. *Libro del fondo supletorio de esta iglesia* (1876-1900). Llib. 140 (maig-juny 1877).

¹¹ La renda del mestre de capella a la catedral de València l'any 1833 en què va resultar electe Cuevas ascendia a 7.354 r.b. i 13 mvd. ACV. *Determinacions capitulars*. Llib. 360, f.8v. (22 de febrer 1833).

també alguns músics i beneficiats que participaven eventualment en la capella de música de la Seu.¹²

Anys	Músics i beneficiats	Almoina (en lliures)	Misses
1829-1930	Tomás Ciurana (org.)	12 l. 3s.	27
1830-1831		7 l. 5 s. 4 d.	19
1834-1835	Joaquin López, beneficiat	71 l.	157
1835-1836	Francisco Pastor, domer	22 l.	60
1840-1841	Bernardo Ribera (ministrer)*		28
1849-1850	Josep Pellicer, evangelister (a.)	5 l.	12
	Narciso López, beneficiat	100 l.	250
1851-1852	Isidro Gozávez, epistoler (t.)	13 l.	29
1852-1853		5 l.	14

*En el cas del ministrer Bernardo Ribera resulta pagador l'església.

Taula 1. Misses testamentàries (1829-1853).

En observar la taula 1, notem que les quantitats de diners destinades a bé d'ànima per a la celebració de misses en els anys que s'indica, són més baixetes en el cas dels oficis (evangelister, epistoler i domer), de l'organista i del ministrer Ribera que en el dels beneficiats de la Seu.

En una altra font documental, el llibre de clàusules testamentàries,¹³ que comença en gener de 1812 fins agost de 1834, extraguem informació rellevant sobre els oficis dels difunts, les quantitats assignades per a bé d'ànima, el notari, si es va atorgar testament, qui va fer l'assignació, i el tipus de soterrar que van tenir i en alguns casos on els van soterrar.

L'anàlisi d'aquesta documentació, tenint en compte les quantitats consignades per a la celebració de misses, estableix certa diferenciació jeràrquica entre els canonges i

¹² AHCX. *Entradas y salidas de misas adventicias*. Llib. 159.

¹³ AHCX. *Libro de cláusulas testamentarias*. Llib. 203. Vegeu taules i altres materials d'elaboració pròpia, pàgs. 407 i 408..

beneficetas d'una banda, i altres membres del clergat d'altra, entre els quals situem els oficis i l'organista, quedant per sota d'aquests els ministrers, clariners i timbalers de la ciutat i altres ajudants. 15 lliures va donar a l'església per a bé d'ànima Josep Morata, mestre de capella, quan va morir son pare;¹⁴ Manuela Alòs a la mort del marit, Pascual Lorente,¹⁵ clariner i verguer de la Ciutat i, la mateixa quantitat va assignar mossén Joaquin Aparicio, organista, en faltar el germà Sebastià.¹⁶ 20 lliures va deixar la dona de Manuel Peña, clariner, en faltar aquest,¹⁷ i María Díez, vídua del ministrer Luís Casanoves, n'assignà 20 quan aquest falta,¹⁸ exactament la mateixa quantitat que va deixar ella uns anys després.

En aquest context sobreix l'aportació satisfeta per Isidro Antolí, per al qual el capítol eclesiàstic acordà fer una excepció permetent que romanguera en la seua condició d'acòlit durant tota la seua vida, que assignà 50 lliures per a bé d'ànima.

Especialment significatives són les aportacions d'alguns canonges i beneficiats: 100 lliures assignà el canonge Josep Ribes, 150 lliures el canonge sacrista Francisco López, 200 lliures els preveres Joaquin Codina, Francisco Llaudes i Antonio Mateu, i el canonge Jaime Tudela; 300 lliures el canonge penitenciari Antonio Manuel Gordó, i 600 lliures el prevere beneficiat mossén Vicente Vich.

En un plànol molt inferior trobem la figura del ministrer Bernardo Ribera per a qui l'església va tenir que costejar les misses adventícies. El capítol xativí, amb anterioritat, resolgué sufragar un soterrar *quatreno* i un diari de misses, de l'administració de Salabert, als dependents de l'església que residien i no estaven ordenats *in sacris*, concretament al pertiguer, sagristans, escolans, manxador i *perrero*, i als ministrers, a canvi de que assistiren gratuïtament als soterrars dels senyors canonges i beneficiats. La mateixa acta

¹⁴ Josep Morata Garcia, vídu de Josefa Garcia i pare del mestre de capella Josep Morata, mor a Xàtiva el 26 de gener de 1813. No va fer testament i va tenir un soterrar *quatreno*. Josefa Garcia, mare de Josep Morata, va morir a Xàtiva en 1810.

¹⁵ Pascual Lorente, clariner († 22 de gener 1819).

¹⁶ Sebastián Aparicio, mozo, germà de D. Joaquin Aparicio, organista (†12 de gener 1831).

¹⁷ Manuel Peña, clariner († 23 de març 1830).

¹⁸ Luís Casanoves, ministrer († 9 de març 1823).

reservava el soterrar general de germandat als senyors dignitats, canonges, oficis i beneficiats amb punt de residència a la Seu.¹⁹

Més endavant i a petició dels ministrers Bernardo i Pascual Ribera, els quals al·legaven la pobresa manifesta en alguns membres de la seua condició, es va acordar assistir-los amb 5 lliures de l'administració de Salabert per als hàbits quan faltaren, sempre que compliren l'ofertament de participar gratuïtament en la funció de San Pere, soterrar dels senyors canonges i beneficiats, misses d'*Octava del Corpus* i demés, obligant-se en el seu nom i en els dels seus successors.²⁰

Com veiem, dins la institució xativina existien diferents registres o jerarquies entre els membres del clergat d'una banda, i altres membres de la capella de música que no eren clergues, d'una altra, com era el cas dels ministrers i altres servents de l'església. Amb molta probabilitat, un estudi de fonts comparables d'èpoques anteriors permetria evidenciar una significativa continuïtat en el temps.

2.2.2. *Qüestions d'habitatge*

La majoria dels preveres i beneficiats, els oficis i fins i tot els ministrers i altres ajudants de la Seu vivien al districte Ciutat, en vivendes ubicades al centre urbà i a poca distància de la Col·legiata. En alguns casos, les vivendes que habitaven eren propietat de la Seu.²¹ Alguns preveres i beneficiats de la Col·legiata vivien en règim de lloguer i en ocasions, sol·licitaven ajuda al capítol per a sufragar les despeses del lloguer d'una vivenda. Així ho va fer Josep Morata des que va decidir anar-se'n a viure a una vivenda més gran que li permetera fer els assatjos de música a casa seua.²² El capítol li va assignar 30 lliures anuals per a tal fi, quantitat que després va demanar també el seu successor Juan Cuevas.

Els clergues músics, per la seua condició de cèlibes, vivien en companyia femenina que els atenguera, com ja hem assenyalat més amunt. Mossén Tomás Ciurana habitava al

¹⁹ AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llib. 87, s.f. (3 d'abril 1810).

²⁰ AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llib. 88, s.f. (19 gener 1819).

²¹ AHCX. *Rendes de censos. Administració de Salabert (1807-1842)* Llib. 271 El Capítol va condonar la meitat del deute a Josep Perales per l'arrendament d'una habitació al carrer *Capellanes* (Clérigos) dels anys 1819 a 1822.

²² MARTÍNEZ ALBEROLA, Francisco (2013) *Op. Cit*, pàg.76.

número 8 del carrer *Sant Domenec* en companyia de Manuela Viciano, vídua de Valls i una neboda de la mateixa, Magdalena Aparisi.²³ Juan Cuevas, mestre de capella, vivia l'any 1820 al carrer *En Gay* nº 2 amb Josefa Giner i Luciana, vídua; i dos anys més tard al carrer *Obra Nueva* nº 8 amb Josefa i Manuel Ruiz; Luís Montagut, sotscabiscol, vivia l'any 1818 al nº 10 de la plaça de *Fernando VII* amb Escolàstica Rubio,²⁴ vídua; eixe mateix any, Josep Perales, ajudant d'oficis i després sotscabiscol, vivia al carrer *Clérigos* amb la seua germana Tomasa. Isidro Gozávez, epistoler, vivia l'any 1818 al nº 9 de la plaça de *Fernando VII* en companyia dels Barranca, comerciants, i dos anys més tard al nº 8 del carrer *Clérigos* amb Josefa, una germana seua. Josep Alberola, mestre de capella, vivia l'any 1836 al carrer *Corretgeria*, 18 en companyia de Josefa Francés i Josefa Pla; i Quintin Alfonso vivia l'any 1888 al carrer *Noguera*, 11 amb sa mare, vídua, dos germanes i un germà.

La ubicació central d'aquestes vivendes podria haver afavorit tot un entramat de relacions dels músics clergues extramurs de la Col·legiata, al temps que hauria pogut afermar la identitat de grup d'aquest col·lectiu i assegurar certs privilegis de la classe social a la que pertanyien. A més a més, rebrien un reflexe del rellum de la burgesia i la noblesa benestants xativines, les quals també habitaven en el centre de la ciutat.

Els ministrers de la ciutat també ocupaven vivendes en les immediacions de la Seu. Els Cameno, Joaquin i Vicente, germà i nebot de mossén Josep Cameno, ajudant d'evangelister i tenor, vivien l'any 1817 al carrer *Ardiacà* núms. 1 i 6, i eren veïns del ministrer Bernardo Ribera; el seu germà, Pascual Ribera, vivia al carrer *Sant Domenec*, 9, i era veí de mossén Tomás Ciurana i Joaquin Aparicio. Luis Casanoves, un altre ministrer vivia el mateix any al carrer *Corretgeria*, 36 i Benet Espinós, un altre ministrer i músic lligat a l'Ajuntament i a la Col·legiata vivia en la plaça de *Fernando VII*.

Les nissagues dels Cameno i els Ribera romangueren lligats a les dues institucions principals de la Ciutat, l'Ajuntament i la Col·legiata des del segle XVIII, i aportaren un nombre important de músics durant varies generacions. L'habitatge d'aquestes famílies

²³ A més, entre els anys 1817 i 1820, constatem que a la mateixa vivenda viu Joaquin Aparicio, deixeble de Tomás que uns anys més tard esdevindrà el seu successor.

²⁴ Luís Montagut, sotscabiscol, vivia l'any 1856 al carrer Sant Domenech, 21 amb una germana soltera i una criada.

en les immediacions de la Seu hauria afavorit l'accés a la capella de música al llarg del temps. Les relacions socials i laborals dels músics seglars amb els músics prebendats i la resta de personal de la Seu en l'espai urbà haurien contribuït a afiançar la integració d'aquells dins la comunitat religiosa a què pertanyien.

2.2.3. *Confraries*

La pertinença dels músics ministrers de la Ciutat a alguna de les confraries adscrites a la Seu hauria propiciat un marc idoni on s'haurien donat tot un seguit de relacions socials fora del treball que haurien permès també l'accés i integració d'aquells dins la capella de música.

Josep Antoni Alberola en la seua tesi aporta informació sobre la germandat del clero de la Seu de Xàtiva, confraria constituïda en 1658 i formada pels beneficiats de la col·legiata, en la que s'incloïen alguns músics de la capella. La germandat era de tipus assistencial, segons els estatuts i determinacions, i els seus membres tenien dret per malaltia o mort a una missa cantada i tres responso amb l'assistència de tots els germans quan algú d'ells moria, a una caritat de 4 sous, assistència mèdica i visita dels germans per malaltia, a 1 ral per malaltia de més de sis mesos, i a l'assistència dia i nit dels germans quan un d'aquests estava *in extremis*. Els membres de la germandat també assumien certes obligacions com acceptar la caritat, el pagament setmanal de 3 diners, una quata d'inscripció de 6 rals, i acudir de dos en dos a assistir als germans moribunds.²⁵

Josep Manel Garcia, en la seua tesi sobre la música a Xàtiva durant el segle XVIII afirma que la germandat continuava activa al llarg de la centúria, i en un document adjunt a l'apèndix documental datat l'any 1721 informa com a instància de diversos devots del Santíssim Sagrament pretenien formar una mena de germandat per a l'organització dels combregars.²⁶

Nosaltres, per al segle XIX sols hem pogut documentar, a partir de les actes capitulars, com el capítol, amb motiu de la mort de mossén Josep Garcia, ajudant d'oficis, es planteja

²⁵ ALBEROLA VERDÚ, Josep Antoni: *Música, església i ciutat*. Pàgs. 107 i 227-232.

²⁶ GARCIA COMPANYY, Josep Manel: *La música a Xàtiva durant el segle XVIII*. Tesi doctoral. UV. 2015, pàgs. 52 i 402.

la restitució de la germandat *hasta que esté organizada como antes*.²⁷ El 2 de maig de 1833 en la sessió del capítol es van llegir els nous estatuts de la germandat de canonges, beneficiats i residents, i en trobar-los conformes s'acordà *que el racional y penitenciario llamen a la residencia, se les entere de quanto previenen para su inteligencia, anotando el que no quiera ingresar en la dicha hermandad a fin se le tenga presente en su fallecimiento*.²⁸ A partir d'aleshores quedava constituïda novament la germandat del clero tot i que no apareixen més dades sobre aquesta organització en la documentació consultada.

D'una altra banda, hem pogut documentar l'adscripció d'alguns músics a la confraria del Santíssim Sagrament: Francisco Pérez, segon organista, era visitador de malalts l'any 1794 i pertanyia a la junta de la confraria; Matias Tomás, mestre de capella, ostentaria aquest càrrec entre 1843 i 1857. També trobem alguns preveres beneficiats relacionats amb la capella de música: Pascual Roca, sotscabiscol i Alberto Bellver, sotsacrista; i Ignaci Pla, director d'una de les bandes de música de la ciutat l'any 1850, que havia estat format en la Seu.²⁹

Les reunions dels confreres afavoririen els llaços d'amistat i les relacions entre els seus membres al temps que afiançarien la identitat social i grupal fora del lloc de treball, tal i com assenyala Miguel Àngel Marín en parlar de l'adscripció dels músics de la capella a dues confraries de Jaca.³⁰

2.2.4. La tasca pedagògica de Tomás Ciurana

Durant els quaranta anys que va estar Ciurana a Xàtiva, a més d'atendre les tasques pròpies del seu ofici d'organista i totes aquelles altres implícites a la seua residència, va ensenyar el seu ofici a tots aquells escolans i acòlits que es decantaren per l'instrument.

²⁷ AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, f. 41v (26-març-1833).

²⁸ *Ídem*. f. 44 (2-maig-1833).

²⁹ AHCX. *Confraria del Santíssim Sagrament. Llibre d'acords* (1793-1863). Llib. 109.

³⁰ MARÍN, Miguel Àngel: *Op. Cit*, pàg. 139.

El nombre d'organistes que es van formar sota el seu magisteri i que alcançaren posicions rellevants dins i fora del territori valencià és bastant gran com veurem a continuació.

Entre els deixebles de Ciurana figuren Josep Alberola, segon organista i posteriorment mestre de capella de la col·legiata de Xàtiva i els germans Francisco i Calixt Pérez Guarner, de la població veïna de Manuel. Francisco, sent acòlit, sol·licità al capítol un manacordi amb què aprendre i esdevindria mestre de capella de la col·legial d'Alacant en les oposicions de 1806. El seu germà Calixt ingressaria en la col·legiata d'Alacant a tocar l'orgue i el contrabaix, i posteriorment, a la mort del seu germà, el substituiria interinament en la plaça de mestre de capella fins les oposicions de 1824. Vicente Bernabeu, escolà i acòlit de la Seu, renuncià a l'acolitat per haver estat agraciat amb l'organistia de la parroquial de Muro (1817). Gabriel Almiñana, natural de Xàtiva va accedir a l'organistia de Lorca (1815) i, posteriorment va concórrer a la plaça d'organista de l'església parroquial de los Santos Juanes a València (1823). Josep Hernández s'acomia i deixa la sagristania per anar a tocar l'orgue a L'Olleria (1824). Cayetano Quilez, també va aconseguir instaurar-se en diferents llocs com a organista: oposicions a Dènia (1823), Cullera (1824), pretenguent la plaça de segon organista de la Seu (1833), Catedral de Tortosa (1835), Montevideo (Uruguai) fins 1854, Catedral de Màlaga (1854-1869), regrés a Amèrica després de 1869. Josep Gisbert, clergue tonsurat i sagristà de l'església col·legial sol·licitava a l'Ajuntament certificació de conducta moral i amor a la religió i al rei per poder presentar-se *al obtento del beneficio de la plaza de organista vacante en la villa de Moxente* en maig de 1827. Joaquín Aparicio, successor de Ciurana en la Seu (1829). Josep Cameno Candel, format en la Seu, fill i nebot de músics vinculats a la Seu. Francisco Barberà, format en la Seu, organista del convent de San Francesc, Xàtiva (1827-1830) i organista de Carcaixent (1851-1856). Pascual Ribera, fill i nebot de ministrers, els anys 1831 i 1836 pretén l'orgue de Canals, Francesc Joan Sanchis i Roig el situa anys més tard al capdavant de l'orgue de Callosa d'en Sarrià (1845).³¹

A aquesta llarga llista d'organistes que van aprendre a tocar l'orgue amb Tomás Ciurana i van ocupar càrrecs en diferents indrets de dins i fora de la península, caldria afegir tot un seguit d'escolans i acòlits que no van aconseguir posicions rellevants dins les estructures eclesiàstiques bé perquè deixaren els estudis, o bé perquè foren acomiadats en

³¹ Dades facilitades directament per Francesc dominios de S.M. i Roig.

no traure profit dels ensenyaments musicals. Valga com exemple el cas de Josep Soler que fou escolà i acòlit entre 1797 i 1807. L'any 1802 sa mare demanà 6 pesos al capítol per adquirir un manacordi o clavicordi amb què poder aprendre a tocar l'orgue.³² El 10 d'abril de 1807 se l'acomiadava de l'església.

Ciurana va estendre un rastre important de músics destres en l'orgue que van transmetre els seus ensenyaments al llarg de tota la centúria. En el cas de Xàtiva, Francisco Martí (1841-1897) va ser deixeble de Joaquín Aparicio (1829-1841), qui va succeir a Tomás Ciurana en el càrrec (1788-1829).

A mossén Manuel Ciurana, el seu germà i organista en San Nicolau, a València, el va nomenar marmessor i hereu en el seu testament. No sabem si entre els "llibres" que li va llegar es trobaven algunes de les partitures que ens han arribat hui dia.³³

A més, Ciurana va conèixer i haguera pogut mantenir algun tipus de relació amb diferents organistes de Xàtiva i del territori valencià. El frare trinitari i organista de Xàtiva Josep Guerola el va apoderar en les oposicions a l'orgue de 1785. Va conviure en el treball amb Francisco Pérez (†9-març-1800), sotsacrista i segon organista a les acaballes del XVIII. Josep Moltó, organista de la veïna localitat de Castelló de Xàtiva, sol·licitava un certificat l'any 1809 al capítol de la Seu per poder lucrar porció doble en el votiu tal i com ocorria en la Col·legial. Ramón López, organista de la parroquial de Enguera, accedia a la plaça vacant d'ajudant d'oficis de la col·legiata en setembre de 1813. Frai Francisco Prefaci, organista del convent de la Santíssima Trinitat de Xàtiva, va ser examinador en les oposicions a la plaça d'organista en morir Ciurana. Manuel Aparicio, natural d'Enguera, organista de Santa Catalina a València i oncle de Joaquín, molt probablement recomanà al seu nebot que es traslladara a Xàtiva a estudiar amb Tomás amb qui va viure en el mateix domicili almenys entre els anys 1817 i 1820.

Ciurana també degué entaular relacions i transmetre i/o intercanviar coneixements amb els diferents organistes que assistien els serveis religiosos en els diferents convents i parròquies de la ciutat de Xàtiva: Francisco Martí i Blanquer era passant d'orgue i veí de

³² Josep Soler va comprar un violí el 1804 per a rebre classes amb Benito Percio i un any més tard se li va retirar per si podia aprofitar-lo un altre pobre.

³³ ROS, Vicent: *Tomás Ciurana (1761-1829). Obras para tecla*. Institució Alfons el Magnànim. 2014.

Xàtiva en un dels convents de la ciutat; i Josep Trasi, organista, escrivia en abril de 1830 a l'Ajuntament perquè l'eximiren de la quinta; Barberà fou alumne seu i organista del convent de San Francesc, i al reial monestir de Santa Clara trobem tres monges que eren organistes, sor Joaquina Milán, natural de València, de huitanta cinc anys, i altres dues monges més joves de vint anys.³⁴

2.2.5. *El relleu de mossén Tomás Ciurana*

A la mort de mossén Tomás Ciurana, prevere i primer organista de la Seu, ocorreguda el 4 de juny de 1829 a les nou i mitja de la vesprada, segons s'assenyala en l'acta al dia següent de l'òbit, el capítol va determinar que per la vesprada al dia següent, després de *completas*, anaren a pel cadàver i es cantara placebo i nocturne i que a les 18:30 fora el soterrar, i que a l'endemà abans de *prima* es cantara la missa de *dies obitus*.³⁵ Honres fúnebres que corresponien al clergat resident de la seua condició dins la institució i es repeteixen en la resta de beneficiats i oficis de la Seu.

Deu dies més tard en la sessió del capítol de 15 de juny s'acordà buscar els papers i documents necessaris en l'arxiu per a fixar els edictes per a la provisió de la plaça de primer organista i la de sotsacrista o segon organista.³⁶ Si les actes capitulars a partir d'aquest acord mencionen tot allò relacionat amb la provisió del primer organista, no diuen res sobre proveir la de segon. Sabem que l'últim procés que hi hagué per a cobrir la plaça d'assistent de l'orgue fou en agost de 1800 resultant agraciat en la mateixa Josep Alberola, titular des d'aleshores,³⁷ clar que aquest ostentava la mestria de capella en propietat des que el mestre Cuevas es traslladà a Toledo l'any 1825 i intuïm que no podia desenvolupar les dues tasques alhora.

El 27 de juny de 1829 s'avisava als arquers perquè revisaren l'últim expedient que es va formar per a aprofitar la plaça de primer organista i el 7 de juliol s'acordava fixar els edictes des de l'endemà amb termini de trenta dies enviant els follets a les esglésies de

³⁴ Vegeu HERNANDO SERRA, Mª Pilar; AZNAR I GARCIA, Ramón: *Xàtiva durant la guerra del francès*, 1808-1814, Xàtiva: Matéu Editors, 2002, pàg. 52.

³⁵ AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, f.18 (5 de juny 1829).

³⁶ *Ídem*. f.19 (15 de juny 1829).

³⁷ AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 85, f.245 (5 de setembre 1800).

costum.³⁸ En aquesta ocasió s'enviaren a la Catedral de València, Col·legi del Corpus Christi, Catedrals de Tortosa, Sogorb, Terol, Múrcia, Oriola, i col·legiates de Gandia, d'Alacant, i Lorca, i també es fixaren en la pròpia Seu. En els edictes s'especificaven les circumstàncies en què s'aproveïa la plaça, les obligacions de l'organista i el salari i altres compensacions que rebria en l'acompliment de la seua tasca, en aquest cas 310 lliures i dos mesos de solaços.

Els aspirants que compareixeren a signar en aquesta oposició van ser dos: mossén Joaquin Aparicio, natural d'Enguera, de 29 anys i prevere de la parroquial d'Alcoi, apoderat pel mestre de capella Josep Alberola, que signà el 12 de juliol; i el diaca Ramón Torres, de 28 anys, i provinent de la parroquial d'Onil, el dia 3 d'agost.³⁹

El 12 d'agost es va acordar que les proves començaren el dimarts 18 d'agost i es nomenaven jutges al senyor Degà i al secretari capitular, i examinadors al mestre de capella Josep Alberola; a Gabriel Almiñana, format en la Seu i organista de Lorca, i al frare trinitari i organista del convent de la Santíssima Trinitat Francisco Prefaci.⁴⁰

L'arxiu de la Seu conserva les censures emeses pels examinadors, que se citen en diferents articles però que mai ningú s'ha aturat a analitzar.⁴¹ Sobretot gràcies a la de l'examinador Gabriel Alminyana, coneguem amb gran detall els exercicis a què es van sotmetre els opositors i els criteris d'avaluació que es van emprar per a decidir qui havia d'ocupar la plaça de primer organista de la Seu.⁴² Intuïm que, amb lleugeres modificacions, aquestes proves haurien servit al llarg del temps per a acreditar la solvència de l'aspirant a l'hora d'accedir a dita plaça en la Seu, malgrat ser l'única font documental que conservem per a la provisió d'aquesta plaça en el període objecte d'estudi d'aquest treball.

³⁸ AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, ff. 19v i 20 (27 de juny i 7 de juliol 1829).

³⁹ AHCX. *Expediente concurso canonjias*. (Expediente del concurso a la plaza de primer organista de esta iglesia colegial, vacante por muerte de Don Tomás Ciurana, presbítero. 1829). Caixa 26.

⁴⁰ AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, f.21 (12 d'agost 1829).

⁴¹ ALONSO LLORCA, Joan; BOLUDA PERUCHO, Alfred: "La música a Xàtiva (segles XIV-XIX)". En *Cendres de Juny*, n° 2, 1995, pàg. 18; i ROS, V: "La singular trayectoria organística de Enguera", *El Repique*, n° 56. Enguera, 2.005, pàgs. 55-57.

⁴² AHCX. *Expediente concurso canonjias*. Caixa 26.

Les oposicions començaren el dimarts 18 d'agost 1829. Els opositors van entrar acompanyats dels escolans i del pertiguer al cor i van pujar a l'orgue, primer Aparicio i després Torres i van tocar durant quasi una hora. Les proves dels dies 18 i 19 anaren especialment adreçades a avaluar la perícia de l'aspirant en la interpretació i l'acompanyament de les veus en el cant. El primer dia els examinadors demanaren als opositors que tocaren una sonata de lliure elecció *para que manifestasen el gusto en la elección y manejo*. A continuació se'ls va demanar que tocaren un Adagi en alamire, compàs 6/8 d'una extensió aproximada de cinc minuts que havia de continuar amb un Allegro per elami major en compàs 3/4 fins que es fera sonar la campaneta i se'ls demanà que procuraren enllaçar alguna modulació. Seguidament es va cantar una antífona en primer to irregular perquè els opositors respongueren amb el càntic i *saeculorum* en el mateix to. Després es cantà un responsori de Nadal pel to de FA amb orgue obligat i instrumental donant-los un quart d'hora a cada aspirant perquè se'l miraren. En la següent prova el baixó donà el to G# perquè els sotscabiscols entonaren l'himne dominical i responguera l'organista en el to adequat formant un pas sobre el cant fins que sonara la campaneta. Després es manà acompanyar un vers que va cantar el contralt. Finalment, la capella va cantar un psalm a 8 veus perquè l'acompanyara l'orgue i també el contrabaix. Sobre aquesta última prova Alminyana fa una observació en relació a les claus que es devien utilitzar en el plà prèviament acordat, claus altes o chiavette, la qual cosa no va ser així donat que la partitura que se'ls havia proporcionat als organistes estava escrita en claus baixes o naturals suscitant-li el dubte en què pogués haver malícia en aquest canvi.

En acabar la primera jornada Alminyana proposà al mestre Josep Alberola avaluar les proves d'aquell dia a la qual cosa aquest li respongué que ja ho farien en acabar les oposicions i, pareguent-li difícil poder enrecordar-se de tot, Alminyana va formar la censura només arribar a casa per a no cometre un error.

El dia 19 començaren les proves donant-los un *bajete* amb chiavette perquè el tocaren i després el transportaren un punt alt, a continuació es va manar tocar dos *Pangelinguas*: un partit de mà dreta per bfa o d'ambdues mans i l'altre per efa partit de mà esquerra. El següent exercici va consistir en interpretar un *Sacris* per elami major. Una vegada realitzades les interpretacions anteriors el baixó donà tono D perquè el sotscabiscol entonara un canvi de seté tò punt alt perquè l'orgue responguera amb el càntic i *saeculorum*; després se'ls demanà un vers de seté tò punt baix partit d'ambdues mans

perquè l'executaren. En la següent prova va donar tò el baixó per elamí perquè els sotscabiscols entonaren un càntic de primer tò mig punt baix i es demanà a l'opositor que formara un *pasito* en el càntic i conclouera en el *saeculorum*; després participà la capella cantant uns *Kyries* i *Gloria* d'una missa a 4 i a 8 donant-los deu minuts als opositors perquè la miraren. Seguidament es donà un tema solt perquè l'opositor li posara un baix i el seguira *a su arbitrio y travesura* procurant modular-lo el millor que podera fins que li feren la senyal amb la campaneta. Aquest dia va concloure amb la interpretació d'un salm *laudate* a 5 obligat a l'orgue amb violins i contrabaix i els donaren cinc minuts per a mirar-lo.

El dia 20 d'agost continuà l'oposició amb la prova magna, i decisiva segons Alminyana, el pas de les 24 hores, des de les nou i quart del matí fins a la mateixa hora del dia següent. Els examinadors donaren als aspirants el pas orgànic perquè el treballaren durant vint i quatre hores de la manera següent: *lo menos 80 compases, principiando a cantarse, después de entradas a cuatro voces, y concluidos estos, se formará una segunda intención, y trabajan en ella lo menos 50 compases, luego juntando la segunda intención con el paso, completaran hasta 180 compases; formaran al fin el cantollano, extendiéndose el opositor lo que quisiera. Y quedaron desde este instante trabajando hasta el otro dia.* Ramón Torres va entregar l'original a la una del matí amb 186 compassos, i Joaquin Aparicio el va presentar a les sis del matí amb 264 compassos. Per la vesprada, a les quatre i mitja se'ls va demanar que el tocaren, a més d'interpretar altres peces: un acompanyament per veure com posaven les mans, dos versos del *Ave Maris Stella* i una interpretació de lliure elecció que havia de concloure amb un vers del *Te Deum* tal i com va demanar el president del tribunal.

Dissabte i diumenge no hi van haver proves, molt probablement pels serveis religiosos que es van celebrar el cap de setmana, i dilluns 24 es va reprendre l'oposició donant-los un *bajete* perquè el treballaren i li posaren les veus, *entrar tres pasos y hacer cláusulas, fugas y contrapuntos*. Es tractava d'una altra prova de composició. La jornada i l'oposició va concloure amb algunes preguntes de teòrica, a les quals Ramón Torres no es va presentar. El 25 d'agost el capítol en la sessió acordava que Torres acabara els exercicis i fora examinat de teoria eixa mateixa vesprada.

Finalitzades totes les proves, en la sessió del capítol celebrada el 27 d'agost es va procedir a la lectura de les censures dels examinadors. La de Josep Alberola, mestre de capella, aprovava els dos opositors situant a Aparicio en la posició més baixa de la primera classe i a Torres en la més alta de la tercera classe; el frare Francisco Prefaci situava en millor posició a Aparicio que a Torres; i Gabriel Alminyana a partir d'una censura escrupulosament detallada i exhaustiva també considerava Aparicio en un lloc preeminent sobre Torres.⁴³ En vista de les censures, el Capítol aprovà les oposicions a tots dos opositors i a continuació, en produir-se la votació, va ser elegit per unanimitat mossén Joaquin Aparicio per a la plaça de primer organista de l'església col·legial. En la mateixa sessió el Capítol donà facultats perquè els empleats li atorgaren la corresponent escriptura de presentació a l'agraciat i resolgué passar ofici a la Ciutat informant-la del nomenament per a la seua alta en nòmina.⁴⁴

Les conclusions que es poden extraure a partir de la lectura i anàlisi de les censures i la disposició del plà d'oposicions en aquest procediment són les següents: la documentació de l'expedient a què es fa al·lusió per a convocar les oposicions devia ser la de l'últim procediment per a cobrir aquesta plaça, és dir, l'oposició de 1785 en què mossén Josep Ferrer va obtenir la plaça. A la renúncia d'aquest l'any 1788 seria Tomás Ciurana, qualificat també en primer lloc, qui va ocupar el càrrec durant més de quaranta anys fins a la seua mort. El contingut d'aquell expedient no devia diferir molt del que es va configurar l'any 1829, que podria haver-se perllongat en el temps de manera consuetudinària. D'altra banda, i pressuposant certa autonomia en el disseny de les proves per part del tribunal examinador, també seria raonable pensar que els exercicis proposats haurien conservat aquells elements que permeteren comprovar la solvència de l'opositor en les diferents parcel·les del seu àmbit de treball: el gust i domini en la interpretació d'obres i l'acompanyament de les veus del cor i del cant polifònic, la destresa en la improvisació, el coneixement de les regles de la teoria musical i la composició i la seua aplicació pràctica en el desenvolupament de l'ofici que havia de desenvolupar al capdavant de l'orgue. En aquest sentit, els exercicis efectuats i la tipologia de les proves, amb lleugeres modificacions, no diferien gaire dels que cita Louis Jambou en l'accés a

⁴³ Transcrivim íntegrament aquesta censura en l'Apèndix documental d'aquesta tesi per la informació tan interessant que aporta a aquest treball d'investigació. Vegeu documents 6 a 12 de l'apèndix, pàgs. 279-290.

⁴⁴ AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llib. 89, ff. 22 i 22v. (27 d'agost 1829).

l'organistia de la Seu de Saragossa l'any 1730 els quals permetien detectar la solvència del candidat en la doble faceta de l'organista solista i acompanyant.⁴⁵

Pel que respecta al paper que juguen els examinadors s'hi posa de manifest la seua abnegació en el compliment de les seues obligacions. Alminyana afegeix en la seua censura el següent colofó:

“He procurado con todo esmero posible desempeñar y poner el mayor cuidado, y trabajar en ellas para analizar por puntos y manifestar a vuestra señoría ilustre los más mínimos defectos para que juzgue por ellos la escrupulosidad con que los he mirado para desempeñar enteramente mi comisión”.⁴⁶

A vegades afloren actituds reprobables que són susceptibles de la correcció del Capítol. En la sessió del capítol celebrada el 25 d'agost en la que s'acordà que Torres acabara l'oposició, el senyor Degà, president del tribunal, donà compte de com el mestre de capella Josep Alberola s'havia excedit en el parlar, i el capítol acordà que li manifestaren *lo mal que havia hecho en no haberse contenido en público y a un mismo tiempo que obrase según las facultades que el mismo cabildo le havia delegado*.⁴⁷ En sentit contrari, Alminyana davant les preguntes que li va fer l'opositor Ramón Torres sobre com devia acompanyar un dels exercicis del dia 21 no va respondre i es va mantenir en silenci.

Podem constatar en els examinadors certa autonomia a l'hora de jutjar els opositors i prendre decisions. La censura d'Alminyana s'havia format *por separado y por no haver havido conformidad con otro de los censores*,⁴⁸ referint-se al mestre Josep Alberola. Els tres examinadors, tot i actuar per separat arribaran a conclusions semblants a l'hora de determinar qui és el candidat que ha resolt l'oposició amb menys errors o defectes. Les censures d'Alberola i Prefaci estan redactades de manera general i a mode de conclusió

⁴⁵JAMBOU, Louis. “Las oposiciones a la organistía de la catedral de Salamanca en el siglo XVII. Estabilidad y dinámica”. *Anuario Musical*, 73 (2018), pàgs. 81–102.

⁴⁶ AHCX. *Expediente concurso canonjías*. Caixa 26.

⁴⁷ AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llib. 89, f. 21v (25 d'agost 1829).

⁴⁸ AHCX. *Expediente concurso canonjías*. Caixa 26.

assenyalant les mancances i fortaleces dels aspirants. La censura d'Alminyana de manera molt més minuciosa va qualificant prova per prova a cada opositor.

Alberola assenyala en la seua censura que ambdós opositors

“están en su concepto bastante atrasados en materia de composición, parte esencialísima de la música, y por consiguiente lo están igualmente en lo de acompañamiento a voces e instrumentos, pero Don Joaquin aventaja a Don Ramón en lo de manejo de estilo y éste aventaja a aquél en lo de acompañamiento.”⁴⁹

Francisco Prefaci diu que

“Don Joaquin Aparicio, presbítero, cumplió perfectamente en todo quanto se le pedía, y con las condiciones que le ponían, padeciendo algunas equivocaciones muy leves, pero manifestó mucho manejo, travesura y gusto en el tocar. Don Ramón Torres, diácono, apenas cumplió ningún punto y condición que le mandaron, herrando casi todos los términos y propiedades por donde se le mandó tocar, poco manejo y confuso. En el acompañamiento considero en iguales circunstancias a uno que a otro”.⁵⁰

Gabriel Alminyana per la seua part escriu sobre D.Joaquin Aparicio que ha treballat bé l'oposició,

“con suficientes conocimientos en composición, y lo manifiesto asimismo en la teórica y composición que se le mandó trabajar el día 24 en que cumplió en todas sus partes y en visto de haber cumplido bien en todos sus actos según queda demostrado le apruebo y considero muy capaz para desempeñar esa plaza. He mirado con reflexión los indicados actos de D.Ramón Torres (...) y particularmente la obra de 24 horas he visto que desde el principio ha manifestado no tener conocimientos en la composición, pues demuestra que los ha estudiado pero no se acuerda o se le han olvidado porque toda la obra está llena de defectos substanciales y así no es digna de aprobación, y no habiendo cumplido en ninguno de los otros actos como queda visto y

⁴⁹ Ídem.

⁵⁰ Íd.

demostrado, le reprobó enteramente y le juzgo incapaz de la obtención de esta plaza”.⁵¹

El Capítol que havia de prendre la decisió final, influenciat per les censures o no, va aprovar tots dos opositors però va votar per unanimitat a Joaquin Aparicio perquè ocupara la plaça de primer organista des de llavors.⁵²

L’oposició a l’orgue requeria de la participació d’un nombre important de gent que realitzava la seua tasca dins d’un protocol preestablert: els jutges vetllaven perquè les proves es desenrotllaren dins la legalitat i alçaven acta de cada sessió, els examinadors proposaven i avaluaven les proves, el pertiguer acompanyava els aspirants fins el cor acompanyat dels escolans que ajudaven els jutges i examinadors durant el procediment, la capella de música aprofitava les veus i els instruments per a l’execució de determinades obres que s’havien d’interpretar i els sotscabiscols així com els baixons indicaven el tò amb què devia respondre l’orgue en els exercicis proposats. Les despeses que van ocasionar les oposicions foren lliurades al secretari capitular Josep Julve de l’administració de Salabert per a remunerar als que havien participat en l’oposició i van ser les següents.⁵³

Perceptors	Quantitats percebudes
Als tres examinadors	8 l.
A la capella de música	8 l.
Al sagristà	1 l. 6 s. i 8 d.
Al manxador	13 s. 4 d.
Al pertiguer	1 l. 6 s. i 8 d.
Al notari	4 l.
Pel menjar del dia en què els opositors van fer la tancada	
Total	39 l. 9 s.

Taula 2. Despeses oposicions a primer organista 1829.

⁵¹ Íbidem

⁵² Mossén Joaquin Aparicio, primer organista, percep el salari de la Ciutat des del 29 d’agost en què va ser donat d’alta, dos dies després d’haver estat agraciat amb la plaça. AHMX. *Propis i Arbitris*. Llib. 408.

⁵³ AHCX. *Administració de Salabert*. Lib. 271.

El procediment seguia un ritual rigorós que era costós per a les arques del capítol, d'ahí que en ocasions es prescindira de les oposicions i s'aproveïra la plaça per un altre mecanisme. En absentar-se Aparicio l'any 1842 el capítol designà Francisco Martí per a la plaça d'organista sense oposició.

La finalitat del procés consistia en nomenar l'opositor més destre, el qual havia de demostrar la seua solvència en el desenvolupament de la tasca, i en aquest sentit considerem que el ventall ampli de proves que calia superar requerien d'una formació ampla en el maneig de l'orgue però també dels principis de la composició i la teoria musical. Dos joves com els candidats que es presentaren a Xàtiva en aquesta oposició ja venien d'ocupar plaça en altres parròquies i gaudien de certa experiència, la qual cosa posava de manifest una sòlida formació en el sí de les institucions religioses on havien iniciat els seus estudis.

2.2.6. *Joaquín Aparicio Ibáñez (Enguera 1799-València 1851)*

Mossén Joaquín Aparicio, natural d'Enguera, fill de Sebastià i Francisca, va agafar el relleu de l'orgue en la Seu de Xàtiva en haver estat seleccionat per unanimitat de vots en l'oposició a la plaça de primer organista de 1829. Aquest músic apareix biografat en el *Diccionari* de Ruiz de Lihory, on s'assenyala l'any 1796 com a data del seu naixement. A partir de l'edat d'Aparicio que s'indica en la signatura de les oposicions a Xàtiva, Vicent Ros proposà l'any 1800. Tanmateix, segons s'indica als llibres parroquials de naixements d'Enguera, hem pogut comprovar que en realitat va nàixer l'any 1799.⁵⁴ Ros amplia les dades biogràfiques d'aquest músic fent al·lusió als diferents llocs on aquest va desenvolupar la seua tasca al capdavant de l'orgue: Alcoi, des d'on procedia quan oposità a Xàtiva, Col·legi del Patriarca i església dels Santos Juanes a València. Dóna notícia també de l'oposició que va fer a Ontinyent el 1818 i del *Pas* que va compondre sobre l'himne marià *Ave Maris Stella* que, junt al *Pas* de 24 hores de Xàtiva, són les úniques obres que es conserven avui dia d'aquest organista.⁵⁵

⁵⁴ Joaquín Aparicio Ibáñez apareix inscrit al llibre de batejos de la parroquia de San Miguel Arcàngel d'Enguera l'any 1799 en <https://www.raicesreinovalencia.com/index.php/es/indices-sacramentales>.

⁵⁵ ROS, Vicent: "La singular trayectoria organística de Enguera" en *El Repique*, nº 56. Enguera, 2005. Pàgs. 55-57. Vegeu també ROSA ISUSI-FAGOAGA. "Música instrumental en Valencia entre los siglos XVIII

En la mateixa contribució, Ros menciona a Sebastià Aparicio, organista titular en la parroquial d'Enguera l'any 1748, que segurament devia tenir algun vincle familiar amb Joaquin, tot i que no hem pogut verificar-ho. Podria tractar-se de son pare o d'un oncle. L'any 1831 era soterrat a Xàtiva Sebastià Aparicio, natural d'Enguera i veí d'Alcoi, un germà de Joaquin per al qui aquest assenyalà 15 lliures per a bé d'ànima.⁵⁶ Un oncle seu, Manuel, fou organista en l'església de Santa Catalina a València i posteriorment a Bocairent. El jove Aparicio degué traslladar-se des d'Enguera, on havia iniciat els ensenyaments musicals amb el seu oncle, a Xàtiva a aprendre l'ofici amb Tomás Ciurana.⁵⁷

En el periòdic setmanal "L'Enguerino", publicat a Enguera el 8 de febrer de 1908, el cronista Pedro Sucas aporta dues breus biografies de dos fills notables de la vila: de Joaquin Aparicio escriu que va guanyar la plaça d'organista de la col·legiata de Xàtiva el 1827, càrrec que ocupà fins a la seua mort, i de Manuel Aparicio a qui considera deixeble de l'anterior. En aquestes breus biografies s'arrossega el mateix error que havia comés Ruiz de Lihory i ha perdurat en la historiografia musical fins ara en considerar-lo nebot i deixeble de Joaquin sent al revés.⁵⁸

Joaquin Aparicio era un dels deixebles més avantatjats de Tomás Ciurana i hem pogut comprovar a partir dels *statu animarum* o llibres de matrícula parroquial que almenys entre els anys 1817 i 1820 vivia en el mateix domicili que el seu mestre, al número 8 del carrer Sant Domenech a Xàtiva,⁵⁹ l'època en la qual Joaquin va oposar a la plaça d'organista d'Ontinyent. El fet d'habitar en la mateixa casa del mestre hauria permès establir determinats vincles amb el primer organista i membres de la capella de la Seu, on devia assistir a diari per a completar la seua formació, que li haurien atorgat cert avantatge a l'hora d'obtenir la plaça en les oposicions de 1829.

y XIX: Revisión crítica para la investigación y docencia." *Diagonal: An Ibero-American Music Review* 2, no. 2 (2017): 34-58.

⁵⁶ AHCX. *Defuncions* (1813-1833). Llib. 44 f. 250 (12 de gener-1831).

⁵⁷ Ruiz de Lihory en el seu Diccionari de manera errònia ens informa del contrari, situant a Manuel deixeble de Joaquin la qual cosa no és possible pel fet que Manuel s'ordenà sacerdot el 1803 quan Joaquin tenia tres anys.

⁵⁸ *El Enguerino*. N° 24. Enguera, 8 de febrer de 1908.

⁵⁹ AHCX. *Llibre de matrícula parroquial o statu animarum*. Caixa 17.

Joaquín romangué en la Seu des del 28 d'agost de 1829 fins *primeros de 1842, en que se ausentó de esta iglesia voluntariamente y sin causa justificada*, segons escriu el capítol de Xàtiva, en una carta datada el 26 de maig de 1850 en resposta als requeriments de la *Junta auxiliar de administración de culto y clero* del Vicariat general de l'arquebisbat de València.⁶⁰ El Vicariat li exigia al capítol xativí que retornara 14.000 reals de billó de l'assignació de l'organista Aparicio que havia percebut indegudament, corresponent a la nòmina dels anys 1845 a 1849, a raó de 2.800 rals anuals.⁶¹

Amb anterioritat a aquesta comunicació, el Vicariat General havia sol·licitat al capítol de Xàtiva que l'informara sobre les particularitats de la plaça d'organista de la Seu de Xàtiva (les seues obligacions, el mètode que es seguia per a la provisió, la data en què havia estat agraciats Aparicio, si estava ordenat i quan va deixar de servir la plaça), amb la finalitat d'evacuar un informe que els demanaven des de la Cort.⁶²

Sabem per la resposta del Capítol que, a vespres del Concordat, les obligacions i particularitats de la plaça d'organista de la Seu continuaven sent les mateixes que les que havia tingut el seu antecessor Tomás Ciurana des de les acaballes del segle XVIII, és dir, tocar l'orgue diàriament i assistir al cor i demés actes de l'església, que en atenció a ésser una plaça còngrua precedien títol d'ordens, edictes i exàmens, que Joaquín Aparicio la va obtenir per dit mètode i fou agraciats el 28 d'agost de 1829, que la va obtenir ordenat de prevere com a que era organista de la parroquial d'Alcoi i no la servia des de principi de 1842, sense estar vacant o haver renunciats a ella, per consentiment del Vicari General, difunt llavors, a qui es va informar degudament.⁶³

Respecte a l'absència d'Aparicio i la seua inclusió o no en nòmina el capítol al·legà que havia estat notificada en temps i forma a l'autoritat eclesiàstica sense haver obtingut cap resposta i era de llei que les càrregues annexes a qualsevol ofici havien de ser cobertes pel seu posseïdor o per un altre segons les circumstàncies, i en no residir aquell va haver de manar complir per un altre les càrregues de l'ofici d'organista invertint dita assignació

⁶⁰ Hem transcrit la correspondència entre el Vicariat i el capítol de la Col·legiata a l'apèndix documental. Vegeu documents 13 a 18, pàgs. 290-294.

⁶¹ AHCX. *Correspondència*. Caixa 291. (26 de maig 1850).

⁶² AHCX. *Correspondència*. Caixa 291. (21 i 22 de maig 1850).

⁶³ *Ídem*. 24 de maig 1850.

en les mateixes. Afegia en la seua apel·lació que les rendes de l'església mai havien sufragat les despeses per a les assignacions marcades i especialment les de l'any 1845 en què sols va percebre la meitat, la qual cosa, junt amb la minoració dels censos i la destinació d'una part de les assignacions per al culte situaven a la Col·legiata en un estat deplorable que dificultava en gran mesura la continuïtat de les seues funcions.⁶⁴

La Junta del Vicariat necessitava conèixer qui ocupava la plaça llavors amb la finalitat de justificar l'assignació de dit perceptor i la dotació que tenia, assenyalant que l'absència d'Aparicio no constava enlloc.⁶⁵ La Col·legiata va respondre informant que l'organista que cobria la plaça era Francisco Martí, deixeble d'Aparicio, que suplía des de 1842, any que li'l va pagar el mateix Aparicio i des del 1843 fins 1845 pagant-li el Capítol de les assignacions rebudes per la Intendència, i des de llavors sufragant dita plaça de les rendes de l'església. I en relació a no poder cobrir més que la part corresponent a l'orgue se li assignaren 937 r.b i 7 mvd reservant el sobrant per al culte.⁶⁶

Desconeguem la resolució del Vicariat però tot apunta a que les al·legacions adduïdes per la Col·legiata la van eximir de retornar els diners que reclamava l'arquebisbat. La Seu havia estat percebent les rendes que corresponien a Aparicio durant quasi una dècada sense que aquest residira en l'església i adjudicant part d'elles al suplent d'orgue, circumstància que considerem bastant inusual atesa la durada en el temps que es va perllongar. L'arquebisbat degué comprovar que Aparicio residia en una altra església, la dels Santos Juanes a València tal com indica Ruiz de Lihory.⁶⁷

Amb altres fonts documentals hem pogut concretar millor quan se'n va anar Aparicio i les circumstàncies que van motivar la seua absència. L'organista i el mestre de capella rebien el salari corresponent al seu ofici de la Mensa comuna, administració de les rendes de l'església, en tres terces anuals que vencien en abril, agost i desembre. L'organista percebia 30 lliures anuals i el mestre de capella en rebia 50.⁶⁸ Així ho hem pogut

⁶⁴ *Íbidem*. 28 de maig 1850.

⁶⁵ *Íbid.* 6 de juny 1850.

⁶⁶ *Íbid.* 11 de juny 1850.

⁶⁷ RUIZ DE LIHORY. *Op. Cit*, pàg. 30.

⁶⁸ La Mensa comuna establia l'exercici comptable des de l'1 de maig d'un any fins el 30 d'abril del següent. Des de l'exercici 1837-1838 comença a expressar-se en reducció-reducció corresponent-los al mestre 250

documentar fins abril de 1839. En el següent exercici el mestre i organista no van percebre els seus salaris i en la sessió del capítol de l'1 de juliol de 1840 es resolgué

“pagar los salarios, congrua, pie de beneficio, o lo que sea, por mitad al maestro de capilla y organista pertenecientes al año del 39 al 40 (...) cuyas cantidades percibirán anualmente hasta que el cabildo resuelva otra cosa”.⁶⁹

Igualment es va acordar pagar-li la meitat per afinar l'orgue, quantitat que percebia de l'Administració de Salabert.

En la documentació comptable de la Mensa comuna el 14 de juliol de 1840 Joaquin Aparicio va cobrar 225 r.b. corresponents a la meitat del seu salari de l'exercici 39-40 i el 23 de desembre del mateix any en cobrava 150 r.b. de les dues terces vençudes an agost i desembre de l'exercici en curs 40-41. En l'exercici comptable de l'any següent 1841-42 només percebrà la primera i segona terça vençudes en abril i agost, i el 15 de febrer de 1842 se li abonen 94 r.b. al suplent de l'orgue per un mes i mig de salari des del 16 de desembre fins el 31 de gener,⁷⁰ la qual cosa indica que entre agost i la primera meitat de desembre Aparicio es va absentar de l'església.

En la comptabilitat de Salabert la consignació de les 20 lliures anuals per afinar l'orgue apareixen reflectides des de l'exercici 1827-28.⁷¹ La primera terça que cobra Aparicio és en desembre de 1829 i l'última l'1 de març de 1842 corresponent a la meitat de la terça vençuda en agost. L'exercici 1838-39 ja el va cobrar per meitat, en el 1839-40 no la va cobrar, i el 3 d'agost de 1840 se li devengà l'atràs de les tres terces de l'exercici anterior. Eixe mateix any, en desembre va percebre dues terces de cop que havien vençut en abril i agost. En 30 d'abril de l'any 1841 va rebre la primera terça i no seria fins el març del

r.b. i a l'organista 150 r.b. en cada terça equivalents a les 50 (750 r.b.) i 30 (450 r.b.) lliures anuals dels seus respectius salaris.

⁶⁹ AHCX. *Esborranyos d'acords Capitulars*. Caixa 21.

⁷⁰ AHCX. *Mensa comuna*. Caixa 256.

⁷¹ Amb anterioritat a aquesta data es percebien del dret de col·lecta de Mensa comuna.

següent any quan cobraria l'última terça fins agost. No ens consta que el seu successor continuara rebent aquesta consigna després d'anar-se'n Aparicio.⁷²

Sabem que el salari de l'organista era d'allò més diversificat: rebia una assignació de 2.800 r.b. de la Intendència, que cobria la seua residència a més dels 450 r.b. de l'ofici propi d'organista que desenvolupava —en atenció a la doble obligació de resident i organista fins l'any 1845— l'aportació de la Ciutat del salari de capella de 902 r.b i 52 mvd, fins l'any 1836, i 320 r.b. més que li pagava la Col·legiata de conservar i afinar l'orgue. A aquestes quantitats fixes que es situaven al voltant d'uns 4500 r.b. anuals, calia afegir tots els percaços en què participava l'organista dins i fora de l'església, quantitats que resulta difícil de determinar per la multiplicitat de funcions que es realitzaven dins del calendari anual de patronatge ben divers, bé en companyia de la capella o bé proveint els versos en el cor. Així es va mantenir almenys durant la primera meitat del segle XIX.

Si a la demora en el cobrament del salari i l'assignació per afinar l'orgue o la reducció del sou a la meitat *sine die* per acord capitular li afegim el fet calamitós que des de 1836 els músics assalariats de la Ciutat deixaren de cobrar el sou que rebien de l'Ajuntament, ens trobem davant d'una situació econòmica molt penosa que segurament va motivar la marxa de Joaquin Aparicio. L'organista havia romàs en el càrrec poc més de dotze anys fins que es va absentar i va ser substituït pel seu successor i deixeble, Francisco Martí, tal com hem pogut comprovar.

El relleu es va produir per designació directa del capítol, tant per les mateixes condicions econòmiques en què es trobaven els cabdals de la Seu llavors així com pel requeriment que fa la Intendència sobre el subjecte que havia substituït Aparicio sense mediar oposició.

De l'obra de Joaquin Aparicio sols es conserven els dos *Pasos* de 24 hores per a les oposicions d'Ontinyent el 16 de novembre de 1818 i de Xàtiva el 20 d'agost de 1829 al

⁷² AHCX. *Administració de Salabert*. Llib. 271 s.f.

Col·legi del Patriarca.⁷³ Tal i com assenyala Rosa Isusi, ambdós continúen inèdits en un manuscrit miscel·lani junt a altres peces d'organistes valencians i forans.⁷⁴

2.2.7. Un organista desconegut per la historiografia de la música: Francisco Martí Martínez (Xàtiva 1817-1903)

Aquest organista no apareix biografiat enlloc i la recerca de la seua obra en els catàlegs publicats de les parròquies i institucions religioses del territori valencià ha resultat del tot infructuosa.

A partir d'una nota documental trobada a l'arxiu de la Catedral de València sabem que Francisco Martí era un clergue tonsurat natural de Xàtiva i deixeble de Joaquin Aparicio. Segons aquesta font ocupà el càrrec d'organista des de 1842 fins 1894 i es va jubilar amb 80 anys l'any 1897.⁷⁵ El mateix escrit assenyala que Martí va rebre avantatjoses propostes per a ocupar plaça en altres llocs i que va preferir romandre a Xàtiva, on gaudia de l'admiració del públic pel seu caràcter afable. El rector i clergat de la parròquia, en reconeixement als serveis prestats, acordaren per unanimitat donar-li la jubilació i continuar pagant-li els mateixos honoraris i emoluments de què havia gaudit fins aleshores. Malgrat estar jubilat assistia als actes del cor assíduament i desenvolupava el seu càrrec quan era necessari.⁷⁶

El capítol de Xàtiva el va nomenar organista a les acaballes de l'any 1841 quan es va absentar Aparicio, i la primera assignació que rep es produeix en data 15 febrer 1842 tal i com reça en l'administració comptable de la Mensa: *Se hace salida de 94 reales vellón y entregados al suplente en el órgano por mes y medio hasta 31 de enero.*⁷⁷

En la mateixa font documental comprovem que el 25 d'abril se li abonaren a Martí 118 reals de billó dels mesos de febrer i març per la suplència de l'orgue, el 30 de maig 124 r.b. dels mesos d'abril i maig i finalment 60 r.b. devengats en juliol del mes de juny,

⁷³ RCCC-467.

⁷⁴ Rosa ISUSI-FAGOAGA. *Opus cit*, pàg.40.

⁷⁵ Vegeu document 21 de l'Apèndix documental, pàgs. 295 i 296.

⁷⁶ ACV. *Documentació varia sense classificar*.

⁷⁷ AHCX. *Mensa varia*. Caixa 270.

quantitats que corresponien a un salari de 2 reals de billó diaris.⁷⁸ Aquestes mensualitats, segons el capítol, provenien de l'assignació de la Intendència per al culte i clero on constava encara Aparicio com a perceptor fins l'any 1850 com hem explicat més amunt. Si tenim en compte que el capítol notificà a l'arquebisbat que abonava 937 r.b. al suplent d'orgue, el salari de Martí, a raó de 2 r.b. diaris, es situava per baix d'aquesta xifra, a no ser que continuara cobrant la consignació d'afinar l'orgue dels seus antecessors, la qual cosa no hem pogut documentar enlloc.

L'últim quart de segle en el llibre del fons supletori de l'església apareixen quantitats pagades a Francisco Martí pel seu salari a raó de 0,5 r.b. diari des de 1875 fins 1877 en què se li puja a 1 r.b. diari. I des de 1881 amb la comptabilitat amb pessetes i cèntims rebia una pensió diària de 0'25 cèntims, 7 pessetes i 50 cèntims al mes, almenys fins l'any 1900, complement que s'afegia al seu salari de 22'50 ptes al mes que feien un total de 30 ptes, a raó d'una pesseta diària.⁷⁹ En la mateixa font el sotscabiscol primer, Francisco de Paula Navarro, cobrava 10 r.b. diaris (2'5 ptes) i el sotscabiscol segon, Josep Ahuir, en cobrava 2 r.b. diaris(0'50 ptes).⁸⁰

En una caixa de documentació vària sense classificar trobem altres assignacions als sirvents de l'església de l'exercici 1883-1884 on apareix el salari de l'organista:⁸¹

Sotscabiscol 1r	75 ptes
Sotscabiscol 2n	15 ptes
Organista	22'50 (+7'50 ptes del fons supletori de l'església)= 30 pts
Sagristà 1r	30 ptes
Sagristà 2n	15 ptes
Acòlit	30 ptes (+5 per atendre el traste)= 35
Escolans (que n'eren 3)	20 ptes
Trasters (que n'eren 3)	10 ptes
Manxador	16'50 ptes
campaner	12'50 ptes
perrero	2'25 ptes

⁷⁸ No hem pogut trobar més dades comptables en aquesta font documental més enllà de juny de 1842.

⁷⁹ AHCX. *Libro del fondo supletorio de esta iglesia* (1876-1900). Llib. 140.

⁸⁰ L'any 1881 Francisco Navarro, sotscabiscol, cobrava 2 pessetes i 50 cèntims diaris mentre que l'organista en cobrava sols 25 cèntims.

⁸¹ AHCX. *Documentació vària sense classificar*.

Taula 3. Salaris sirvents de la parròquia major de Xàtiva (1883-1884).

En relació als percaços i distribucions, en data 2 d'abril i 24 de maig 1883 trobem tres rebuts signats per Quintin Alfonso, mestre de capella llavors, un de 10 pessetes per la missa dels terratrèmols, un altre de 92 ptes i 75 cts per la música de les Passios, misses, motets i demés cants de la Setmana Santa i un de 7 ptes i 90 cts de la missa d'ancians, quantitats que calia repartir entre els integrants de la capella de música i sirvents de l'església.

En el cens d'habitants del barri Ciutat de 1877-1878 Francisco Martí, organista, de 60 anys, apareix domiciliat al carrer de l'Àngel nº 11 en companyia del germà Crisanto, rendista, la cunyada Ramona i dos nebots, Crisanto i Ramona.⁸² Una dècada més tard viu al carrer *Obra nova* nº 11 amb el germà, vidu, i d'ofici sagnador i la seua neboda, de 30 anys.⁸³ Des de 1895 apareix domiciliat en el cens de població en companyia del germà i la neboda al número 5 de la plaça *Aldomar*.⁸⁴

De l'obra de Francisco Martí sols hem pogut trobar el comentari anònim que s'assenyala en la nota documental de la Catedral de València que indicavem més amunt: "Su estilo en el órgano era de carácter religioso y hacía gala del mismo en los versos de salmodia de Vísperas y Maytines, en los cuales hacía resaltar entre el género libre el canto litúrgico tan propio de la iglesia católica en más de una ocasión".⁸⁵

Va morir el 19 de febrer de 1903 a l'edat de 86 anys, i segons s'indica en el mateix document, el clergat de la parròquia major de Xàtiva i una representació d'artistes van retre al finat l'últim homenatge, acompanyant el cadàver fins la darrera morada.

Martí va estar al capdavant de l'orgue més de mig segle i en el transcurs d'aquest temps la Col·legiata va experimentar canvis significatius amb la reducció de la Col·legiata a parròquia l'any 1851. Va conèixer als mestres de capella Josep Alberola, Matías Tomás

⁸² AHMX. *Censo de habitantes barrio Ciudad* (1877-1878). Llib. 2298.

⁸³ AHMX. *Padrón general de habitantes*, 1888. Llib 2301.

⁸⁴ AHMX. *Censos de población* (1895 i 1897) Llibs. 1202 i 2302.

⁸⁵ ACV. *Documentació vària sense classificar*.

i Quintin Alfonso, i va desenrotllar la seua tasca fins que li ho va permetre la seua salut. El relleu vindria l'any 1899 de la mà de l'alacantí Francisco Tito Pérez.

El nebot de Francisco, Crisanto Martí Chàfer, també era organista. Va nàixer el 1856 i era fill de Crisanto i Ramona. L'any 1893 vivia a Enguera al carrer *L'Alcúdia* n° 3. Vicent Ros el situa com a organista de la parròquia de San Miguel de Enguera l'any 1880,⁸⁶ i en una nota de comptes de l'arxiu parroquial d'Enguera, el trobem com a perceptor en la distribució de les 40 hores de Carnestoltes de 1904, on va cobrar 45 pessetes pel menjar i l'hostatge del mestre i quatre xiquets de l'escolania de València que van venir a Enguera a cantar en aquesta celebració. En la mateixa font Crisanto Martí va cobrar 3 pessetes i mitja en la distribució del Septenari de Dolors de la Verge de l'any 1905.⁸⁷

2.2.8. Francisco Tito Pérez (*La Vila Joiosa 1874-1950*)

La biografia i l'obra de Francisco Tito apareix en obres generals i en els catàlegs de les dues esglésies principals de València, la Catedral i sobretot el Col·legi del Corpus Christi. Molta música seua ha estat publicada en les editorials Boileau, Ordorica, Beneyto i Dotesio.⁸⁸ Del seu període a Xàtiva aportem informació que amplia les dades que es tenen hui dia d'ell.

Francisco Tito va substituir a l'octogenari Francisco Martí en la plaça d'organista de la parròquia major de Xàtiva l'any 1899. Martí es va jubilar el 1897 i, malgrat assistia al cor i cobria algun acte quan era necessari, algú degué fer-se càrrec de l'orgue fins que arribà Francisco Tito. Concretament, qui va substituir ocasionalment a Francisco Martí abans de l'arribada de Tito fou Francisco Castelló Domínguez. Nascut el 1866, Castelló apareix als padrons com a "músic" (1888) i pianista (1895) i acabaria sent director de la Música

⁸⁶ ROS, Vicent: *El Repique. Op. Cit.*, pàg.55.

⁸⁷APE. *Notes parroquials*, f. 25 en <http://www.arxparrvalencia.org/menu-principal-c/sala-del-investigador/fotodigitalizaciones/13409.html>.

⁸⁸ Vegeu les entrades de Francisco Tito que dona José Climent en el *Diccionari de la Música valenciana* (2006) i el *Diccionari de la Música Espanyola i Hispanoamericana* (1995-2002), i també CLIMENT BARBER, José: *La Catedral de Valencia: devenir musical en el siglo XX*. Valencia: Real Acadèmia de Cultura Valenciana-Sección de Musicología, 2005; i CLIMENT BARBER, José: *Orguens i organistes catedralicis de la València del Sigle XIX*. València: Lo Rat Penat, 2002.

Primitiva de Xàtiva.⁸⁹ Un altre organista que substituï a Martí és Miguel Agulló Morant, també abans de que arribara Tito. Agulló apareix com a organista i perceptor de diners per varies còpies i arranjaments de música per a la capella des de febrer de 1895 fins juny de 1896 en la comptabilitat de la fàbrica de l'església. En octubre de 1897 es va presentar a les oposicions de mestre de capella i organista de Terol i va resultar guanyador entre sis opositors.⁹⁰

Francisco Tito havia estudiat al Seminari Diocesà de València i l'any 1899, en ordenar-se sacerdot, se li va oferir pel mes de juny, segons assenyala José Climent, una capellania temporal d'organista a Xàtiva, convertint-se en beneficiat organista i director de la capella de música en maig de l'any següent, 1900.⁹¹

L'estada de Tito a Xàtiva es va perllongar durant més de dotze anys fins que va oposar a la plaça d'organista segon en la Catedral de València, on va prendre possessió el 9 de març de 1912.⁹² En juny de 1908 per oposició també i amb informe unànim del tribunal va obtenir la plaça d'organista segon del Col·legi del Patriarca a la que va renunciar en carta d'1 de juliol del mateix any.⁹³

En el temps que va estar Tito a Xàtiva es van celebrar actes importantíssims per a l'església i la Ciutat de Xàtiva. L'any 1900 en les celebracions de les festes del tercer centenari de la Verge de la Seu: Tito, mestre i organista, va estar al capdavant de la

⁸⁹ AHCX. *Libro del fondo supletorio de esta iglesia* (1876-1900), gener 1895. Llib. 140. Més dades biogràfiques en AHMX. *Padrón general de habitantes* (1888). Llib. 2301 i AHMX. *Padrón de vecindad* (1895). Llib. 1202.

⁹⁰ Fou batejat en la parròquia del Salvador de Cocentaina l'any 1868, fill de José i Maria. (APSC. *Quinque Libri* 27, f. 47v.) i MUNETA MARTÍNEZ DE MORENTIN, Jesús María: *Músicos Turolenses*. Instituto de estudios turolenses. 2007, pàg. 91.

⁹¹ CLIMENT BARBER, José: *La Catedral de Valencia: devenir musical en el siglo XX*. Valencia: Real Acadèmia de Cultura Valenciana-Sección de Musicología, 2005; pàg.74.

⁹² *Ídem* pàg.74. L'oposició que va fer Tito a la plaça de segon organista de la Metropolitana va consistir en respondre unes preguntes de teologia moral, una traducció del llatí, escriure una fuga sobre un motiu proposat, harmonitzar una antifona del cant gregorià, tocar una obra orgànica a voluntat de l'opositor, improvisar tres versos orgànics amb subjecció a unes condicions, tocar amb 10' de preparació l'obra que el tribunal proposara i acompanyar la capella de música.

⁹³ No va transcórrer un any quan va faltar son pare a Xàtiva: José Tito Lledó, natural de la Vila Joiosa, de 71 anys i casat amb María de los Dolores Pérez. Va morir l'11 de març de 1909 de coma diabètic i va tenir un soterrar de tercera classe o doble al què va assistir tot el reverend clero de la parròquia major, circumstància que hauria pogut propiciar la renúncia de Tito.

capella. En maig de 1907 la Ciutat va solemnitzar la beatificació del religiós xatívi Jacint Castanyeda, i el 6 de juny de 1909 la parroquial església de Xàtiva fou restituïda novament en Col·legiata i hi hagueren celebracions des de la vespra.⁹⁴

En la seua crònica dels principals esdeveniments ocorreguts en aquestes tres festivitats José Hinojosa Datoca fa al·lusió a la música que va amenitzar els actes amb referències directes de les agrupacions musicals que hi van participar, les obres que es van interpretar i les persones que estigueren al capdavant d'aquestes formacions.⁹⁵

En relació a la participació del mestre Tito en els actes del Centenari del dia 4 d'agost de 1900 sabem que en l'ofici vespertí i rosari dels xiquets acompanyà els salms i himnes de vespres d'una nodrida capella dirigida per Francisco Castelló; que en la vigília de la nit va acompanyar a l'orgue el *Sacris Solemnis* que entonaven religiosos i feligresos que es dirigiren en processó per les naus laterals de l'església cap al presbiteri, i que va dirigir el cant del trisagi a última hora de la nit.⁹⁶

El divendres 3 de maig de 1907 per la vesprada entre els actes programats i amb motiu de la beatificació del frare Jacint Castanyeda va tenir lloc una funció en la qual un nodrit cor de veus infantils i acompanyament d'orquestra va cantar l'*Himne del Beat* al que va posar música Francisco Tito.⁹⁷ A les set de la vesprada hi hagué una vetlada literària-musical al col·legi de les dominiques, on de ben segur participà Tito acompanyant les veus a l'harmònim o el piano.⁹⁸

El 6 de juny de 1909 en els actes de celebració per la restitució de la parròquia major en col·legiata actuà la capella de música de la Seu i l'organista. Dissabte 5, la vespra, es van resar unes breus oracions amb la presència de l'arquebisbe de València i es va cantar una

⁹⁴ Vegeu HINOJOSA DAROCA, José. *Op cit.*

⁹⁵ *Ídem.*

⁹⁶ *Íd,* pàg.35.

⁹⁷ *Íd,* pàg.61.

⁹⁸ *Íd,* pàg. 63.

Salve i els *Gojos a la Santíssima Verge de la Seu*. Diumenge 6 en la missa pontifical la capella de música interpretà la *Missa Pontificalis* de Perosi.⁹⁹

En l'*Obrero Setabense*, òrgan de comunicació del Cercle d'Obrers Catòlics dirigit per José Hinojosa Daroca, trobem la crònica de la festivitat que es va celebrar el 13 d'agost de 1904 del Cercle Catòlic a la Verge de la Seu.¹⁰⁰ Pel matí a les nou i mitja es va cantar missa solemne i la capella acompanyada d'orquestra interpretà una composició del mestre Eslava. Per la nit en la sala d'actes del Cercle catòlic va tenir lloc una vetlada literària-musical on participà Francisco Tito acompanyant les veus a l'harmònim o piano. Va sonar una fantasia d'òpera d'*Aida* de Verdi i dues romances, el títol de les quals no s'especifica. En la segona part s'interpretà l'intermedi de la sarsuela "La balada de la Luz" d'Amadeo Vives acompanyada al piano i harmònim pels mestres Tito i Ramírez.

Del període en què Tito estigué a Xàtiva hi ha el psalm *Credidi* de 1900 i una *Salve* de 1910 al Col·legi del Patriarca.¹⁰¹ A la Catedral de València també trobem obres seues tot i que no corresponen al període en què Tito va romandre a Xàtiva.

2.2.9. *Fi de segle. Ambivalència de càrrecs o no?*

Respecte a l'ambivalència dels càrrecs d'organista i mestre de capella en la Seu a la fi del segle, és un fet que no podem assegurar amb fermesa malgrat existeixen comentaris dins la historiografia que així ho indiquen. José Hinojosa Daroca en la seua crònica dels actes que es van celebrar amb motiu de les festivitats pel tercer Centenari a la Santíssima Verge de la Seu escriu que el dia 4 d'agost de 1900 durant la vigília de la nit, després de l'ofici vespertí i el rosari (...) *se cantó un hermoso e inspirado trisagio por la capilla de la Seo dirigida por su competente maestro D. Francisco Tito*.¹⁰² Caldria preguntar-se si això és una concessió a la retòrica de l'escrit de celebració: no quedaria prou bé dir que la capella l'havia dirigit l'organista en lloc del mestre.

⁹⁹ Íd, pàgs. 71 i ss.

¹⁰⁰ Aquesta festivitat es celebrava de forma anual pel Cercle d'obers catòlics.

¹⁰¹ RCCC-Mus/CM-III-55 i RCCC-Mus/EDB-784.

¹⁰² HINOJOSA DAROCA, José: *Acontecimientos Religiosos Setabenses. Crónica de las principales festividades cívico-religiosas que ha celebrado la ciudad de Játiva durante los años 1900-1925*. Játiva, 1926. Pàg.34.

Si en altres contrades la funció de l'organista i la del mestre de capella s'havien reunit en una mateixa persona, en el cas de Xàtiva la situació sobre l'ambivalència dels dos càrrecs en una mateixa persona, en aquest cas en la figura de l'organista Francisco Tito, no està gens clara. Després del magisteri de Quintin Alfonso, ja hem assenyalat que ningun músic ostentà el magisteri de manera fixa com havia ocorregut de manera quasi ininterrompuda al llarg de tot el segle. Diferents personatges vinculats a la Seu es feren càrrec de la direcció de les veus que mantenia la capella i els instrumentistes contractats de les orquestres que les acompanyaven: Francisco de Paula Navarro (sotscabiscol), Francisco Castelló Domínguez (director de la banda Primitiva) o Francisco Pardo Casanova (director de la música Nova són els que aparéixen en les fonts ostentant aquest càrrec.

Mentrestant, i des de la jubilació de l'organista Francisco Martí, l'orgue també va estar atés per algun organista i altres músics que tocaven l'orgue. Miguel Agulló Morant i Francisco Castelló apareixen en les fonts com a organistes abans que arribara Tito a la Seu l'any 1899. La vinculació de Castelló a la Seu, en la seua faceta de director de banda o orquestra, continuaria després que Tito agafara el benifet de l'orgue en la parròquia major de Xàtiva.

2.3. El segon organista de la Seu

La figura d'un segon organista en la Seu està documentada des de 1748, en què es determinà nomenar a mossén Matías del Villar per ajudant de l'organista.¹⁰³ La presència de l'organista per a la institució era de vital importància, i és per això que l'absència del titular comportava una sèrie de trastorns per al funcionament intern, que féu plantejar-se al capítol instaurar la figura del segon organista. Aquest substituiria el primer en les seues absències i malalties.

Abans de produir-se la mort de mossén Francisco Pérez, segon organista, ocorreguda la matinada del 9 de març de 1800, atenent a la necessitat de l'església d'un segon organista que substituïra el primer, el capítol va creure convenient nomenar Josep Alberola, considerant que aquest era destre en l'orgue, com acreditava la certificació del rector de la parroquial de Dénia a la qual s'annexava la censura de l'oposició d'orgue feta per Alberola en aquella església. A més, s'acordà donar-li noranta pesos de còngrua i títol

¹⁰³ Vegeu ALONSO LLORCA, Joan; BOLUDA PERUCHO, Alfred. *Op cit.* Pàg. 17.

d'ordes condicionat a l'admissió de l'arquebisbe, per a la qual cosa el capítol va emetre la corresponent escriptura compromentent-se a satisfer cada any la quantitat assenyalada fins que aconseguira una altra còngrua o benifet eclesiàstic. Alberola, per la seua part, tindria l'obligació *de asistir al coro, y tañer el órgano quando le fuere mandado por el Cabildo o Señor Presidente de coro.*¹⁰⁴ El 27 d'agost del mateix any es fixaven edictes per a proveir la plaça en propietat de segon organista, vacant des de la mort de mossén Francisco Pérez, i es nomenava examinador frai Josep Guerola. El 4 de setembre de 1800 es nomenava també a mossén Tomás Ciurana per un altre examinador, i el dia següent es llegia la censura dels examinadors en què informaven que Alberola havia complit amb tots els exercicis que se li havien manat i era hàbil per a obtenir la plaça de segon organista.¹⁰⁵ Al novembre, Josep Alberola s'adreçava al capítol comunicant-li trobar-se sense mitjans per a subsistir fins que, ordenat *in Sacris*, poguera gaudir de la seua residència en el cor. Incloem la transcripció de la resposta del capítol a continuació:

(...) acordaron que bajo la condición de asistir al coro los días colendos i fiestas solemnes de la Iglesia, tañer el órgano a disposición del Cabildo, acudir al aula de gramática hasta que se instruya en la latinidad, i casa el Maestro de Capilla a dar sus lecciones e instruirse en todo el estudio i de composición i que proceda morigerado como buen cristiano i que se cria para el estado eclesiástico, se le señalaran cincuenta pesos anuales por vía de alimentos con la obligación de hacer exemplar el órgano cada mes sin otro salario. Pero que todo esto no se efectúe hasta que avisándole su padre con el infraescrito racional asegure a éste que le hará cumplir a su hijo, tomando noticias i conocimiento con frecuencia de su modo de proceder.¹⁰⁶

Segons es desprén de la resolució del capítol, Josep Alberola, que esdevindria un dels més destacats deixebles de Tomás Ciurana, tenia sols 19 anys quan aprovà la plaça de segon organista de la Seu i com veiem, hi havia cert temor que el jove no complira amb les seues obligacions. No seria fins el 9 d'abril de 1802 en què es donaria punt i admissió al votiu a mossén Josep Alberola una vegada ja ordenat de sotsdiaca.¹⁰⁷

¹⁰⁴ AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llib. 85, f. 215 (8-gener-1800).

¹⁰⁵ *Ibid.* f. 245 (5-setembre-1800).

¹⁰⁶ *Ibid.* ff. 253 v. i 254 (19-novembre-1800).

¹⁰⁷ AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llib. 85, f. 324 (9-abril-1802).

Al gener de 1805 el senyor Cebrian comunicà al capítol que convendria se li facilitara a mossén Josep Alberola *algun tanto más el órgano* amb la finalitat de què s'executara en l'instrument i no perdera el que sap i s'acordà parlar amb el primer organista.¹⁰⁸ Amb posterioritat a aquest apercebiment, continuava observant-se que mossén Tomás Ciurana tenia molt de treball a tocar el continu de l'orgue, i mossén Josep Alberola no en tenia gaire i per això s'establí un torn per setmanes a excepció de les festes principals en què devia tocar Tomás Ciurana per lucrar la porció de capella.¹⁰⁹

En traslladar-se el mestre Morata a Cartagena el 1814, Josep Alberola ocupà l'interinatge de la mestria de capella de l'església Col·legial fins que, transcorregut un temps considerable, segons s'assenyala en el capítol de reis de 1817, es va decidir proveir la plaça, com ja sabem. Durant aquest període de temps no es fa ninguna menció a la suplència de la plaça de segon organista que ostentava Alberola però sabem que hi havia més gent en la col·legiata que tocava l'orgue. Gabriel Alminyana, un altre deixeble de Tomás Ciurana, aconseguiria la plaça d'organista de Lorca el 1815: i amb anterioritat s'al·ludeix a què abandonava el trast, sent acòlit, per a tocar l'orgue en les misses votives de la Verge.¹¹⁰

Un altre organista que haguera pogut substituir Alberola durant l'interinatge de la mestria de capella era Vicent Bernabeu que renuncià a la plaça d'acòlit per anar-se'n a tocar l'orgue a Muro.¹¹¹ De la mateixa època, Josep Cameno Candel, d'estat civil casat, era destre en l'orgue. Josep Hernández aconseguí la tercera sagristania el 1818, càrrec que deixà per tenir temps per estudiar; havia estat escolà i acòlit, i l'any 1824 s'acomiadava de l'església per anar-se'n a tocar l'orgue a l'Olleria. Cayetano Quilez, que també va aconseguir instaurar-se en un lloc important com a organista, apareix documentat al quadern d'escolans, acòlits i trasters entre els anys 1812 i 1816. L'any 1818 és acòlit i

¹⁰⁸ *Ídem*, s.f. (12-gener-1805).

¹⁰⁹ AHCX. *Determinacions Capitulars*. llib. 86, s.f. (7-gener-1808).

¹¹⁰ AHCX. *Determinacions Capitulars*. llib. 86, s.f. (1-setembre-1808).

¹¹¹ AHCX. *Determinacions Capitulars*. llib. 88, s.f. (25-agost-1817).

posteriorment ix electe sagristà (1823) oferint-se a tocar el contrabaix, l'orgue o cantar per ser compatible amb la seua destinació.¹¹²

Quan es va aprofitar la plaça de mestre de capella amb Juan Cuevas, Alberola continuà amb el seu ofici de segon organista fins que se'n va anar Cuevas a Toledo. Fou en el capítol de reis de l'any 1826 quan se li atorgà la mestria de capella a Josep Alberola dispensant-lo de les oposicions perquè ja s'havia cobert la plaça per aquest procediment en altres ocasions. La conseqüència d'aquest nomenament fou que la Col·legiata es va quedar novament sense segon organista, tot i que a efectes pràctics hi havia altra gent que supliria la càrrega de treball annexa a dita plaça.

Entre gener de 1826 i juny de 1829 en què va morir el primer organista sabem que alguns acòlits de la Seu tocaven l'orgue i aconseguiren posicions estables com a organistes. Pascual, de la nissaga dels Ribera, l'any 1831 sol·licitava un certificat de conducta moral i política per poder concórrer a les oposicions a l'orgue de la població veïna de Canals.¹¹³ Acabaria els seus dies al capdavant de l'orgue de Callosa d'En Sarrià. Francisco Barberà Mollà, que també es va formar en la Seu, i l'any 1830 escrivia a l'Ajuntament per a lliurar-se de les quintes indicant que portava quatre anys guanyant-se la vida com a organista en el convent de Sant Domenech perquè no els faltara el menjar a sa mare i a la seua germana.¹¹⁴ Barberà va ostentar la plaça d'organista a Carcaixent entre 1852 i 1856. En els mateixos termes escrivia Josep Trasi, fill de Teresa Ferri, vídua, d'edat 18 i ofici organista.¹¹⁵ Josep Gisbert, clergue tonsurat i sagristà de l'església col·legial, sol·licitava a l'Ajuntament certificació de conducta moral i amor a la religió i al rei per poder presentar-se *al obtento del beneficio de la plaza de organista vacante en la villa de Moxente* en maig de 1827.

Després de la mort del primer organista, en la sessió del capítol de 15 de juny de 1829 s'acordà fixar els edictes per a la provisió de la plaça de primer organista i la de sotsacrista

¹¹² AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 88, s.f. (21-juliol-1823).

¹¹³ AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 117, f. 49 v. (22-febrer-1831).

¹¹⁴ AHMX. *Memorials*. Caixa 127 (14 d'abril 1831).

¹¹⁵ *Ídem*. (15 d'abril 1831).

o segon organista.¹¹⁶ Durant tot el procés selectiu i en els mesos posteriors no es fa menció alguna en les actes capitulars a convocar oposicions a la plaça de segon organista. Tal i com havíem assenyalat més amunt, era Josep Alberola qui tenia aquesta plaça en propietat des de 1800.

Entre la mort de Tomás Ciurana i l'elecció d'un nou organista transcorregueren dos mesos i vint-i-tres dies, un lapse de temps relativament curt en el què la Seu va haver de nomenar un organista interí per a atendre el servei. La Ciutat va remunerar al substitut interí de Ciurana amb 145 reals de billó fins l'alta en nòmina d'Aparicio l'any 1829.¹¹⁷ Aquesta circumstància demostra que la figura de l'organista era essencial per a atendre l'activitat cultural i musical que desenrotllava la Col·legiata. No hem pogut documentar qui va cobrir l'interinatge però seria raonable pensar que es tractava del segon organista o d'un altre músic de la Seu destre en l'orgue com ja hem explicat. Fins i tot, no seria descabellat pensar que el mateix Aparicio va cobrir la baixa abans dels procediments selectius.

Uns mesos més tard, en gener de 1830 se li encomanaven a mossén Francisco Pastor les tasques de la sotsacrista i càrrecs annexos. L'ofici de sotsacrista portava annex l'ajudantia de l'orgue però no n'hi ha cap referència documental que acredite que Pastor estava al càrrec de l'orgue ajudant al primer organista. De fet, tres anys i mig més tard, l'1 de juliol de 1833, en la sessió del capítol es va llegir un memorial de Cayetano Quilez pretenguent la plaça de segon organista i s'acordà suspendre la provisió i deixar-ho per a més endavant atenant a la decadència que travessava la col·legial llavors.¹¹⁸

El 21 de novembre de 1835 moria el prevere beneficiat Francisco Pastor al que se li havien encomanat les tasques de sotsacrista.¹¹⁹ En agost de 1836 el sotsacrista Josep Calatayud *en razón de su oficio* s'adreçava al capítol sol·licitant presència en totes les misses votives que es cantaven *por la mañanita*, a la qual cosa resolgueren que en tinguera igual que

¹¹⁶ AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 117, f.19 (15 de juny 1829).

¹¹⁷ AHMX. *Propis i Arbitris*. Llib. 408.

¹¹⁸ AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llib. 89, f. 47v (1-juliol-1833).

¹¹⁹ AHCX. *Defuncions*. Llib. 45.

l'organista. Aquesta circumstància ens aboca a pensar que el segon organista continuava exercint la seua funció en l'ajudantia de l'orgue.¹²⁰

Finalment, entre les mesures que va prendre el capítol en la sessió de 18 de maig de 1842 per a paliar la penosa situació econòmica que travessava, trobem la supressió de l'ofici de sotsacrista *quedando este encargo unido al credenciero que lo es mosén Pascual Carnesoltes*.¹²¹ Considerem que aquesta supressió administrativa no va alterar el curs de les coses. Per aquesta època el primer organista, Joaquin Aparicio, rebia la meitat del seu sou per acord capitular també-com ja hem explicat a l'epígraf anterior, i en absentar-se de l'església, fou Francisco Martí qui el va substituir. Mentrestant va anar cobrint el servei per designació del capítol en l'absència del titular i molt probablement havia exercit la tasca de segon organista ajudant al primer amb anterioritat.

A partir de 1842, la documentació és muda respecte a la figura del segon organista en la Seu. No obstant això, l'aprenentatge de l'orgue en la parròquia major i la presència d'organistes en les esglésies i convents de la Ciutat va continuar al llarg de la segona meitat del XIX. No podem assenyalar de manera sistemàtica quants organistes aprenueren a tocar l'orgue en la Seu en la segona meitat del segle però sabem que alguns veïns de la ciutat apareixien empadronats com a organistes a les acaballes de la centúria, com és el cas de Francisco Borrull i José Torres Gil. Alguns pianistes també tocaven l'orgue, el cas més destacat és el de Francisco Castelló Domínguez, que tocava l'orgue en la Seu en jubilar-se Francisco Martí.

Tal i com assenyàvem més amunt en parlar de la promoció significativa d'alguns escolans en el capítol anterior, resumim de manera conclusiva els casos dels organistes més destacats que van promocionar i que en algun moment hagueren pogut substituir el primer organista en la Seu: Frai Francisco Barberà o Josep Trasi ocuparen plaça en convents de la Ciutat . D'altres aconseguiren instaurar-se en altres localitats dins i fora del territori valencià: Gabriel Almiñana a Lorca, Vicent Bernabeu a Muro, Francisco Barberà a Carcaixent, Josep Hernández a l'Olleria, Pascual Ribera a Callosa d'En Sarrià,

¹²⁰ AHXC. *Esborranyes d'actes capitulars*. Caixa 21, s.f.

¹²¹ *Ídem*. (18-maig-1842).

Cayetano Quilez a Tortosa, Màlaga i Montevideo (Uruguai),¹²² i Josep Gisbert a Moixent. Josep Cameno va ser ministrer de la Ciutat i l'any 1839 va traslladar el seu domicili a València. Va ser mestre de Salvador Giner i a la Catedral es conserva una *Salmòdia de vespres* per a orgue en els huit tons escrita l'any 1832.

Un nebot de Martí, Crisanto, va ser organista a Enguera. L'any 1851 en què van contraure matrimoni son pare i sa mare en va ser testimoni Francisco Borrull, un altre organista de la ciutat.¹²³ Crisanto i Borrull, naturals de Xàtiva, degueren aprendre l'ofici en la Seu.

Francisco Castelló Domínguez, director de la banda Primitiva de Xàtiva, també va substituir a Francisco Martí en l'orgue fins l'arribada de Francisco Tito a les acaballes del XIX. Tito va guanyar per oposició la plaça de segon organista del Col·legi del Patriarca l'any 1908 tot i que va renunciar, i l'any 1912 es va traslladar a la Metropolitana a ocupar la plaça de segon organista que va guanyar per oposició.¹²⁴

La nòmina d'organistes que es van formar al caliu de la Seu és llarga i la projecció d'alguns d'ells va travessar fins i tot el territori peninsular tal i com hem pogut comprovar. Altres en canvi iniciaren la seua formació i, bé perquè renunciaren o bé foren acomiadats, no van arribar a transcendir dins les estructures musicals religioses llavors. El món civil en la segona meitat del segle XIX, d'altra banda, ofería moltes possibilitats laborals dins del paisatge musical de la ciutat de Xàtiva. L'estudi i aprenentatge del piano formava part de l'oferta formativa de què gaudia la ciutadania benestant xativina a finals del segle XIX i primeres dècades del XX, i l'aprenentatge de l'orgue podia haver quedat relegat en aquell moment a un reducte dins dels murs de la Seu i a les parròquies i convents de la Ciutat.

En aquest capítol hem ampliat els coneixements que teníem sobre diferents organistes, — alguns d'ells ben coneguts per la historiografia de la música— i n'hem descobert un altre

¹²² DE LA TORRE MOLINA, María José: “La Catedral de Málaga como modelo de estudio de la música en el ámbito catedralicio español e hispanoamericano” en *La música de las catedrales andaluzas y su proyección en América* / coord. por Antonio Francisco García-Abásolo González, 2010, págs. 299-341.

¹²³ AHXC. *Quinque Libri*. Llib. 10, f.2 (1-desembre-1851).

¹²⁴ CLIMENT BARBER, José: *La Catedral de Valencia: devenir musical en el siglo XX*. Valencia: Real Acadèmia de Cultura Valenciana-Sección de Musicología, 2005; p.74.

que va romandre més de quaranta anys al càrrec de l'orgue de la Seu, del que ningú no en sabia res fins ara.

L'estudi de documentació fins ara desconeguda ens ha permés esbrinar aspectes socioeconòmics dels músics clergues, com ara les dades de testaments, padrons d'habitatge. Aquesta informació, juntament amb aquella que proporcionen els llibres d'algunes confraries permeten formular hipòtesis sobre les relacions que mantenien entre ells i en relació a la resta de la ciutat. La majoria dels músics de la Seu vivien en el centre de la ciutat a pocs metres de distància de la Col·legiata, alguns d'ells en vivendes propietat de l'església en règim de lloguer. Els músics sacerdots solien viure amb companyia femenina que els atenguera per la mateixa condició de cèlibes que ostentaven els clergues. La pertanyença a determinades confraries facilitava les relacions socials entre els membres fora del centre de treball i en algun cas concret podia afavorir l'ingrés en el col·lectiu.

Hem aprofundit sobre el sistema d'accés a la plaça d'organista de la Seu a partir de l'anàlisi de les censure emeses pels examinadors l'any 1829 i hem pogut comprovar que el sistema d'exercicis proposats en el procediment no diferia gaire d'aquells proposats en altres contrades en el segle XVIII, tots ells principalment adreçats a acreditar la solvència del candidat en la interpretació i l'acompanyament de les veus. La càrrega de treball del primer organista en la Seu necessitava de la figura d'un segon organista que hem pogut documentar perquè suplira les absències del primer i garantira la sonorització dels serveis religiosos en tot moment.

Un fet molt important que ha quedat demostrat és la continuïtat del càrrec d'organista, amb els relleus que s'han produït de manera ininterrompuda al llarg del huitcents i primera dècada del segle XX, de tal manera que podem identificar en aquesta figura l'element més sòlid de la producció musical religiosa en una època de transformació més enllà de tots els problemes que viu la institució. Amb el seu treball, els organistes no només contribuïen a la solemnitat del culte, sinó que desempenyaven una important tasca formativa: al igual que s'ha vist en el cas dels diputats, hem pogut identificar un nombre realment significatiu de deixebles de l'organista Tomás Ciurana que van ocupar llocs estables al capdavant de l'orgue en institucions religioses dins i fora de la península, la qual cosa suposa un reconeixement important des d'un punt de vista pedagògic al mestre, però també representa un prestigi de la institució xativina com un centre formatiu especialment valuós en un moment complicat en les institucions religioses espanyoles.

Capítol 3: Cinc segles sonant l'orgue dins dels murs de la Seu

En aquest epígraf resumim i ampliem la informació que es té sobre l'instrument des de la seua instauració en la Seu a partir de publicacions que han anat sorgint en el temps i de documentació fins ara desconeguda que ha aparegut nova en aquest treball d'investigació. Les descripcions que fem de les reformes de l'organer Tomás Pavón practicada l'últim any del segle XVIII i de l'organer basc Aquilino Amezua a les acaballes del segle XIX ens permetran conèixer millor l'instrument que tanyien els organistes de la Col·legiata al llarg del huitcents i primera dècada del segle XX.¹

Les referències a l'orgue de la Seu de Xàtiva en períodes anteriors al segle XIX aparéixen molt disperses i provenen principalment de l'epígraf que l'historiador Carlos Sarthou Carreres dedica al *Órgano de la Colegial*,² i de l'article sobre la música a Xàtiva dels historiadors Joan Alonso Llorca i Alfred Boluda Perucho.³

Les dades més antigues documentades que existeixen de l'orgue de la col·legiata de Xàtiva, en canvi, les dona Vicent Ros i es remunten a 1455, any en què per mitjà d'un contracte entre els jurats d'Alzira i l'organer Pere de Ros per a la construcció de l'orgue d'aquella ciutat, es cita que aquest havia construït els orgues de la parròquia de Santa Creu de València i el de Xàtiva.⁴

A l'arxiu històric de la Col·legiata hem trobat un document datat uns anys més tard, el 27 d'agost de 1481 en què Asensi Miralles, justícia de Xàtiva, els jurats, el síndic i el notari racional pagaren als canonges Nicolau i Francesc Sepulcre mil sous perquè aquests liquidaren la part restant a l'organer Llorens Jorba, dels 5.250 sous en que els jurats de l'any anterior havien pactat el preu de fabricar l'orgue de la Seu. A la mateixa caixa trobem un altre document en què el mateix mestre organer construeix l'orgue de l'església

¹ Transcrivim ambdues reformes íntegrament a l'apèndix documental d'aquesta tesi. Vegeu documents 1 a 5, pàgs. 276-279; i documents 19 i 20, pàgs. 294-295.

² SARTHOU CARRERES, Carlos: *Datos para la historia de Játiva*. 1935. Vol. III pàgs. 63 i 64.

³ ALONSO LLORCA, Joan; BOLUDA PERUCHO, Alfred. *Opus cit*, pàg. 16.

⁴ ROS, Vicent. "La musica i els Borja" en *Els temps dels Borja*. València: Generalitat Valenciana, 1996. pàg.16.

xativina de San Feliu uns anys més tard, el 1491.⁵ En aquest context, resulta especialment significativa la contribució de la Ciutat a la construcció de l'orgue de la Seu, circumstància que corrobora la tesi de Josep Antoni Alberola en què demostra que la Seu era quelcom més que un lloc dedicat al culte religiós i formava part del paisatge urbà, no sols des del punt de vista de l'urbanisme, sinó també de les relacions entre persones i institucions: l'esplendor de la Col·legiata era l'esplendor de la Ciutat.⁶

A l'article de Mercedes Gómez-Ferrer y Juan Corbalán De Celis sobre un contracte signat en 1511 dels Hernandos per a la finalització d'un retaule per a la capella de les Febres de la Seu de Xàtiva, a partir de documentació notarial, assenyalen com el 20 de novembre de 1505 s'encarregava el flautat y címbol d'un orgue, al mestre y veí de València Llorens Jorba, que devia seguir el model de l'orgue del senyor de Buñol.⁷

Més tard, l'any 1546, l'orgue va necessitar una reparació per la qual la Ciutat va pagar 18 lliures a l'organer Pere Domingo.⁸ De moment no existeixen més dades sobre l'orgue per a la segona meitat del segle XVI i tot el segle XVII. Les investigacions en aquest període han resultat del tot infructuoses i, segons assenjala Josep Antoni Alberola en la seua tesi, la dificultat i el cúmul de treball que suposa la revisió dels protocols notariais xativins dels segles XIV al XVII sembla haver desanimat als investigadors.

Sabem per la informació que ens ha cedit Mariano González Baldoví de l'existència d'un mestre d'orguens xativí de la segona meitat del segle XVII, Miquel Sanchis, que va ser padrí de baptisme de Lluïsa Tomás el 20 d'octubre de 1667 i va morir el 25 de febrer de

⁵ AHCX. *Censals. Varis*. Caixa 184, (27 d'agost de 1481) (Informació facilitada per l'investigador Mariano González Baldoví).

⁶ ALBEROLA VERDÚ, Josep Antoni: *Música, església i Ciutat. Op. Cit*, pàgs. 65 i 67.

⁷ GÓMEZ-FERRER, Mercedes i CORBALÁN DE CELIS, Juan: "Un contrato de los Hernandos para la capilla de las febres de la seo de xàtiva en 1511" en *Archivo Español de Arte*, 2006. LXXIX, 314. pàgs. 157-168.

⁸ AHMX. *Taula de Consells ABCD*. Llib. 4, f. 186. (1546) citat a ALBEROLA VERDÚ, Josep Antoni: *Música, església i ciutat: la música a la col·legiata de Xàtiva al segle XVII*. Xàtiva: Matéu Impressors, 2011.

1688. Va fer testament un dia abans davant Pere Albiñana i va deixar 10 lliures per a bé d'ànima.⁹

Durant el segle XVIII tornem a trobar informació sobre l'orgue: Joan Alonso Llorca i Alfred Boluda ens informen, sobre la construcció d'un nou instrument l'any 1720 — davant la impossibilitat de reparar l'anterior— molt probablement, afectat, segons els historiadors, pel saqueig i incendi de la ciutat a principi de segle.¹⁰ En octubre del mateix any i davant la impossibilitat de celebrar els oficis al cor per què calia posar la caixa nova de l'orgue i fer-se tot de nou, el capítol decidí traslladar l'activitat del cor a la capella del papa i si fos menester a Santa Tecla.¹¹ En novembre encara no havien acabat de posar la caixa de l'orgue, i sent la capella del papa de dimensions reduïdes, determinaren que els oficis es celebraren a l'altar de les ànimes i que el cor es posara *en lo resto de la arcada*, formant-se bancs per a sentar-se.¹²

Un any més tard encara es tractava al capítol sobre la conclusió de l'orgue i el finançament dels gastos que comportava.¹³ En el mes de juny els capitulars determinaren que s'afegiren els registres i música necessaris a la cadireta de l'orgue, augmentat-se lògicament el pressupost acordat.¹⁴

Joan Ignasi Pérez Giménez, en una publicació més recent,¹⁵ documenta, a partir dels *Datos* de Carlos Sarthou i de la informació que obté de les actes capitulars i dels expedients de fàbrica, les reformes més significatives a partir de la segona meitat del segle XVIII. L'any 1770 i a instàncies de l'organista mossén Manuel Narro, el capítol realitzà

⁹ AHCX. *Llibre de clàusules testamentàries*. Llib. 201.

¹⁰ ALONSO LLORCA, Joan; BOLUDA PERUCHO, Alfred. *Op. Cit*, pàg. 16.

¹¹ AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 72, f. 118 (17 d'octubre 1720).

¹² AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 72, f. 119 (19 de novembre 1720).

¹³ AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 72, f. 144 (2 de maig 1722).

¹⁴ AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 72, f. 147 (22 de juny 1722).

¹⁵ PÉREZ GIMÉNEZ, Joan Ignasi: *THEASURUS COLLEGIATAE. Historia y avatares del patrimonio artístico de la Seu de Xàtiva*. Col. DIGNITATEM COLLEGIATAE, núm. 7. Xàtiva: Iglesia Colegial Basílica de Santa María, 2014, pàgs.175-183.

una reforma a l'instrument, pagant-li 40 l. a l'organer Fermín de Usserralde, afincat a València llavors, pel seu treball.

Uns anys més tard, en 1777, i com a conseqüència de l'obra que estava realitzant-se en la Col·legial es va decidir col·locar el cor i l'orgue en la nau central de l'església però, informant els electes de fàbrica que no es disposaven de recursos suficients per a portar a terme el trasllat i reforma de l'instrument, es determinà emplaçar l'orgue sense reformar-lo.¹⁶ Davant aquesta decisió, en octubre el capítol va rebre l'ofertament de León Audifre, Gabriel Mora, Francisco Carrizo i Jaime Barberà per a construir un nou orgue en un nou emplaçament.

El cronista Sarthou al·ludeix a un document de 1777 d'un contracte signat entre el capítol de la col·legiata i l'organer Fermín Usserralde per a la construcció de l'orgue. En aquest document es descriu de manera minuciosa la intervenció que havia de fer l'organer basc i els terminis en què el capítol xatívi li havia de pagar els 1550 pesos acordats. La intervenció aprofitava elements de l'orgue antic (flautats, caderetes i manxes) i afegia elements nous (tubs, registres, dipòsits d'aire, conductes, teclats de mans i peus, i altres). Al mateix document s'especifica que l'instrument devia estar acabat en agost de 1779.¹⁷

En 1786 l'orgue va necessitar una reforma per la qual es pagaren 160 lliures, la qual cosa indica que la reparació fou de certa consideració, i dos anys més tard, Josep Ferrer, organista de la Seu, informava del pèssim estat en què es trobava l'instrument per la qual cosa i, aprofitant que el frare frai Francisco Varó, tècnic i organista del Reial monestir de Valldigna es trobava a Xàtiva, es va acordar que realitzara la reparació.¹⁸ El capítol li va pagar 7 lliures i 10 sous per la reparació.¹⁹

El segle XVIII acaba amb una nova reforma de l'orgue. En aquesta ocasió el capítol, després d'haver-li encomanat la revisió de l'instrument a l'organer Tomás Pavón, aquest va pressupostar la reparació en 500 pesos, quantitat que els canonges pretengueren, sense

¹⁶ *Ídem.* pàg. 176.

¹⁷ SARTHOU CARRERES, Carlos. *Op. Cit.*, pàg. 63.

¹⁸ ROS, Vicent: *Órgano e Ilustración*. Tesi doctoral. UV. 2001, pàgs. 87-90.

¹⁹ PÉREZ GIMÉNEZ, Joan Ignasi. *Op. Cit.*, pàg. 179.

èxit, rebaixar. Finalment, en la sessió del 7 d'abril de 1800, acceptaren el pressupost per a la realització de la reforma.²⁰

La lectura de l'expedient format a l'efecte per a dita reparació inclou diversos documents, un dels quals descriu amb detall la intervenció de l'organer. Segons Pavón, perquè l'orgue quedara en perfecte estat era precís construir de nou les quatre manxes grans i reparar les dues menudes per a proveir d'aire convenientment l'instrument, ateses les seues dimensions. A més, s'indica l'actuació que es faria en la llengüeteria de la façana de l'orgue principal i cadireta exterior, subjectant les peces —soltes segons l'organer— evitant així que es mogueren amb l'aire i obtenint una major afinació. També desmuntaria tota la *música para limpiarla y recorrerla, y bruñir flautado mayor de la fachada y trompetería*.²¹

En un altre document del mateix expedient, observem com la reparació finalment —fet que corroboren els pèrits— havia estat més gran i millor que la que havia proposat Pavón inicialment i per aquest motiu, el capítol va determinar donar-li 30 lliures més de gratificació sobre el preu acordat. En realitat els diners que va pagar el capítol de la Col·legial de més no foren com a gratificació sinó per a la neteja i afinació de l'orgue portàtil que calia retornar i els havien deixat les monges del reial monestir de Santa Clara per atendre els serveis religiosos mentre l'organer Tomás Pavón realitzava la reforma en l'orgue de la Col·legial.²²

L'orgue reconstruït a les acaballes del XVIII per Fermín Usserralde i reformat per Tomás Pavón l'any 1800 era un instrument característic del setcents hispànic amb dos teclats de 51 tecles i contres, diversos castells de tubs amb flautats i batalla amb una rica combinació de registres,²³ al que Pavón va dotar d'un sistema de provisió d'aire d'acord a les seues proporcions per a obtenir una sonoritat més gran. Amb lleugeres intervencions de manteniment, continuarà en funcionament fins que Aquilino Amezua realitzarà la reforma integral de l'instrument l'any 1880. Tomás Ciurana, Josep Alberola, Joaquin

²⁰ *Ídem*. pàg. 180.

²¹ AHCX. *Fàbrica*. Caixa 152.

²² AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 85, f. 253 (19 de novembre 1800).

²³ Mecànicament, cadascun dels teclats governa el seu corresponent orgue: el teclat superior l'orgue major i el teclat inferior l'orgue menor o cadereta.

Aparicio, Francisco Martí i Francisco Tito, organistes titulars de la Seu —a més de tot un seguit d’organistes formats al caliu de la institució— són els que van utilitzar aquest instrument al llarg del huitcents en la pràctica diària durant la celebració de les funcions i oficis religiosos.

L’organer Pavón, en acabar la reforma va donar una sèrie d’instruccions molt concretes al capítol per a conservar i mantenir *la alhaja*, segons es feia regularment en altres catedrals espanyoles on ell havia intervingut, evitant d’aquesta manera que l’orgue es llençara a perdre *para gastar después mayores cantidades*.²⁴

Hi ha altres qüestions que tenen a veure amb el manteniment de l’instrument i que no s’han plantejat fins ara: aparéixen despeses amb més o menys intermitència en la comptabilitat dels llibres de fàbrica del segle XIX per a l’adquisició de cordes i la reparació de les manxes. El funcionament mecànic i manual de l’orgue ocasionava que cada cert temps fóra necessari la reposició d’elements degradables. La documentació consultada ens facilita informació, dels gastos que tenia el capítol xativí per a la conservació de l’instrument. A la taula 1 observem alguns pagaments satisfets pel capítol per diferents conceptes per a preservar i mantenir, segons va prescriure Pavón, l’orgue de la Seu:

Data	Manteniment	Import	Pagat a
14-XII-1812	Composición de fuelles y carruchas,	?	?
3-X-1822	<i>Por componer las manchas del órgano y poner los fuelles</i>	16 s.	?
20-IV-1825	<i>Composición de unos fuelles del órgano</i>	25 l.3 s.3d.	Tomás Ciurana
1-IX-1825	<i>Por las cuerdas de las manchas de peso de una arroba, libra y media de buen cáñamo</i>	11l. 3s. 4d.	Francisco Ucheda
23-XII-1825	<i>Pieles y cola para los fuelles</i>	11. 9s. 4d.	Mossén Josep Alberola, de sagristia
10-XII-1827	[Per una corda per a l’orgue]	3l.10s.15d.	Fco Ucheda
29-XI-1828	<i>Por cola para componer el órgano</i>	3 r.b.	Mossén Josep Alberola
22-VI-1829	<i>Por componer los fuelles del órgano</i>	12 r.b.	Al manxador
1831	[Cordes per a l’orgue]		Miguel Gil

²⁴ AHCX. Fàbrica. Caixa 152

Data	Manteniment	Import	Pagat a
30-V-1833	Por pieles y componer los fuelles del órgano	50 r.b.	Jaime Jordán
01-X-1839	<i>Por componer los fuelles del órgano y 67 r.v. para una cuerda de 13 libras y media a 5 reales vellón 67 r.v.</i>	8 l. 9s. 6d.	Jaime Jordán, manxador
1840	Gasto de cuerdas	4 r.b.	?
1840	Por componer la cerrajita del secreto del órgano y llavecita; por una gafa para la aldaba de la puerta de la calle	6 r.b.	?
1847	Por limpiar y refinar el órgano	150 r.b.	?
1849	Por una composición de los fuelles del órgano	110 r.b.	Francisco Barberá

Taula 1. Manteniment de l'orgue.²⁵

El capítol eclesiàstic en el seu afany per preservar i mantenir l'orgue, encara a les acaballes del segle XIX, iniciarà una gran reforma de l'instrument, aquesta vegada a càrrec de l'organer d'Azpeitia, Aquilino Amezua. Sarthou, en 1935 en els seus *Datos* ens informa com feia mig segle l'organer basc ja havia restaurat l'orgue. Joan Ignasi Pérez arreplega aquesta informació en el seu epígraf dedicat a l'orgue,²⁶ i a més, cita el treball de J. Sergio Del Campo Olaso, que recull la informació que donen els diaris *La Unión católica* de València i *El Siglo Futuro* de Madrid indicant el projecte que es pretenia fer, però posant en dubte la seua materialització, atenent a la manca d'informació després d'aquestes notícies.²⁷

Les nostres investigacions, confirmen la realització del projecte d'Amezua. En una de les caixes de rebuts de la Mensa Comuna trobem un document amb data 27 de desembre de 1877 del *Presupuesto que para la reforma más esencial que necesita el órgano de la iglesia de Santa María la Mayor de la Ciudad de Játiva presenta el factor Don Aquilino Amezua*.²⁸ En aquest document s'explica minuciosament la intervenció que havia de fer l'organer basc en l'orgue de la Seu. L'actuació —quasi integral— afectava als secrets,

²⁵ Les dades procedeixen dels llibres d'actes capitulars, dels rebuts i quaderns de fàbrica i dels comptes de sagristia.

²⁶ PÉREZ GIMÉNEZ, Joan Ignasi. *Op. Cit*, pàg. 182.

²⁷ Del CAMPO OLASO, J. Sergio: "La electricidad aplicada al órgano y la aportación de Aquilino Amezua" en *Musiker: Cuadernos de Música*, Donostia-San Sebastian: Eusko Ikaskuntza, núm. 19, 2012. pàgs. 52 i 53 (citada a PÉREZ GIMÉNEZ, Joan Ignasi. *Op. Cit*, pàgs.175-183).

²⁸ AHCX. *Mensa Comuna. Rebut*s. Caixa 261.4.

registres, tres teclats de marfil superior en forma de balancí i un de contres de 25 notes, manxes, dipòsits d'aire Barquer i els conductes; i es pressupostava tota l'operació en 32.000 reals de billó. L'organer es comprometia a fer-se càrrec dels gastos del transport de materials, fusteria, ferreria i obra, sometent-se, una vegada acabada l'obra, a l'avaluació de les persones *inteligentes* designades pel senyor rector.²⁹

Quasi un any més tard, el 17 de setembre de 1878 és quan es publica al diari catòlic *El Siglo Futuro* la notícia, d'allò més sensacionalista, de la intervenció que se li havia adjudicat a l'organer basc. I eixe mateix any rebia el rector de l'església la quantitat de 40 r.b. pel viatge que havia fet a València *sobre el asunto de la restauración del órgano en decisión definitiva con acuerdo del Prelado*.³⁰

Transcorreguts uns anys després de la mort d'Alberto Bellver, prevere patrimonista i sotsacrista ecònom, el rector i clergat de la parròquia major es van veure en la necessitat d'elaborar una memòria per a saber els moviments de capitals de l'església i la situació econòmica en què es trobaven. En un dels documents d'aquesta memòria, elaborada en desembre de 1880, trobem la confirmació del pagament satisfet a Amezua pel treball de restaurar l'orgue. De l'import que es va abonar, 34.000 reals de billó, 24.000 procedien del fons d'*alhajas* venudes i els 10.000 reals de billó restants del fons de l'administració de Teresa Guàrdia, al qual se li hagueren de retornar. En un rebut amb data 21 de febrer de 1880 el senyor Legido, rector de la parròquia, entregava una bestreta de 20.000 reals de billó al factor basc, mentre que al resum de l'estat de comptes de l'església de 31 de desembre del mateix any verifiquem el pagament dels 34.000 reals de billó, 2.000 rals més sobre la quantitat inicial pressupuestada per la qual cosa intuïm que la reforma hauria contemplat algun afegit més del què s'havia acordat tres anys abans.³¹

Després d'aquesta reforma hem pogut comprovar que la parròquia major continuarà vetlant perquè l'instrument es conserve degudament i estiga operatiu en qualsevol tipus de celebració. La documentació comptable de culte i fàbrica entre els anys 1881 i 1896,

²⁹ Per la seua importància transcrivim el document del pressupost presentat per Aquilino Amezua a la Parròquia Major de Xàtiva i l'adjuntem a l'apèndix documental d'aquesta Tesi. Vegeu el document 19 a l'apèndix documental, pàgs. 294 i 295.

³⁰ AHCX. *Comptes. Libro supletorio del fondo de esta iglesia* (1876-1900). Llib. 140.

³¹ AHCX. *Correspondència* (ss. XVI-XIX). Caixa 289.

sent Josep Plà Ballester el rector, aboca informació dels pagaments satisfets per la parròquia per a l'afinació i manteniment de l'orgue.³²

Data	Manteniment/afinació	Import
Maig 1885	<i>Pagados a Vicente García por afinar el órgano</i>	20 ptes
Juliol 1885	<i>Pagados a Vicente Climent por afinar el órgano</i>	5 ptes
Desembre 1885	<i>Pagados a Vicente García por afinar el órgano</i>	15 ptes
Agost 1886	<i>Por la afinación del órgano</i>	15 ptes
Desembre 1887	<i>Pagados a Vicente García por afinar el órgano</i>	12,50 ptes
Agost 1888	<i>Pagados a Vicente Climent por afinar el órgano</i>	15 ptes
Desembre 1890	<i>Pagados a Vicente García por afinar el órgano</i>	17 ptes
Desembre 1891	<i>Pagados a Vicente Climent por afinar el órgano</i>	20 ptes
Setembre 1892	<i>Pagados a Vicente Climent por recomposición del órgano</i>	17 ptes
Novembre 1892	<i>Pagados a Vicente Climent por afinar el órgano</i>	20 ptes
Desembre 1894	<i>Pagados a Vicente Climent por afinar el órgano</i>	20 ptes
Maig 1895	<i>Pagados a Vicente Climent por afinar el órgano</i>	7,50 ptes
Octubre 1895	<i>Por la recomposición de unas flautas del órgano</i>	3 ptes
Desembre 1895	<i>Pagados a Vicente Climent por afinar el órgano</i>	25 ptes
Maig 1896	<i>Pagados a Vicente Climent por la recomposición y afinación del órgano</i>	20 ptes
Juny 1896	<i>Pagados a Vicente Climent por la recomposición y afinación del órgano</i>	12,50 ptes
23-Setembre 1898 ³³	<i>Por la afinación de la lengüeteria del órgano</i>	12 ptes

Taula 2. Manteniment i afinació de l'orgue a les acaballes del S.XIX

Carlos Sarthou escriu que en març de 1935, un any abans de la destrucció total de l'orgue en la guerra civil espanyola, el valuosíssim instrument va sofrir unes millores consistents en la dotació d'un potent ventilador elèctric alemany de la marca Vercher Eolian que, mogut per un motor que es posava en funcionament per mitjà d'un interruptor a l'alcanc de l'organista, suministrava l'aire necessari per al seu funcionament i augmentava considerablement la sonoritat de l'instrument, a més d'altres actuacions relatives a la

³² AHCX. *Llibre de comptes de fàbrica* (1881-1896). Llib. 138.

³³ AHCX. *Documentació especial*. Caixa C-1.

suavitat en el maneig de les contres, la dotació d'un trèmol o l'enganxe dels tres teclats harmonitzant així conjuntament els flautats i les trompetes. Segons Sarthou, la reforma, dirigida per D. Pedro Polop, es va fer a expenses d'un entusiasta capitular sota les indicacions de l'organista Josep Ramírez Cameno.³⁴

3.1. L'ús de l'instrument

Les referències a la praxis interpretativa de l'orgue en la documentació consultada són escasses si exceptuem les sempre reiterades advertències del capítol sobre pausa i gravetat en l'execució per a afavorir el cant en el cor. També hem trobat informació sobre les distribucions que rebia la capella en determinades funcions dins i fora de l'església, així com de l'omnipresència de l'organista. L'instrument sonava durant les hores canòniques en alternança amb el cor, i també quan la capella de música necessitava de l'acompanyament de l'orgue en la polifonia.

A les actes del capítol, es cita en diverses ocasions i davant la falta de recursos, la substitució dels villancets de Nadal pels responsoris a l'orgue: la composició dels villancets resultava gravosa per a l'església, tenint en compte que el mestre de capella solia demanar solaços per a tal fi i això repercutia en altres tasques pròpies de la residència. A més, la impressió d'un número determinat d'exemplars perquè la comunitat seguira el cant costava uns diners que en ocasions el capítol no estava en disposició de gastar. L'execució dels responsoris amb l'acompanyament de l'orgue era molt més econòmica, tot i que menys participativa per a la comunitat religiosa.

A la Mensa comuna, per a una sèrie d'anys molt reduïda, des de 1831 fins 1841, trobem remuneracions satisfetes al mestre de capella per la participació de la capella de música en les festivitats de l'Ascensió de Jesús en abril o maig de cada any i també en agost amb motiu de l'Assumpció, titular de l'església major, on es pagaven addicionalment els versos de l'orgue que alternaven amb el cor o amb la capella de música a raó d'1 ral de billó per vers.³⁵

³⁴ SARTHOU CARRERES, Carlos. *Op. Cit.*, Pàg. 64.

³⁵ AHCX. *Mensa Comuna*. Caixa 256.

L'obra dels organistes de la Seu del huitcents, la majoria desapareguda durant la guerra civil, apareix de manera fragmentària en altres arxius valencians. De Tomás Ciurana, l'organista més destacat, ja a les acaballes del XIX, la casa Antich i Tena publicava els quatre *Pasos*. Com ja hem vist, la institució Alfons el Magnànim, ha ampliat recentment la seua col·lecció "Partitures" amb la publicació d'un treball anterior de Vicente Ros que inclou 42 partitures per a tecla de l'organista castellonenc amb la revisió i notes d'Anna Jastrzebska.³⁶

De Joaquin Aparicio ja hem assenyalat que sols es conserven els dos pasos que va realitzar: un per a l'oposició de 1818 a Ontinyent, i l'altre el que va compondre per a l'obtenció de la plaça de Xàtiva en 1829.³⁷

No hi ha constància als catàlegs consultats de l'obra de l'organista Francisco Martí, deixeble i successor d'Aparicio. I del període en que estigué Francisco Tito a Xàtiva sols es conserven dues obres seues al Col·legi del Patriarca.

De Josep Cameno, a la catedral de València es conserva una salmòdia de vespres escrita l'any 1832 que té la finalitat de facilitar-li la tasca a l'organista i proposar-li una sèrie de fórmules que pot utilitzar en introduir i intercal·lar els versos de la salmòdia en els huit tons.

Del repertori per a orgue interpretat al temple res ha quedat a l'arxiu de la Col·legiata avui dia, exceptuant un manuscrit del nocturne "Las campanas del monasterio" per a piano de Louis Lefébure Wélly i tres quaderns impresos per a l'aprenentatge de l'orgue o harmònim: el tercer volum dels *Pensamientos musicales* del pare franciscà Serafín Gilavert Garcia, les *Cinco piezas* d'Eduardo Torres Pérez i el quadern tercer de les *Armonías selectas* de J.V. Caminals, aquestes dues últimes publicades a l'editorial Boileau dins la col·lecció *La Biblioteca Orgànica*. Aquestes obres, conjuntament amb unes quantes decenes de composicions vocals, moltes de les quals inclouen l'acompanyament de l'orgue, constitueixen el fons musical de la Col·legiata i foren

³⁶ ROS, Vicent: *Tomás Ciurana (1761-1829). Obras para tecla*. València: Institució Alfons el Magnànim, 2015.

³⁷ ROS, Vicent: "La singular trayectoria organística de Enguera" en *El Repique*, nº 56. Enguera, 2.005, pàgs. 50-57.

catalogades per la nostra part en un treball anterior.³⁸ Aquestes obres de ben segur van sonar entre els murs de la Col·legial a finals del segle XIX i les primeres dècades del segle XX.

L'orgue de la Seu, després de cinc segles de funcionament en què tant el Capítol eclesiàstic com la Ciutat van contribuir a conservar zelosament, sucumbirà sota les flames l'estiu de 1936. No serà fins la dècada de 1950 quan es construirà un orgue nou. Les flames no només van fer desaparèixer l'instrument sinó també la majoria de les obres dels organistes i mestres de capella de la Col·legiata que hi havien.

3.2. Uns ajudants indispensables: els manxadors

En un treball anterior al·ludim a la importància d'alguns treballs desenvolupats pels sotsajudants de la Seu en la realització de tasques que afectaven al funcionament de la capella de música de la Col·legiata. Concretament, la plaça de manxador era una de les més cobejades per alguns veïns de la Ciutat. Les vacants que es produïen en aquest empleo immediatament eren cobertes pel capítol entre un nombre de pretendents important en atenció al salari fixe —en ocasions incrementat per la realització d'altres tasques— que rebien i el paper que els manxadors realizaven en les diferents celebracions que es feien dins i fora de la Seu.³⁹

Malgrat ser aquest càrrec necessari per a la celebració del culte, en ocasions observem com els relleus que es produeixen al llarg del temps, afectaven, conjuntament amb la manca de neteja, al deteriorament de l'orgue: l'acció mecànica de les manxes pressuposava una bona forma física, o en el seu defecte, una experiència adquirida amb la pràctica i el temps que permetera un funcionament regular de provisió d'aire. El canvi de mà quan es produïa un relleu en el càrrec podia afectar el bon funcionament de l'instrument. Hem documentat, a partir de la queixa que formula l'organista Tomás Ciurana al capítol, un cas en què un manxador, Caietano Alentado, fou acomiadat pel perjuí que ocasionava a les manxes en faltar-li a aquest una mà, a més de descuidar la

³⁸ MARTÍNEZ ALBEROLA, Francisco; ANDRÉS RIGLA, José Javier: *Col·legiata basilica Santa Maria "La Seu" de Xàtiva: fons musical*. València. Digital Gràfic, 2004.

³⁹ MARTÍNEZ ALBEROLA, Francisco: *Música a Xàtiva entre dos segles. Josep Morata Garcia: Mestre de capella de la Col·legiata de Santa Maria de Xàtiva (1792-1814)* Xàtiva, Mateu editors, 2014. Pàgs. 70 i ss.

neteja del cadiram del cor.⁴⁰ En altres ocasions era la senectut dels manxadors el que ocasionava el comiat, i també es produïen els relleus per renúncia del titular.

La informació aconseguida a partir de les actes capitulars i dels llibres de fàbrica, d'on rebien la soldada els manxadors de la Seu, ens ha permès documentar els relleus dels diferents personatges que ostentaren el càrrec de manxador de la Seu durant la primera meitat del segle XIX, que presentem en la taula següent.

Manxador	Nomenament	Fi	Motiu cese	Observacions
Tomás Esquines	11-6-1794	†3-1-1798	mort	Obté la plaça entre cinc pretendents més.
Blas Hinojosa	9-1-1798	12-10-1798	Canvi d'empleo	En morir son pare, campaner, deixa la plaça de manxador per a ocupar la vacant de son pare.
Pedro Antolí	12-10-1798	7-1-1799	renúncia	
Josep Moragues	7-1-1799	5-3-1799	renúncia	Pare de l'escolà Simón Moragues. Torna a optar a les manxes en 1807.
Antonio del Villar	5-3-1799	8-1-1800	renúncia	
Juan Garcia	8-1-1800	13-1-1800		
Vicente Mertínez	13-1-1800	†9-11-1807	mort	
Félix Taengua o Tahuenga	20-11-1807	1811		Obté la plaça entre huit pretendents. És llec
Vicente Perales	1811	†4-10-1821	mort	
Tomás Perales	1813	1814		
Cayetano Alentado	1821	1825	Comiat	És acomiadat per tenir una mà inútil.
Jaime Jordán	25-5-1825	1846		Té un fill que pot substituir-lo en la seua absència.
Josep Perelló	1847	1854*		Últim manxador documentat de la primera meitat del s. XIX.

Taula 3. Rellu manxadors de la Seu de Xàtiva (1794-1854).

El nomenament dels manxadors de la Seu durant la primera meitat del huitcents ve motivada per la vinculació a la institució i per la recomanació, en alguns casos, de familiars que ostentaven algun càrrec dins la Col·legiata. El cas dels Hinojosa és especialment paradigmàtic: aquesta família de campaners i sotsajudants romandrà lligada

⁴⁰ AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, s.f. (11 de febrer i 6 de maig 1825).

a la Col·legial des del segle XVIII i al llarg de tot el segle XIX fent sonar les campanes. També n'hi ha una llarga llista de cognoms Del Villar vinculats a la institució en els oficis de ministrer, pertiguer i manxador. Els Moragues, pare i fill, manxador i escolà de la Seu, i els Jordán: Jaime, natural de Xàtiva, exercirà l'ofici de manxador des de l'any 1825. Aquest compatibilitzava aquesta tasca amb l'ofici de sedasser i proveïa de pells a l'Ajuntament per a la composició dels timbals, i a la Col·legiata per al manteniment de les manxes. Al cens de veïns de la ciutat de 1822 apareix domiciliat a la plaça de la Seu, 6. Amb 40 anys, estava casat amb Mariana Pirau, de 43, natural de Carcaixent, i tenia 3 fills: Pascual, d'11 anys,⁴¹ que esdevindria ajudant seu en la tasca de manxar; María, de 10 i Manuela de 9 anys. El 15 de juny 1846, Jaime, amb 64 anys, encara exercia l'ofici de manxador de la Seu, i rebia de la Ciutat 12 reals de billó per manxar l'orgue en la funció del Corpus.⁴² Un any més tard serà Josep Perelló el successor de Jaime i el perceptor d'aquest jornal, que romandrà en la plaça al menys fins 1854.

Els manxadors rebien el salari de la fàbrica de la Col·legial. Igual que altres ajudants, percebien una quantitat pel treball que desenvolupaven dins la Seu. Els encarregats de manxar l'orgue cobraven 1 lliura i 12 sous al mes, quantitat que es complementava amb la dotació de la Ciutat per a les festivitats al seu càrrec —reduïdes a tres després del pla d'ajust, Corpus i Sants Patrons— i les funcions extraordinàries que es celebraven dins i fora de la Col·legiata a càrrec de la pròpia institució o pel patrocini de particulars. Encara que el calendari de celebracions anual incloïa un bon nombre de funcions on s'obtenien uns ingressos addicionals a la nòmina, aquesta tasca no els permetia viure exclusivament d'aquest treball i per tant havien de continuar exercint el seu ofici. Valga com a exemple la sol·licitud que fa Vicente Martínez d'augment de sou, argumentat que per la seua edat avançada i curtetat de vista, no podia guanyar-se el jornal en un altre ofici. El capítol acordà donar-li 1 ral de billó diari.⁴³

A més del sou i les distribucions extraordinàries el capítol acordà costejar un soterrar *quatreno* i un diari de misses del fons de Salabert per als dependents que residien i no estaven ordenats *in sacris*. És a dir, al pertiguer, sagristans, escolans, manxador i *perrero*,

⁴¹ AHMX. *Censo de población y estadística de vecindario* (1822). Llib. 380.

⁴² AHMX. *Propis i arbitris*. (1845-1849). Llib. 412.

⁴³ AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 85, f. 441 (9 de gener de 1804).

i als ministrers.⁴⁴ A la mort de Vicente Martínez, el capítol va pagar 13 lliures, 6 sous i 11 diners pel soterrar i diari de misses de l'administració de Salabert, una quantitat que representava quasi una anualitat del seu salari.⁴⁵

La documentació existent en altres contrades ens mostra com l'existència de l'ofici i l'activitat de manxar l'orgue depenia de l'Ajuntament. Als llibres de *Propis i arbitris* de l'arxiu municipal d'Algemesí constatem que Isidoro Hurtado, manxador, rebia de la Ciutat 9 lliures a l'any pel seu ofici en la parroquial de San Jaume des de l'any 1815 fins 1834. L'any 1835 Andrés Llorca i Onofre Ferragut substituïren a Isidoro en les manxes, i l'any 1836 fou Andrés Llorca el perceptor de les 9 lliures per manxar l'orgue. Després d'aquest no apareix cap manxador més en aquesta font documental encara que la Ciutat continuava pagant un cens a l'organista de 90 reals de billó a l'any per fer sonar l'orgue de la parroquial.⁴⁶ A Xàtiva, les distribucions que es satisfieien als participants en les funcions que depenien de la Ciutat eren sufragades per l'Ajuntament i incloïen els manxadors.

A finals del segle XIX, a la nòmina de les assignacions mensuals dels empleats de la parròquia major de Xàtiva entre els anys 1882 i 1884, sent mestre de capella i racional de misses Quintin Alfonso, Gaspar Carrasquer signa el rebut de 16 pessetes i 50 cèntims d'una mensualitat, a raó de 0'55 cèntims diaris pel salari de manxar l'orgue.⁴⁷ Aquesta anotació pressuposa l'existència ininterrompuda de l'ofici durant tot el huitcents i també del funcionament mecànic de l'orgue, desestimant per tant qualsevol innovació en matèria d'electricitat aplicada a l'instrument.

Des del segle XV en què s'instal·là l'orgue en la Col·legiata i durant tot el segle XIX, el capítol de la Seu de Xàtiva, va mantenir un compromís ferm de conservar l'instrument, i fins i tot, mamprendre una reforma integral de l'orgue a les acaballes de la centúria de la

⁴⁴ AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 87, s.f. (3 d'abril de 1819).

⁴⁵ AHCX. *Administracions. Salabert-Belloch*. Llib. 271 (1821-1822) 6 d'octubre de 1821.

⁴⁶ AHMA. *Propis i arbitris*. Caixes 86-90.

⁴⁷ AHCX. *Documentació vària sense classificar*.

mà del factor base Aquilino Amezua, reforma que havia quedat en entredit en la historiografia musical, però que hem pogut documentar en aquest capítol.

El zel i l'afany de preservar i mantenir l'instrument per part de la institució, té una importància capital per a nosaltres, tenint en compte que l'orgue representava un element de continuïtat i supervivència de l'activitat musical dins l'església per solemnitzar el culte. La presència de l'orgue — així com d'aquells que s'encarregaven del seu ús i funcionament: organistes i manxadors, aquests últims, una categoria fonamental, encara que poc considerada— es va mantenir en la Seu de manera ininterrompuda al llarg de tot el segle. Pensem que l'instrument i el personal que el feia funcionar garantiren al llarg de tot aquest temps no només un cert grau de decòrum de les cerimònies, sinó sobre tot el manteniment d'una tradició secular, que indubtablement consolidaria l'orgue com un símbol i quasi un baluard de la música sacra en una etapa veritablement complicada en què algunes institucions religioses es van suprimir o reduir considerablement.

Capítol 4: La capella de música de la Seu de Xàtiva i els ministrers de la Ciutat

La capella de música de la Seu de Xàtiva en períodes anteriors al tram cronològic objecte d'estudi d'aquesta tesi és ben coneguda gràcies a quatre investigacions realitzades al llarg del temps.

L'article dels historiadors Joan Alonso i Alfred Boluda sobre la música a Xàtiva (segles XIV-XIX) a partir d'un buidat sistemàtic de les fonts conservades a l'arxiu de la Col·legiata, dóna a conèixer l'existència i estructura de la capella de música, i ha servit de referent a tots els treballs d'investigació que s'han publicat a continuació.¹

La tesi de Josep Antoni Alberola es centrava en les vicissituds de la capella de música en el segle XVII. En aquest acurat treball, l'autor, a partir dels models d'anàlisi i reflexió que proposa la musicologia urbana, aprofundeix en l'estructura de la capella de la col·legiata i els sistemes d'accés a la mateixa, s'endinsa en els sistemes de finançament i aporta informació rellevant sobre l'entorn socioeconòmic dels músics de la Seu durant el sis-cents.²

En una altra tesi, Josep Manel Garcia realitza tota una investigació sobre la música a Xàtiva en el segle XVIII. L'autor, no només amplia la informació que es té de la música de la col·legiata durant el setcents sinó que analitza també amb profunditat el paisatge sonor de la ciutat en el segle de les llums.³

Per la nostra part, en una monografia dedicada a Josep Morata, músic que va ocupar la mestria de capella entre 1792 i 1814, desvetllarem tot l'univers que envoltava el músic de Geldo i la capella de música de la Seu en els anys que aquell ostentà el magisteri.⁴

¹ ALONSO LLORCA, Joan; BOLUDA PERUCHO, Alfred: "La música a Xàtiva (segles XIV-XIX)". En *Cendres de Juny*, nº 2, 1995, pàgs. 9-21.

² ALBEROLA VERDÚ, Josep Antoni: *Música, església i ciutat: la música a la col·legiata de Xàtiva al segle XVII*. Xàtiva: Matéu Impressors, 2011.

³ GARCIA COMPANYY, Josep Manel: *La música a Xàtiva durant el segle XVIII*. Tesi doctoral. UV. 2015.

⁴ MARTÍNEZ ALBEROLA, Francisco: *Música a Xàtiva entre dos segles. Josep Morata Garcia: Mestre de capella de la Col·legiata de Santa Maria de Xàtiva (1792-1814)* Xàtiva, Mateu editors, 2014.

Les tesis de Josep Antoni Alberola i Josep Manel Garcia proporcionen una imatge de la música a la col·legiata comparable a la d'altres institucions eclesiàstiques semblants del territori espanyol, com la que dóna Javier Suárez Pajares de la Catedral de Sigüenza entre 1600 i 1750.⁵ L'aportació que fem de la nostra part sobre el mestre Josep Morata informa d'una institució religiosa a partir de la figura d'un músic en el temps concret en que ostenta la mestria de capella, segueix el model que ofereix Luis Pedro Bedmar Estrada sobre la figura del mestre Jaume Balius i Vila (1785-1822) en la Catedral de Còrdova.⁶

El treball realitzat en la recerca d'informació als arxius de la ciutat de Xàtiva ens ha proporcionat una visió que, des de l'enfocament propi de la musicologia urbana, la microhistòria i la història local, aporta nous resultats i noves perspectives en la concreció d'alguns aspectes de caràcter historiogràfic i social que no han estat tractats fins ara per al tram objecte d'estudi d'aquesta tesi doctoral a Xàtiva.

La pervivència d'estructures musicals pròpies de l'Antic Règim en la Col·legiata de Xàtiva durant el segle XIX és un fet que conviu amb la irrupció en el paisatge urbà d'agrupacions musicals naixents, les bandes de música militars i civils. Aquestes van realitzant moltes de les tasques que amb anterioritat desenvolupaven els ministrers i la capella de música de la Seu. El desplaçament d'aquests rols obeïx a aspectes que tenen a veure amb un canvi de mentalitat i una apertura de la societat xativina a altres models musicals que, progressivament, acaben desplaçant i/o substituint les funcions que des de feia segles havien realitzat els ministrers i els músics de la Seu. Tanmateix, la situació és més complexa del què realment es pot ataïllar, principalment perquè, alguns dels personatges que encapçalen o s'integren dins de les noves agrupacions musicals militars i civils, han tingut la seua formació inicial en la Col·legiata.

La reducció a parròquia major de la principal institució religiosa de la ciutat, comportarà un canvi del seu *status quo* i del seu pes específic, econòmic sobretot, que li impedirà suportar una estructura musical ben dotada com en els períodes anteriors. Els músics de

⁵ SUÁREZ PAJARES, Javier: La música en la catedral de Sigüenza, 1600-1750. Madrid: ICCMU, 1998.

⁶ BEDMAR ESTRADA, Luis Pedro: La música en la Catedral de Córdoba, a través del magisterio de Jaime Balius y Vila (1785-1822) Granada: Consejería de Cultura, 2009.

la ciutat, alguns d'ells formats al sí de la Col·legial, davant aquesta situació, buscaran treball en agrupacions militars i civils.

Des d'un punt de vista pedagògic, la Col·legial, principal centre educatiu musical de la ciutat, veurà que progressivament van apareixent altres opcions formatives dins l'entramat urbà: hem vist com el seminari patriòtic de la ciutat de San Felipe, fundat en 1806, ja incloïa la formació musical dins dels seus plans d'estudis, però també cal tenir en compte la formació que s'inicia al caliu de les bandes de música militars i civils, i també les classes particulars en acadèmies privades l'últim quart de segle.

La Ciutat, per la seua banda, també, i com a conseqüència d'un pla d'ajust pressupostari dictat per la Diputació provincial l'any 1835, deixarà d'albergar en la seua nòmina municipal els salaris de la capella (mestre, organista, alt i tenor) i, una mica més tard el dels ministrers, la qual cosa aboca a aquests músics assalariats a buscar treball fora de les institucions que havien sigut els principals mecenes de la música de la ciutat: l'Ajuntament i la Col·legiata.

La visió de conjunt que ens ofereix l'anàlisi de la documentació consultada ens permet concloure sobre aspectes qualitatius en la conjuntura musical de la Col·legiata: front al fitxatge de figures de renom en el panorama musical del territori valencià, observem la instauració d'un localisme de tràmit que s'instaura al capdavant de la institució. L'economia no permetrà suportar un aparell musical tan sofisticat com havia estat fins aleshores, ni molt menys cobrir les principals places amb personalitats del món de la música religiosa valenciana com abans.

4.1. La pervivència i continuïtat d'una institució

Després de la contesa del francès, la situació política que travessava el país va tenir la seua repercussió en la ciutat de Xàtiva, i de rebot en la institució eclesiàstica més important, la Col·legiata. El setge de l'exèrcit francès a les principals ciutats de l'estat espanyol, feia presumir una ocupació immediata. Abans de produir-se l'entrada de les tropes franceses en la major part del regne de València —només Alacant i el sud s'alliberarien de la dominació— les ciutats van haver de proveir l'exèrcit angloespanyol. En el cas de Xàtiva, juntament amb el capítol civil, el de la col·legiata de Santa Maria era la institució més sòlida. Eren les dues columnes sobre les quals s'asseia la vida quotidiana

de la ciutat i l'església principal de la governació va sofrir les conseqüències de la contesa, sobretot des d'un punt de vista econòmic.⁷

La Col·legiata de Xàtiva va començar a tenir problemes econòmics pels préstecs forçosos de guerra a què es va veure sotmesa. La comunitat religiosa de Xàtiva, d'un gran pes demogràfic i una gran influència econòmica i política va començar a esclavissar-se. La Col·legial i la capella de música es veurién àmpliament afectades per aquesta crisi. En desembre de 1808 s'ajornaven els salaris dels beneficiats i es suspèien els dels canonges.⁸ Les rogatives pels difunts en defensa de la nació el 12 de juny de 1809 es feien sense *estipendio a los músicos de la Ciudad y Cabildo ni distribución a los residentes*.⁹ L'1 de desembre de 1809 l'arxiver informava del deplorable estat en què havien quedat la Mensa Comuna i altres fons de l'església.¹⁰ El capítol eclesiàstic, davant la manca de diners per a pagar les distribucions setmanals, salaris i gratificacions als residents, i tenint en compte la necessitat i el treball que portaven a terme els beneficiats en llurs ocupacions, acordà pagar-los la meitat del salari de l'any i en recuperar-se l'estat dels comptes donar-los l'altra meitat.¹¹ Aquesta situació va anar agreujant-se fins el punt que molts residents descuidaven llurs obligacions: davant l'absentisme d'alguns residents als soterrars *de los dependientes de la Iglesia* en no rebre aquells ninguna remuneració, el capítol va resoldre que sols hi hagués

“entierro general de hermandad als señors dignitats, canonges, oficis i beneficiats que foren residents, y que a los demás dependientes se les costee el entierro con un diario de misas del fondo de Salabert, debiendo gozar de esta gracia, los officios que residen y no estan ordenados in sacris: el pertiguero, sacristanes, infantillos, manchador y perrero; y los ministriles con tal que asistan gratis a la función de San Pedro y entierros de los señores canónigos y beneficiados”.¹²

⁷ HERNANDO SERRA, Mª Pilar; AZNAR I GARCÍA, Ramón, *Op. Cit.*, pàg. 49.

⁸ AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llib. 86, s.f. (12-desembre-1808).

⁹ AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llib. 87, s.f. (12-juny-1809).

¹⁰ AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llib. 87, s.f. (1-desembre-1809).

¹¹ AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llib. 87, s.f. (21-desembre-1809).

¹² AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llib. 87, s.f. (3-abril-1810).

Davant aquesta situació, els músics tenien la necessitat de sortir a funcions d'altres esglésies per poder percebre alguns diners extraordinaris. L'església Col·legial, conscient de la situació, lluny de reprovar aquestes pràctiques —com havia fet en altres ocasions amb anterioritat— permetia la sortida dels músics de la capella abans d'acabar els oficis en l'església en els dies de menor solemnitat.¹³

La qüestió dels diners, tot i tenir la seua importància, no era l'única que preocupava als músics, i aquestos no serien aliens als esdeveniments polítics que venien desenvolupant-se llavors: les tropes bonapartistes amb Suchet al capdavant arribaven a València el 5 de març de 1810. Una setmana després podem llegir a les actes de l'Ajuntament de Xàtiva, la invitació que fa el mestre Morata i altres músics de la capella a la Ciutat perquè assistira a la funció que tenien previst realitzar donant gràcies a la patrona de la Seu per la valentia i patriotisme dels combatents en el setge a la ciutat de València.¹⁴

Uns altres factors d'orde social provocarien la caiguda en picat de la que havia estat una de les capelles més importants del regne de València. A les acaballes de la guerra de la independència, trobem a la documentació consultada, nombrosíssimes al·lusions a la falta de veus. Els motius principals els podem atribuir a la vellesa, malaltia i a l'absentisme en general. A més, molta gent que havia conviscut amb Morata al llarg dels 22 anys del seu magisteri havia mort: el ministrer Bernardo Fàbrega va morir en 1805; Josep Pastor i Antonio Gil, ajudants d'oficis, el 8 de maig i 28 de novembre de 1811; Bernardo Roca, sotscabiscol i mestre de cerimònies, el 20 de maig del mateix any; el 26 de febrer de 1812 es va produir el traspàs de Juan Peralta, epistoler i tenor del primer cor; el 18 d'agost de 1813 moria Vicente Juan, evangelister i contralt. Francisco Pont, domer, qui havia estat desaparegut des de feia algun temps, renunciava a la seua plaça abans que Morata posara la seua a disposició del capítol xativí.

En el que concerneix a allò més personal, la marxa a Cartagena de Josep Morata en desembre de 1814, pot relacionar-se —juntament a altres factors d'índole econòmica,— amb els traspàsos dels seus progenitors: sa mare, Josefa Garcia, va morir a Xàtiva en 1810 i Josep Morata Garcia, son pare, mor també a Xàtiva el 26 de gener de 1813. També

¹³ AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llib. 87, s.f. (2-juliol-1810).

¹⁴ AHMX. *Determinacions Capitulars*. Llib. 96, f. 34 (13-març-1810).

és cert que el capítol eclesiàstic de la Col·legiata tampoc haguera consentit que Morata abandonara la plaça sense haver retornat el deute de l'administració d'infants que havia contret l'any 1803, com s'ha vist més damunt.

Durant la postguerra del francès, la capella de música va sofrir un període de forta inestabilitat, fins i tot abans d'anar-se'n el mestre, per la pèrdua de sis veus grosses que hi participaven corresponents als oficis de sotscabiscol, evangelister, epistoler, domer i dos ajudants d'oficis, veus que permetien el cant polifònic i la policoralitat. L'única plaça que es va cobrir relativament prompte va ser la d'epistoler i tenor del primer cor: es fixaren edictes el 28 de juny de 1814 i Isidro Gozávez, sotsdiaca i beneficiat sotscabiscol de la Santa església Catedral d'Eivissa, natural de Muro i de 34 anys, va prendre possessió en novembre del mateix any.¹⁵

L'expedient per a cobrir la plaça d'evangelister i contralt del primer cor es va perllongar des de 1816 fins l'1 de setembre de 1820 en què va prendre possessió Josep Pellicer, tot i que no va prendre punt de residència fins gener de 1824.¹⁶

La cobertura de les places d'ajudants d'oficis i domer també es va demorar un llarg període de temps per la renúncia d'alguns agraciats i la renovació dels expedients d'oposicions i la fixació de nous edictes. Des que Ramón López, que obtenia una de les places d'ajudants d'oficis,¹⁷ va promocionar a la plaça de domer segon l'any 1815, fins que nomenaren Francisco Solanes, en juliol de 1816, va transcórrer més d'un any. Igualment ocorregué amb la plaça vacant de l'altre ajudant d'oficis per la promoció de

¹⁵ Mentrestant, Josep Alberola, segon organista, cobria dita plaça provisionalment fins que el capítol el va nomenar mestre interí de la capella de música.

¹⁶ El 13 de juny 1816 renuncia Baltasar Garcia que la obtenia per haver estat agraciats amb la plaça de domer de la Col·legial de Gandia des de l'1 de març; en octubre es fixaren de nou edictes i es presentaren Josep Cameno, Manuel Mora i Vicente Xea. En desembre els censors no havien classificat els opositors i per tant es deixava el concurs obert *a ver si comparecía otro* [opositor] *sobresaliente que mereciese ser más clasificado* (18-12-1817). El 23 de gener de 1818 prenia possessió Vicente Xea, i va renunciar el 19 de gener de 1819, deixant novament la plaça vacant, que va cobrir Francisco Solanes, ajudant d'oficis.

¹⁷ Mossén Josep Ramón López, clergue de primera tonsura, presenta despatx de l'Arquebisbe per a prendre possessió del benifet núm. 33 que porta annexa l'ajudantia d'oficis l'1 de gener de 1815. El 26 de març prendria possessió de la plaça de domer tot i observar el capítol que per a aquesta plaça era necessària més suficiència en el cant pla. Romandria en la plaça fins el 23 de juny 1817 en què renuncia per haver obtingut el benifet de San Mateu en l'església parroquial d'Ontinyent.

Josep Perales a la plaça de sotscabiscol,¹⁸ que es va atorgar a Vicente Richart, d'Alcoi, en maig de 1815 i, en renunciar aquest per anar-se'n a ocupar una plaça a la Catedral de Sogorb, se li va oferir l'interinatge a Josep Garcia, que no va prendre possessió fins el 19 d'abril de 1820. La plaça de mestre de capella també va vacar des de desembre de 1814 fins febrer de 1818, com ja sabem. Josep Alberola, segon organista, es va fer càrrec de l'interinatge del magisteri de la capella fins l'arribada de Juan Cuevas.

Amb la restitució dels oficis que participaven en la capella proveint les veus de contralt i tenor del primer cor, i les veus greus del primer sotscabiscol, del domer primer i els ajudants d'oficis, així com la reposició del mestre, la capella de la Seu va recobrar certa estabilitat i va conservar la mateixa estructura que tenia en temps del mestre Morata. Aquesta situació es va perllongar fins la primera meitat del segle XIX en què, a més de la mort del mestre de capella Josep Alberola l'any 1847, la senectut i mort d'alguns dels seus membres va propiciar novament un declivi en la institució. A vespres de la reducció de la Col·legiata a parròquia major, havien mort Francisco Solanes, domer (†1844), Rosendo Alcayde, sotscabiscol segon (†1845), Josep Pellicer, evangelister (†1850) i Isidro Gozávez, epistoler (†1851).¹⁹

L'any 1836 en què l'Ajuntament va determinar la supressió dels salaris de capella, com ja hem assenyalat abans, el mestre, l'organista, l'alt i el tenor deixaren de percebre les rendes del consistori pel pla d'ajust pressupostari dictat per la Diputació Provincial. La comissió encarregada de retallar gastos va estimar que, atés l'estat dels fons i les ningunes obligacions que els quedaven en el dia per la reducció de les festivitats que costejava la Ciutat als Sants Patrons i el Corpus, es suprimiren els salaris i es remunerara per funcions així com ho feia el capítol eclesiàstic del fons assignat al mateix per les festivitats, la despesa de les quals corria a càrrec de l'Ajuntament.

De les deu festivitats que sufragava la Ciutat fins aleshores (San Blai, San Vicent, Santes Basilisa i Anastasia, San Felip i Santiago, San Sabàs, *Nuestra Señora de La Esperanza*,

¹⁸ Mossén Josep Perales renuncia a la plaça d'ajudant d'oficis el 26 d'abril de 1815 i es fixen edictes per a proveir-la.

¹⁹ També havien mort Josep Cameno, contralt del segon cor (†1827), Tomás Ciurana, primer organista (†1829), Josep Perales, sotscabiscol segon (†1832), Josep Garcia, ajudant d'oficis (†1833), Francisco Pastor, domer, i Bernardo Ribera, ministrer (†1841).

San Fèlix. *Nuestra Señora de La Seo*, la funció dels terratrèmols i Santíssim Corpus amb el misteri *de la degüella*) amb una dotació de 7.389 r.b, es va resoldre finançar-ne únicament tres, Sants Patrons, Santíssim Corpus i dies de ses majestats amb una dotació de 4.750; mentrestant les trompetes, tambors i cornetes de la guàrdia nacional, en canvi, tenien una dotació al pressupost municipal el mateix any de 7.665 r.b, la qual cosa crida la nostra atenció pel fet que representa una quantitat superior a la que destinava inicialment la Ciutat a les festivitats d'església.

Igualment, en aquesta resolució es reduïen els salaris dels ministrers, i dels clariners i timbaler de la ciutat.²⁰ Aquest ajust marcaria un abans i un després en l'esdevenir de la capella de música de la Seu, principalment perquè la pèrdua de salari municipal que incrementava el sou d'aquests músics va fer molt menys atractives aquestes places des d'aleshores.

Amb el Trienni liberal i la posterior restauració del poder reial durant la Dècada Ominosa, Xàtiva es va veure immersa en un llarg període d'inestabilitat política que tindria conseqüències directes en la Col·legiata. A més, la desamortització dels bens eclesiàstics i la supressió del delme van fer minvar els cabdals de l'església i, de rebot, van condicionar la supervivència de l'estructura musical que albergava la Seu xativina.

4.1.1. El col·lapse d'una institució.

La Ciutat, amb els canvis polítics i la mobilització dels bàndols organitzats en regiments i batallons de diferents armes aquarterats a Xàtiva, va veure emergir un seguit d'agrupacions musicals que anaven lligades als mateixos, i que l'Ajuntament hagué de dotar, la qual cosa també va propiciar un desplaçament progressiu del protagonisme que havia ostentat l'església i la capella de música de la Seu en el paisatge urbà fins aleshores. Alguns músics formats en la Seu van buscar treball en aquestes formacions militars com a músics majors, i altres s'integraren en les mateixes buscant una nova eixida laboral que els reportara majors beneficis econòmics.

Ja hem comentat en altres ocasions la fita representada pel Concordat amb la Santa Seu l'any 1851. Immediatament els canonges foren traslladats a les Catedrals de Sogorb i

²⁰ AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 121, f. 40 (7-març-1836).

Oriola i el clergat es va veure reduït considerablement.²¹ A partir d'aquest moment, amb l'extinció de les actes capitulars i la manca de documentació institucional, només podem reconstruir l'activitat de la capella de música a partir dels registres econòmics: en l'assignació personal d'havers de la parròquia major del tercer trimestre de 1852, ja no hi figuraven ni el degà ni el sacrista. La relació nominal que la parròquia presentava a l'arquebisbat incloïa tretze beneficiats entre els quals trobem el mestre de capella (Matías Tomás) i els oficis següents: dos sotscabiscols (Luís Montagut i Josep López), dos domers ecònoms (Francisco Juan i Francisco Tormo) i un sotsacrista ecònom (Alberto Bellver). L'església, eixe mateix any, pagava el salari a tres sagristans, un acòlit, tres escolans, organista, manxador i perrero.²²

Amb la reducció del clergat de la parròquia i dels membres de la capella de música, és raonable pensar que des d'aleshores l'estructura musical que conservava l'església major de Xàtiva, havia quedat relegada a cobrir les funcions ordinàries del dia a dia, i en les festivitats de major solemnitat del calendari litúrgic necessitaven la col·laboració dels músics locals i altres cantants que molt probablement contractarien per a atendre aquestes funcions i altres que sobrevenien per qualsevol eventualitat. Les fonts documentals de l'Ajuntament i la parròquia continuen parlant d'una capella de música de la qual considerem que únicament pervivia la seua funció. En l'entrada que dona Ruiz de Lihory al seu diccionari de Matías Tomás, mestre de capella (1848-1867), s'assenyala que els músics de l'antiga capella de música van continuar sota la seua direcció reconeixent-li una indiscutible superioritat.²³ Per a nosaltres no deixa de ser una justificació poètica de la precarietat en què podia trobar-se la capella de música en aquell moment.

El clergat de la parròquia major de Santa Maria encara es reduiria més en els anys venidors: l'any 1855 en l'assignació d'havers al clergat sols apareixen cinc beneficiats i el president, sense ninguna especificació dels oficis ni al·lusió ninguna al mestre i a l'organista.²⁴ Des d'aleshores i fins l'últim quart de segle resulta molt difícil documentar l'activitat de la capella de música en la documentació de la parròquia major. Tanmateix,

²¹ Vegeu PONS ALÓS, Vicente. *Op. Cit.*, pàgs.143-153.

²² AHXC. *Església. Segles XVII-XIX*. Caixa 195.

²³ RUIZ DE LIHORY. *Op. Cit.*, pàg. 417.

²⁴ *Ídem*.

de manera molt fragmentària apareixen consignacions i distribucions per celebracions de misses, aniversaris i altres funcions on participa la capella de música.

En l'arxiu municipal de Xàtiva, en canvi, apareixen els pagaments satisfets pel consistori al mestre de capella Matias Tomás per l'assistència de la capella a les funcions i processons del Corpus i Sants Patrons, com a gastos ordinaris, i també en la partida de beneficència per l'assistència de la capella de música els dies de Purificació i Assumpció de la Verge, almenys fins 1858. Igualment, apareixen despeses en la comptabilitat municipal que acrediten la participació de la capella en funcions extraordinàries.²⁵ L'Ajuntament va continuar costejant les despeses de les festivitats d'església i totes aquelles funcions que sobrevenien de manera extraordinària al llarg de tota la centúria, fins i tot durant el Sexenni Revolucionari i l'any 1873 amb la proclamació de la I República. L'alcalde president de l'Ajuntament republicà proposava un any més tard la continuació del finançament per part del consistori de les festivitats d'església:

“El señor presidente propone, atendidas las ideas religiosas de que está animada esta población, se continuen satisfaciendo por el municipio los gastos necesarios para la celebración de las funciones de iglesia que desde inmemorial se vienen observando”.²⁶

També és cert que en determinats moments d'aquests dos períodes, en les sessions del plenari de l'Ajuntament, no van faltar regidors del consistori que es manifestaren en contra de preservar el finançament de les celebracions de les festivitats d'església a càrrec de l'erari públic.

4.1.2. Aires de renovació per a la capella després de La Restauració

La Restauració va suposar un ressorgir de l'activitat de la capella de música de la parròquia major de Xàtiva i en l'últim quart de segle documentem, a partir de la fàbrica de l'església, consignacions als músics i despeses relacionades amb la capella una altra vegada: Francisco de Paula Navarro, de 36 anys, natural de Bocairent, casat amb Josefa Cabanes i amb cinc fills, va substituir Francisco Domingo, sotscabiscol primer, el 26 de

²⁵ La sèrie de *Propis i arbitris* de l'Ajuntament on apareixen consignacions a la capella de música s'interromp l'any 1858, i després hi ha un llibre de la comptabilitat dels anys 1868-1869 (llibre 416), que és l'últim de la sèrie.

²⁶ AHMX. *Detreminacions capitulars*. Llib. 157, s.f. (7-març-1874).

setembre de 1876. Josep Ahuir era el segon sotscabiscol, Francisco Martí l'organista, i Quintin Alfonso el mestre de capella.

En juny de 1885 Francisco de Paula Navarro, primer sotscabiscol, cobrava 7'5 ptes com a mestre de capella per la música del dia de San Pere. L'any 1888 Josep Olcina va substituir Navarro en la sotscabiscolia primera. Uns anys més tard, en gener de 1895 li pagaven 30 pessetes a Francisco Castelló Domínguez, organista, i en març a Miguel Agulló 3'5 ptes per un llibre de comptes per a la capella de música. L'any 1900 es pagaven 7 ptes a Castelló per cordes per al contrabaix de la Seu.²⁷

A més de les assignacions personals als músics, apareixen anotacions de pagaments a la capella per la seua activitat: misses votives i testamentàries, *Te Deums* i aniversaris, rogatives, funcions extraordinàries (exèquies de Pío IX, *pro eligiendo* León XIII, exèquies per la regina, restauració de la cúpula de la Seu), les festivitats de Setmana Santa, Corpus i Nadal, combregar d'ancians, San Pere, viatges a València per ajustar la restauració de l'orgue, pel manteniment i afinació de l'orgue després de la reforma d'Amezua (1880), al campaner pels tocs de campanes i als sotsajudants pel manteniment de l'església.²⁸

L'adquisició, còpia i arranjament d'obres per a la capella en els últims anys de la centúria i primera dècada del segle XX confirma l'activitat i la pervivència malgrat totes les vicissituds precedents. La institució, amb els pocs recursos amb què comptava va continuar la seua activitat per tal de cobrir les necessitats diàries i les principals del calendari litúrgic, clar que, en moltes ocasions, i sobretot en moments de major solemnitat, necessitava el reforç de veus i instruments: músics de les bandes Primitiva i Nova de Xàtiva que participaven en dites celebracions en la interpretació d'obres que requerien un contingent més gran del que es disposava.

Sabem que des de la dècada dels anys 40 del segle XIX els pagaments a les músiques militars i civils de la ciutat per la seua participació en les celebracions festives de Xàtiva

²⁷ AHCX. *Libro del fondo supletorio de esta iglesia* (1876-1900) Llib. 140.

²⁸ AHCX. *Llibre de comptes de fàbrica* (1881-1896). Llib. 138.

eren constants i es perllongaran al llarg del segle XIX i primera dècada del segle XX.²⁹ La Ciutat, dels Propis i arbitris sufragava les despeses que ocasionaven les festivitats que es realitzaven dins del teixit urbà, i els directors de les agrupacions musicals rebien del consistori quantitats de diners que cobrien tots els actes contractats (serenates, desfilades, misses, processons i altres), remuneracions que després es distribuïen entre els músics.

4.2. Finançament de la capella de música

Els models de finançament compartit entre l'església i la ciutat que descriuen les tesis de Josep Antoni Alberola i Josep Manel Garcia, perviuen durant el segle XIX, almenys fins el 1836 en què, com hem vist, la Ciutat deixa de pagar els salaris de capella i redueix el finançament de les festivitats d'església als Sants Patrons i Corpus. També se'n farà càrrec de costejar els esdeveniments de la Ciutat als quals assisteix la capella que, de manera extraordinària i per qualsevol eventualitat, es produeixen dins del paisatge urbà, circumstància que podem constatar al llarg de tota la centúria, i també durant la primera dècada del segle XX.

Òbviament, la supressió dels salaris de capella i la reducció a tres de les festivitats d'església —a més dels sants i aniversaris regis— determinarien no només una pèrdua d'ingressos dels músics de capella, des d'un punt de vista individual, sinó, i molt més important, una pèrdua de pes de la institució en el context cultural i cultural de la Ciutat. Fets que condicionaren el futur de l'estructura musical que albergava la Seu de Xàtiva, el patronatge de la qual corresponia al capítol eclesiàstic.

Hem comprovat que, per al tram objecte d'estudi d'aquesta tesi, la documentació que dóna informació sobre el finançament de la capella de música la trobem, d'una banda, als llibres de *Propis i arbitris* de l'Ajuntament, i d'altra, als llibres de comptes de l'església corresponents a la Mensa canonical i la Mensa Comuna. A l'últim quart del segle seran els comptes de fàbrica, però també els comptes de l'església de les diferents administracions de les quals era administradora la Seu, principalment l'administració de Salabert.

²⁹ Aquestos pagaments aparéixen documentats principalment en la sèrie de *Propis i arbitris* i en les *Determinacions capitulars* de l'Ajuntament.

4.2.1. Els Propis i arbitris de la Ciutat

Dels Propis i arbitris de la Ciutat es pagaven els salaris de capella corresponents al mestre, organista, alt i tenor del primer cor, i es mantenen invariables des d'almenys la segona meitat del segle XVIII fins l'any 1836, i també el salari dels tres ministrers fins 1837 amb les consignacions següents:³⁰

Salari de capella	En lliures	En reals de billó ³¹
Mestre de capella	60 l.	902.52 r.b.
organista	60 l.	902,52 r.b.
Tenor 1r cor	30 l.	451.26 r.b.
Contralt 1r cor	30 l.	451.26 r.b.
1r ministrer	70 l.	1054.4 r.b.
2n ministrer	60 l.	902.52 r.b.
3r ministrer	40 l.	602.52 r.b.
total	350 l.	5267 r.b.

Taula 1. Salaris de capella (1785-1835).

Les consignacions de salaris corresponen als pagaments ordinaris del personal assalariat de l'Ajuntament, entre els quals trobem també els clariners i timbaler de la Ciutat, els quals podien participar ocasionalment en actes de la capella i quan se'ls requerira per a fer sonar el clarí, la corneta o la trompeta natural de forats.³² Dels *Propis i arbitris* també es pagaven les deu festivitats de la Ciutat. A més, qualsevol esdeveniment o eventualitat que es produïra, i requerira de la corresponent celebració, també es sufragava de la partida destinada a gastos extraordinaris del pressupost municipal.

Però, a més dels músics assalariats de la Ciutat, la capella de música tenia una estructura més nombrosa, i el capítol eclesiàstic participava en el sosteniment de la mateixa amb les rendes pròpies que ell mateix gestionava, i les assignacions de culte i clero que rebia de la intendència després de l'any 1837.

També sortien dels Propis i arbitris, com ja hem assenyalat, les quantitats que les bandes de música cobraven per la realització d'actes festius urbans, el mateix donava si eren

³⁰ Vegeu taules de salaris i altres documents d'elaboració pròpia, pàgs. 386-390.

³¹ Canvia la moneda des del 17-12-1799.

³² Vegeu el capítol que dediquem a aquestos músics en MARTÍNEZ ALBEROLA, Francisco (2013): *Op. Cit.*, pàgs. 107-130.

civils (serenates i concerts, corregudes de bous, desfilades, recepcions, inauguracions, entrega de premis, aniversaris i celebracions règies, esdeveniments polítics, etc...) o estaven relacionats amb les funcions d'església (misses, processons, combregar d'ancians, *Te Deums* o rogatives, entre altres).

4.2.2. *La Mensa canonical*

De la Mensa canonical, que es nodria del lluïisme, les cartes de gràcia i els censos, es pagava la terça vençuda pels mesos de maig, setembre i desembre als oficis d'evangelister, epistoler, dos domers i dos sotscabiscols, alguns dels quals, a més, gaudien de benifets, amb les assignacions associades. Tot i que els oficis anaven adreçats principalment al cant pla en la celebració de la missa i les hores, també participaven en la capella de música quan se'ls requeria per acord dels capitulars. D'aquesta Mensa s'abonava la prebenda als eclesiàstics prebendats per la seua residència personal, però també eixien d'aquesta comptabilitat diners que cobrien determinades festes i celebracions puntuals, com per exemple el segon dia del novenari de *Nuestra Señora de la Seo* o la festa dels terratrèmols, i altres eventuals per qualsevol esdeveniment que es produïa i havia de participar la capella: misses, rogatives, *Te Deums*.³³

4.2.3. *La Mensa comuna.*

La Mensa comuna es nodria dels censals de terres i cases, cartes de gràcia, l'oració de Nadal del degà, censos de la Ciutat i el curato, entre altres, i era la comptabilitat matriu on conflüen la resta d'administracions i en aquesta comptabilitat trobem també pagaments satisfets al sosteniment de la capella, encara que només relativament al període 1831-1841. Els diners que cobrava l'església de les festivitats que costejava la Ciutat s'ingressaven en aquesta Mensa, i des d'ací es distribuïen a la residència, distribucions de les que participaven els músics. A més, rebien les seues terces del salari de l'església vençudes en agost, desembre i abril el mestre (50 l.), l'organista (30 l.), el sotscabiscol Luís Montagut (45 l.) i el domer Francisco Pastor (15 l.), ambdós oficis per cantar en la capella de música. També es sufragaven d'ací les festivitats de l'Ascensió i l'Assumpció amb les distribucions corresponents i els versos de l'orgue pagats a part, algunes

³³ AHCX. *Quadern d'entrades i eixides de la Mensa canonical*. Caixa 250 (1829-1837).

celebracions extraordinàries,³⁴ processons, gratificacions als músics pel Nadal i Setmana Santa i la música instrumental de les 40 hores.³⁵

4.2.4. L'administració de Salabert

Una altra sèrie documental que aboca informació sobre les despeses diverses del funcionament de la capella de música xativina és l'administració de Salabert. De totes les administracions fundades en la Col·legiata de Santa Maria de Xàtiva (Melcior Guerau, Joana Sanç Despuig, Blancafort, Vicente de València, Calixte III, Victoria Albero, Aparici, etc...), la més tardana i atípica serà l'administració de Salabert-Benlloch, amb 7 llibres de comptabilitat, 7 caixes de documentació i una cronologia des de 1761 a 1842.

Fou dotada per D. Fèlix Àngel de Salabert i Rodríguez de los Rios, IV marquès de Torrecilla i V marquès de Valdeolmos,³⁶ el 12 d'agost de 1761 amb un censo de 300.000 reals de billó i amb una obligació per part del capítol de la Seu de pagar una pensió anual de 9.000 rals, quantitat reduïda tres anys més tard a 7.500 rals a pagar en dues meitats el 12 de febrer i 12 d'agost de cada any.

Aquesta disponibilitat de diners va permetre a la Col·legiata comprar terres, pagar deutes i invertir en cartes de gràcia, censos, per una part, i en la millora de serveis de culte i altres, per altra, entre altres els corresponents a la capella de música.

A l'apartat del descàrrec o pagaments satisfets per diferents conceptes trobem gratificacions als músics, salaris extraordinaris, ajudes al lloguer i arrendament de vivendes, distribucions a la residència per celebracions realitzades dins del calendari litúrgic, terces, impressió dels villancets i altres relacionats amb l'activitat i funcionament

³⁴ Despeses per la vinguda de l'excel·lentíssim senyor arquebisbe (juliol 1831), rogatives per la regina (gener 1832), rogativa pel còlera morbo (octubre 1833), *Te Deum* pel decret de convocatoria de Corts (9-juny-1834).

³⁵ AHCX. *Mensa comuna*. Caixa 256. Vegeu taules i altres materials d'elaboració pròpia, pàgs. 402-404.

³⁶ D. Fèlix Àngel de Salabert i Rodríguez de los Rios era regidor perpetu de Madrid, cavaller de l'Orde de Sant Jaume i conseller de Hisenda, va contraure matrimoni amb la noble malaguenya d'origen irlandès Isabel O'Brien i O'Connor. Carlos II havia atorgat el marquesat de Torrecilla a Fèlix Ventura de Aguerri i Rivas el 30 de juny de 1688. Es pot trobar més informació sobre el marquesat de Torrecillas en pares.mcu.es/ParesBusquedas20/catalogo/descripci3n/4037345.

de la capella. També apareixen eventualment despeses de roba, almoines i pagament de soterrars i diaris de misses quan falta algun resident o servent de l'església.

El llibre de l'administració de Salabert que aporta informació durant les primeres dècades del segle XIX comença l'1 de maig de 1807 i conclou l'exercici 1841-1842. La comptabilitat es portava entre l'1 de maig d'un any i el 30 d'abril de l'any següent i té dues parts: la part del càrrec on s'arreglen els ingressos que obté aquesta administració dels censos de terres i cases, i l'apartat del descàrrec on apareixen les despeses que escometia aquesta administració entre les quals trobem pagaments satisfets als músics de la Seu pels diferents conceptes abans esmentats.³⁷

4.2.5. *Altres fons*

En la segona meitat del segle XIX, la informació sobre els pagaments de l'església per al sosteniment de la capella cal buscar-la en altres fonts. La nòmina d'havers de culte i personal de la parròquia major es rebia de l'administració de culte i clero de la diòcesi en atenció a l'escalafó que ocupava. L'any 1852, hi havia tretze beneficiats entre els quals s'incloïa el mestre de capella, dos sotscabiscols, dos domers i el sotsacrista. Rebien 750 r.b. al trimestre per la seua còngrua. Des de l'any 1837 fins 1845 el mestre i l'organista s'incloïen en la relació de beneficiats que rebien la nòmina de l'administració diocesana. Des de l'any 1850 l'organista ja no hi figurava en la relació de beneficiats que la parròquia major enviava a València. L'any 1852 Matias Tomás, recentment ordenat i mestre de capella, era un dels tretze beneficiats que rebia la seua nòmina de l'assignació per a culte i clero.

L'organista, des que se'n va anar Joaquín Aparicio, cobrava la seua assignació personal del fons supletori de fàbrica, igual que la resta de servents, circumstància que podem constatar també l'últim quart de segle en la mateixa font documental, on apareixen consignacions de salari dels sotscabiscols i altres despeses relacionades amb l'activitat de la capella de música.³⁸

³⁷ AHCX. *Rendes de censos. Administració de Salabert (1807-1842)*. Llib. 271. Vegeu taules i altres materials d'elaboració pròpia, pàgs. 405 i 406.

³⁸ AHCX. *Libro del fondo supletorio de esta iglesia (1876-1900)*. Llib. 140.

Hi ha, altres administracions, a més de la de Salabert, l'administradora de les quals era l'església, que contribuïen ininterrompudament al finançament de la capella. De l'administració de Teresa Guàrdia es comprava roba per als acòlits i escolans, es celebraven misses cantades i aniversaris, i es van traure part dels diners per a sufragar la reforma de l'orgue efectuada per Aquilino Amezua, amb caràcter de reintegro (1880).³⁹

Generalment, les distribucions per actes de la capella en celebracions ordinàries i extraordinàries es pagaven al mestre o al col·lector de capella, i aquest feia la liquidació als músics que havien participat. No així les sortides que feien determinats músics de la capella a festivitats a altres localitats, la liquidació de les quals no figura enlloc.

A més de les administracions dels particulars que gestionava l'església, les confraries i gremis també realitzaven les seues funcions anuals i contractaven els músics de la capella per a les seues celebracions, incrementant així els ingressos i contribuint al finançament i sosteniment de la capella.

4.3. Mobilitat dels músics de la capella

En el transcurs de les nostres investigacions hem pogut comprovar que els músics de la capella de Xàtiva, a més de les funcions que assistien en la Col·legiata i la Ciutat, eixien a altres localitats a cobrir determinades festivitats que es celebraven de manera anual i puntual dins del calendari. L'assistència a aquestes funcions reportava uns ingressos addicionals als músics que no venen documentats enlloc i incrementaven els seus salaris. El contingent que es desplaçava era molt variable i solia incloure el mestre i alguns músics de veu i instruments. A més, sempre es tenia la precaució de mantenir un nombre de músics important en la Seu que atenguera els serveis religiosos en absència dels que havien eixit.

El 5 de gener de 1826, mossén Josep Cameno, a qui el capítol eclesiàstic havia atorgat la regència de la capella de música en anar-se'n el mestre Cuevas, s'adreçava a l'Ajuntament mitjançant un memorial sol·licitant autorització per a eixir els músics de capella assalariats i ministrers de la Ciutat a les festes de San Blai, a Bocairant. El consistori havia

³⁹ Teresa Guàrdia va faltar el 28 de desembre de 1817 i des d'aleshores la Seu gestionava el llegat que va deixar a l'església.

prohibit la sortida i el clergue reclamava poder eixir com venien fent des d'immemorial a les festes de San Vicent Ferrer, a Cullera; la Concepció a Ontinyent; el dia dels apòstols, a Onil; la de l'Assumpta, a Alberic, i a altres que omet enumerar. Cameno explicava a l'Ajuntament que els temps havien canviat i que, de totes les festivitats a les que solien eixir, només els quedava la d'Ontinyent, on sortien un o dos músics del servei de la Ciutat. A més, al·legava la cobertura que sempre quedava per a cobrir els actes festius quan eixien alguns, la precarietat dels ingressos que rebien i la bona predisposició que tenien en reforçar la capella amb veus i instruments en les festivitats dels Sants Patrons, Corpus, Nadal, Assumpció i Setmana Santa.⁴⁰

Cinc dies més tard, Josep Alberola, que havia estat designat pel capítol mestre de capella en propietat, reiterava la mateixa sol·licitud i matisava que en no anar a Bocairent, anirien perdent les festes en les que participava la capella i els músics, que eren pobres, tindrien menys ingressos per poder subsistir, comproment-se a salvaguardar i proveir d'un nombre de músics importants les festivitats de la Ciutat de major solemnitat.

L'Ajuntament, davant la reiteració dels escrits, va resoldre que anaren a actuar a Bocairent però que des d'aleshores no es comprometeren a ninguna funció sense la deguda autorització del consistori.

Al llarg del primer terç de la centúria, hem pogut documentar un nombre important d'eixides dels músics de la capella de música a localitats veïnes i altres més allunyades geogràficament, la qual cosa és prou significativa, tenint en compte que els desplaçaments es farien a peu o amb carro tirat per animals. Entre els anys 1805 i 1842 comprovem que, de manera anual, la capella eixia a la localitat veïna de Canals per tres dies de 40 hores en febrer, i pel septenari de Dolors en març o abril; a Alberic per la festivitat de San Llorenç, en agost; a Benigànim per la festivitat de la Verge de les Neus en agost; a Montesa per les festes patronals en setembre; a Algemesí pel setembre també; a Ontinyent per la Concepció en novembre; a Bocairent per Sant Blai, en febrer; a Biar per la funció del mes de maig; a Carcaixent i l'Ènova en octubre i a L'Alcúdia pel novembre.

⁴⁰ AHMX. *Memorials enviats a l'Ajuntament*. Caixa 126.

Les eixides dels músics de la capella eren freqüents, doncs, la qual cosa els reportava uns ingressos addicionals importants al cap de l'any, tal i com hem assenyalat més amunt. A més, l'Ajuntament i el capítol eclesiàstic, donaven als músics les estrenes pel Nadal, i altres gratificacions pel treball realitzat en determinades festivitats. Igualment rebien diners extra de l'església per la participació de la capella en oposicions a les places de veu, d'orgue i de mestre de capella, i altres almoines en determinats casos de necessitat.

El conjunt d'ingressos de procedència ben diversa que obtenien els músics per la seua participació en múltiples actes al llarg de l'any és molt difícil de determinar i, la pobresa manifesta que al·legaven els membres de la capella queda per a nosaltres en entredit, principalment per la retòrica de la redacció i perquè les fonts ens ofereixen una altra realitat. Valga com a exemple la petició que fa el ministrer Josep Cameno a l'Ajuntament perquè l'eximiren del pagament de la contribució de l'equivalent:

“Se vio un memorial de Josef Cameno fecha catorce de los corrientes en que suplica se le declare níquil para el pago de la contribución del equivalente por ser notoria su pobreza. En su inteligencia acordó el Ayuntamiento no ha lugar”.⁴¹

Si l'Ajuntament desestimà la sol·licitud de Cameno és perquè tenia constància que el seu salari, tot i ésser curt, li permetia pagar la contribució. Cal recordar, tal i com assenyala Robert Martínez i Canet, que a la societat vuitcentista no és senzill delimitar qui és pobre i qui no ho és, així com també és subtil la línia que separa al pobre del treballador i viceversa.⁴²

Encara a les acaballes del segle XIX i primeries del XX, hem pogut documentar que n'hi havien músics de la capella de Xàtiva que anaven a Enguera en la celebració de les 40 hores pel Nadal dels anys 1881 i 1882, el Septenari de Dolors de Maria Santíssima de l'any 1882, o les 40 hores pel Nadal de l'any 1902.⁴³ Els músics de la Seu Francisco de Paula Navarro, sotscabiscol, Francisco Pardo, tenor i Josep Sanchis, contrabaix, són

⁴¹ AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 114, f. 56v (15 d'abril de 1828).

⁴² MARTÍNEZ CANET, Robert: “Presó i societat a la Xàtiva del XIX” en *Fira d'agost*, 1997. Xàtiva, Ajuntament, 1997, pàgs. 48-55.

⁴³ APE. *Notas parroquiales* (1809-1927) en <https://www.arxparrvalencia.org/menu-principal-c/sala-del-investigador/fotodigitalizaciones/13409.html>.

alguns dels que assistien les festivitats de major solemnitat de la parròquia d'Enguera llavors i percebien les distribucions dineràries per la seua participació. La parròquia també cobria la manutenció i hostatge dels músics pels dies que durava la festivitat, així com el transport des de Xàtiva a Enguera i tornar.

Pressuposant un comportament consuetudinari, els músics de la capella de música de Xàtiva, tal i com hem pogut documentar en les primeres i últimes dècades del segle, haurien continuat desplaçant-se a assistir les festivitats de major solemnitat a localitats veïnes al llarg del temps, desplaçaments que resulten molt difícil documentar per la manca de documentació.

4.4. Els ministrers de la Ciutat

L'existència d'aquests músics a Xàtiva es remunta a l'Edat Mitjana, i perviu durant el segle XIX. Ha estat una sort que la sèrie documental dels comptes de *Propis i arbitris* de la Ciutat s'haja conservat al llarg del període estudiat, ja que aquesta documentació ens ha permés comprovar els salaris que rebien els ministrers de la Ciutat i els diferents relleus que es produïxen en el temps.⁴⁴

Durant el primer terç del S.XIX i fins l'any 1837, els ministrers eren tres.⁴⁵ Aquests eren nomenats per l'Ajuntament i admesos en la capella de música pel capítol eclesiàstic, amb la qual cosa, podien gaudir de les distribucions de la capella en les funcions de dins i fora de la Seu. El primer ministrer cobrava 70 l., el segon 60 l., i el tercer 40 l. Pel que fa a aquests salaris, és interessant la comparació amb l'Ajuntament d'Alcoi que l'any 1802, mantenia quatre ministrers i dels *Propis i arbitris* pagava 36 l. al primer ministrer, i 24 l. als tres restants —evidentment, quantitats inferiors a les de Xàtiva—.

Aquest cos de músics assalariats de la Ciutat realitzava un treball que podem sintetitzar en l'assistència a les desfilades i rituals urbans en qualsevol tipus de celebració ordinària o extraordinària, la participació en la interpretació de música sacra en la capella de

⁴⁴ A les ordenances municipals de 1750 s'institucionalitzen uns oficis que ja existien amb anterioritat i s'especifiquen les obligacions i els sous dels ministrers de la Ciutat. Vegeu les Ordenanzas generales para el gobierno político y económico de la ciudad de San Phelipe. Aprobadas por el Rey N. Señor (...) dispuestas de su Real Orden por don Pedro Valdés León. Valencia, 1750. AHMX, ed. Facsímil. A-004, pàg. 26.

⁴⁵ MARTÍNEZ ALBEROLA, Francisco: *Música a Xàtiva entre dos segles*. Pàg. 93.

música, i les actuacions de patronatge privat, del tot difícils de documentar. A Xàtiva, també participaven oferint concerts, simfonies i serenates vespertines en les cases capitulars quan els ho encarregava l'Ajuntament per a la celebració d'algun esdeveniment extraordinari. A més, sabem que l'Ajuntament també els requeria quan hi havia comèdia i necessitaven del suport instrumental en el teatre.⁴⁶

Un exemple d'aquesta última circumstància és un episodi de l'any 1821. El 5 d'agost, l'Ajuntament requeria de la presència dels músics ministrers dependents de la Ciutat en la comèdia d'eixe dia, on devia haver música perquè les entrades eren a 2 reals de billó. El consistori, sabedor que aquests músics s'havien compromés en anar a Benigànim a tocar, els va proposar a través del músic Benet Espinós, que uns se n'anaren a Benigànim i altres que es quedaren a Xàtiva per a cobrir la processó del dia de la patrona i la comèdia de la nit. Davant la negativa d'alguns ministrers d'acceptar la proposta, l'Ajuntament va prohibir l'eixida i va amenaçar amb acomiadar-los, la qual cosa va produir un canvi d'actitud dels ministrers. Finalment els Cameno (Vicente i Josep) i els Ribera (Bernardo i Pascual) van acceptar la proposta i l'Ajuntament els va deixar anar a Benigànim eixe dia pel matí perquè guanyaren el jornal. Unes setmanes després l'Ajuntament, davant la petició del mestre Cuevas d'emportar-se als dos Cameno i als dos Ribera, amb ell, a la festivitat de determinat poble (Montesa molt probablement) a primers de setembre, denegava la sol·licitud per haver comèdies eixos dies també.⁴⁷

Les nissagues dels Cameno i els Ribera,, com ja hem assenyalat amb anterioritat en parlar dels escolans que promocionaren dins les institucions civils i religioses dins i fora de la Ciutat, havien estat lligats a l'Ajuntament i a la Col·legiata com a ministrers des del segle XVIII. Joaquin Cameno (1759-1819) havia estat educat en la Seu com a escolà, i tenia un germà prevere, Josep Cameno (1766-1827), qui també era músic i gaudia d'una prebenda en la col·legiata, la d'ajudant d'evangelister. A més, tenia quatre fills, Josep, Joaquin, Antonio i Vicente que foren escolans i acòlits en la Seu també. Joaquin pare va entrar com a ministrer en l'Ajuntament el 1783, va renunciar el 1794 i després va tornar a entrar el 1799. El seu fill Vicente (1777-1837) era músic també i, tot i que va optar varies

⁴⁶ Josep Manel García Company dedica un apartat en la seua tesi a la música teatral a Xàtiva en el segle XVIII. Vegeu *La música a Xàtiva durant el segle XVIII*. Capítol 4, pàgs. 148-162.

⁴⁷ AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 107, ff. 251v, 253 i 260v. (5 i 18 d'agost 1821).

vegades a la plaça de ministrer de la Ciutat, en no poder accedir-hi, va aconseguir ocupar una de les places de verguer, càrrec que ocuparien també dos fills seus, Josep i Juan. Un altre fill de Joaquin, Josep, va ser ministrer, i l'any 1840 va passar a València on va exercir de mestre de la música del segon regiment d'artilleria. Aquest esdevindria mestre de Salvador Giner.⁴⁸

Els Ribera també procedien d'una llarga família de músics que havia estat lligada a l'Ajuntament i a l'església. Josep Ribera (†1792), tenia dos fills, Bernardo (1769-1840) i Pascual (1771-¿?). El primer havia servit com a ministrer a l'Ajuntament des de 1789, s'ho va deixar l'any 1799 per anar-se'n a les músiques de milícies provincials, i va retornar a la plaça quan es va jubilar el ministrer Luís Casanoves (1816); un fill seu, Ventura, també va ser músic. Pascual, el segon fill de Josep, va entrar també de ministrer l'any 1805, quan va morir el ministrer Bernardo Fàbrega. Un fill seu, Pascual Ribera Peris (1811-¿?), esdevindria organista en la parroquial de Callosa d'en Sarrià.⁴⁹

Des de la jubilació del ministrer Luís Casanoves (maig 1816) fins la mort d'aquest (març 1823), els germans Ribera, Pascual i Bernardo, i Josep Cameno, ministrers primer, segon i tercer respectivament, van haver de suportar la pensió d'aquell, per resolució de l'Ajuntament, amb la reducció de salaris corresponent.

Ja hem comentat que l'any 1836 es suprimien els salaris de capella i es reduïen els dels tres ministrers a les 40 l. que cobrava el tercer, i l'any 1837 fou l'últim que reberen la nòmina de l'Ajuntament. A l'any següent s'adreçaven al consistori, com a ministrers que havien sigut, perquè els contractara en la processó del Corpus.

Des d'aleshores, el rastre dels ministrers en la seua participació en els esdeveniments de la Ciutat, cal buscar-lo en els pagaments extraordinaris que s'efectuen per despeses extraordinàries dels *Propis i arbitris* de l'Ajuntament. El consistori va continuar contractant a músics “*freelance*” que cobriren les funcions que feien els ministrers assalariats de ciutat amb anterioritat a la seua exclusió de la nòmina municipal. Entre els

⁴⁸ GALBIS LÓPEZ, Vicente/ SANCHO GARCÍA, Manuel: “Giner Vidal, Salvador”. En *Diccionario de la música española e hispanoamericana*. Madrid. 2000. SGAE. Vol. V. Págs. 642-647.

⁴⁹ Pascual, casat amb Rosa l'any 1803, tenia dos fills més, Francisco (1804-¿?) i Cayetano (1815-¿?), molt probablement músics també.

anys 1839 i 1874 la ciutat va pagar a diferents músics per la seua participació en les festivitats del Corpus i Sants Patrons principalment, i en altres funcions extraordinàries que es produïren per qualsevol eventualitat, tal i com hem pogut documentar i veiem en l'epígraf següent.

4.4.1. Pagaments extraordinaris de la Ciutat als que feien de ministrers

L'any 1839, Bernardo Ribera i Josep Cameno rebien quantitats de la partida d'extraordinaris per la seua participació en el *Te Deum* celebrat pel conveni de Vergara i actuacions en les festivitats dels Sants Patrons i Corpus. A l'any següent, els germans Ribera percebien una remuneració pel Corpus. Josep Cameno havia traslladat el seu domicili a València, davant la manca de feina i en desembre moria el ministrer Bernardo Ribera.

L'any 1843 es produeixen pagaments als ministrers i clariners pel jurament de fidelitat i obediència a la regina, sense especificar el nom dels perceptors. Pascual Ribera, l'últim dels ministrers que havien estat assalariats de la Ciutat, l'any 1844 rebia 60 r.b. pel ban i acompanyament a la Col·legial en la funció del Corpus. A l'any següent, 1845, ell i el campaner en rebien 64 per la música de ministrers i tocs de campanes en la funció de la publicació de la butlla. I eixe mateix any, en la funció de la patrona, per agost, és Martin Dupont el que rep 43 r.b. per l'assistència dels ministrers a dita funció. Des d'aleshores i fins l'any 1849 serà Dupont el perceptor de les quantitats pagades per l'Ajuntament als ministrers en les festivitats del Corpus i Sants Patrons i d'alguns dels actes extraordinaris que sorgeixen: festes per l'enllaç de sa majestat (1846).

Martin Dupont, escrivent i músic de la ciutat de Xàtiva, era nadiu de Toledo i estava casat amb Matea Peralta, natural de Casp (Saragossa).⁵⁰ Ambdós traslladaren el seu domicili a la ciutat de Xàtiva en la dècada dels anys 30, on romandrien fins la seua mort, ocorreguda l'any 1871. L'any 1834, Martin apareix relacionat al llibre de propis i arbitris com a perceptor de 120 reals de billó *por la música celebrada en las casas consistoriales la víspera y el día del Santo de la Reina gobernadora en obsequio de la misma y apertura de las Cortes generales del Reyno*.⁵¹ L'adscripció de Martin a la música de milícies es

⁵⁰ AHCX. *Quinque Libri* (1869-1872) Llib. 15 ff. 105v i 119v.

⁵¹ AHMX. *Propis i arbitris*. Llib. 409.

confirmarà uns anys més tard en què aquest, prèvia sol·licitud, serà nomenat cap de trompetes d'una de les companyies del batalló de la milícia nacional instaurat a Xàtiva.⁵²

Martin havia estat encausat per falsificació de documents i va complir condemna a la presó de València entre els anys 1838 i 1842. Va demanar certificació a l'Ajuntament per a traslladar el domicili a Saragossa l'any 1850, el qual li fou denegat tot i al·legar la seua vinculació a l'Ajuntament com a ministrer, càrrec del que no seria reemplaçat, segons ell, per l'avversió que sentien cap al mateix els demés professors de música, llevat que se'ls assenyalara el salari que abans cobraven; i com a membre de la música de la milícia nacional.⁵³ Tot apunta a què es tractava d'un conflicte salarial i els antics ministrers acomiadats, integrats alguns d'ells en les bandes de música, no acabaven d'acceptar que la seua funció la feren músics *freelance* com Martin Dupont i altres. Desconeguem finalment si l'Ajuntament va transigir a la seua petició, però Dupont romangué a Xàtiva, i va ocupar algun altre càrrec municipal, com el de boleter, fins la seua mort.

L'any 1850 és Josep Garcia qui rep els pagaments satisfets pel consistori per la participació dels ministrers en les festivitats del Corpus i Sants Patrons, i a l'any següent pel mes d'agost se'n fa càrrec Bartolomé Ferri fins 1854. Ferri era corneta de la milícia nacional i rebia 2 r.b. diaris de jornal. L'any 1855 Eugenio Guinart substitueix a Ferri. Un any més tard en l'apartat d'imprevistos s'abonaven 50 r.b. als que "van fer de ministrers" en la processó de la Immaculada el 8 de desembre d'aquell any: ací observem un matís qualitatiu en el que respecta a *ésser* ministrer, i *fer* de ministrer, la qual cosa no s'havia pogut llegir fins aleshores en la documentació municipal.⁵⁴ L'any 1858 Guinart cobrava 80 r.b. pels músics que feren de ministrers en el Corpus.⁵⁵

⁵² AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 128, ff. 25v,27v i 56 (4 d'agost i 2 de setembre 1843).

⁵³ En el seu escrit menciona a Antonio Benet, professor de música, el qual podia avalar les seues al·legacions. Benet era músic militar també, i encapçalava una de les primeres formacions bandístiques de la Ciutat des de 1838.

⁵⁴ L'entrecomillat és nostre.

⁵⁵ Eugenio Guinart vivia l'any 1861 al carrer San Joaquin, 9, estava casat amb Peregrina Pérez i tenia quatre fills. Eugenio, un d'ells, esdevindria corneta del batalló de voluntaris de la República en 1873, i músic de la banda Primitiva. Dos anys més tard l'Ajuntament nomenaria a Eugenio pare, alguatzil, càrrec que ocuparia fins 1882.

En els comptes dels gastos de beneficència i hospital que gestionava l'Ajuntament, Antonio Inat cobrava 80 r.b. pels homes que van fer de ministrers en la funció del dia del Corpus en juny de 1860, i Josep Naya, sombreroer, en cobrava 36 r.b. de l'apartat d'imprevistos per la composició dels barrets dels ministrers. Eugenio Guinart percebia 60 r.b. pel mes d'agost del mateix any pels ministrers que assistiren a la processó de la Verge de la Seo. En els anys 1861 i 1862 Eugenio Guinart també va cobrar els 60 r.b. de la processó del Corpus i de la Verge de la Seo.⁵⁶

El 29 d'octubre de 1865 va haver una processó pel final de l'epidèmia del còlera en la qual desfilaren en primer lloc les banderoles i els ministrers, precedint al públic que va voler concórrer i la resta de la comitiva. L'any 1868 Eugenio Guinart percebia 6 escuts per a ell i els demés que feren de ministrers en la processó de la Verge de la Seu; i en rebia 8 escuts i 400 mil·lèsimes dels tres homes que havien fet de ministrers i als tres que tocaren els timbals i clarins en l'acte d'apertura de les Corts constituents (febrer 1869), i 8 escuts dels homes que feren de ministrers en la cavalcada de publicació del ban la vespra del dia del Corpus i en la processó (maig 1869).

L'exercici comptable de 1868-1869 és l'últim de la sèrie dels *Propis i arbitris* de la Ciutat, per la qual cosa no tenim més informació d'aquesta font documental sobre els pagaments satisfets als que feren de ministrers i els relleus que es van produir des d'aleshores.⁵⁷ Sabem, per les actes capitulars, que el 2 de juliol de 1874 l'Ajuntament va abonar una factura a Vicente Alba de l'import dels estreps i composició d'un barret per a un dels ministrers que formaven part de la cavalcada del dia del Corpus.⁵⁸ Des de llavors, la documentació és muda i no trobem dades que ens informen sobre si els músics que feien de ministrers havien continuat desenvolupant les seues funcions l'últim quart del segle. És raonable pensar que l'Ajuntament continuaria comptant amb ells, igual que amb el timbaler i clariners de la Ciutat, per a les desfilades i processons, així com per a altres actes rituals urbans, tal i com havia fet fins aleshores. Clar que, de les afirmacions que fa Martin Dupont l'any 1850 a l'Ajuntament sobre els ministrers, com hem indicat més

⁵⁶ AHMX. *Cuentas de gasto de beneficencia y hospital* (1840-1862). Caixa 464.

⁵⁷ AHMX. *Propis i arbitris* (1868-1869). Llib. 416.

⁵⁸ AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 157, s.f. (1874).

amunt, deduïm que les seues funcions, condicionades a la necessitat del consistori, pervivien en el paisatge urbà de la ciutat de Xàtiva.

D'altra banda, hem pogut comprovar, a la llum de les dades que aporta la documentació consultada, com les bandes de música militars i civils de la Ciutat comencen a guanyar terreny en el paisatge urbà i comencen a realitzar les tasques que amb anterioritat cobrien els ministrers i la capella de música, participant en les desfilades i festejos civils i religiosos que es celebraven. L'aparició d'una de les primeres formacions musicals militars de la Ciutat originada per la fundació del batalló de voluntaris reialistes a Xàtiva el 30 de maig de 1824 i el sorgiment de les primeres bandes de música civils de la Ciutat, va suposar una altra eixida professional als músics,⁵⁹ alguns dels quals havien rebut la seua formació inicial en la Seu com a escolans i acòlits en la primera meitat de la centúria, i acabarien integrant-se dins aquestes formacions musicals. Cayetano Carchano, Ignacio Pla, Antonio Torres i Antonio Benet, dirigirien les primeres formacions musicals civils de la Ciutat, agrupacions que esdevindrien les bandes Primitiva i Nova de Xàtiva.

La Col·legiata de Xàtiva, una de les institucions religioses més importants de l'Antic Règim en l'arxidiòcesi de València, va continuar suportant una capella de música per a la solemnització dels actes religiosos durant tot el segle XIX. No obstant, i a la llum de la investigació que hem portat a terme, hi ha una diferència qualitativa molt important i significativa pel que respecta a l'estructura i activitat de la capella en la primera meitat del segle d'una banda, que podríem considerar com una continuïtat del període anterior, amb la supervivència de tots els elements necessaris per al seu funcionament —i no ens referim exclusivament als músics sinó també al sistema de finançament de l'aparell musical— i d'una altra banda la pervivència de les funcions de la capella en un context especialment complicat després de l'acord entre l'Estat i la Santa Seu, on un conjunt reduït de veus dels oficials del clergat de la parròquia major de Xàtiva anomenat “capella”, que sota la direcció d'un dels clergues més avantatjats en matèria musical, per

⁵⁹ Josep Pastor i Martin Dupont, trompetes de cavalleria, rebien de l'Ajuntament un salari de 124 r.b. del mes d'agost de 1843, a raó de 4 r.b. per dia. Josep Hernández, músic major, i Ignacio Pla també pertanyien a la banda de la milícia nacional i percebien els seus havers del consistori. A més, percebien de l'Ajuntament remuneracions pels actes en els que participaven fent de ministrers de manera extraordinària i complementant així el seu salari.

la seua formació musical inicial, va continuar la seua trajectòria i va anar cobrint les seues necessitats fins a les portes del Sexenni Revolucionari, període en què la seua activitat podia haver decaïgut considerablement. Amb la Restauració, la restitució d'un nou mestre, l'externalització del servei o la contractació de músics aliens a la institució i l'adquisició de nous repertoris, considerem que hi hagué una revitalització de les funcions i l'activitat de la capella es va estendre durant l'últim quart de segle i primera dècada del segle XX.

També és cert que el capítol, per la seua pròpia necessitat d'atendre els serveis religiosos amb el lluïment que corresponia a la institució, va disposar tots els mitjans necessaris per al manteniment de la capella, i va restituir i finançar els principals personatges que la conformaven (mestre de capella, organista i músics de veu) d'una manera ininterrompuda en el temps, però com hem pogut comprovar, la mort d'alguns músics de veus i la del mestre de capella Josep Alberola a vespres del Concordat, va marcar una fita important en l'esdevenir d'una de les institucions musicals més importants al territori valencià.

La dissolució del capítol col·legial i la reducció de la Col·legiata a parròquia major, va suposar una reducció del clergat i dels músics de la capella. Sota la direcció del mestre Matías Tomás, un músic natural de Xàtiva que havia estat format amb Juan Cuevas i Josep Alberola, van continuar uns pocs oficials del clergat que constituïen "la capella", de la que només quedava la seua funció. La necessitat condicionava una cobertura de l'activitat del dia a dia, i en funcions de major solemnitat era menester contractar músics de veus i instruments de fora. Després de la mort de Tomás l'any 1867 hi ha un lapse de temps, coincidint amb el Sexenni democràtic, on l'activitat de la capella, a càrrec d'uns pocs oficials del clergat, degué decaure considerablement.

Encara a les acaballes de la centúria, la parròquia major va escometre la reforma de l'orgue i va posar en marxa una sèrie d'iniciatives econòmiques, socials i culturals destinades a replantejar les relacions de la institució amb la Xàtiva contemporània.

Els directors de les bandes Primitiva i Nova de Xàtiva, per la seua banda, també van tenir un paper important en la revitalització de la capella de música. L'assumpció de les tasques de direcció i de fer sonar l'orgue en absència o malaltia dels titulars, l'adquisició de repertoris nous per a la seua utilització en la Seu i la contractació dels músics, foren sols

algunes de les tasques més visibles que escometeren aquestos músics per a preservar i garantir els serveis religiosos des de que una malaltia separà a Alfonso del magisteri.

El finançament compartit de la capella de música de Xàtiva entre la Ciutat i el Capítol eclesiàstic sofrirà un canvi després de la supressió dels salaris de capella. Si bé és cert que l'ajust pressupostari de l'Ajuntament va provocar inicialment un desajust important en la conjuntura, a més de la dotació que rebia l'església per a culte i clero, hem pogut observar que des d'aleshores el consistori no deixarà de sufragar l'activitat de la capella de música, almenys en les ocasions de major solemnitat, i serà la Ciutat la que, de manera directa o indirecta, continuarà costejant els músics de les bandes de música i orquestres per la participació d'aquests en la celebració de misses, processons i altres actes religiosos que es realitzen dins la ciutat.

El capítol eclesiàstic continuarà sufragant els oficis i les principals places dels músics de la capella, assignació que aniria minvant en el temps, circumstància que degué fer replantejar-se a molts músics la seua continuïtat dins la institució, en un moment en què la ciutat oferia altres eixides professionals en altres àmbits de la producció musical.

Les eixides i la mobilitat de la capella de música és un fet que hem pogut constatar durant la primera meitat del segle i també a finals de segle. Un comportament consuetudinari d'aquesta pràctica permetria concloure sobre la seua pervivència i continuïtat al llarg del temps.

Els ministrers, per la seua banda, afectats pel pla d'ajust pressupostari de l'Ajuntament l'any 1837, deixaran de rebre els seus salaris del consistori, la qual cosa no impedeix que la ciutat, per una necessitat en el manteniment del servei que aquells prestaven, continue contractant músics *freelance* per a la realització d'una funció que amb anterioritat cobrien els ministrers a canvi d'un salari anual. La situació provocada per l'eventualitat en la contractació d'aquestos músics *freelance* va crear certa incomoditat en els antics ministrers, principalment per la intromissió d'aquells en la realització d'una funció que havien fet ells fins aleshores, i sobretot pel fet que l'eventualitat contribuïa a la precarietat salarial.

Capítol 5: Les bandes de música a Xàtiva en el huitcents

La historiografia de les bandes de música de Xàtiva compta amb alguns treballs i publicacions que ens han servit de referència per a redactar un exordi sobre la irrupció d'aquestes formacions en el paisatge urbà de la Ciutat. Una anàlisi del fenomen bandístic a Xàtiva amb més profunditat queda fora dels objectius d'aquesta tesi, per la qual cosa ens centrarem en aquells aspectes que tenen a veure amb la participació d'aquestes entitats en els actes civils i religiosos que amb anterioritat eren exclusius dels ministrers de la ciutat i que van ser absorbits progressivament per les agrupacions musicals naixents.

Dins la historiografia local trobem dos treballs, ambdós mecanografiats i inèdits a hores d'ara, que es conserven a l'arxiu municipal de Xàtiva: *Antecedentes históricos de la "Primitiva Setabense"* de Rafael Alventosa Garcia,¹ i *Apuntes históricos de la formación de la banda musical "La Nueva" y de su entidad* d'Eduardo Sanchis Morell que aporten la narració del que els autors consideren la gènesi i formació de les dues formacions musicals a Xàtiva.²

El treball de Rafael Alventosa, en la seua introducció, arranca en les Corts de Cadis i fa un recorregut dels esdeveniments ocorreguts al llarg de la centúria en què va haver participació musical en els mateixos, i es recolza en la informació de les actes capitulars de l'Ajuntament i les dades que dóna Carlos Sarthou en els seus *Datos*. A continuació aborda la qüestió de la constitució en societat musical, els primers directors i juntes directives, el local i serveis de què gaudien els socis, la creació d'una acadèmia de música, els elencs orquestrals i acaba amb la crònica dels relleus dels directors en el temps i les vicissituds que va travessar la societat musical fins el 1852.

Tota aquesta informació, gens menyspreable, serviria a Isaïes Blesa i Robert Martínez per a la seua Història de la Societat Musical "La Primitiva Setabense", publicada a Xàtiva l'any 2014. Aquesta publicació s'endinsa en contextualitzar el moment en què l'agrupació

¹ ALVENTOSA GARCIA, Rafael: *Antecedentes históricos de la "Primitiva Setabense"* [Xàtiva], 1952. Exemplar mecanografiat en AHMX. AF-65.

² SANCHIS MORELL, Eduardo: *Apuntes históricos de la formación de la banda musical "La Nueva" y de su entidad*. [Xàtiva, s.d. ca. 1967] Exemplar mecanografiat.

musical va esdevindre una societat musical a partir de l'associacionisme naixent a les acaballes del XIX.³

Eduardo Sanchis Morell també es recolza en les actes capitulars al temps que assenyala que altres apunts han estat facilitats de viva veu pel seu avi, son pare, i alguns músics més vells de la societat musical La Nova. Igualment fa un recorregut històric pels principals esdeveniments que requeriren la presència musical al llarg del XIX, crònica que il·lustra amb anècdotes i informació del relleu dels directors al capdavant de la formació musical. Aporta, a més, un extens recull de programes de concerts de la banda i un gran nombre de cartes de la seua correspondència.

La publicació del llibre *Música Nova, el seu centenari*, de l'any 2002, inclou diversos articles dels autors Agustí Ventura, Vicent Ribes, Sebastià Garrido i Salvador Català, que aporten informació sobre els orígens de la música a Xàtiva i de les bandes de música. La publicació es completa amb algunes vivències d'antics músics i directius, de les cecilianes,⁴ de la gent de la Nova i de l'agrupació teatral de la societat musical.⁵

Nosaltres, a partir d'aquests treballs i d'una relectura de les actes capitulars de l'Ajuntament, de la sèrie de *Propis i arbitris* i dels comptes de gastos de beneficència i hospital, aportem informació nova sobre la gènesi i formació de les agrupacions musicals a Xàtiva i la seua inserció en el teixit urbà.⁶

³ BLESÀ DUET, Isaïes i MARTÍNEZ CANET, Robert: *Història de la Societat Musical "La Primitiva Setabense"*. Xàtiva, Edita Societat Musical la Primitiva Setabense, 2014.

⁴ Agrupació de dones (nòvies, germanes i esposes de músics, directius i simpatitzants de la Música Nova, que col·laboraven en el desenrotllament de les activitats que realitzava l'entitat. La fundadora de l'agrupació fou Filomena Ramírez Cameno (1877-¿?), germana del director José Ramírez Cameno.

⁵ VENTURA CONEJERO, Agustí: "Els músics i joglars de la moreria de Xàtiva", pàgs. 14-19; RIBES IBORRA, Vicent: "Primeros músicos de la Nueva", pàgs. 20-22; GARRIDO RICO, Sebastià: "Música i les bandes de música en Xàtiva", pàgs. 22-31 i CATALÀ, Salvador: Xàtiva: "Vida, oci i música", pàgs. 32-35 tots ells dins *Música Nova: el seu centenari*. Xàtiva: Societat Artístic Musical La Nova, 2002.

⁶ La gènesi i formació de les bandes de música en el territori valencià ha estat revisat i tractat en diferents estudis entre els que destaquem dues publicacions d'Elvira Asensi Silvestre: *Música, mestre! Les bandes valencianes en el tombant del segle XIX* (2013) i *Bandes i bàndols. Les arrels del fenomen musical lliurà* (2017), ambdues publicades per la Universitat de València; també resulta interessant la reconstrucció que fa José Vicente Carbonell Vidal en el seu llibre *Gènesi i casuística de les bandes de música valencianes*. NPQ editores (2018).

5.1. Bandes de guerra en el primer terç del huitcents a Xàtiva

La presència de bandes militars en la geografia valenciana no és una novetat del segle XIX. A Xàtiva, a les acaballes del XVIII, alguns músics ja van veure una eixida professional en aquestes formacions musicals. En maig de 1799 Benet Espinós i Bernardo Ribera deixaven els seus llocs de treball de ministrers per anar-se'n a la banda de milícies provincials aquarterada a Xàtiva, i l'any 1800 en el regiment provincial de San Felipe, es relacionaven els músics següents: Benet Espinós, Francisco Nadal, Bernardo Ribera, Pascual Martorell, Antonio Martorell, Tadeo Boer, Vicente Molla i Pascual Ribera, la majoria d'ells havien estat o eren ministrers de la Ciutat.

La guerra del francès i la inestabilitat política que travessava el País i la ciutat de Xàtiva com a conseqüència del trànsit de l'Antic Règim a una societat moderna de caire lliberal propiciaren la mobilització dels bàndols i l'assentament de les milícies en el territori valencià. A Xàtiva, ja existien les milícies provincials abans del Trienni Liberal en què es mobilitzaren tropes voluntàries per a garantir la sobirania dels constitucionalistes. La restitució de la figura de Fernando VII en el tron propicià l'aparició del batalló de voluntaris reialistes a Xàtiva el maig de 1824.⁷

Les unitats militars aquarterades a Xàtiva van tenir la necessitat de crear les primeres agrupacions musicals militars que irrompien en el paisatge urbà i eren bandes de guerra que els batallons militars necessitaven per la funcionalitat pràctica d'executar els tocs al llarg de la jornada (diana, retreta, oració, ...) i marcar el pas en les desfilades.

El 12 de març de 1820 l'Ajuntament va proclamar la Constitució de Cadis, obrint-se una marxa del piquet d'invàlids seguida dels timbals i clarins de la Ciutat. A l'any següent l'Ajuntament reconeixia un gasto de 120 r.b. de la capella de música per la missa i *Te Deum* celebrats pel jurament de la milícia nacional. Dos dies més tard l'Ajuntament comprava tres tambors de llautó a tot luxe per 1200 r.b. Dos anys més tard, el 15 d'octubre de 1822 el síndic comissionat en milícies informava que la cavalleria voluntària necessitava un trompeta per als tocs d'ordes, que es feien a veu, i que hi havia en la Ciutat un trompeta retirat que s'oferia a continuar en l'exèrcit amb la dotació corresponent (6

⁷ MARTINEZ CANET, Robert: "Reialistes i carlins. Les bases socials de la contrarevolució". *Op. Cit.*, pàg. 78.

r.b. diaris, cavall, muntura, vestuari i trompeta), i amb la condició d'ensenyar als joves que volgueren inscriure's en aquesta milícia per al servei de la trompeta.⁸

Dijous 26 de juny de 1823 es comunicava la restitució de Fernando VII al tron i es manava la celebració de festejos en la Ciutat per l'adhesió a la figura del monarca i el "restabliment de la calma i repòs" de la que s'havien vist privats durant el govern constitucional. L'entrada en l'anomenada Dècada Ominosa va comportar la depuració de tots aquells individus sospitosos de ser desafectes a l'altar i al rei, entre els quals trobem alguns músics. El timbaler Serafi Monllor fou separat del servei de les armes per embriaguesa i, malgrat les alegacions sobre la seua adhesió al rei, fetes per ell i per son pare, clariner de l'Ajuntament, no se'l va tornar a admetre en la milícia. En el capítol eclesiàstic del 22 de desembre de 1823, es conferenciava sobre l'absència del sotscabiscol Luís Montagut després d'anar-se'n l'exèrcit constitucional i si calia incloure'l en la llista dels que havien fugit per tenir alguna mena de vinculació amb la facció. Montagut argumentà que havia gaudit de solaços i havia anat a visitar als seus pares a Albaida per la qual cosa no devien incloure'l en dita llista per als embargaments.

Des de 1825, amb el nou Ajuntament constituït, les actes capitulars traspuen cert moviment en l'articulació i constitució d'una banda militar per a les milícies voluntàries reialistes: es van assignar 2 r.b. diaris a dos tambors, segons el reglament aprovat pel rei en febrer de 1824: un d'ells, Vicente Julià, va sol·licitar que el nomenaren tambor major per haver servit ja aquesta plaça en la guerra contra el francès, Josep Vázquez s'oferia per a servir aquesta plaça per tenir instrucció, i igualment dos tambors més Carlos i Antonio Chottau que configuraven un grup de cinc, amb els dos existents; es va admetre a Isidro Monllor, clariner de la Ciutat, en trompeta milicià voluntari reialista de cavalleria; i es van pagar 204 r.b. a la música de la milícia per assistir a la Venta de Carbonell, Barca del rei i Alberic pel trànsit de les alteses reials el príncep Maximiliano i la seua filla per la carretera reial.

⁸ Alguns canonges i beneficiats de la Seu es veurien afectats per l'impost de 5 r.b. mensuals que cobrava l'Ajuntament constitucionalista per l'exempció de la milícia nacional, entre ells els oficis: Josep Garcia, ajudant d'oficis, Josep Pellicer, contralt del primer cor; Isidro Gozávez, tenor; Luís Montagut, sotscabiscol; Josep Solanes, sotscabiscol; Juan Cuevas, mestre de capella i també el ministrer Paasqual Ribera, que devia 80 r.b. al consistori.

Destaca entre aquesta informació l'escrit que fa Josep Navarro, músic major del regiment infanteria lleugera nº 5 des d'Alacant al governador, oferint-se a constituir una música per al batalló de voluntaris reialistes de Xàtiva, afegint que hi havia proporció i equitat de músics i bastants instruments. Entenem que pretenia formar una banda de música i no una banda de tambors i trompetes com la que hi havia en la Ciutat. L'Ajuntament resolgué no poder per no haver fons per a costejar-la.

Pel mes de maig de 1826 l'Ajuntament determinà que, apropant-se la festivitat del Corpus, els comissaris de festes disposaren de tot allò més necessari perquè la vespra es posara la música de ministrers, timbals i clarins en les cases capitulars, i la corresponent música darrere de la processó del dia del Senyor, al dia següent. L'Ajuntament llavors comptava amb una agrupació musical que, de ben segur, seria la banda de tambors i trompetes de la milícia voluntària reialista. En setembre, l'Ajuntament completava l'agrupació amb dos tambors per companyia (amb la de caçadors que volia crear-se) i dotava dels *Propis* les assignacions corresponents als tambors i trompetes per disposició del capità general de l'exèrcit.

En el mes d'octubre una comissió encarregada de buscar un immoble per albergar la banda de tambors i trompetes desestimava l'opció d'una casa en el carrer Sant Domènec i en recomanava una altra al carrer Moncada, propietat de Martin Carchano, amb qui havia de parlar el consistori per tal d'arrendar-la. Una setmana després es barallava la possibilitat d'arrendar-ne una altra, propietat de l'hospital, en la plaça de la Seu. Pel mes de novembre encara no s'havia resolt la qüestió de l'arrendament de la casa i mentrestant, la banda de tambors i trompetes ampliava la seua agrupació amb dos pitos i es procedia a la compra dels clarins per a les trompetes de la companyia de cavalleria i de dos trompetes per 145 r.b. per a la companyia de caçadors. Finalment es va desestimar la casa de l'hospital perquè servia al mateix per a la seua activitat, i també la de Carchano per ser oneros l'arrendament i necessitar d'una despesa important per a reformar-la. L'Ajuntament va decidir ubicar la banda de tambors i cornetes en la caserna de *Jarxas* que ocupava el cos d'inhàbils.

En novembre de 1828 el timbaler i clariners de la Ciutat escrivien a l'Ajuntament sol·licitant l'assignació de 2 r.b. diaris que cobraven els tambors i trompetes de la milícia, acollint-se a la circular de 22 de juny de 1825, quantitat que era més alta que el salari que

cobraven pel seu ofici, i el consistori va denegar la seua sol·licitud. Els músics van recórrer a instàncies superiors però, tal i com comprovem en els *Propis i arbitris* continuaren cobrant el mateix sou.

En febrer de 1831 Pascual Ribera, un dels ministrers, es presentava davant l'Ajuntament com a músic major, i sol·licitava un certificat de bona conducta per al seu fill Pascual que havia de concórrer a les oposicions d'organista de la veïna localitat de Canals. La seua adscripció a l'exèrcit ja havia estat assenyalada l'any 1800. Intuïm que Pascual devia compatibilitzar el seu ofici de ministrer amb el de músic major contractat en la caserna on, molt probablement, instruiria els músics de la banda, la qual cosa li reportaria uns guanys addicionals al seu salari.

Les bandes de guerra dels anys 20 del segle XIX suposaren una eixida professional a alguns músics de Xàtiva, el salari dels quals sortia del pressupost municipal i que, com hem pogut comprovar, es situava per damunt del dels clariners i timbaler de la Ciutat. Aquestes agrupacions, inicialment constituïdes per a atendre el servei dels tocs i portar el pas de la tropa en les desfilades, esdevindrien el germen de les futures bandes de música militars i civils de Xàtiva.

5.2. Les primeres agrupacions musicals civils de Xàtiva

L'any 1833, amb motiu dels festejos públics per la jura de la sereníssima infanta Dª Maria Isabel Luisa com a primera heretera dels regnes, es fa al·lusió a la participació de tres bandes de música militar. Aquestes podrien correspondre a les tres bandes de les companyies d'infanteria, cavalleria i caçadors de la milícia voluntària reialista aquarterades a Xàtiva. Pel novembre del mateix any i amb motiu de la proclamació de la regina Isabel II, a més de la participació dels clariners i timbaler, els ministrers i la banda de música militar, l'Ajuntament havia previst *se hiciese alguna demostración que con poco coste sirviese de distracción a las gentes*, col·locant en el balcó de les cases capitulars les músiques d'instruments d'aire, plats i bombo que hi havia en la Ciutat.⁹ En aquest context, per a nosaltres és important la decisió que pren l'Ajuntament, tenint en compte, d'una banda, que eren els ministrers i clariners els que fins aleshores havien tocat

⁹ *la que también podría acompañar a la cabalgata en su carrera, colocándose en el punto donde vaya el piquete de tropa de inválidos para la custodia de aquella y para más solemnizar el acto.* AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 118 ff.325v-329 (6 novembre 1833).

en els balcons de les cases capitulars, i d'altra, perquè fa un punt d'inflexió i una diferenciació ben clara entre les bandes militars de l'exèrcit i una agrupació musical civil existent en la Ciutat en el primer terç de la centúria.

Amb la regència de María Cristina i l'Estatut de 1834 es van crear les milícies urbanes, que van substituir les dels voluntaris reialistes. A Xàtiva, en la sessió del capítol de 31 de maig es debatia sobre la inclusió dels gastos que havien ocasionat els tambors i trompetes des del dia en què havien passat a formar part de la milícia urbana d'ambdues armes, infanteria i cavalleria.¹⁰ Pel juliol, l'Ajuntament es disposava a realitzar els festejos decretats per la regina per la celebració del seu sant i l'apertura de les Corts generals, amb dues nits de lluminàries en les quals, a més de la música de la Ciutat havia de tocar una banda militar de les dues que hi havia de la milícia urbana. Els ministrers, que havien tocat fins aleshores en les cases consistorials, es veurien desplaçats de nou per la participació de les bandes de música.

Martin Dupont, músic de la Ciutat, encapçalava una de les dues agrupacions musicals convocades a l'acte, pel que va percebre 120 r.b., una quantitat que també cobraria els dos anys venidors. L'adscripció de Dupont a l'exèrcit ve documentada més tard, l'any 1843, en una sol·licitud que fa a l'Ajuntament perquè l'admeten com a trompeta de cavalleria de la milícia nacional. Aquest músic realitzarà la funció dels ministrers de la Ciutat en les funcions del Corpus i Sants Patrons des de 1845 fins l'any 1849, com sabem.

Un altre músic que podia haver encapçalat l'altra formació musical que va participar en l'acte d'apertura de les Corts és Cayetano Carchano, a qui la historiografia local atribueix la direcció de la primera banda civil de la ciutat de Xàtiva.¹¹ En març de 1831 escrivia un memorial a l'Ajuntament com a músic, i al·legava la manca d'utilitat en la seua professió perquè l'eximiren del pagament de l'equivalent. Apareix al capdavant de la música de la

¹⁰ AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 119 f. 178v (31 maig 1834).

¹¹ GARRIDO RICO, Sebastià. *Op. Cit*, pàg. 27, i BLESA DUET, Isaïes i MARTÍNEZ CANET, Robert. *Op. Cit*, pàgs. 32-34.

Ciutat entre els anys 1842 i 1851. La música que dirigia era coneguda com “La música de Carchano”, molt probablement la primera agrupació musical civil de Xàtiva.¹²

Un altre candidat a encapçalar una de les formacions musicals participants en l'acte era Antonio Benet, un altre músic que procedia de Vich i havia estat escolà de la Seu. Benet apareix al front d'una altra música de la ciutat entre els anys 1838 i 1855, al mateix temps que Cayetano Carchano. En els comptes de *Propis i arbitris* se'l menciona al front d'una altra formació musical, també com a músic major, a vegades de la música marcial, de la “música de esta Ciutat”, de la música militar, la qual cosa crea certa confusió per a determinar si dirigia una banda civil o militar, o ambdues. Benet percebia ingressos del consistori per participar la banda que dirigia en la processó del Corpus, Sants Patrons, actes extraordinaris com la música, retreta i gran parada pel conveni de Vergara (1839), la música dels tres dies per l'embaràs de la regina (1850), part de la regina (1851), Setmana Santa, serenates, música de la festa de Sant Vicent de Paül celebrada a l'hospital (1853), inauguració del ferrocarril i pronunciament de la Vicalvarada (1854), i combregar general i menjar dels pobres de l'hospital (1855).

Carchano, simultàniament, rebia diners de l'Ajuntament per la participació de la seua banda en el Corpus i Sants Patrons també, per serenates (aniversari de la regina, 1844), retretes i processons fins juny de l'any 1851 en què va ser rellevat per Ignacio Pla, un altre músic format en la Seu i adscrit a les milícies. Aquest es va fer càrrec de la direcció de la banda en les festivitats dels Sants Patrons i de la serenata amb motiu del part de la regina del mateix any. En els *Propis* n'hi ha un punt d'inflexió i s'assenyala que Pla era director d'una de les dues bandes de la Ciutat, per la qual cosa, i des d'aleshores, la documentació parlarà de dues bandes de música de la Ciutat, a més de la banda o bandes de música de l'exèrcit.

5.3. La banda Primitiva de Xàtiva

La banda de Carchano, a partir de l'any 1852, va continuar la seua trajectòria sota la direcció d'un dels personatges més importants en el món bandístic de Xàtiva, Antonio Torres Caballero (1822-1883), de malnom “Toni el del raval”, al que la historiografia

¹² Per una taula de digitació de clarinet que trobarem en la Seu, la signatura autògrafa del qual figura en el revers, sabem que Cayetano Carchano era músic major i per tant hauria estat adscrit també a una de les bandes de la milícia.

local assenyala com un dels primers directors de la banda Primitiva de Xàtiva.¹³ Antonio Torres, fill d'Antonio i Ramona, va ser escolà de la Seu i posteriorment acòlit en els anys 1830-1836. L'any 1855 Antonio Torres mitjançant un escrit va sol·licitar a l'Ajuntament, com a director de la banda Primitiva de la Ciutat, que els declararen banda militar del batalló de la milícia nacional, just en el mateix moment en què Antonio Benet, director de l'altra banda, va deixar el seu càrrec. És la primera vegada que s'utilitza el terme "Primitiva" en la documentació municipal, i en deixar Benet el càrrec, intuïm que l'objectiu era assumir l'estatus i/o privilegis que tenia l'agrupació musical que dirigia Benet, i molt probablement instaurar-se en el consistori per a aconseguir alguna remuneració de tipus fixe, com ocorria amb les bandes de guerra, que rebien el seu salari del consistori. La sol·licitud es produïa justament després de la restitució de la milícia nacional durant el Bienni progressista que fou dissolta el 15 d'agost de 1856.¹⁴

En la segona meitat del segle XIX, Antonio Torres, al capdavant de la Primitiva, participaria en els actes cívics de la Ciutat (bans, serenates, desfilades, corregudes de bous, balls de màscares, inauguracions, jures i proclames) al temps que, a mesura que la capella de música de la Seu anava perdent pes específic en l'espai urbà, aniria assumint molts actes que eren propis d'aquella i dels ministrers, en processons de Setmana Santa, Corpus i Sants Patrons al carrer, però també amb l'orquestra, nascuda al sí de la banda, en misses, *Te Deums*, funerals, combregar d'ancians i altres celebracions dins dels murs de la parròquia major.

L'any 1860 l'Ajuntament va obrir una subscripció en favor dels inutilitzats en la guerra d'Àfrica i les dues bandes de la Ciutat van contribuir generosament a la causa. La banda Primitiva va contribuir amb 376 r.b.; l'altra, que dirigia llavors Victoriano Garcia, en va donar 143, i el rector i clergat de la parròquia major 300 r.b.¹⁵ L'aportació de la Primitiva, a més d'ésser la més generosa, apareix en una relació nominal de 41 músics i el seu director Antonio Torres. Entre ells trobem als Ribera, Ventura i Francisco, pare i fill,¹⁶ a Cayetano Carchano pare i al seu fill Cayetano, Vicente Terol, que esdevindrà director de

¹³ GARRIDO RICO, Sebastià. *Op. Cit.*, pàg. 27 i BLESA DUET, Isaïes i MARTÍNEZ CANET, Robert *Op. Cit.*, pàgs. 32-34.

¹⁴ Aquesta unitat es tornaria a restituir en la Primera República i es dissoldria definitivament en 1876.

¹⁵ AHMX. *Cuentas de gasto de beneficencia y hospital* (1840-1862). Caixa 464.

¹⁶ Fill i net del ministrer Bernardo Ribera (†1840).

la música Nova a finals de la centúria, a Ramón Fayos,¹⁷ que substituirà a Antonio Torres quan mor en la direcció de la Primitiva, a Miguel Guinart, fill d'Eugenio Guinart, que feia de ministrer, i a Ignacio Pla entre altres. La direcció d'Antonio Torres es va perllongar fins l'any 1881 en què una malaltia li va impedir continuar la seua tasca. La societat de concerts i la Primitiva van oferir un concert benèfic el 6 d'octubre de 1881 on es demanava la concurrència de la població amb la finalitat de recaptar fons perquè el mestre Torres, al que l'escrit qualificava de *noble patricio*, es recuperara. Aquest músic va morir dos anys després, el 1883.

Ramón Fayos Segarra va ser el substitut de Torres fins els actes de Setmana Santa de 1891, i Francisco Castelló Domínguez va substituir a Fayos al capdavant de la Primitiva en la festivitat del Corpus del mateix any.¹⁸ Ambdós van tenir una vinculació molt estreta amb la parròquia major de Xàtiva i, amb l'orquestra que dirigien recolzaren les poques veus que quedaven en la capella de música de la Seu. Castelló, a més, fou organista, i tocava en l'església abans que arribaren els organistes Miguel Agulló i Francisco Tito.

La banda Primitiva esdevingué societat musical el 2 de gener de 1902, tot i que la presentació dels estatuts en govern civil es va fer el 24 de desembre de 1903. L'associació comptava amb una junta directiva, un local social, una banda i una orquestra amb els seus respectius responsables i unes tasques i objectius definits: la formació i la cultura musicals per damunt de tot però també l'oci i esbargiment dels socis, músics i la població en general. Amb el temps, la banda i orquestra amb els seus respectius responsables s'encarregarien de mantenir la cultura musical a Xàtiva en tots els actes cívics i religiosos programats en la Ciutat.

¹⁷ Ramón Fayos Segarra va tenir un fill músic, Emilio Fayos Fuster (1876-1904), que es va iniciar amb son pare en la Primitiva. Va estudiar al conservatori de València amb el mestre Andrés Goñi i va obtenir el premi extraordinari de violí. Pertanyia a l'orquestra de Goñi, i va fundar a València una societat de quartets. Va ser professor del conservatori de València quan se'n va anar el seu professor, i concertí de l'orquestra del teatre principal. L'Ajuntament va acordar concedir-li un nínxol gratuïtament i a perpetuïtat del cementeri públic a la seua mort.

¹⁸ Al *Padró general d'habitants de 1888* (AHMX. Llib. 2301) Francisco Castelló Domínguez vivia al carrer Vera, núm. 1, era solter, tenia 22 anys i era músic de professió.

5.4. La Música Nova de Xàtiva

L'altra banda, que dirigia Antonio Benet, músic major, d'una clara ascendència militar, com testimoniava un dels vestuaris que portaven, que els va valdre el qualificatiu de "prussians",¹⁹ va seguir la seua trajectòria sota la direcció de Victoriano Garcia Hernández, un altre músic militar del regiment aquarterat a Xàtiva, que va substituir Benet l'any 1855 en què s'ho va deixar. Victoriano apareix com a director d'una de les dues músiques de la Ciutat i perceptor de les quantitats que pagava l'Ajuntament pels actes celebrats fins 1863. A l'any vinent, va ser Antonio Gasola el que va cobrar 1200 r.b. per haver tocat la banda que dirigia en la serenata, funció d'església i processó del dia de la Verge de la Seo, i per haver tocat també en l'estació nova de ferrocarril el dia que va passar la regina mare. Aquest músic, segons assenyala Eladio Sellés, va nàixer a Madrid el 1818, als sis anys va ingressar com a tambor voluntari de milícies, l'any 1831 ingressà en la infanteria com a músic de contracte de menor edat i destinat a San Sebastià, l'any 1865 va pujar a Alcoi amb la música Nova de Xàtiva, i es va quedar allí a dirigir la Nova d'Alcoi, i va acabar els seus dies en el regiment de Granada nº54 a Cartagena. Va ser una personalitat important del saxofon, instrument per al que va escriure i estrenar diverses obres.²⁰

A Gasola el va substituir Josep Sanchis Davó,²¹ un altre músic major que va dirigir la banda de música Nova entre els anys 1865 i 1885. En el transcurs d'aquests vint anys sota la seua direcció, ocorregueren esdeveniments que paga la pena assenyalar. Amb motiu de l'última revolució política i per orde de la Junta revolucionària, la banda que dirigia Sanchis Davó va participar en vàries funcions per les quals va rebre 70 escuts el 27 de novembre de 1868. Des d'aleshores, no hi ha informació en les actes capitulars ni en els llibres de comptes de l'Ajuntament de l'activitat d'aquesta banda de música, però l'any 1872 Davó reclamava al consistori 650 ptes de la participació de la música Nova en les funcions de Setmana Santa, combregar de l'hospital, Corpus i Sants Patrons d'aquell any. El 13 de febrer de 1875 se li encomanava a Antonio Torres, director de la Primitiva, que

¹⁹ Vegeu GARRIDO, Sebastià. *Op. Cit*, pàg. 31.

²⁰ SELLÉS NAVARRO, Eladio: "El pasado y presente del saxofón en la ciudad de Alcoy" en *Viento*, núm. 21, Mafer música. Diciembre, 2018.

²¹ En el cens d'habitants del barri ciutat dels anys 1877-1878 (AHMX. Llib. 2298) apareix domiciliat a la plaça de Roca, 4; de 41 anys, casat i amb dos fills, músic de professió.

es fera càrrec de les funcions de Setmana Santa i s'acordava que des d'aleshores, s'encarregara per torns a les bandes i als cerers la prestació dels serveis a l'Ajuntament. En acta de 20 de maig del mateix any, i a propòsit d'haver-li encarregat a Sanchis Davó que tocara en la festivitat del Corpus, s'al·ludia a l'acord pres pel consistori per a trencar l'exclusivitat que havia tingut la Primitiva des de l'última Revolució de setembre (1868), circumstància que hauria apartat la banda que dirigia de la realització dels actes programats per l'Ajuntament i, en negar-se Davó a secundar els desitjos del municipi tocant en el Corpus venidor, l'Ajuntament determinà que des d'aleshores es designara la música que dirigia Antonio Torres per a tota funció que es produïra. El 4 d'agost de 1879 Josep Sanchis Davó, director de la música Nova, s'oferia a l'Ajuntament a tocar gratuïtament els dies de fira que li correspongueren. El 16 de juliol de 1881, amb el canvi d'Ajuntament i a proposta d'un regidor, s'anul·la un acord pres en època anterior que donava el caràcter de banda municipal a la Primitiva per a donar-li'l a la Nova, i al mes següent es llegia una instància en la que la Nova demanava l'aprovació del reglament d'una societat de socors mutus anomenada "La filarmónica".²² El 27 de juliol de 1883 s'autoritzava a la Primitiva a utilitzar les armes de la Ciutat, i l'11 de març de 1885 s'acordava nomenar igualment la Primitiva el caràcter de música municipal una altra vegada. Novament havia canviat l'Ajuntament i les decisions que es prenen afavorien una entitat o una altra segons les circumstàncies polítiques. També és cert que en gener de 1885 Sanchis Davó va deixar la direcció de la banda per a ocupar una ocupació en l'Ajuntament, primer com a verguer (1885), i després com inspector auxiliar interí de l'administració de consums (1887). L'1 de maig de 1887 Sanchis Davó publicava un anunci en el periòdic "El clamor setabense" en el què, sense cap compromís amb ninguna corporació musical de la Ciutat, oferia els seus serveis al públic, donant lliçons de música

²² Diose cuenta de una instancia suscrita por varios individuos de la música denominada "Nueva" solicitando la aprobación del reglamento que a la misma acompaña para la creación de una sociedad de socorros mutuos titulada "la filarmónica". Y se acordó por unanimidad la aprobación de tan laudable pensamiento digno de ser imitado por otras sociedades o gremios, y que por consucto del alcalde presidente se eleve a la superior aprobación del señor gobernador civil de la provincia. AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib.164, f. 106 (24 d'agost 1881).

a domicili i informant que es copiava, s'arranjava i s'harmonitzava música per a banda, orquestra i piano.²³

A Josep Sanchis Davó el va substituir en la direcció de la música Nova Francisco Pardo Casanova l'any 1885.²⁴ Fou el primer director de la Nova que no tenia la condició de militar i va romandre en la direcció fins l'any 1898 en què l'Ajuntament el va nomenar auxiliar de la secretaria amb 850 ptes de sou anual. Va tenir una estreta relació amb la capella de música de la parròquia major de Xàtiva, participant en algunes celebracions com a director i també com a músic de la capella en les 40 hores de la veïna localitat d'Enguera.

A Francisco Pardo, segons assenyala Eduardo Sanchis Morell en els seus *Apunts històrics*, el va substituir Mariano Iborra, excel·lent músic i pianista. Va ser professor, juntament amb el prevere Juan Vayá, d'una escola de música que hi havia en el Cercle Catòlic, i va tenir acadèmia de música en sa casa. Va deixar la direcció de la banda i es va traslladar a Barcelona.²⁵

Quan se'n va anar Mariano Iborra, que degué estar molt poc temps al capdavant de la banda, de manera provisional, la direcció de la Nova va recaure en Mariano Ferraut,²⁶ que va cobrar 200 ptes per amenitzar les nits de la fira en agost de 1898. A l'any següent es feia càrrec de la direcció de la banda Vicente Terol Perales, que va sol·licitar a l'Ajuntament el pagament de les actuacions que havia fet la Nova en els Sants Patrons, Setmana Santa i serenates dels anys 1893 i 1894.²⁷ El 27 d'abril de 1901 Rafael Marco, el nou director, cobrava 150 ptes per l'assistència de la música Nova a les processons de

²³ *El clamor Setabense*. 1 de maig 1887. En el mateix mitjà i en data 17 d'abril 1887 s'informava que la marxa fúnebre que havia compost Francisco Castelló, director de la Primitiva llavors, havia estat dedicada al malmés mestre Antonio Torres Caballero.

²⁴ Al Padró general d'habitants de 1888 (AHMX. Llib. 2301) Francisco Pardo Casanova vivia al carrer Blanca, núm. 36, estava casat, tenia 44 anys i era músic de professió.

²⁵ SANCHIS MORELL, Eduardo. *Op. Cit.*, s.p.

²⁶ En el *Cens de població* dels anys 1897-1898 (AHMX. Llib. 2302) Mariano Ferraut Cuet vivia al carrer Sant Agustí, 19, tenia 33 anys i era músic de professió.

²⁷ Al *Padró d'habitants* de 1888 (AHMX. Llib. 2301), Vicente Terol Perales vivia al carrer Arrabal, 18, estava casat, tenia 30 anys, i era empleat de consums.

Setmana Santa i combregar de malalts de l'hospital.²⁸ L'any 1905 l'Ajuntament felicitava al director i membres de la música Nova per haver obtingut un dels primers premis en el Certamen de música de València per tercera vegada, reconeixement que agraià el president de la societat artístic musical, constituïda en societat des de 1902.

Ambdues bandes civils, la Primitiva i la Nova, des de la seua creació i fins els primers anys del segle XX, participaven en les funcions religioses per Setmana Santa, Corpus i Sants Patrons, en processons i misses amb orquestra, acompanyant les veus de la capella en la Seu; oferien concerts en la Glorieta, amenitzaven les nits de fira i cobrien els actes extraordinaris que es produïen per qualsevol esdeveniment, com per exemple el natalici de sa altesa reial el príncep d'Astúries (maig, 1907) en què es van celebrar serenates per les dues bandes de la Ciutat, o també pel pas per l'estació de sa majestat Alfonso XII (maig, 1909).

Malgrat l'omnipresència de les dues bandes civils de la Ciutat en els actes civils i religiosos que es celebraven a Xàtiva en la segona meitat del segle XIX i primera dècada del segle XX, documentem també la presència d'algunes agrupacions militars, algunes d'elles nascudes al sí dels canvis polítics que es produïren durant aquest període: el regiment d'infanteria San Marcial, resident en la Ciutat i pertanyent a les milícies nacionals (1854), la banda del batalló de voluntaris de la República (1873), o la banda del regiment d'infanteria Guadalajara que es va oferir a fer un concert en el teatre de la localitat en favor dels establiments benèfics de la mateixa (1884).

De les bandes de guerra dels anys 20 a les bandes de música militars encapçalades pels músics majors i formades per músics de contracte i altres de plaça —entre els quals hem pogut documentar-ne alguns que van tenir la seua formació musical inicial en la Seu, i altres que havien estat o feien de ministrers de la Ciutat, sobretot a partir del primer terç de la centúria— hi hagué un canvi qualitatiu substancial, no sols per l'augment del contingent i la diversitat d'instruments que incorporaven, sinó per la seua funcionalitat i per l'absorció de tasques d'aquestes agrupacions musicals dins l'espai urbà. Molts músics

²⁸ En el *Cens de població* de 1897-1898 (AHMX. Llib. 2302) Rafael Marco Ibáñez vivia al carrer Hernán Cortés, 13 amb son pare i sa mare, era solter, tenia 27 anys i era músic de professió.

van veure una eixida professional en aquestes bandes militars, i els músics majors contractats per l'exèrcit, que dirigien i instruïen la formació, a més, començaren a simultaniejar dues faenes, una en la caserna i l'altra en la direcció d'agrupacions de músics locals que esdevindrien bandes de música civils.

Els músics majors, amb una reglamentació nova sorgida amb la Restauració, continuaren el seu treball, no ja com a músics contractats sinó a disposició del govern militar en les destinacions corresponents, truncant així, al nostre parer, l'ambivalència o dualitat en el desenvolupament de les tasques que havien assolit fins llavors aquests músics majors en les bandes militars i civils.²⁹ A la mort d'Antonio Torres Caballero (1883) i la dimissió de Josep Sanchis Davó (1885), ambdós músics majors, i directors de les bandes Primitiva i Nova de Xàtiva respectivament, els van substituir Ramón Fayos Segarra i Francisco Pardo Casanova, músics de professió, als quals no se'ls coneix adscripció alguna a l'exèrcit.

En el cas de Xàtiva, des dels anys 50 del segle XIX, trobem dues bandes de música civils encapçalades pels seus respectius directors, músics majors, que exercien, a més, les seues funcions en els batallons als que estaven adscrits i contractats. Aquesta situació, com ja hem explicat, canviaria a finals de la centúria. Intuïm que la reglamentació de les bandes militars, l'associacionisme recreatiu i cultural, i els gustos de la societat, van contribuir a la consolidació i auge de les dues bandes de música civils de la Ciutat, que acabarien convertint-se en dues societats musicals a principi del segle XX.

²⁹ La reglamentació que va regular la situació de les bandes dels regiments d'infanteria i les xarangues dels batallons de caçadors, amb la supressió dels músics majors i personal civil de contracte en les mateixes, va sorgir a l'emparament del Reial Decret de 10 de maig de 1875. Vegeu ORIOLA VELLÓ, ORIOLA VELLÓ, Frederic: "Las bandas militares en la España de la Restauración (1874-1931)" en *Nassarre*, 30. 2014, pàgs. 163-194.

Capítol 6: Repertoris en la Col·legiata de Xàtiva durant el huitcents i primera dècada del segle XX

A partir dels catàlegs dels fons musicals de diferents institucions religioses de dins i fora de la Comunitat Valenciana, podem aportar informació de les obres dels mestres de capella de la col·legiata de Xàtiva que es conserven en l'actualitat pertanyents al període objecte d'estudi d'aquesta tesi. Algunes d'aquestes obres sonaren dins els murs de la Seu en determinats moments d'aquest tram cronològic.

Des de la constitució de la capella de música de la Col·legiata de Santa Maria de Xàtiva, els músics sacerdots que estigueren al capdavant de la capella, en la seua pràctica diària i atenent al compliment d'una de les obligacions més importants implícites al càrrec, dedicaren bona part del seu treball a la composició pròpia i original d'obres per a determinats moments del calendari litúrgic (Nadal, Setmana Santa, entre d'altres) però també a la transcripció, l'arranjament i la còpia d'obres d'altres autors per a la seua utilització en la Seu xativina.

A les acaballes del segle XIX i primeres dècades del segle XX, l'armari dels papers o paperera, tal i com es coneixia comunament a l'arxiu musical dins la institució, devia conservar un nombre important de composicions que havien estat acumulades al llarg del temps i que havien deixat els mestres de capella en la seua estada a Xàtiva. Ruiz de Lihory l'any 1903, quan biografia alguns dels personatges que dirigiren la capella de música de la Seu, enumera les obres que es conservaven en la Col·legiata en el moment en què escriu, informació gens menyspreable des d'un punt de vista historiogràfic que ens serveix de punt de referència per a avaluar les obres que es conserven avui dia dels mestres de capella de Xàtiva del huitcents en els diferents arxius consultats.¹

En l'actualitat, exceptuant els cantorals de polifonia que es conserven, molts d'ells provinents dels convents de la Ciutat, el fons musical de la Seu conserva varies desenes d'obres impreses i manuscrites que catalogarem en un treball anterior entre les que podem

¹ RUÍZ DE LIHORY, José: *La Música en Valencia – Diccionario biográfico y crítico*. València, 1903.

trobar misses, villancets, motets, himnes i la musicalització d'alguns psalms entre altres.² L'autoria d'aquestes obres correspon a compositors de relleu estatal, com Francisco Andreví, Hilarión Eslava, José Serrano, o Salvador Giner, o a altres menys coneguts dins i fóra de la Comunitat valenciana: José Ramón de Prado, Marcelino Sempere, Juan Garcia Navarro, Enrique Pérez, Remigio Calahorra, Mercé de Fondevila, Mariano Plasencia, Nicolás González, José Subirá, Ramón Torres, José Juset i altres. També hi ha alguna obra d'autors d'abast europeu Mozart, Rossini o Haller per exemple. Aquest corpus d'obres de diferents autors són testimoni de l'activitat musical en la Col·legiata de Xàtiva a final del segle XIX i primera dècada del segle XX.³

Dels mestres de capella de la Col·legiata del huitcents sols apareixen en aquest fons un responsori de Passió *Domine Jesu Christe* i un motet *Christus factus est*, ambdós del mestre Josep Morata Garcia (1792-1814); i els "Gozos a Nuestra Señora de la Seu, patrona de Játiva" del mestre Juan Cuevas (1818-1825), obra vigent hui dia que es canta cada cap de setmana i dies assenyalats en la Seu com la festivitat dels Sants Patrons.

Durant la Guerra Civil espanyola l'arxiu musical va sofrir danys importants i bona part d'ell va sucumbir sota les flames, igual que l'orgue. D'altra banda, no podem atribuir la desaparició de l'arxiu musical única i exclusivament a la contesa. De la informació que transmet el quadern de l'administració d'escolans, acòlits i trasters sabem que Morata en abril de 1793 va pagar un rebut de 14 sous i 2 diners de portar l'armari dels papers de l'església de casa mossén Francisco Pérez, mestre interí llavors, a sa casa.⁴ De la quantitat que va pagar el nou mestre pel trasllat dels "papers", intuïm que devia tractar-se d'un volum i un pes important, per la qual cosa ens aboca a conjeturar que podria tractar-se d'un arxiu musical itinerant i d'una sèrie de llibres i estris necessaris per a l'ensenyament dels escolans i les proves de música. Aquesta circumstància d'anar l'arxiu musical a

² Un nombre important d'elles porten la signatura del copista, el prevere Juan Francisco Vayá Serrano, d'Olleria; vivia a Xàtiva l'any 1.888 en el número 6 de la plaça València i set anys més tard al carrer Corretgeria número 18.

³ MARTÍNEZ ALBEROLA, Francisco; ANDRÉS RIGLA, José Javier: *Col·legiata basilica Santa María "La Seu" de Xàtiva: fons musical*. València. Digital Gràfic, 2004.

⁴ AHCX. *Quadernos de las porciones de Acólitos, infantillos y trasteros*, llib. 314.

cantonades hauria contribuït també a la pèrdua i/o el deteriorament d'algunes de les obres que contenia.

Malgrat no s'especifica enlloc l'obligació de tenir la custòdia de l'arxiu musical i altres materials necessaris per a la composició i l'ensenyament dels escolans, el trasllat d'aquest moble des de la casa del mestre interí fins la casa del nou titular així ens ho podria confirmar. Hi ha alguns estudis que sí que contemplen la responsabilitat del mestre de capella sobre l'arxiu musical⁵.

Els mestres, com a autors de les seues composicions, també s'emportaven bona part del *corpus* d'obres que havien compost d'un lloc a un altre per a la seua reutilització. Açò corrobora la disseminació d'obres d'alguns mestres de capella de la Seu per tota la geografia espanyola. El cas més evident és el del mestre Cuevas: la seua obra apareix dispersa en els arxius de València (Catedral i Col·legi del Patriarca), Sogorb, Toledo i Màlaga.

La manca d'un control en la catalogació i inventari de les obres, lligada a algun cas extraordinari d'espoli que hauria pogut produir-se, haurien acabat provocant la quasi total extinció de l'arxiu musical en la primera meitat del segle XX.

En la investigació que hem portat a terme incloem obres que tenen la data de composició en els catàlegs consultats, la qual cosa dóna una xifra bastant reduïda del corpus d'obres pertanyents als mestres de capella en el tram cronològic que estudiem. Òbviament el nombre d'obres seria molt més gran si n'incloguérem d'altres que no porten data de composició i hagueren pertangut al període xatí dels compositors investigats.

⁵ PALENCIA SOLIVERES, Andrés: *Música sacra y música profana en Alicante: la capilla de música de San Nicolás (SS. XVI-XVIII)* Alacant: Institut de cultura "Juan Gil-Albert", 1996. Pàg. 71; i també, BEDMAR ESTRADA, Luis Pedro: *La música en la Catedral de Córdoba, a través del magisterio de Jaime Balius y Vila (1785-1822)* Granada: Consejería de Cultura, 2009. Pàg. 445.

6.1. Obres de Josep Morata Garcia (1792-1814)

Seguint un orde cronològic, el primer mestre del huitcents, Josep Morata Garcia (Geldo 1769-València 1840) romangué vint i dos anys al front de la capella de música de la Col·legiata de Xàtiva (1792-1814).

Les obres seues que, segons Ruiz de Lihory, es conservaven a la parròquia major de Xàtiva a finals del segle XIX són les següents:⁶

Cuatro Salves
Motete a Nuestra Señora del Carmen, a 6
Motete *Christus factus est*, a 4
Himno *Hunc diem*, a 12
Himno *Veni Creator*, a 4
Himno *Deus tuorum*, a 4
Kalenda, a 8
Dolorosos gemidos de las almas, a 4
Antífona Sacerdos, a 4
Sequentia a San Agustín, a 4 y 8
Sequentia para San Pedro, a 6
Te Deum, a 4 y 8
Seis Villancicos de Navidad (cinco con letra castellana)
Cuatro Rosarios de rogativas, a 4
Tres Motetes al Santísimo Sacramento, a 5
¡O Salutaris!, a 4
Credidi para las reservas, a 4
Cinco Misereres, a 4 y 8
Tres Lamentaciones
Cinco Dixit, a 4, 6 y 8
Tres Beatus Vir
Cinco Laudate Dominum
Tres Laetatus sum
Credidi, a 6
Cuatro Lauda
Domine probasti, a 8
Confiteor, a 8
Exaltabo, a 7

De profundis, a 7
 Cuatro Magnificat
 Domine ad adiuvandum
 Once Misas, a 2 y coro, para órgano y orquesta.

Després de rastrejar en els diferents catàlegs les obres del mestre Morata pertanyents al període xativí, n'hem trobat una sèrie, que representen un percentatge molt reduït de les que s'assenyalen a l'inventari facilitat pel baró d'Alcahalí.⁷ Aquestes obres, compostes entre els anys 1792 i 1814 apareixen en els arxius capitulars de Sogorb, Oriola, Col·legi del *Corpus Christi* i Catedral de València.

En la llista següent es poden observar les obres organitzades en la línia del temps, la data de composició i la ubicació actual en l'arxiu corresponent:

	Any	Composició	Signatura	Arxiu
1	1792	<i>Beatus vir</i>	24/7	ACS
2	1792	<i>Dixit Dominus</i>	25/3	ACS
3	1792	<i>Magnificat</i>	25/3	ACS
4	1792	<i>Para dar larga vida hoy al alba</i> (villancet)	27/2	ACS
5	1793	<i>¡Qué alegres anuncios!</i> (villancet)	50/1	ACO
6	1794	<i>Magnificat</i>	26/9	ACS
7	1795	<i>Beatus Vir</i>	26/10	ACS
8	1796	<i>Lauda Jerusalem Dominum</i>	25/23 (també en col·lecció 26/9)	ACS
9	1797	<i>Laudate Dominum</i>	149	RCCC
10	1797	<i>Magnificat</i>	152	RCCC
11	1798	<i>Laetatus Sum</i>	146	RCCC
12	1798	<i>Laetatus Sum</i>	147	RCCC
13	1798	<i>Lauda Jerusalem</i>	148	RCCC
14	1798	<i>Magnificat</i>	154	RCCC
15	1800	Villancico a Nuestra Señora	27/5	ACS
16	1800	<i>Aleph</i>	7/7	ACO
17	1800	<i>Dixit Dominus</i>	139	RCCC

18	1800	<i>Magnificat</i>	153	RCCC
19	1800	<i>De Profundis</i>	166	RCCC
20	1811	<i>Misa</i>	157	RCCC
21	1814	Villancico a los Santos Reyes	27/6	ACS

Taula 1: Obres que es conserven del mestre Josep Morata del seu període a Xàtiva.

Consignem en els paràgrafs següents la informació més rellevant sobre aquestes composicions pertanyents al període xativí de Morata, mantenint l'ordre cronològic de la taula, a la qual ens referirem pel que fa a la provenença de les fonts.

Datats el primer any que Josep Morata va arribar a Xàtiva hi ha dos salms *Beatus Vir* (núm. 1) i *Dixit Dominus* (núm. 2), i un *Magnificat* (núm. 3) dins d'una col·lecció, escrits tots tres per a dos cors i acompanyament a l'orgue, i el villancet *Para dar larga vida hoy al alba* (núm. 4), és a huit veus en dos cors, 2 violins, 2 oboés, 2 trompes i acompanyament d'orgue i contrabaix,

A Oriola es conserva una partitura del villancet de calenda *¡Què alegres anuncios!* (núm. 4), a 8, també amb un aparell orquestral semblant a l'anterior i datat l'any 1793.

De l'any 1794 es conserva un *Magnificat* a Sogorb (núm. 6). La portada d'aquest càntic diu *Magnificat a 6/ brevis/ del maestro Morata/ año 94/ para segundas Vísperas/ copiado en el año 1803/ para la Santa Iglesia Catedral de Segorbe*.

De 1795 es conserva a la catedral de Sogorb la partitura i 8 partícels d'un altre salm *Beatus Vir* (núm. 7), a 6 veus i acompanyament xifrat. Aquest, com l'anterior, té la particularitat de la composició a 6, on les veus del primer cor es corresponen amb la d'alt i tenor, unes veus molt particulars corresponents als músics de capella assalariats de l'Ajuntament, Vicente Juan i Juan Peralta, i el segon cor compta amb les quatre veus del quartet vocal, SATB.

A la catedral de Sogorb, de l'any 1796 també es conserva un altre salm *Lauda Jerusalem Dominum* a 6 (núm. 8), que també apareix a la col·lecció de salms, tots ells a 6. El paper que suporta les partícels conté una filigrana amb un escut i les lletres A O A D. Es tracta sense dubtes d'un paper elaborat als molins d'Antoni Abad en Alcoi des de l'any 1790.

De 1797 hi ha dues obres al Col·legi del Patriarca: el salm *Laudate Dominum* (**núm. 9**), a 5 en dos cors A-SATB i acompanyament. Aquest té en una de les partícels que serveix de coberta a la resta la següent acotació: *Laudate a 5 para segundas Vísperas del presbítero Morata. Año 1797. Para la Santa Yglesia Catedral de Segorbe*. Aquesta llegenda que fa les vegades de títol propi, es repeteix en altres obres com hem vist més amunt. L'altra obra, el *Magnificat* també és a 5 (**núm. 10**), i conté la mateixa inscripció.

Les quatre cinc composicions de Morata de l'any 1798 es conserven a l'arxiu del Col·legi del *Corpus Christi*, a València. Es tracta de tres salms i un *Magnificat*. Les quatre són a 5: el salm *Laetatus sum* (**núm. 11**), amb la disposició de veus A-SATB, presenta en una de les partícels la mateixa acotació d'abans, i a més, conté la mateixa marca d'aigua; un altre *Laetatus sum*, (**núm. 12**) a 5, per a tiple i el quartet de veus; i un *Lauda Jerusalem* a 5 (**núm. 13**), per a alt i el quartet vocal. El *Magnificat* és a 8 (**núm. 14**), SSAT-SATB amb acompanyament d'orgue amb clarins i contrabaix. Hi ha dues còpies d'aquesta partitura: la més antiga porta una instrumentació per a dues trompes, clarins, clarinet, dos violins i acompanyament.

De 1800 trobem un villancet a Sogorb *Villancico a Nuestra Señora* (**núm. 15**), a 6, ST-SATB i la instrumentació següent: 2 violins, viola, 2 oboés, 2 trompes i acompanyament. D'aquesta obra no n'hi ha partitura i es conserven 14 partícels. A Oriola es conserva l'obra *Aleph. Ego vir videns* (**núm. 16**). A la partitura autògrafa podem llegir *Lamentación sola. In nomine Dei. Amen. Con violines, flauta, bajón o fagot, acompañamiento de clave y contrabajo del maestro Morata, año 1800*. També al Col·legi del Patriarca hi trobem tres obres més d'aquest any: dos salms, *Dixit Dominus* (**núm. 17**) i *De profundis clamavit* (**núm. 19**), i un *Magnificat* (**núm. 18**), totes tres composicions concebudes en dos cors i acompanyament a l'orgue.

Del huitcents es conserven dues obres seues: una missa datada l'any 1811 al Col·legi del Patriarca (**núm. 20**), i el villancet a los *Santos Reyes* de 1814 a Sogorb (**núm. 21**).

Pel que fa a la missa, ens trobem davant d'un cas molt significatiu ja que apareixen dues versions —una a l'arxiu del RCCC, l'altra a Sogorb— de la mateixa obra als diferents arxius on hem realitzat les nostres investigacions. L'obra del Patriarca de 1811 és a 4 i a 8 per a les veus SATB en dos cors. La instrumentació que porta és per a trompes, oboés,

violins i basso. També hi ha la part d'orgue. El títol propi diu *Borrador/ Misa a toda/ orquesta/ y obligada al/ órgano a 4 y a 8/ voces/ del maestro Morata/ 1811*. La partitura és autògrafa i conté 26 folis de 22 x 32 cm. escrits al davant i a la volta. El format és exactament el mateix que el del villancet a *los Santos Reyes* que hem transcrit i apareix descrit a continuació.

D'altra banda, també al Patriarca, es conserva la mateixa missa però a 6 veus: AT-SATB i acompanyament d'orgue amb clarins.⁸ El títol propi, agafat de la part de l'orgue diu *Órgano obligado/ Misa a 6/ con clarines al órgano/ de Don Josep Morata*. Les partícules de dimensions 23 x 32 cm són còpia de 1830, època en la qual Morata estava al càrrec del magisteri de capella al Col·legi del beat Ribera.

A Sogorb, traspaperades dins d'una altra missa,⁹ van aparèixer dues partícules, una de violí primer i l'altra de flauta/clarinet que es corresponen amb les parts dels instruments assenyalats de la *Missa a 4 i a 8* del Patriarca. A més, a Oriola, es conserva completa l'altra versió, és a dir, la *Missa a 6* veus que també està al Col·legi, tot i que amb una disposició de veus SA-SATB i els instruments 2 clarinets (o dues flautes), oboé, 2 trompes, 2 violins i acompanyament a l'orgue.¹⁰ Si bé l'obra original en principi havia estat concebuda per a les veus SATB-SATB en dos cors, tal com apareix a l'esborrany autògraf de l'autor, és evident que en algun moment posterior, la composició hauria estat adaptada a una altra disposició vocal, en aquest cas a 6. El paper de les còpies d'aquesta segona versió de la mateixa missa, posterior cronològicament al de l'esborrany de 1811, així ens ho confirmen. L'arranjament i adaptació de les obres al contingent que el mestre tenia al davant era una altra de les seues obligacions.

De l'any 1813 es conserven els impresos dels textos dels villancets de Nadal posats en música per Josep Morata, la lletra dels quals fou escrita per Josep Escorcia i Francisco Cachameli, ambdós deixebles de Francisco Rexac, professor d'humanitats de la ciutat de

⁸ RCCC. 11/2.

⁹ ACS. 24/3.

¹⁰ ACO. 14/ 4.

Xàtiva.¹¹ Molt probablement, la impressió de les lletres dels villancets que encomanava el capítol anava adreçada al seu seguiment pels capitulars, els residents i la feligresia en Nadal.

Pel que fa al villancet a los Santos Reyes, de 1814, té una disposició de veus a 6, AT-SATB i la instrumentació següent: flauta, clarins, 2 trompes, 2 violins, viola i basso (violon). Aquesta és l'última composició que hem trobat de Morata del seu període a Xàtiva.

La composició del mestre Morata utilitza dos estils vigents en la seua època: un estil més conservador, ancorat a la tradició i dins els canons i les normes compositives hereves de l'escriptura contrapuntística del Renaixement, que l'autor utilitza per a posar música als textos en llatí, sobretot a la missa i els oficis; i un altre, més innovador i d'acord amb el llenguatge i les tècniques contemporànies de la música culta de la seua època. Aquest segon estil el podem trobar a les seues obres amb text castellà, i més concretament als villancets. Aquesta polaritat entre ambdós estils és comuna en altres compositors de música religiosa contemporanis a Morata: Morera, Pons, Andreví o López, per exemple.

6.1.1. Villancet a los Santos Reyes (gener 1814)¹²

L'ubicació d'aquesta composició és clara dins el calendari litúrgic, ja que el mateix títol ens indica que la composició fou concebuda per a la festivitat de l'Epifania el dia dels Reis, 6 de gener de 1814.

D'aquest villancet només existeix una font musical i es conserva a l'arxiu de la Catedral de Sogorb, com acabem de veure. La partitura té 4 folis en un paper de dimensions 21 x 31 cm amb el títol propi que apareix al primer foli al marge superior esquerre: *In nomine Dei. Amen/ Villancico nono a los/ Santos reyes para/ este año 1814/ de Morata*. Té una disposició de veus a 6 en dos cors AT-SATB i instruments: flauta, clarins, trompa, 2 violins, viola i bajo (al f. 2 s'especifica "violón"). Al f. 3 v. la disposició de veus és per a

¹¹ *Villancicos de Navidad, que se han de cantar en la ... Iglesia Colegial de ... Xativa : en el año 1813 / puestos en música por D. José Morata ...* Biblioteca Valenciana — Colección: BV Fondo antiguo. XVIII/1706(30).

¹² Es pot trobar una anàlisi més exhaustiva d'aquesta obra en la monografia que dedicarem al mestre Morata en MARTÍNEZ ALBEROLA, Francisco: *Música a Xàtiva entre dos segles*, pàgs. 140-151.

dos tiples al primer cor i el quartet de veus del segon cor. En la segona part fa un canvi d'instrumentació: oboé, trompa, 2 violins, viola i basso. L'harmonia i l'ús de les cadències emprats per l'autor en aquesta composició, ens situen davant d'una obra concebuda dins el sistema tonal.

El villancet té una estructura que alterna les cobles i la tornada. Quant a la seua forma, ens trobem davant d'una obra força tradicional que s'allunya de les formes més innovadores del recitat i l'ària, que podem observar en el villancet *Qué alegres anuncios!* de l'any 1793. Les frases musicals estan perfectament delimitades i s'observa una gran simetria a les mateixes. La introducció, les parts orquestrals, la tornada i les cobles, compten amb un nombre de compassos parell: 16 cc., 10 cc, 8 cc. 6 cc, o 4 cc.

Els elements de l'obra a dalt descrits, ens situen davant d'una composició totalment clàssica en la seua concepció. Les melodies dels instruments i les veus, d'una gran cantabilitat i simetria, l'harmonia, totalment despullada i assentada sobre els graus IV, V i I de la tonalitat (re major en la primera part, i do major en la segona) i dins d'una paleta on predominen els acords de tres notes però també els de setena de dominant, l'ús de les cadències i l'estructura de l'obra, així com els seu caràcter en relació al text, justifiquen àmpliament el coneixement i la utilització del llenguatge internacional que identifiquem hui dia amb el classicisme vienés, vigent en la seua època.

L'any 1814 fou l'últim que estigué Morata a Xàtiva, des d'on es traslladaria a Cartagena, on no va durar molt de temps abans de regressar novament a Sogorb l'any 1815. En la data de composició d'aquest villancet, d'acord amb totes les vicissituds que travessava la Ciutat i la Col·legiata, com a conseqüència de la postguerra després de l'ocupació francesa, la capella de música també es trobava en una situació complicada: com sabem, havien mort o s'havien absentat alguns dels membres més importants de la mateixa i vacaven les seues places. La mare i pare de Morata havien mort a Xàtiva també uns pocs anys abans. Hi havia una inestabilitat política important en el govern, i les arques de la Col·legiata anaven minvant. En agost d'aquest any el capítol eclesiàstic va retirar a Morata l'ajuda de 30 lliures anuals que rebia pel lloguer de la casa on vivia.

La capella de música, no obstant, mantenia la seua estructura com hem pogut comprovar. Sabem que el contingent que hauria pogut interpretar aquest villancet el dia de reis de

1814 no va ser inferior a vint-i-cinc persones. En la taula que mostrem a continuació, podem veure qui van ser els que van proveir les veus i les parts instrumentals d'aquesta composició.

Alguns ministrers i músics no assalariats de l'Ajuntament en aquell moment també haurien pogut participar, tal i com ho feien eventualment atenent a les necessitats de la capella. En les solemnitats i celebracions més importants del calendari litúrgic, la capella es reforçava considerablement per al major lluïment. Entre els músics que vivien en la ciutat i hagueren pogut participar reforçant la capella en la interpretació d'aquest villancet podem citar a Benet Espinós, Josep Cameno i/o algun altre membre de la nissaga dels Ribera.

Mestre de capella	Josep Morata Garcia.
Primer organista	Tomás Ciurana.
Segon organista	Josep Alberola.
Escolans (tiples, 1r i 2n cor)	Juan Capilla, Manuel Gramache, Cayetano Quilez, Miguel Soriano, Josep Hernández, Juan Ribelles, Manuel Gil.
Primer cor	Josep Cameno (alt), Isidro Gozávez (tenor).
Segon cor	Josep Alberola (alt), Josep Ferrer (tenor).
Ajudants d'oficis (baixos)	Vicente Richart, Antonio Juan, Josep Pastor, Josep Perales, Jose Ramón López.
Psalmistes	Ramón Boscà, Francisco Gary.
Domers	Francisco Pastor i Francisco Pont.
Sotscabiscol	Luís Montagut.
Instruments	Benet espinós, Vicente Cameno, Mossén Plà.
Ministrers	Joaquin Cameno, Luís Casanoves i Pascual Ribera.
Clariners i timbaler de la Ciutat	Josep Monllor 1r clariner, Isidro Monllor 2n clariner i Josep Monllor fill timbaler.

Taula 2. Capella de música de la Seu de Xàtiva. gener 1814

6.2. Obres de Juan Vicente Cuevas Perales (1782-1855)

Juan Vicente Cuevas Perales successor de Morata, va ocupar la mestria de capella a Xàtiva des de febrer de 1818 fins agost de 1825. La seua trajectòria professional es desenrotlla en diferents ciutats i institucions del territori espanyol, la qual cosa comporta que la seua obra hui aparega disseminada per diferents arxius eclesiàstics: València, Sogorb, Col·legi del Patriarca, Toledo i Màlaga principalment.

A Xàtiva, el fons musical actual sols conté els gojos a *Nuestra Señora de la Seo*, obra manuscrita copiada en el segle XX. Aquesta obra, com ja hem assenyalat segueix vigent i s'interpreta sovint per la feligresia en l'església col·legiata dissabtes i Sants Patrons.¹³ També es conserven uns misteris al *Santísimo Rosario* d'aquest autor en el poble veí de Montesa que s'interpreten en el novenari de les festes patronals cada any. Ambdues obres s'han inserit en les arrels i la tradició populars del poble.

Montesa formava part de l'itinerari que assistia la capella de música de la Seu en la seua participació en festivitats dels pobles veïns. El 3 d'agost de 1821 Cuevas sol·licitava permís al capítol eclesiàstic per a desplaçar-se amb els músics de capella a aquesta localitat veïna amb motiu de les festes patronals.¹⁴ Cinc anys després Josep Alberola feia la mateixa sol·licitud al capítol per a participar en les festivitats d'Algemés i Montesa.¹⁵

De les dades que ens proporciona el diccionari de Ruiz de Lihory, sabem que a principi del segle XX hi havien en la parròquia major de Xàtiva 45 obres del mestre Cuevas:¹⁶

Doce Villancicos, á 4 y 8 voces
Salve, á 4 y 8
O vere Deus
Gaudeamus y Salve Sancta Parens, a 4
Gozos al Santísimo Cristo del Carmen
Gozos a Nuestra Señora de la Seo, á 4
Rosario, á 4 con orquesta
Tantum ergo y Gozos a San Antonio, a 4
O Sacrum, a 4
Dixit Dominus a 8
Lauda, a 5
Magnificat, á 7 con orquesta
Misa pequeña, a 4 y 8
Misa breve, a 8 con orquesta
Misa grande, á 4 y 8 con orquesta
Misa de infantes, a 7

¹³ Ruiz de Lihory en el seu Diccionari també fa al·lusió en la seua relació d'obres als Gojos al Santíssim Cristo del Carmen, cants que es cantaven en la Seu per la feligresia llavors. Pàg. 239.

¹⁴ AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llib. 88, s.f. (3 de setembre 1821).

¹⁵ AHCX. *Determinacions Capitulars*. Llib. 89, s.f. (30 d'agost 1826).

¹⁶ RUÍZ DE LIHORY, José. *Op. Cit*, pàg. 239.

Lamentación, a 2 tiples, para miercoles
 Diez Responsorios, a 4 y 8 con orquesta
 Colección de Misterios, a 4

De la relació d'obres anteriors només n'hem pogut localitzar un percentatge molt reduït. L'arxiu de la Catedral de València, última destinació del mestre Cuevas en la seua trajectòria professional; i l'arxiu de la catedral de Màlaga són les dues institucions que més obres seues contenen. També hi ha obres d'aquest període al Col·legi del Patriarca.

En la llista següent mostrem les obres que hem localitzat de Cuevas en el temps que aquest va ser mestre de capella a Xàtiva. A més de les obres de composició pròpies incloem altres obres que va arranjar d'altres autors per a la seua utilització en la capella de música de la Seu.

Nº	Any de composició	Obra	Signatura	Arxiu
1	Sense data	<i>Tantum Ergo</i> , a 4	211-2,10	ACM
2	1818	<i>Dixit Dominus</i> , a 12	219-1,4	ACM
3	1819	<i>Quando de nuestra oración</i> Gozos a 4 voces con todo instrumental a Nuestra Señora de la Seo	36.13	ACM
			300/3	VAc
			265/1	ACX
4	1820	<i>Hodie nobis caelorum</i> de Juan Bta Comes (reduït per Cuevas)	219-1.8	ACM
5		<i>Sancta et Inmaculata Virginitas</i>	211-4.7-E	ACM
6		<i>Quem vidistis</i> de Josep Pons (arr. Cuevas)	211-4.4	ACM
7		<i>Beata Dei genitrix</i> de Josep Pons (arr. Cuevas)	211-4.4	ACM
8	1821	Misa de Infantes	Mus/CM-C-173	RCCC
165/9			ACV	
9		<i>Hodie nobis caelorum</i>	211-4.2	ACM
			168/6 i 168/31	ACV
10	1824	<i>Iste quem leti</i> (Himno a San Ildefonso)	211-2.7	ACM
			219-2.1	
			36-7	
11	Sense data	<i>Oh vere Deus!</i> Motete para rogativas	211-1.8	ACM

Taula 3: Obres que es conserven de Juan Cuevas en diferents arxius

De les obres localitzades del mestre Juan Cuevas mencionem en els paràgrafs següents la informació més rellevant, mantenint l'ordre cronològic de la taula, a la qual ens referirem pel que fa a la provenença de les fonts.

Les obres de Cuevas que es conserven en la Catedral de Màlaga són fruit de la transferència mestre-alumne. Quan Cuevas va obtenir la mestria de l'església primada de Toledo i es va acomiadar de Xàtiva, l'acòlit Mariano Reig, va seguir els passos del seu mestre allà on aquell va exercir el seu magisteri: primer a Toledo i després a Còrdova. L'any 1833 Mariano Reig va obtenir la mestria de capella de Màlaga i Cuevas de la Metropolitana de València, càrrecs que ostentarien fins la seua mort.

De l'any 1818, a Màlaga, hi ha el salm *Dixit Dominus* a 12 (**núm. 2**), per a tres cors amb les quatre veus SATB i acompanyament a l'orgue. Es tracta d'una partitura manuscrita, el títol propi de la mateixa diu *Dixit Dominus. Salmo Dixit Dominus a 12 Puesto en Música por Juan Vicente Cuevas en 1818*. L'obra té una estructura ternària amb les següents parts: Andante/Gloria-Despacio/Andante. Està escrita en la tonalitat de re menor. És una obra que requereix un gran contingent vocal composta el primer any de la seua estada a Xàtiva. Malgrat la ubicació no és clara, en tractar-se d'un salm regi propi de l'entronització d'un rei, podria haver-se utilitzat en les dues rogatives celebrades aquest any pel feliç prenyat de la regina i pel nové mes d'embaràs el 17 de setembre i 3 de desembre d'aquell any.

La següent obra que es conserva a Màlaga de l'any 1819 són els *Gozos a 4 voces con todo instrumental a Nuestra Señora de la Seo* (**núm. 3**).¹⁷ Aquesta obra s'inclou dins l'apartat "varia en castellano" amb el títol *Cuando de nuestra oración*, agafat de la primera frase dels gojos. És una partitura manuscrita de 4 pàgines, molt probablement l'original autògraf o primera còpia per a les veus SATB-SA i els instruments 2 clarinets, 2 trompes, 2 violins, contrabaix i l'orgue. Està escrita en re major.

De l'any 1820 hi trobem quatre obres més, una de Cuevas i tres arranjaments seus de Juan Bautista Comes i Josep Pons. L'obra original és un responsori amb el títol propi *Sancta et immaculata Virginitas 6º Responsorio/ con órgano obligado y todo Instrumental/ A Solo de Contralto y 2º Coro/ de Don Juan Cuevas Presbítero 1820* (**núm. 5**). Està escrita en re major per a les veus A-SATB en dos cors i els instruments següents: 1 flauta, 2

¹⁷ També es conserva a la Catedral de València a 4 veus i orgue ACV 265/1 i en una còpia extemporània del segle XX a la Seu de Xàtiva ACX 300/3.

oboés, 2 clarinets, 2 trompes, 2 violins, 1 viola, contrabaix i orgue. Deu tractar-se d'un dels 10 responsoris que assenyala el baró d'Alcalahí es conservaven en la Seu.

Sabem que el mateix 1820 el capítol li va demanar a Cuevas que substituïra els villancets de Nadal pels responsoris amb música vocal i instrumental, d'ahí que el músic en composara ell algun i n'arranjara d'altres per a salvar la situació.¹⁸

Entre els arranjaments que va fer el mestre Cuevas aquest any hi trobem un responsori de Nadal de Juan Bautista Comes amb el títol propi *Hodie nobis caelorum. Responsorio 1º de Navidad reducido a 8 por Cuevas del Maestro Comes a 12. 1820 (núm. 4)*, escrit en re m per a dos cors SSAT-SATB i acompanyament de l'orgue.

De Josep Pons, Cuevas sobreposa l'orquestra al responsori *Quem vidistis. Responsorio 3º con órgano obligado y Bajos/ del Maestro. Don José Pons Presbitero. y orquesta sobrepuesta, por Don Juan Cuevas en 1820 (núm. 6)*. Obra en sib major escrita per a dos cors SSATB-SATB, 2 clarinets, 2 trompes, 2 violins, contrabaix i orgue.

Hi ha un altre responsori de Pons al que sobreposa l'orquestra Cuevas i porta com títol *Beata Dei genitrix. Responsorio 5º obligado al órgano y Bajos/ del Maestro. Don Josef Pons en 1816/ y toda orquesta sobrepuesta por Cuevas en 1820 (núm. 7)*. Obra en sol major per a tres cors SB-SATB-SATB, 2 clarinets, 2 trompes, 2 violins i acompanyament a l'orgue. Es tracta d'una partitura manuscrita de 20 pàgines en dos moviments, andantino i dúo. La instrumentació que utilitza Cuevas és molt semblant a les dues obres anteriors, recurs que pressuposa un mateix contingent de veus i instruments en un moment concret de la capella de música de la Col·legiata.

De l'any 1821 hi ha a Màlaga un altre responsori *Hodie nobis caelorum. Responsorio 1º a 4 y a 8 con órgano obligado, violines, clarinetes, trompas, violoncello y bajo de Don Juan Cuevas. Presbítero. Año1821 (núm. 9)*. Obra en sol major en dos moviments (Andantino-Allegretto) per a dos cors SATB-SATB, 2 clarinets, 2 trompes, 2 violins, violoncel, contrabaix i orgue. Intuïm que degué substituir els villancets de Nadal d'aquell any.

¹⁸ AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 88, s.f. (11 desembre 1820).

De la Missa d'Infants a 7 de l'any 1821 es conserven dues còpies, una a la Catedral de València i l'altra al Col·legi del Patriarca (**núm. 8**). Aquesta composició està escrita en re major i concebuda per a dos cors SSS-SATB i acompanyament xifrat a l'orgue. Consisteix en la musicalització de l'ordinari amb les seues parts Kyrie-Gloria-Credo-Sanctus/Benedictus i Agnus Dei. Desconeguem el moment exacte en què es va interpretar l'obra però no faltaren ocasions aquell any en les que haguera pogut sonar: el 19 de març, dia de la festivitat de San Josep, es va cantar *Missa i Te Deum* per la jura de la Constitució a càrrec dels milicians, el 6 d'abril es decretava una missa pro pluja per l'escassetat d'aigua, el 20 de setembre s'acordava celebrar rogatives secretes pro pluja i per l'epidèmia que assotava Catalunya, el 16 d'octubre es va determinar cantar missa i Te Deum per haver designat Xàtiva cap de província i els dies 11, 12 i 13 de novembre es manava celebrar tres dies de celebracions per la restauració de la cadira episcopal de la Col·legiata, actes d'una gran transcendència històrica on hauria pogut sonar la missa d'infants.

A Màlaga també hi ha l'obra *Iste quem leti* (**núm. 10**), musicalització que va fer Juan Cuevas de l'himne de les vespres de San Ildefonso, patró principal de l'arxidiòcesi de Toledo en l'oposició al magisteri de capella de l'any 1824. A l'arxiu es conserven tres versions amb diferent extensió i lleugeres variacions en la instrumentació. Està concebut per a dos cors SATB-SATB, oboès, fagots, trompes, violins, violons, contrabaix i orgue. L'obra és un dels exercicis de l'oposició a la mestria de capella de Toledo i pretenia comprovar la solvència de Cuevas en la composició musical.

Malgrat no tenir data de composició o còpia, incloem dues obres més que apareixen en la relació de Ruiz de Lihory i es troben a la Catedral de Màlaga. Es tracta de l'himne *Tantum ergo a 4 con violines* (**núm. 1**). És una partitura de 2 pàgines per a veus SSAT, 2 trompes, 2 violins i acompanyament en un únic moviment (Andante). I *Oh vere Deus!, Motete/ para Rogativa/ a 4 voces/ con todo Instrumental/ Por el Señor Maestro Don Juan Cuevas* (**núm. 11**), en partitura manuscrita de 6 pàgines, en fa major per a veus SATB, 2 flautes, 2 oboès, 2 fagots, 2 trompes, 2 violins, violoncel i contrabaix. En el temps que Cuevas va dirigir la capella de Xàtiva hem documentat almenys cinc ocasions en les que es va acordar celebrar rogatives en la Ciutat: els dies 17 de setembre i 3 de desembre de 1818 pel feliç prenyat i nové mes d'embaràs de la regina, el 3 d'octubre de 1819 per l'epidèmia que assotava la ciutat de San Fernando i alguns pobles d'Andalusia, el 6 d'abril de 1821

rogatives pro pluja i l'1 de juliol de 1823 por *el estado público del gobierno y de la nación*. El motet de Cuevas podria haver sonat en alguna d'aquestes cinc ocasions.

L'aparell vocal i instrumental que Cuevas utilitza en les composicions assenyalades requereix un contingent no inferior a 17 persones.¹⁹ La capella de música llavors mantenia la mateixa estructura que havia disposat el seu antecessor Morata: el mestre, primer i segon organista, escolans que proveïen les veus de tiple, alt i tenor del primer cor, alt i tenor d'un segon cor, els oficis que participaven en la capella i aportaven les veus de baix, els ministrers de la ciutat i altres instrumentistes adscrits a la capella per a ocasions extraordinàries i eventuais. En diversos casos, es tractava inclòs de les mateixes persones.

Entre els anys 1818 i 1825, malgrat no s'especifica enlloc, la capella de Música de la Seu estava formada pels músics següents:

Mestre de capella	Juan Cuevas Perales.
Primer organista	Tomás Ciurana.
Segon organista	Josep Alberola.
Escolans (tiples, 1r i 2n cor)	Manuel Gramache, Cayetano Quilez, Fco Dasi, Félix Sarmiento, Matías Tomás, Fco i Lorenzo Barberà, Mariano Reig, Josep Antonio Garcia, Pascual Ribera, Manuel Gil, Simón Moragues, Sebastian Hernández i Juan Capilla.
Primer cor	Vicente Pellicer (alt), Isidro Gozávez (tenor).
Segon cor	Josep Cameno (alt), Josep Alberola (tenor).
Ajudants d'oficis (baixos)	Josep Ferrer, Josep Garcia.
Psalmistes	Vicente Richart, Josep Ferrer.
Domers	Francisco Pastor, Vicente Xea i Francisco Solanes.
Sotscabiscol	Luís Montagut.
Instrumentes	Benet espinós, Vicente Cameno, Mossén Plà.
Ministrers	Pascual i Bernardo Ribera, Josep Cameno.
Clariners i timbaler de la Ciutat	Josep, Isidro, Josep fill i Serafi Monllor.

Taula 4. Capella de música de la Seu de Xàtiva (1818-1825)

En una època de gran inestabilitat política en què els lliberals accediren al poder durant el Trienni (1820-1823) i obligaren a Ferran VII a jurar la Constitució de 1812, de manera transitòria i molt efimera la ciutat de Xàtiva va viure moments històrics de gran

¹⁹ Vegeu taules i altres materials d'elaboració pròpia, pàg. 409.

repercussió en la vida de les seues dues principals institucions i de la ciutadania en general com a conseqüència d'haver designat les corts Xàtiva cap de província i pretendre la cadira episcopal en la Seu. La capella de música de la Col·legiata, malgrat va conservar la seua estructura, no fou exempta a aquestes circumstàncies i alguns dels seus membres van haver d'optar entre la seua fidelitat a la corona i al rei, i la seua adscripció al liberalisme naixent per poder continuar treballant al servei de les estructures municipals de la Ciutat. La restauració del poder reial va comportar una depuració posterior i alguns integrants de la capella de música hagueren d'acreditar la seua adhesió a la monarquia durant el període constitucional.

6.2.1. *Missa d'Infants (1821)*

Existeixen dues fonts musicals de la missa d'infants de Juan Cuevas, una a la Catedral de València (165/9) i una altra al Col·legi del Patriarca (RCCC-173).

ACV. 165/9

La font de la Catedral de València, d'on hem fet la transcripció, té el títol propi *Missa a 7 voces de/ infantes con acomp[añamien]to continuo/ por/ D[on] Juan V[icente] Cuevas P[re]s[b]i[te]ro*, que apareix en el primer foli de la partitura que fa les vegades de portada. El suport de la partitura és un quadernet de 8 folis de disposició apaïxada de dimensions 31x21,7 cm amb filigrana A ROMANÍ T (paper d'Antonio Romaní i Tarrés, del molí paperer de Capellades, Catalunya amb vint pentagrames per cada cara). També es conserven 13 partícels de les diferents veus i de l'acompanyament en paper de 31,5x22 cm. N'hi ha una partícula de la veu de baix del primer cor (*bajete*) en compte del tiple 3r del 1r cor, i una partícula d'acompanyament per al contrabaix. Podria tractar-se d'un autògraf tot i que no porta data de composició ni signatura.

La partitura està escrita en re major i té una disposició de veus a 7 en dos cors S₁,S₂,S₃-SATB i acompanyament a l'orgue xifrat. En la pràctica i per l'existència de la partícula de *bajete*, aquesta veu podria haver-se intercanviat per la de tiple 3r del primer cor.

La musicalització que fa Cuevas de l'ordinari de la missa en les seues parts (*Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus-Benedictus i Agnus Dei*) denota el domini per part del compositor de l'escriptura contrapuntística, que utilitza en els textos en llatí de la litúrgia. En el *Kyrie* fa un ús prominent del cromatisme i de les notes d'adorn (appoggiatures i retards sobretot)

dins d'un contrapunt molt elaborat. Harmònicament s'hi palesa la utilització d'acords de 7^a i 9ª provocats pels retards i les appoggiatures, així com la inversió dels acords. En el *Gloria* destaca la utilització de les progressions harmòniques i la utilització de dominants secundàries que resolen en cadències clares i conclusives. El *Credo* és el moviment de la missa més arriscat de tots: a partir de la inversió dels acords busca una línia de baix melòdica i cantable que contrasta amb l'acompanyament dels altres moviments, hi apareixen algunes modulacions inesperades, probablement per a ressaltar la importància del text i sorprendre a l'oient i en són essencials els punts cadencials. En el *Sanctus i Benedictus*, més curts que els anteriors en extensió, són importants les cadències tot i que la partitura no assenyala aquests punts amb pauses ni calderons, circumstància que ocorre també en l' *Agnus Dei*.

RCCC-173

La font musical que es conserva al Col·legi del Patriarca conté les partícules de les veus d'ambdós cors i l'acompanyament a l'orgue. Per les acotacions que incorporen es tracta d'una còpia de les acaballes del segle XIX. La partícula de tiple primer del primer cor conté l'anotació "copia en junio de 1881 por L. P."

A les diferents partícules de les set veus (tiples 1r, 2n i 3r del primer cor i quartet vocal del segon cor) i l'orgue apareix el títol propi *Misa a 7 del M[ae]stro Juan Cuevas Presbítero en 1821*. Cada veu té un quadernet cosit en disposició apaïxada de 31 x 21'5. En una partícula de tenor hi ha la signatura de Salvador Gea (mestre de capella del Reial Col·legi del *Corpus Christi* entre 1920 i 1944); i una de les partícules de baix conté la filigrana P. VIDAL y F.

Hi ha tres quadernets de l'acompanyament a l'orgue, dos en disposició vertical (18,5 x 26) i una apaïxada (30.5 x 21,8) que presenta l'anotació "Copia de Vicente Esteve". Un dels quadernets en disposició vertical de l'acompanyament conté anotacions de les vegades que es va interpretar aquesta obra entre els anys 1879 i 1885, i de manera més explícita s'indica que "el 5 de junio de 1883 se interpretó en la Misa de Spiritu Santo en la escuela por la beatificación de sor Josefa María de Santa Inés de Benigànim".

També hi ha dues partícules per al contrabaix, una d'elles copiada l'any 1894.

6.3. Obres de Josep Alberola (1815-1818) i (1826-1847)

Josep Alberola va ocupar la plaça de segon organista de la Seu l'any 1800 i provenia de la parroquial de Dènia. L'any 1815, en anar-se'n Morata a Cartagena, el capítol li va atorgar l'interinatge de la mestria de capella fins que va arribar Cuevas l'any 1818. Quan Cuevas va marxar a Toledo el 1825, Alberola reclamà la plaça de mestre i el capítol li la va atorgar en propietat, càrrec que va ostentar fins a la seua mort l'any 1847. Alberola va romandre en la Seu quasi mig segle, circumstància que va afavorir la continuïtat de la capella de música de la Seu en la primera meitat de la centúria. Va ser deixeble i ajudant de Tomás Ciurana i, segons assenyala Ruiz de Lihory en el seu diccionari, la major part de les seues composicions eren per a orquestra, i a principi de segle, en la parròquia major de Xàtiva es conservaven les obres següents:²⁰

Cuatro misas a cuatro y ocho voces;

Cinco Misereres de cuatro y ocho;

Once villancicos a cuatro, seis y ocho voces, entre ellos algunos obligados a parte y coro;

Te Deum breve, a cuatro y ocho voces;

Dolores y Gozos al Patriarca San José;

Dos Dixit Dominus, a ocho voces;

laetalus sum, a ocho;

Lauda, a ocho,

Lamentación 2ª para el Jueves Santo.

En el archivo musical de D. Francisco Asenjo Barbieri figura un villancico, *Levantar larga noche*, escrito para la Colegial de Játiva en 1815.

De les obres que es mencionen no n'apareix cap en els arxius valencians. En un treball anterior al·ludíem a la hipotètica autoria de l'himne *Te lucis ante terminum* que, tot i estar catalogat a nom del mestre Morata en el catàleg de la catedral de Màlaga presenta l'acotació següent al final de la partitura: de Alberola, año 1833.²¹ Hui hem pogut comprovar que en realitat es tracta d'una còpia que va fer Alberola de l'himne de Morata.

²⁰ RUÍZ DE LIHORY, José: *Opus cit*, pàg. 19.

²¹ MARTÍN MORENO, Antonio: Catálogo del archivo de música de la Catedral de Málaga, vol. II, Granada. Ed. Junta de Andalucía, (2003), pàgs. 669 i 670.

A més d'aquesta còpia, en la biblioteca nacional trobem els textos dels villancets que va compondre Alberola l'any 1815 per al Nadal d'aquell any. Aquests textos els van imprimir a València en la impremta d'Esteban i en la portada el títol propi diu: *Villancicos/ para la natividad del señor/ en la insigne iglesia colegial/ de xàtiva/ en este año m.dccc. xv/ puestos en música/ por don Josef Alberola,/ encargado interino de la capilla por su ilustre/ cabildo.*²² I escrit a mà en la mateixa portada posa "250 exempl[ares], 24 con tapas de jaspe. 140*1". Deu tractar-se d'una acotació de l'encàrrec del capítol de Xàtiva a la impremta per a la utilització dels textos en l'església en Nadal de l'any 1815. Molt probablement els exemplars enquadernats anaren adreçats als senyors capitulars i autoritats municipals mentre que la resta podrien haver-los utilitzat els beneficiats i feligresos. Pels textos impresos coneguem l'estructura dels quatre villancets:

I. Para la kalenda	S	C	R	A	R	S	C	S	C	S	C					
II. Primer nocturno	S	C	S	C	R	A	S	C	S	C						
III. Nocturno segundo	S	C	S	C	S	C	R	A	S	C	S	C	S	C		
IV. Tercer nocturno	D	C	D	C	R	S	C	S	C	S	C	R	S	C	S	C

(S=Solo, C=Cor, R=Recitat, A=Ària, D=Duo)

Al catàleg d'Antonio Martin Moreno apareixen també tres còpies realitzades per Josep Alberola d'obres de Francisco Andreví: un *Magnificat* a 5 (S-SATB) amb acompanyament d'orgue de l'any 1828,²³ l'himne *Laudate Dominum* a 6 i a 10 (SS-SATB-SATB) sense data de composició,²⁴ i el motet *Venite gentes a siete voces a la natividad de San Juan Bautista* amb acompanyament d'orgue de l'any 1826 incomplet.²⁵

José L. Palacios li atribueix la hipotètica autoria de la música dels villancets *para cantar las religiosas del Covento de Dominicas de Nuestra Señora de la Consolación de la ciudad de San Felipe* de l'any 1829, data en la què, segons argüeix l'autor, els responsoris havien substituït els villancets polifònics en el territori valencià.²⁶

²² BNE. R/34985/1.

²³ MARTIN MORENO, Antonio (dir): *Catálogo*, 1-7.

²⁴ *Ídem*. 1-6.

²⁵ *Íd.* 1-9.

²⁶ PALACIOS GAROZ, José Luis: *El último villancico barroco valenciano*. Castelló de la Plana: Diputació Universitat Jaume I, 1995. Pàg. 35.

6.3.1. *Te lucis ante terminum* de Josep Morata, copiat per Alberola l'any 1833.

Aquest himne fou compostat per Josep Morata l'any 1832 quan aquest es trobava al Col·legi del Patriarca i va ser copiat un any després per Josep Alberola per a l'ús en la Col·legial. L'obra és l'himne litúrgic per a l'hora canònica de *Completas*, que marca el final de la jornada. Està escrita a 6 veus en dos cors ST-SATB amb acompanyament d'orgue i contrabaix. És una composició curta de 38 compassos que, tot i ésser concebuda per al cant d'orgue, deuria executar-se a diari pel cor, i molt probablement de memòria, al final de la jornada.

La musicalització es cenyeix als quatre versos primers del salm i té una estructura senzilla d'alternança entre els dos cors que van responent-se un a l'altre. El primer cor introdueix cada vers i el segon cor el repeteix amb lleugeres modificacions. L'acompanyament de l'orgue i el contrabaix configuren un baix *Alberti* que, amb els graus tonals del to principal fa, va recolzant les veus d'una manera mecànica i ininterrompuda. El salm es repeteix sencer i conclou amb la cadència autèntica del to V-I.

Destaca l'ús dels ornaments amb appoggiatures i mordents. Els àmbits de les veus són reduïts i la simetria de les frases, amb una extensió de quatre compassos cadascuna denota un llenguatge clàssic en la composició, trets comuns al villancet de Morata descrit més amunt.

6.4. Obres de Josep Cameno Candel

Josep Cameno no va ser mestre ni organista titular de la Seu però va tenir amb la institució on es va formar un lligam molt important, que va perdurar tot el temps que va estar a Xàtiva, abans de traslladar-se a València l'any 1839. D'ell es conserven tres obres que molt probablement foren concebudes per a l'ús en la Col·legiata de Xàtiva. A l'arxiu de la Catedral de València trobem una salmòdia de vespres per al Magnificat, autògrafa, de l'any 1832, que conté sis versos per cadascun dels huit tons, on Cameno demostra el seu coneixement de l'escriptura organística, i dóna diferents solucions per a introduir el càntic en la salmòdia.²⁷

²⁷ ACV. 263.7.

Hi ha una missa al Col·legi del Patriarca escrita l'any 1800.²⁸ La composició té una disposició de veus a dos cors (SSAB-SATB) i acompanyament xifrat a l'orgue. En les partitelles apareix el títol propi *Misa a 8 por el [maestro] Don José Cameno*. Es tracta d'una musicalització de l'ordinari en els seus moviments *Kyrie, Gloria, Credo, et incarnatus, crucifixus, Sanctus-Benedictus* i *Agnus Dei*. El paper que suporta la composició té una disposició apaïxada de 32 x 22'5 cm i conté la filigrana R R S.

Una altra missa es conserva a Sogorb, que no porta data de composició i consisteix en la musicalització de l'ordinari de la missa per a 4 veus SATB, violins, clarinets i baix. Es conserven 9 partitelles per a les 4 veus, violins i clarinets primers i segons, i el baix.²⁹

En un treball anterior on classificarem i catalogarem diverses desenes d'obres que constitueixen hui el fons musical de la Seu trobarem una taula de digitació de baixó que atribuïm a aquest músic.³⁰ La seua signatura autògrafa apareix en aquest document junt al nom de Antonio Torres Caballero, músic major i primer director de la banda Primitiva de la ciutat de Xàtiva. La taula podria haver estat transcrita sobre un document anterior, com bé assenyala Josep Borràs i Roca en la seua tesi,³¹ però és molt probable que la utilitzara Antonio en l'any 1836 quan se'l nomena acòlit, sent l'escolà major per a l'aprenentatge de l'instrument.

6.5. Obres de Matías Tomás i Quintín Alfonso.

Les úniques referències a l'obra d'aquests mestres apareixen en el diccionari de Ruiz de Lihory on s'assenyala que l'arxiu de la parròquia major conservava alguns motets i trisagis de Matías Tomás.³²

De l'obra de Quintín Alfonso s'al·ludeix a l'elaboració d'un *kirial* de cant pla fet sota la seua direcció, i se li atribueix una *Guia del sochantre en el coro*, a més d'un recull de

²⁸ RCCC-53.

²⁹ ACS 36/7.

³⁰ MARTÍNEZ ALBEROLA, Francisco; ANDRÉS RIGLA, José Javier: *Op. Cit*, pàg. 47. Troballa erròniament atribuïda per Ovidio Giménez Martínez en la seua tesi doctoral a Francisco Villanueva Serrano.

³¹ BORRÀS i ROCA, Josep: *El baixó a la península ibèrica*. Tesi doctoral. UAB (2009) pàgs. 248-253.

³² RUÍZ DE LIHORY, José: *Opus cit*. Pàg. 417.

notes i cants litúrgics tradicionals pròpies de l'església que es va encarregar d'escriure per a la seua conservació i ús.³³ Hui tots ells desapareguts.

6.6. Repertori d'obres d'altres autors forans.

Durant la primera meitat del segle XIX, la composició original d'un nombre d'obres determinades per a diferents moments del calendari litúrgic en la Seu, continua sent una de les obligacions principals del mestre de capella, la qual cosa no vol dir que el mestre proveïra tota la música que necessitava la capella de música en el dia a dia.

L'arxiu de la Seu, per les informacions que aporta el baró d'Alcahalí, contenia a principi del segle XX, obres que havien anat deixant els mestres de capella i organistes de la Seu al llarg del temps per a l'ús de la capella de música, i constituïen un recurs important per a cobrir les necessitats musicals de l'església.

Les obres circulaven d'un lloc a un altre i la necessitat condicionava aquest trànsit. Hem vist que determinades obres de Morata creades per a Xàtiva acabaren a Sogorb i al Col·legi del Patriarca quan se'n va anar, i a l'inrevés, obres composades en altres contrades per Morata acabaren sonant en la Seu. Igualment Cuevas va fer una donació a la Catedral de València d'un volum d'obres considerable que havia compost en diferents llocs on havia exercit de mestre de capella. Tot aquest tràfec d'obres explica la disseminació de les mateixes pels diferents arxius de la geografia espanyola.

Les bones relacions socials i professionals de mestre i deixeble, en el transcurs del temps, haurien propiciat l'intercanvi d'obres entre ambdós, circumstància que hauria garantit l'ampliació dels repertoris de manera recíproca, tot amb una finalitat pràctica, abastir de música un contingent que consumia música a diari dins d'un calendari festiu anual que, amb el temps, va anar reduint-se considerablement per raons de tipus social, polític i econòmic que hem anat esbrinant al llarg d'aquest treball.

A partir de la segona meitat del segle XIX paral·lelament a la interpretació d'obres dels mestres de capella del huitcents servades a l'arxiu, l'adquisició d'obres d'autors forans per al contingent vocal i instrumental que cobria els actes religiosos de l'església amb el

³³ *Ídem*. Pàgs. 20-21.

reforç dels músics de les orquestres de la Ciutat esdevingué una pràctica habitual pel que hem pogut comprovar. Trobem un dels primers exemples de la introducció de repertoris forans al fons Sarthou, en la breu ressenya de l'exhumació de les restes mortals que existien en l'antic cementiri de San Feliu i la translació a la nova necròpolis el 30 de desembre de 1853, on es fa al·lusió a la interpretació de la *Missà de Rèquiem* de Juan Menchuc, per part de la capella de música, sent Matías Tomás el mestre³⁴

Malgrat la missa de Juan Menchuc és un exemple primerenc de la introducció de repertoris forans en l'església de Xàtiva, sabem que en altres àmbits de la producció musical, les bandes, incorporaven en els seus repertoris, a més de les pròpies composicions dels directors, arranjaments d'obres per a banda d'autors estrangers. En els tres concerts que va oferir la Música Nova de Xàtiva l'any 1863 amb motiu de la fira els dies 15, 16 i 17 d'agost, comprovem que els programes incloïen arranjaments d'obres de Rossini, Verdi, Auber, Donizetti i Meyerbeer.³⁵

En els últims anys de la centúria trobem consignacions de la fàbrica de la parròquia major per la compra, còpia i arranjament d'obres per a la capella de música pagades als responsables de la mateixa: en gener de 1893 se li abonaren a Manuel Martínez, d'Ontinyent, 26 pessetes per unes misses copiades en el llibre de cor; en febrer de 1895 la parròquia major va pagar a Miguel Agulló, organista, 27 pessetes per tres toms de música;³⁶ en abril i juny del mateix any la fàbrica pagava 18'80 i 23'10 al mateix per la còpia de varies misses per a ús de la capella; i en abril de 1896 a Francisco Castelló li pagaven 20 pessetes per la còpia de música d'uness misses.³⁷

La inversió de l'església en l'adquisició de composicions per a la capella té el seu reflex tant a la premsa com a les cròniques de José Hinojosa Daroca i Carlos Sarthou, on hem pogut veure alguns exemples de la introducció progressiva de repertoris d'autors forans, bé peninsulars (Francisco Andreví, Hilarión Eslava, Salvador Giner, Mercè de Fondevila,

³⁴ AHMX. *Fons Sarthou*. 305/ 218.

³⁵ SANCHIS MORELL, Eduardo: *Apuntes históricos de la formación de la banda musical "La Nueva" y de su entidad*. [Xàtiva, s.d. ca. 1967] Exemplar mecanografiat.

³⁶ Miguel Agulló, organista, apareix com a subscriptor de la *Hispaniae Schola Música Sacra* de Felipe Pedrell en els anys 1897 i 1898.

³⁷ AHCX. *Llibre de comptes de fàbrica* (1881-1896). Llib. 138.

o altres) o bé estrangers (Beethoven, Mercadante, Gounod o Perosi), obres que conviuran amb altres repertoris consolidats dels mestres de capella de la Col·legiata (Morata, Cuevas o Alberola).

En el butlletí religiós del periòdic *El clamor Setabense* de 3 d'abril de 1887, la parròquia major de Xàtiva publicitava la programació dels actes de la Setmana Santa d'aquell any i donava informació de les composicions musicals que sonarien en l'església els dies venidors: en la missa solemne de dimarts Sant es cantaria la Passió i per la vesprada amb l'adoració de la creu es cantaria el motet *Oh cruz*. A l'endemà, Dimecres Sant a les tres i mitjà hi hauria solemnes maitines i laudes cantant-se el *Miserere i Benedictus* de Josep Alberola. Dijous Sant es cantaria en la missa solemne la missa de D. Francisco Javier García, després de la missa hi hauria processó on sonaria el motet *Domine Jesu Christe*. Per la vesprada, en el llavatori sonaria el motet *Domine Jesus post quam cenavit est* del mestre Benito (Andreu Pons?) i després maitines, on sonarien les patètiques lamentacions de Mercé (de Fontdevila), i en acabar el *Benedictus i Miserere* (probablement de Josep Alberola). Divendres Sant es cantarien les hores canòniques i la Passió com el Diumenge de Rams, adoració de la creu, cantant-se el motet *Popule meus* i processó; per la vesprada maitines i laudes, la cerimònia del soterrar on es cantaria el motet *Domine Jesu Christe* (probablement de Morata). Dissabte Sant després del res de les hores, la benedicció del foc i la pila baptismal on es cantarien les lletanies en acabar aquestes per solemnes Kyries s'entonaria el *Gloria* amb música i seguiria la missa solemne, i a continuació solemnes vespres i Magnificat amb música. En la mateixa font es publicitava que Dijous Sant a les huit en l'església de Santa Tecla es cantaria la missa del mestre Francisco Andreví per la capella de música de la Seu i hi hauria comunió general i processó on s'entonaria, de nou, el motet *Domine Jesu Christe*.

Al fons Sarthou també hi trobem dos programes de les celebracions que es realitzaren a Xàtiva a les acaballes del XIX, una pel final de l'epidèmia del còlera en octubre de 1890, i l'altra per les festivitats en honor a la Santíssima Verge de la Seu amb motiu del tercer centenari, celebrades entre els dies 2 i 5 d'agost de 1900, que aporten informació rellevant sobre les composicions que van sonar els dies assenyalats.³⁸

³⁸ AHMX. Fons Sarthou. 313 i 314.

Amb motiu de la celebració per la fi del còlera, el dia 25 d'octubre de 1890 a les nou del matí es va celebrar una missa solemne a tota orquestra i es va cantar una missa de Francisco Andreví i uns villancets del mestre Eslava, i el dia 26 a la mateixa hora es va celebrar una altra missa solemne on va sonar una missa de Rossi i un villancet d'Hipòlit Escorihuela.

En les celebracions del tercer centenari en honor a la Verge de la Seu, el dia 3 d'agost de 1900 es va cantar una nova missa de Salvador Giner, deixeble de Josep Cameno; el dia 4 es va cantar una missa de Mercadante, el dia 5 d'agost a les 9 del matí es va cantar una missa de Beethoven, i el dia 6 pel matí es va celebrar una missa de rèquiem amb una missa del mestre Eslava.

José Hinojosa Daroca, en la seua crònica dels principals esdeveniments religiosos entre els anys 1900 i 1925 amplia la informació dels programes del fons Sarthou. En les celebracions del tercer centenari els dies 3 i 4 d'agost de 1900 fou l'orquestra de la Música Nova de Xàtiva la que va acompanyar les veus en les dues misses solemnes. El dia 5 d'agost l'orquestra Primitiva de Xàtiva, dirigida pel mestre Giner, fou l'encarregada d'interpretar la missa de Beethoven eixe dia pel matí. En el gradual el baríton Facundo Domínguez va cantar un motet, i en l'ofertori, el tenor valencià Lamberto Alonso va cantar l'*Aeterno genitor*, no sabem si fou el del mestre Giner. El dia 6 va ser també l'orquestra de la música Primitiva la que va participar en la missa solemne de difunts interpretant l'obra d'Eslava.³⁹

El mateix Daroca, en la crònica dels actes commemoratius de la beatificació de Jacint Castanyeda, celebrats els dies 3, 4, 5 i 16 de maig de 1907, dóna informació de les obres i autors de la música que va amenitzar dites celebracions en la Seu de Xàtiva.

El divendres 3 de maig per la vesprada, en la funció religiosa, un nodrit cor de veus infantils acompanyat d'una orquestra, va interpretar l'Himne del Beat, compostat per Francisco Tito. La participació dels xiquets podria tenir a veure amb les directrius del *Motu proprio* i la prohibició de les veus femenines en el cant de l'església.⁴⁰

³⁹ HINOJOSA DAROCA, José: *Opus cit.* Pàg. 22 i ss.

⁴⁰ A Enguera, de manera molt més explícita, en la celebració del mes de Maria de l'any 1904 la participació de l'escolania de València va vindre condicionada per la resolució del pontífex: "Se suprimió el canto de

A continuació, dins dels mateixos actes, hi hagué una vetlada literària-musical al col·legi de les germanes dominiques on la senyoreta Conxa Barberà va interpretar la romança *La Huerfanita* acompanyada al piano per la monja sor Rosario Balcelle, després, la senyoreta Lutgarda Serra va interpretar al piano l'obertura *Mignon* d'Ambroise Thomas i la marxa del *Tannhäuser* de Wagner.

El dissabte 4 a les 9 hi va haver missa solemne i l'orquestra de la música Nova va acompanyar les veus en la interpretació de la *Missa Santa Cecília* de Charles Gounod. Novament per la vesprada hi hagué vetlada literària musical on la Nova interpretà la simfonia de l'òpera *Juana de Arco* de Verdi, la professora de piano Virginia Moll i el seu marit, Juan Asins, director de la Nova al violí, interpretaren la *Fantasia appassionata* op. 35 d'Henry Vieuxtemps. En la segona part sonà la simfonia del *Campanone* de Giuseppe Mazza per la Nova i *La Huérfana* per la senyoreta Virginia Vayà acompanyada al piano.

Diumenge 5 a les nou i mitja del matí la Primitiva va tocar en la missa solemne una obra d'Eslava. Finalment a partir del dia 16 en l'església del convent de *Nuestra Señora de la Consolación* es van celebrar dues misses solemnes amb acompanyament d'orgue on les religioses cantaren obres de Medina i Úbeda, i l'últim dia, diumenge 19 de maig a les 10 del matí, es va celebrar missa solemne interpretant-se per la Primitiva en estrena una missa del mestre Torres sota la direcció de Francisco Castelló. Els actes van concloure amb la interpretació de l'Himne del Beat.

L'any 1909 en què es va restituir la parròquia major a col·legiata, dins les celebracions que es van portar a terme, el dia 6 de juny va sonar la *Missa pontificalis* de Lorenzo Perosi en la Seu.⁴¹

D'Attilio Bruschetti, teòsof i músic, que va viure a Xàtiva els primers anys del segle XX, hi ha a l'arxiu municipal una *Messa a tre voci* en partitura per a veus (Canto solo, tenori 1º, tenori 2º, bassi) i orquestra (fta, ob, cte 1º y 2º sib, fagotti, corni, trombe sib, tromboni 1º i 2º, oficleide, timpani, armonium, violini 1, violini 2, viole, violoncelli, contrabassi) de l'any 1893 que consisteix en la musicalització de l'ordinari de la Missa en les parts

mujeres en cumplimiento de lo mandado por S.P. Pío X en su Motu Proprio sobre la música religiosa, y cantaron los niños de la "Escolanía", cuyos gastos con los de organista y manchador costeó la congregación de Hijas de María", en <https://www.arxparrvalencia.org/menu-principal-c/sala-del-investigador/fotodigitalizaciones/13409.html>

⁴¹ *Ídem*. Pàgs. 83 i ss.

següents: *Andante mosso. Kyrie, Gloria, Qui tollis peccata mundi, Quoniam tu solus, All^o vivo-cum Sancto Spirito, Credo, larghetto-In Encarnatus, Moderato-instrumental, Vivo-Resurrexit, Benedictus i Agnus Dei*. De ben segur aquesta obra va sonar en la Col·legiata amb les veus de la capella i els instruments d'una orquestra de la Ciutat en el temps en què Bruschetti va viure a Xàtiva.⁴²

A les acaballes del segle XIX i primers anys del segle XX, la situació de la capella de música de la Seu reduïda al mestre —director o responsable de la mateixa— l'organista, sotscaibiscol i un nombre d'escolans de entre tres i quatre, ens confirma, tenint en compte els repertoris que sonaren en la Seu en les celebracions a dalt assenyalades, que l'aparell vocal i instrumental que es necessitava per escometre la interpretació d'aquestes obres era més nombrós del que disposava l'església i per tant, era necessària la contractació de veus i instrumentistes de les orquestres que albergaven les bandes de la Ciutat de les societats musicals Primitiva i Nova. També és raonable pensar en la participació de les dones en el cant, de la mateixa manera que ho feien en les vetlades literàries musicals malgrat no apareix documentat enlloc.

L'existència a les acaballes de la centúria d'una associació coral a Xàtiva amb el nom de “La lira setabense” pressuposa que aquesta també hauria pogut nodrir les veus del cant en algun moment determinat dins la Seu.⁴³ La societat coral, per acord de l'Ajuntament, va ocupar part de l'edifici de l'antic teatre principal des de l'1 de juliol de 1891 fins l'1 de febrer de 1893 en què el consistori va acordar la venda de l'edifici. La coral pagava 25 pessetes mensuals en concepte de donatiu a l'hospital.⁴⁴

La disseminació de les obres dels mestres de capella i organistes del huitcents de la Col·legiata en diferents arxius de la geografia espanyola, complica la reconstrucció dels

⁴² L'obra fou donada per un veí de Xàtiva a l'arxiu municipal en l'Exposició “Enriquant el patrimoni documental: les donacions de ciutadans a l'arxiu municipal de Xàtiva”, que va programar l'Ajuntament en abril 2015.

⁴³ Frederic Oriola Velló ens informa que la coral “La lira setabense” va registrar els seus estatuts en Govern civil el 12-06-1889, que fou reformada l'any 1893 amb el nom “La lira de Xàtiva”, i en desembre de 1898 va passar a denominar-se “Sociedad Orfeón Lírico de Xàtiva”. Vegeu ORIOLA VELLÓ, F.: “Los coros parroquiales y el motu proprio de Pío X: La diócesis de Valencia (1903-1936)” en *Nassarre*, 25 (2009) Pàgs. 102 i 103.

⁴⁴ AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 175 (21 desembre 1892), s.f.; i llib 176 (1 de febrer 1893) f. 14v.

repertoris interpretats. Tanmateix, gràcies als apunts de Ruiz de Lihory hem pogut proposar alguns exemples de les obres dels mestres de capella i organistes de la Seu que es conserven hui dia pertanyents sobretot al primer terç de la centúria i van sonar en moments concrets del calendari litúrgic dins els murs de la Col·legiata.

El contingent vocal i instrumental que es necessitava per a interpretar les obres d'autors forans i les composicions originals dels mestres de capella de la Seu que enumera Ruiz de Lihory podia no ser especialment nombrós, però sí havia de tenir certa solvència, atesa la diversitat de repertoris que es van fer sonar en cada cas amb motiu de les funcions celebrades en l'església a dalt assenyalades.

Pel que fa als instruments, hem pogut documentar l'omnipresència de l'orgue i del contrabaix a més dels instruments incorporats de les orquestres amb un nucli central d'instruments de corda (violins, violes i violoncel) i alguns instruments de vent (flauta, oboé, clarinet, fagot i trompa), sobretot en les celebracions més solemnes i esdeveniments més importants.

Encara que d'una manera inevitablement parcial, la lectura d'aquestes partitures ens ha permès acostar-nos a les sonoritats que els músics clergues i seglars, però segurament també les autoritats eclesiàstiques i civils —i també, potser amb un pes cada vegada creixent, el públic de la ciutat— consideraren adients, per a garantir el decòrum i la magnificència del culte en les ocasions més destacades.

7. Conclusions

La reconstrucció de l'esdevenir de la capella de música de la Seu de Xàtiva des de 1814 fins 1909, es fonamenta sobre una varietat de fons documentals, en funció de l'evolució de les institucions que produïen els documents, i sobretot de la complexitat creixent de l'entorn social urbà, informació que ens ha permès fixar un punt d'observació no només sobre les dinàmiques institucionals sinó també sobre les persones. En aquest sentit, hem dedicat una part important de la tesi a les persones que ocuparen llocs dins l'estructura musical de la col·legiata –més tard de la parròquia de Santa Maria– de Xàtiva: mestres de capella, organistes, músics de veu, xiquets i altres joves en formació, ministrers i músics de les bandes de la ciutat, molts d'ells desconeguts avui dia per la historiografia de la música.

Més enllà de reconèixer llur rols institucionals, aquest treball sobre les persones, clergues i seglars, que constituïen la capella de música a Xàtiva, descobreix les relacions que s'establien entre ells, a partir de la proximitat de l'habitatge entre ells mateixos i del lloc de treball, o de la pertinença a la mateixa confraria. Aquestes relacions contribuïen a la autoafirmació del grup dels músics clergues com a una col·lectivitat enfront de la resta de la comunitat; i arribaven fins i tot, en molts casos, a facilitar l'accés a la institució. Aquesta circumstància, com hem pogut veure, no era ni molt menys exclusiva de la ciutat de Xàtiva sinó que podria considerar-se fins i tot paradigmàtica i es dona en altres indrets de la geografia espanyola.

Dins d'aquestes relacions destaquem en importància les que s'establien entre el mestre i els deixebles. La Seu va funcionar almenys durant la primera meitat del segle XIX com un centre de formació musical de gran transcendència en el territori valencià, atès el gran nombre de xiquets que l'església va mantenir i educar al llarg del temps. Molts escolans formats en la Seu, com hem pogut comprovar, atansaren posicions rellevants i s'instauraren en llocs estables en institucions religioses desenrotllant la seua funció dins i fora de la península. En tot el temps que els xiquets romangueren lligats a la institució, van rebre una formació humanística, religiosa i musical gens menyspreable que els va formar com a persones.

La capacitat formativa de la Seu depén del fet que fins la meitat del segle perviu una estructura musical que manté les característiques de les institucions d'antic règim. És a dir que un estudi de la producció musical al sí de la Seu xativina al llarg de quasi cent

anys ens ha mostrat una continuïtat en la provisió de determinats càrrecs que imposa matisar la nostra comprensió d'uns esdeveniments complexos que no es deixen encapsular en un concepte simple de "decadència". Un concepte propi –com hem vist a la Introducció, seguint els raonaments de Juan José Carreras–, d'una visió "catastròfica" que és insuficient per a reflectir la complexitat de la situació sorgida pels processos de canvi en el trànsit cap a l'Edat contemporània.

Pensem que aquesta visió es fonamenta, fins a un cert punt, sobre una melancolia per la pèrdua de la posició preeminent de la música d'església dins el conjunt de la producció musical, de la qual la preeminència de les capelles musicals eclesiàstiques era una de les manifestacions més evidents. Aquesta actitud és comprensible, i respon a un procés històric incontrovertible. Però, concentrant-se només en una dimensió de estètica i de poètica, deixa fora del quadre el fet central que, des del punt de vista de la jerarquia eclesiàstica, la qualitat estètica de la música no constituïa un fi en sí, sinó només un mitjà per a obtenir el resultat desitjat d'un major decòrum i lluïment de les cerimònies religioses. Sense dubte els esforços dels músics i compositors implicats en les cerimònies responia a un concepte d'art en el qual arrela el concepte modern d'autonomia estètica, però això és independent de la dimensió essencialment funcional d'aquesta producció.

Doncs, si ens plantegem la producció musical sacra des del punt de vista no de la qualitat estètica que indubtablement posseïx, sinó del seu configurar-se com a resposta a les necessitats de decòrum i lluïment del culte, cal canviar la pregunta fonamental de la reconstrucció històrica: no es tracta de reconstruir el procés al final del qual la música d'església va perdre la seua centralitat –fet incontrovertible, com ja hem dit– sinó de comprendre com la jerarquia i també els membres laics de l'Església xativina van enfrontar-se al problema que li plantejava la transformació, més o menys traumàtica, de la societat i de la seua relació amb el fet religiós.

En aquest sentit, en el cas de Xàtiva, podem distingir tres moments:

- En una primera fase, fins 1851, comprovem la continuïtat d'una estructura musical eclesiàstica hereua de l'Antic Règim, just en un moment en què altres estructures musicals semblants de l'Estat Espanyol es suprimien o reduïen considerablement.

- Després del Concordat de 1851 i la reducció de la Seu de col·legiata a parròquia aquesta pervivència esdevé impossible, i fins i tot la cessació de les sèries documentals és senyal d'una discontinuïtat sobtada.
- A partir de l'any 1875 una sèrie d'activitats que pretenen redefinir la relació entre la Seu i la ciutat, liderades pel rector Josep Pla Ballester, deixa entreveure nous camins per a la música religiosa que es situen en l'últim tram de la cronologia d'aquest estudi.

Pel que fa al primer període, la documentació demostra la voluntat del capítol eclesiàstic xativí de disposar els mecanismes i recursos necessaris per a afavorir els relleus de les principals places dels músics que integraven la capella en aquest lapse de temps, garantint així la solemnitat del culte i la realització dels serveis religiosos amb el major lluïment i decòrum possibles. Tanmateix, la decisió de l'Ajuntament de suprimir els salaris de capella l'any 1836, va resultar un cop seriós per a la institució. Abans, el prestigi de la col·legiata i els salaris municipals havien sigut un reclam important que explica la presència en la Seu de figures de relleu en el panorama musical del territori valencià. Després de 1836, considerem que la Col·legiata esdevingué un centre menys atractiu dins l'itinerari de places en les institucions eclesiàstiques a València i observem la instauració d'un localisme de tràmit en els principals relleus al capdavant de la institució.

En tot cas, la continuïtat a la qual ens referim, no només ve determinada pels relleus ininterromputs en el temps dels principals càrrecs de la capella –dels organistes sobretot i mestres de capella– o per la importància de la institució com a centre formatiu sinó que també obeïx a un model compartit clerical/laic d'antic règim que perviu i garanteix precisament una producció cerimonial on les dues esferes es fonien unitàriament i necessitaven un aparell musical ben nodrit, com el que tenia la capella xativina, que permetera amb solvència i professionalitat la sonorització del culte per al major lluïment i magnificència. Però cal sempre recordar que l'estructura musical religiosa que mantenia la Seu, i que de manera compartida suportava la Ciutat i el capítol eclesiàstic, no era un aparell musical amb una clara finalitat estètica, sinó que havia estat concebuda amb el propòsit i la funció de solemnitzar el culte i atorgar el major decòrum en les celebracions.

Podem reconèixer un altre element de continuïtat en la mobilitat de la capella de música fora de la ciutat de Xàtiva, i la relació d'aquesta amb altres institucions religioses, que hem pogut documentar a partir d'un nombre important d'eixides en el primer terç del

segle XIX a localitats veïnes i altres més allunyades geogràficament. Aquesta mobilitat prossegueix fins a les acaballes del segle XIX, quan comprovem que encara n'hi havien músics de la capella de Xàtiva que anaven a Enguera a diferents celebracions. De la mateixa manera també hem sabut que músics de fora acudien a petició del mestre a reforçar la capella de música de la Seu en les celebracions més importants, com podien ser els Sants Patrons o la Setmana Santa, reforç que en ocasions s'utilitzava com a moneda de canvi per a que el capítol autoritzara els desplaçaments d'alguns músics de la capella a les funcions de fora de l'església.

En relació amb el segon període, aquesta continuïtat es veurà interrompuda, sobretot, pels processos de canvi que sorgeixen en el huitcent al sí de la societat, principalment de caire polític i econòmic però també social. La capella de música de la Seu viurà una segona etapa amb un declivi important en els anys centrals de la centúria, moment en el qual es perfila una nova situació on el manteniment d'una estructura musical en les mateixes condicions en què ho havia fet durant tota la primera meitat del segle es fa impossible.

Un dels factors més importants que afectaren la continuïtat de la capella de música fou la reducció a parròquia de la Col·legiata i la dissolució del capítol col·legial l'any 1851. Una nova situació que va comportar un col·lapse i es va traduir en termes quantitatius en una reducció significativa de la documentació administrativa i un nou model de finançament de la pròpia institució però també va implicar una reducció important de la música en el temple. Amb la supressió de les hores del cor sols en quedaren algunes relegades als moments més importants del calendari litúrgic i les festivitats principals de la ciutat (les vespres o els matines dels Sants Patrons o el Nadal). El clergat de la parròquia va continuar la seua activitat amb els recursos de què disposava davant la necessitat. És raonable pensar que amb un minúscul contingent de músics que se segueix anomenant "capella", l'església va mantenir la funció que amb anterioritat feia la capella de música. Des d'un punt de vista qualitatiu, també és sensat pressuposar, des d'un punt de vista artístic, que els repertoris que podia interpretar aquest exigü aparell musical no requerien de la solvència i la professionalitat dels músics que cantaven en la capella amb anterioritat, tot i que servien per a satisfer les necessitats del clergat de la parròquia i dels parroquians.

Però el mecanisme més evident que va utilitzar el capítol per a les necessitats culturals, és la continuïtat de la figura dels organistes i de l'orgue, circumstància que contribueix a assenyalar la importància i reconeixement que el capítol atorgava al paper i l'ús de l'orgue en els serveis religiosos. Aquesta mena de “màquina de la música eclesiàstica”, vertader baluard i insígnia musical de la institució, va comptar sempre amb l'esforç del capítol per mantenir zelosament l'instrument en el temps, el que no va deixar de sonar al llarg de tot el huitcents i primera dècada del segle XX. Independentment de si la capella era més o menys nombrosa o solvent, l'omnipresència de l'orgue garantia la celebració dels serveis i cobria la necessitat en el culte dia darrere dia però també en els moments del calendari on es requeria el major lluïment i solemnitat.

Aquesta centralitat justifica l'espai que hem dedicat a l'instrument i al personal que-l feia funcionar. Els organistes, en primer lloc, protagonistes tradicional en aquest terreny d'investigació, dels quals destaquem sobretot la seua gran importància com a formadors al si de la Col·legiata: un nombre especialment significatiu d'organistes es van formar dins la institució gràcies a la tasca pedagògica de mossén Tomás Ciurana, l'organista més important del huitcents. I la majoria d'organistes que eixiren de la Seu aconseguiren exercir la seua professió en esglésies i catedrals dins i fóra del territori peninsular.

En segon lloc, ha resultat reveladora la investigació centrada en els manxadors, presents al llarg de tota la centúria, el treball dels quals era necessari per a atendre els serveis religiosos i confirma que el funcionament de l'orgue era mecànic i no hi hagué cap innovació elèctrica aplicada a l'instrument per al seu funcionament.. Les places d'aquestos servents de l'església eren unes de les més cobejades dins la institució i moltes vegades s'heretaven de pares a fills, alguns dels quals havien estat escolans de la Seu

Pel que fa l'instrument, un recorregut pels més de cinc segles de la seua existència, ha servit per conèixer millor l'instrument que tocaven els organistes de la Seu. A més, hem pogut documentar com el clergat de la parròquia major, encara a les acaballes del segle XIX, escometrà una gran reforma de l'instrument realitzada pel factor basc Aquilino Amezua, intervenció que dotarà la Seu amb un instrument amb majors possibilitats sonores i tímbriques, que permetrà sonoritzar el culte amb el major decòrum.

Finalment i malaurada, són molt poques les obres que es conserven hui dia dels organistes de la Seu xativina en el huitcents, si exceptuem les composicions de Tomás Ciurana, però la investigació sobre el seu ús ens ha permés conèixer algunes obres que van sonar entre els murs de la Col·legiata durant el temps objecte d'estudi.

D'aquesta manera –amb el manteniment d'un nombre molt reduït de clergues cantors i potenciant al màxim el paper de l'orgue– és com la parròquia major va resoldre la situació i va continuar la seua activitat cultural en un marc totalment heterogeni mentre irrompien nous actors en la producció musical dins de la Ciutat els quals van contribuir a reduir el protagonisme que la capella de música de la Seu havia tingut fins aleshores dins del teixit urbà.

La irrupció d'eixos nous actors dins del paisatge urbà està directament relacionada amb la crisi de la professió musical que experimenten alguns músics, el mecenatge dels quals havia correspost fins aleshores a les dues principals institucions de la Ciutat, l'Ajuntament i la Col·legiata. L'esmentada supressió del salari que rebien els tres ministrers de la Ciutat va suposar l'extinció d'aquest cos de músics, molts dels quals es veurién abocats a buscar treball fora de les institucions per a les que havien treballat, però hem pogut comprovar que la seua funció es mantindrà i l'Ajuntament, davant la seua necessitat, contractarà músics *freelance* en les principals celebracions de la ciutat.

Dins d'aquest nou escenari en què s'ha produït una crisi salarial i professional d'alguns músics que amb anterioritat cobrien les necessitats de la Col·legiata i la Ciutat, entren en joc les primeres agrupacions musicals militars i civils, que suposaran una important eixida laboral per a alguns músics que havien perdut el seu salari del consistori. Alguns escolans i acòlits que havien estat formats en la Seu optaran per integrar-se en aquestes formacions musicals naixents, i alguns d'ells esdevindran els primers directors de les bandes Primitiva i Nova de Xàtiva. De ben segur els beneficis econòmics que obtindrien i el prestigi i reconeixement social que atansaren alguns d'ells justificava la seua elecció, en un moment en què els gustos d'una societat secularitzada havien canviat i el clergat, molt probablement, tampoc gaudia del reconeixement social que havia tingut fins aleshores.

Aquestes noves agrupacions militars i civils que emplenaven els gustos i l'oci de la societat xativina en la segona meitat del segle com ara desfilades, concerts que oferien a

l'Albereda o en les nits i altres actuacions que cobrien determinats actes extraordinaris que es produïen en la Ciutat per qualsevol esdeveniment, també participaven en les funcions religioses per Setmana Santa, Corpus i Sants Patrons, en processons i misses amb orquestra acompanyant les veus de la capella en la Seu. Tots aquests actes, no importava si eren civils o religiosos, continuava sufragant-los la Ciutat.

En relació amb el tercer període, la capella de música de la Seu experimentarà un rebrot significatiu l'últim quart del segle coincidint amb la Restauració. La restitució del mestre i la participació de diferents personatges provinents del món bandístic de la Xàtiva finisecular en la capella infondran nous aires de renovació que es poden albirar en la introducció de nous repertoris i el suport d'alguns músics de les orquestres locals en la música que s'interpreta dins del temple, però també en les vetlades literàries musicals que organitza el Cercle d'Obrers Catòlics de la Seu per als seus afiliats. La parròquia major va posar en marxa una sèrie d'iniciatives econòmiques, socials i culturals destinades a replantejar les relacions de la institució amb la Xàtiva contemporània.

La gran explosió en altres àmbits de la producció musical que va significar la segona meitat de segle a Xàtiva va comportar l'obertura d'alguns centres de formació musical en la ciutat al caliu de les bandes de música militars i civils, i en acadèmies privades, fet que va propiciar un augment de l'oferta formativa musical en la ciutat, la qual cosa va provocar una direccionalitat cap a altres circuits de la producció musical fora de l'àmbit religiós.

La producció musical dels mestres de capella de la Col·legiata de Xàtiva es troba disseminada en nombrosos arxius com a conseqüència dels diferents trasllats realitzats pels mestres i l'intercanvi d'obres. Això complica la reconstrucció dels repertoris interpretats. Tanmateix, gràcies als apunts de Ruiz de Lihory, hem pogut proposar alguns exemples d'obres compostes per diversos músics en els períodes en que ostentaren la mestria de la Seu de Xàtiva que encara es conserven hui dia i ens permeten conèixer diferents moments del calendari litúrgic per a les que foren concebudes, obres que hem intentat ubicar en el context en què es van produir i es van interpretar.

Amb el treball d'investigació hem ampliat de manera substancial la documentació a l'abast de la disciplina per a la reconstrucció dels processos històrico-musicals a la Xàtiva

del segle XIX. La informació que n'hem extret ens ha permés extraure una visió general de la música i els músics de la capella de música de la Col·legiata en un tram de la història de la música on l'ombra d'un declivi generalitzat al sí de les institucions religioses ha condicionat els estudis de la música religiosa en el segle XIX. Si bé és cert que l'ombra del declivi de les institucions musicals religioses en aquesta centúria s'ha instaurat en la historiografia de la música com un estereotip més o menys acceptat dins la disciplina, en el cas de Xàtiva, hem preferit analitzar la seua realitat particular i extraure les característiques pròpies per a evitar encasellar a priori la reconstrucció que hem fet de l'esdevenir de la producció musical dins la Seu en el calaix de la decadència de la música sacra espanyola.

La tesi, a més, obri noves línies d'investigació importants en l'estudi i coneixement de la música religiosa en una de les institucions més antigues i més importants del territori valencià, la Col·legiata de Xàtiva. Seria molt interessant conèixer el funcionament de la capella de música en la primera meitat del segle XX, els músics que continuaren exercint les seues funcions al servei de l'església després de 1909 i els repertoris que sonaren durant aquest temps.

Igualment necessari, interessant i enriquidor seria aprofundir en altres àmbits de la producció musical i investigar el paisatge musical urbà que es va desenrotllar en el món civil a Xàtiva, sobretot a partir de la segona meitat del segle XIX. Aspectes que només han estat abordats de manera tangencial en aquesta tesi en la mesura que han tingut alguna cosa a veure amb la capella de música de la col·legiata de Xàtiva.

8. BIBLIOGRAFIA

- ALBEROLA I VERDÚ, Josep Antoni. *Introducció i ús de la trompa a les capelles musicals valencianes*. Benaguasil: Consolat del mar, 2000.
- ALBEROLA VERDÚ, Josep Antoni. *Música, església i ciutat: la música a la col·legiata de Xàtiva al segle XVII*. Xàtiva: Mateu impressors, 2011.
- ALONSO LLORCA, Joan i Alfred Boluda Perucho. “La música a Xàtiva (segles XIV-XIX)”. *Cendres de Juny*, nº 2 (1995): pàgs. 9-21.
- AGUILAR GASULLA, Elena. *La música en la Basilica Arxiprestal de Morella*. Tesi doctoral. Universitat Politècnica de València, 2017.
- ALVENTOSA GARCIA, Rafael. *Antecedentes históricos de la “Primitiva Setabense” [Xàtiva]*, 1952. Exemplar mecanografiat en AHMX. AF-65.
- ASENSI SILVESTRE, Elvira. *Música, mestre! Les bandes valencianes en el tombant del segle XIX*. València: Publicacions de la Universitat de València, 2013.
- ASENSI SILVESTRE, Elvira. *Bandes i bàndols. Les arrels del fenomen musical lirià*. València: Publicacions de la Universitat de València, 2017.
- BEDMAR ESTRADA, Luis Pedro. *La música en la Catedral de Córdoba, a través del magisterio de Jaime Balius y Vila (1785-1822)*. Granada: Consejería de Cultura, 2009.
- BLESA DUET, Isaïes. “L’Ajuntament de Xàtiva en l’inici de la década ominosa, 1823-1833. La purificació de regidors municipals”. *Llibre de Fira*. Ajuntament de Xàtiva (1997).
- BLESA DUET, Isaïes i Robert Martínez Canet. *L’acció social de la Col·legiata de Xàtiva i les societats de resistència (1875-1924)*. Xàtiva: Associació d’Amics de la Costera, 1998.
- BLESA DUET, Isaïes. “1873, I República a Xàtiva”. *Llibre de Fira*. Ajuntament de Xàtiva (1990).

- BLESA DUET, Isaïes. “La ciudad de Xàtiva en 1854. Final de trayecto de la primera línea de ferrocarril valenciana”. *Historia del ferrocarril en las comarcas valencianas*. La Costera. València: Generalitat Valenciana, 2004.
- BLESA DUET, Isaïes. *Un nuevo municipio para una nueva monarquía: oligarquías y poder local: Xàtiva, 1707-1808*. València, 2005.
- BLESA DUET, Isaïes i Robert Martínez Canet. *Història de la Societat Musical “La Primitiva Setabense”*. Xàtiva: Societat Musical la Primitiva Setabense, 2014.
- BOIX, Vicente. *Xàtiva. Memorias, recuerdos y tradiciones de esta antigua ciudad*. València: Edició facsímil, 1980. (Edició original, Xàtiva 1857).
- BOMBI, Andrea, Juan José Carreras i Miguel Ángel Marín (coords.). *Música y cultura urbana en la edad moderna*, València: Universitat de València, 2005.
- BOMBI, Andrea. *Entre tradición y modernidad: el italianismo musical en Valencia (1685-1738)*. València: Institut Valencià de Cultura, Generalitat Valenciana, 2012.
- BORRÀS i ROCA, Josep. *El baixó a la península ibérica*. Tesi doctoral. UAB, 2009.
- CARBONELL VIDAL, José Vicente. *Génesi i casuística de les bandes de música valencianes*. NPQ editores, 2018.
- CÁRCEL ORTÍ, M^a. Milagros. *Relaciones sobre el Estado de las diócesis valencianas*, II, València, 1989.
- CARCEL, Vicente. “La colegiata de Xàtiva durante los siglos XIX y XX”. *Llibre d’Estudis de la X edició de l’exposició La Llum de les Imatges*. Xàtiva: Lux Mundi, 2007.
- CARRERAS, Juan José (ed.). *La Música en España en el siglo XIX. Historia de la música en España e Hispanoamérica*. Fondo de Cultura Económica, 2018.
- CASARES RODICIO, Emilio (dir). *Diccionario de la música española e hispanoamericana*. 10 vols. Madrid: SGAE, 1995-2002.

- CASARES RODICIO, Emilio (dir). *Diccionario de la Música Valenciana*. 2 vols. València: Institut Valencià de la Música, 2006.
- CATALÀ, Salvador. Xàtiva: “Vida, oci i música”. *Música Nova: el seu centenari*. Xàtiva: Societat Artística Musical La Nova, 2002. pàgs. 32-35.
- CLIMENT BARBER, José. *Fondos musicales de la Región Valenciana*, Vols. I, II, III i IV.
- CLIMENT BARBER, José. *La Catedral de Valencia: devenir musical en el siglo XX*. València: Real Acadèmia de Cultura Valenciana-Sección de Musicología, 2005.
- CLIMENT BARBER, José. *Orguens i organistes catedralicis de la València del Sigle XIX*. València: Lo Rat Penat, 2002.
- CLIMENT BONAFÉ, Arturo. *Papeles de Historia: La Colegiata de Santa María de Xàtiva*. Xàtiva, 2008.
- CLIMENT BONAFÉ, Arturo. *El gran abad don José Plá*. Xàtiva: Iglesia Colegial Basílica de Santa María, 2014.
- DARÀS MAHIQUES, Bernat. “Orgues, orgueners, organistes, xantres i mestres de capella a l’església parroquial de l’Assumpció de Carcaixent” Col·lecció *Fulls de la història religiosa de Carcaixent* / 7, 2005.
- DEL CAMPO OLASO, José Sergio. “La electricidad aplicada al órgano y la aportación de Aquilino Amezua”. *Musiker: Cuadernos de Música*, Donostia-San Sebastian: Eusko Ikaskuntza, núm. 19, 2012.
- DE LA TORRE MOLINA, María José. “La Catedral de Málaga como modelo de estudio de la música en el ámbito catedralicio español e hispanoamericano”. *La música de las catedrales andaluzas y su proyección en América*, 2010.
- El Enguerino*. Nº 24. Enguera, 8 de febrer de 1908.
- FLORI LÓPEZ, Ana María. “Recursos y litigios por el magisterio de capilla en la Colegial de San Nicolás de Alicante entre 1806 y 1822: Joseph Alexandre versus Francisco Pérez Guarner”. *Cuadernos de Investigación Musical*, nº 6. 2018.

- FONTANA LÁZARO, José. *Historia de España. La época del liberalismo*. Vol. 6. Madrid: Marcial Pons, Ediciones de Historia, 2015.
- FUENTES, Primitivo. *Guía del estado eclesiástico de España y de los dominios de S. M. en América y Asia para el año de 1848*. Madrid: Imprenta de Don José Redondo Calleja, 1848. (*Ídem* per a l'any 1852).
- GARCIA COMPANY, Josep Manel. *La música a Xàtiva durant el segle XVIII*. Tesi doctoral. UV, 2015.
- GARRIDO RICO, Sebastià. “Música i les bandes de música en Xàtiva” en *Música Nova: el seu centenari*. Xàtiva: Societat Artístic Musical La Nova, 2002, pàgs. 22-31.
- GÓMEZ-FERRER, Mercedes i Juan CORBALÁN DE CELIS. “Un contrato de los Hernandos para la capilla de les febres de la Seo de Xàtiva en 1511”. *Archivo Español de Arte*, 2006. LXXIX, 314.
- HERMOSILLA PLA, Jorge (dir, coord.). *Història de Xàtiva*. València: Universitat de València. Facultat de Geografia i Història, 2006.
- HERNANDO SERRA, Mª Pilar i Ramón AZNAR I GARCIA. *Xàtiva durant la guerra del francès, 1808-1814*. Xàtiva: Mateu Editors, 2002.
- HINOJOSA DAROCA, José. *Acontecimientos Religiosos Setabenses. Crónica de las principales festividades cívico-religiosas que ha celebrado la ciudad de Játiva durante los años 1900-1925*. Xàtiva, 1926.
- ISUSI-FAGOAGA, Rosa. “Música instrumental en Valencia entre los siglos XVIII y XIX: Revisión crítica para la investigación y docencia.” *Diagonal: An Ibero-American Music Review* 2, no. 2, 2017.
- JAMBOU, Louis. “Las oposiciones a la organistía de la catedral de Salamanca en el siglo XVII. Estabilidad y dinámica”. *Anuario Musical*, [S. l.], n. 73, 2018.
- LEZA CRUZ, José Máximo. *La música en el siglo XVIII. Historia de la música en España e Hispanoamérica*. Vol.4. Fondo de Cultura Económica, 2014.

- MARÍN, Miguel Ángel. *Music on the margin. Urban Musical Life in eighteenth-century Jaca (Spain)*. Kassel: Reichenberger, 2002.
- MARTÍN MORENO, Antonio. *Catálogo del archivo de música de la Catedral de Málaga*. Granada: Centro de Documentación Musical de Andalucía, 2003.
- MARTÍNEZ ALBEROLA, Francisco i José Javier ANDRÉS RIGLA. *Col·legiata basílica Santa María “La Seu” de Xàtiva: fons musical*. València: Digital Gràfic, 2004.
- MARTÍNEZ ALBEROLA, Francisco. *Música a Xàtiva entre dos segles. José Morata Garcia: Mestre de capella de la Col·legiata de Santa Maria de Xàtiva (1792-1814)*. Xàtiva: Mateu editors, 2014.
- MARTÍNEZ CANET, Robert. “Presó i societat a la Xàtiva del XIX”. *Fira d’agost*, 1997. Xàtiva: Ajuntament, 1997.
- MARTINEZ CANET, Robert. “Reialistes i carlins. Les bases socials de la contrarevolució”. *Llibre de Fira*. Ajuntament de Xàtiva, 1998.
- MARTÍNEZ CANET, Robert. “Absolutisme i força armada. El batallón de voluntarios Realistas de San Felipe nº 9. (1824-1833)”. *Llibre de Fira*. Ajuntament de Xàtiva, 2002.
- MERCIER, A y DE LA CERDA, Emilio. *Guía de Málaga y su provincia*. Cádiz: Tip. La Marina, 1866.
- MUNETTA MARTÍNEZ DE MORENTIN, Jesús María. *Músicos Turolenses*. Instituto de estudios turolenses, 2007.
- Ordenanzas generales para el gobierno político y económico de la ciudad de San Phelipe. Aprobadas por el Rey N. Señor (...) dispuestas de su Real Orden por don Pedro Valdés León. València, 1750. AHMX, ed. Facsímil. A-004.
- ORIOLA VELLÓ, Frederic. “Los coros parroquiales y el motu proprio de Pío X: La diócesis de Valencia (1903-1936)”. *Nassarre*, núm. 25, 2009.

- ORIOLA VELLÓ, Frederic. “Las bandas militares en la España de la Restauración (1874-1931)”. *Nasarre*, núm. 30, 2014.
- PALENCIA SOLIVERES, Andrés. *Música sacra y música profana en Alicante: la capilla de música de San Nicolás (SS. XVI-XVIII)* Alacant: Institut de cultura “Juan Gil-Albert”, 1996.
- PONS ALÓS, Vicente. *La Iglesia en Xàtiva. Textos y documentos*. Xàtiva, 2013.
- PÉREZ GIMÉNEZ, Joan Ignasi. *THEASURUS COLLEGIATAE. Historia y avatares del patrimonio artístico de la Seu de Xàtiva*. Col. DIGNITATEM COLLEGIATAE, núm. 7. Xàtiva: Iglesia Colegial Basílica de Santa María, 2014.
- RAMÍREZ, Germán. “1868 Revolució democràtica a Xàtiva”. *Llibre de Fira*. Ajuntament de Xàtiva, 1984.
- RIBES IBORRA, Vicent. “Primeros músicos de la Nueva”. *Música Nova: el seu centenari*. Xàtiva: Societat Artístic Musical La Nova, 2002. pàgs. 20-22.
- ROS, Vicent. “La musica i els Borja”. *Els temps dels Borja*. València: Generalitat Valenciana, 1996.
- ROS, Vicent. “Tomás Ciurana. Una figura del clasicismo valenciano. (Peñíscola 1761-Xàtiva 1829)”. *Boletín del Centro de Estudios del Maestrazgo*. Nº 63. Benicarló, gener-març, 2000.
- ROS, Vicent i Anna Jastrzebska. *Obras para tecla de Tomás Ciurana*. (Peñíscola 1761-Xàtiva 1829). València: Editorial Piles, 2001.
- ROS, Vicent. “Vitralls harmònics de la Seu de Xàtiva (1). La figura de Tomás Ciurana (Peñíscola 1761-Xàtiva 1829)”. *Caminem junts*, núm. 67. Xàtiva: parròquia de Santa Maria, 2004.
- ROS, Vicent. “Vitralls harmònics de la Seu de Xàtiva (3). Ramón Torres: un model d’organista desamortitzat”. *Caminem junts*, núm. 32. Xàtiva: parròquia de Santa Maria, gener-abril 2005.

- ROS, Vicent. "La singular trayectoria organística de Enguera". *El Repique*, nº 56. Enguera, 2005.
- ROS, Vicent. "Órganos y organistas de la Seo de Xàtiva". *Llibre d'Estudis de la X edició de l'exposició La Llum de les Imatges*. Xàtiva: Lux Mundi, 2007.
- ROS, Vicent. *Tomás Ciurana (1761-1829). Obras para tecla*. València: Institució Alfons el Magnànim, 2014.
- RUÍZ DE LIHORY, José. *La Música en Valencia – Diccionario biográfico y crítico*. València, 1903.
- SALDONI, Baltasar. *Diccionario biográfico-bibliográfico de efemérides de músicos españoles (1868-1881)*. 4 volums.
- SANCHIS MORELL, Eduardo. *Apuntes históricos de la formación de la banda musical "La Nueva" y de su entidad*. Xàtiva, s.d. Exemplar mecanografiat.
- SARTHOU CARRERES, Carlos. *Datos para la historia de Játiva*. Vol. III, 1935.
- SELLÉS NAVARRO, Eladio. "El pasado y presente del saxofón en la ciudad de Alcoy" *Viento*, núm. 21. Mafer música. Desembre, 2018.
- SUÁREZ PAJARES, Javier. *La música en la catedral de Sigüenza, 1600-1750*. Madrid: ICCMU, 1998.
- TORRES FAUS, Francesc. *La província de Xàtiva: història d'una il·lusió efímera (d'abril de 1822 a octubre de 1823)*. Xàtiva, 2001.
- VELASCO BERZOSA, Àngel [et alii.]. *Xàtiva, historia breu*. València: Quatre fulles, 2004.
- VENTURA CONEJERO, Agustí. "Dades per a la història eclesiàstica de Xàtiva". *Papers de la Costera* 7-8. Xàtiva, 1992.
- VENTURA CONEJERO, Agustí. "Els músics i joglars de la moreria de Xàtiva". *Música Nova: el seu centenari*. Xàtiva: Societat Artístic Musical La Nova, 2002. pàgs. 14-19.

VILLARES PAZ, Ramón i Javier MORENO LUZÓN. *Historia de España. Restauración y Dictadura*. Vol. 7. Barcelona: Marcial Pons, Ediciones de Historia, 2016.

VIÑES Y MASIP, Gonzalo. “La Patrona de Játiva”. *Grandezas religiosas setabenses*. Xàtiva, 1923.

VIRGILI BLANQUET, María Antonia. “La Música religiosa en el siglo XIX español” en *Revista Catalana de Musicologia*. Núm. II, 2004.

9. APÈNDIX DOCUMENTAL

9.1. Determinacions capitulars de l'Arxiu històric de la col·legiata de Xàtiva

-1-

1796, gener 8. Xàtiva

S'admet en la capella de música a Joaquin Cameno sense la totalitat dels vots dels capitulars ateses les seues circumstàncies personals.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 85, f. 81

Que por esta vez sin ejemplar y en consideración a las circunstancias de Joaquin Cameno se dispensa la consideración que hizo el Cabildo de la necesidad de todos los votos para la admisión del músico secular en la capilla de música de esta Iglesia.

-2-

1799, gener 28. Xàtiva

Acord del capítol per a que els músics no es comprometen a eixir a les funcions de fora de l'església sense el preceptiu permís del senyor racional i s'avise al pagador de setmanes que el remanent de distribucions dels absents a les festivitats de dins de l'església es repartisca entre tots els residents i no entre els demás músics com s'havia fet fins aleshores.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 85, f.177

Atendiendo el abuso que hacen los residentes músicos en irse a funciones afuera con la maior frecuencia, con menoscabo del culto divino en esta Iglesia, y en especial muchos dias de las maiores solemnidades, que suelen ausentarse; acordaron se les avise no puedan admitir funcion alguna, sin preceder el correspondiente permiso del señor racional, a quien se hayan de pedir, tanto los Maestros de Capilla, y de órgano, como los oficios, sus ayudantes, y residentes músicos que hubiese, y que la licencia, ni se les conceda con facilidad, ni quando juzgue prudentemente, sea contra la debida decencia del culto divino.

Otrosí. Resolvieron, se de aviso al pagador de semanas, para que en lo sucesivo, de la dotación que haya en algunas festividades de esta Iglesia destinada para los músicos; se satisfagan porciones a los que asistan a ellas, y lo que debian percibir los ausentes acrezca entre todos los residentes, y no entre los demás músicos, como hasta el presente se había practicado.

-3-

1799, juny, 15. Xàtiva

Es demana informe sobre l'admissió en la capella de música del ministrer Luís Casanoves.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 85, f.191

Otrosí: Acordaron que el infraescrito racional, pida informe por escrito sobre la admisión en la Capilla de Luis Casanoves tercer ministril nombrado por la Ilustre Ciudad.

Que el protector de capella s'informe sobre les diferències entre el mestre de capella i el sotscabiscol per pretendre aquest tenir distribució en la capella per cantar l'*introito*.

Otrosí: Encargó el Cabildo al señor Don Luis Aliaga como protector de Capilla, que tome las noticias correspondientes para informar al mismo sobre la diferencia que ha ocurrido entre el Maestro de Capilla y Mosén Luís Montagud Sochantre, pretendiendo este tener distribución en la Capilla, por la entonación del Introito, y demás los dias que hay música. Y lo firmo.

-4-

1799, agost 22. Xàtiva

S'acorda respondre a l'ofici de la Ciutat sobre l'enrenou per l'admissió en la capella del ministrer Casanoves.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 85, f.197v.

Se leyó un oficio del secretario de la Ylustre Ciudad, relativo a la admisión en la Capilla del tercer ministril Luis Casanoves, y se acordó, que el ynfraescrito racional conteste a la misma, que el Cabildo, deseoso de conservar la mejor armonia con la Ylustre Ciudad, ha acordado hacer al dicho Casanoves cuanta gracia dependa de su arbitrio.

-5-

1800, gener 8. Xàtiva

El capítol acorda que Josep Alberola es faça càrrec de la plaça de segon organista de la Col·legial.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 85, f. 215

Otrosí: Atendiendo a la necesidad que tiene la yglesia de un segundo organista que supla las enfermedades y ausencias del propietario, para que no quede sin el servicio devido; y considerando que Josef Alberola está bien instruido en el manejo del organo, como lo ha acreditado por certificacion del cura de la Parroquial de Denia, con injerta de la censura que mereció en la oposición de órgano de aquella parroquial: Ha acordado el Cabildo, por votos uniformes, y sin la menor contradicción hacerle plaza de segundo organista, señalándole noventa pesos de los efectos de Mensa canonical, que podran servirle de cóngrua, y título de órdenes si su señoria Ylustrísima tiene la bondad de admitirlo: para lo qual otorgará el Cabildo la correspondiente escirtura haciendo obligación de contribuirle cada año con la expresada cantidad de noventa pesos hasta tanto que logre otra cóngrua o beneficio eclesiástico; y el mismo Alberola devera hacer obligación de asistir al coro, y tañer el órgano cuando le fuere mandado por el Cabildo o señor presidente de coro.

-6-

1800, abril 7. Xàtiva

S'acorda donar-li a l'organer Tomás Pavón els 500 pesos que demana per a la reparació de l'orgue.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 85, ff. 226 i 226v.

Reproducido el asunto de órgano, y que el organero Don Tomas Pabón no quiere bajar de los quinientos pesos en atención a lo hechado a perder que está, acordaron darle los quinientos pesos de efectos de los beneficios vacantes.

-7-

1800, juny 4. Xàtiva

Davant la petició de l'escolà Francisco Pérez Guarner d'un manocordi, que es pregunte al mestre de capella qué podria costar l'instrument.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 85, f. 232v.

Se leyó memorial de Francisco Perez ynfantillo, y resolvieron que para otro Cabildo se informe el Infraescrito racional, del Maestro de Capilla de lo que podrá costar el Manocordio que pide, y que caso que se compre haya de ser siempre para la Yglesia, y enseñanza de los otros infantillos.

-8-

1800, setembre 5. Xàtiva

Es llegeix la censura dels examinadors a la plaça de segon organista i s'admet a Josep Alberola per ser destre i haver complit amb els exercicis.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 85, f. 245

Se leyó la censura dada por los examinadores (...) de que José Alberola ha cumplido los ejercicios qe se le han mandado en la oposción, y dicen está hábil para obtener la segunda plaza de organista de esta Iglesia (...) y el dicho Alberola prometió cumplir las obligaciones.

-9-

1800, novembre 19. Xàtiva

El capítol li atorga 50 pesos anuals a Josep Alberola fins que s'ordene *in sacris* i pugui subsistir mentrestant cobrint la plaça de segon organista.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 85, ff. 253V i 254

Se leyó un memorial de Josef Alberola, beneficiado del beneficio oficio de Subsacrista nuevamente destinado, en cuyo del breve de Monseñor Nuncio, por el Cabildo a segundo organista i en atención a que expone se halla sin medios para subsistir hasta que ordenándose *in sacris*, pueda entrar al goze de su residencia en el coro, acordaron que bajo la condición de asistir al coro los dias colendos i fiestas solemnes de la Iglesia, tañer el órgano a disposición del Cabildo, acudir al aula de gramática hasta que se instruya en la latinidad, i casa el Maestro de Capilla a dar sus lecciones e instruirse en todo el estudio y de composición y que proceda morigerado como buen cristiano i que se cria para el estado eclesiástico, se le señalaran cinquenta pesos anuales por via de alimentos con la obligación de hacer exemplar el órgano cada mes sin otro salario. Pero que todo esto no se efectue hasta que avisándole su padre con el infraescrito racional asegure a este que le hará cumplir, tomando noticias i conocimiento con frecuencia de su modo de proceder.

-10-

1801, gener 9. Xàtiva

Que els dos domers i els dos sotscabíscols siguen de la capella a petició del mestre.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 85, f. 260

Reportado el Informe del señor Cabellos sobre la solicitud del Maestro de Capilla, resolvieron, que los dos domeros y los dos Sochantres, que lo sean en propiedad y ejercicio, sean de la Capilla, dándoseles de la Iglesia, cinco pesos y media porción de capilla en las funciones de dentro de la Yglesia, y cuando a juicio del Maestro sean diestros porción entera, cesando entonces los cinco pesos.

-11-

1801, març 15. Xàtiva

Relació dels actes religiosos previstos per les rogatives pro pluja

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 85, ff. 269V i 270

Previa la acostumbrada convocación congregados los señores (...) con los cavalleros comisionados de Fiestas, sobre el particular de las actuales rogativas por lluvia, y en su conformidad acordaron: que esta tardes salga la procesión a las tres y media, con las Santas Imagenes de San Josef, y de Nuestra Señora por la puerta del mercado calle de mosén Nicolás, Consolación, en cuya Iglesia entre la Ymagen de Nuestra Señora, y que así se avise a las religiosas, en contestación al oficio de ayer; y que saliendo de allí; siga a Santa Clara, Puerta del león, entre en el Carmen Nuestra Señora, sin Palio, y después de la estación correspondiente, tomando la Imagen del Santísimo Christo debajo del Palio; siguiendo la procesión a la puerta de San Francisco, calle de Cebrián, Corregería, a la Iglesia Mayor.

Mañana lunes, y los siguientes martes, y miércoles, seran las rogativas con misa canonical de música y asistencia de la Ie Ciudad, y letanias después de completas; para lo que, y dexar tiempo para las preces que han de venir a hacer las comunidades, se entrará en el coro a las dos y cuarto. El jueves que es día de San Josef, se expondrá al Santísimo después de prima, sin asistencia de la Ciudad. Durará el manifiesto hasta las seis de la tarde, y asistirá la Ciudad. Y entrando por la tarde a las cinco, habrá tiempo para la letania, y reserva, a las que acudiran las comunidades religiosas. Viernes por la mañana se devolverá el Santísimo Christo al Carmen. Por la tarde se subirá a San Josef, acompañándole ambos cabildos hasta donde se recibió. Todo lo que así pasó, lo certificamos y firmamos.

Francisco Lopez

Juan Lledo

Julian Cabellos

Sacrista

Regente racional

(Al marge) pàgs 269 v. i 270

La Ilustre Ciudad dio cera al Cabildo y clero. El palio lo llevó la nobleza, convidada por la Ciudad. La Virgen fue bajo palio hasta el Carmen, y después

fuera de palio. Su imagen y la del Santísimo Christo la llevaron eclesiásticos y religiosos.

En la procesión se cantó la letanía mayor, y cada tres invocaciones se cantaba a quatro voces, una estrofa, o motete en Latin, pidiendo miseriordia al Señor. Concluidas las preces en la Colegial, se colocaron sobre la mesa del altar a los lados las imágenes de Nuestra Señora y San Josef, y la del Santísimo Christo se colocó después en el nicho principal de Nuestra Señora. Pero en la mañana de este día, a causa del manifiesto de la Minerva, se havian colocado, la ymagen de San Josef en el llano de la credencia, y delante de ella; y la de Nuestra Señora, a la parte contraria al lado del reloj.

La procesión comenzó por una cruz de la tercera orden de Santo Domingo, que seguian innumerables gentes, bien ordenadas, de todas calidades, de la Ciudad, y de algunos lugares vecinos, con hachas, ciriales o cirios, y después de tanta muchedumbre de parejar, iba la imagen del Patriarca San Josef, detrás de la qual iban los clavarios, o mayordomos de su hermita. Siguió después la primera cruz de plata de la Yglesia detrás de la qual, iban todas las comunidades religiosas, y detrás de la ultima, la otra cruz grande de la Colegial, como se ha dicho.

-12-

1801, març 24. Xàtiva

Que es posen d'acord l'epistoler i evangelister amb els beneficiats per a que els puguen substituir quan participen en la capella de música.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 85, f. 271v.

Propuso el señor protector de la Capilla que el epistolero y el evangelistero, quando tienen Capilla en el coro, no hallan quien les supla en el altar, a peligro de perder la porción de Capilla, sin embargo que dan a los beneficiados los dineros, que tienen por cantar la epistola, y el evangelio, que son tres dineros; y resolvieron que los dichos epistolero y evangelistero se lo arreglen con los beneficiados.

-13-

1801, març 28. Xàtiva

S'acorda que Antonio, el fill de Joaquin Cameno suplisca a son pare en l'empleo de pertiguer per haver-se'n anat a la música de milícies.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 85, f. 272

Sabedores de público y notorio, que el sacristán Joaquin Cameno que suplía al pertiguero en su enfermedad, ha tomado partido en el regimiento de Murcia; quisieron se le pida la llave del cajón de pertiguero, y que éste en su enfermedad actual, y otras ausencias, busque quien lo supla, y que ahora lo exersa su hijo Antonio, sin que por esto se entienda adquirir derecho a la futura; y que lo mismo se execute en los demás empleados.

-14-

1801, juliol 18. Xàtiva

Remuneració a Ambrosio Sanchis per haver anat a les oposicions a una plaça de contralt al col·legi del Patriarca.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 85, f. 283

Otrosí: se le dieron de gracia a Ambrosio Sanchis los quatro pesos duros que el señor Archivero le anticipó para que fuese a Valencia a hacer la oposición a una plaza de contralto al Colegio del señor Patriarca, y que fueran de la administración de Salabert.

-15-

1802, febrer 13. Xàtiva

Apercebiment als sagristans per deixar entrar a cert individu en l'església a rebre lliçons de música quan va faltar la palmatòria de plata de l'altar i per les absències per la nit.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 85, ff. 313 i 313v.

Otrosí: propuso el señor racional algunas faltas de los sacristanes, y que el mayor dexava entrar desde las onze y media, a la una hora del día, a cierto sugeto, con pretexto de que le dava lección de Música, en tiempo que faltó la palmatoria de plata del altar de Nuestra Señora de las Fiebres, también que hacian ausencias notorias por la noche. Se acordó que dicho señor racional les de la corrección conveniente a dichos sacristanes para la enmienda, y evitar los prejuicios y entradas de gentes sospechosas en la Yglesia, y Capilla a horas no regulares, y si no hubiese enmienda se despidan.

-16-

1802, març 4. Xàtiva

S'acorda donar-li 20 pesos de l'administració de Salavert a Josep Alberola per anar a ordenar-se.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 85, f. 317

Se leyó un memorial de mosén Josef Alberola, segundo organista de esta Iglesia solicitando algun dinero para ir a órdenes y hacerse hábitos corales, ya sea de limosna o en calidad de reintegro. Se acordó darle veinte pesos de la administracion de Salabert con calidad de reintegro.

-17-

1802, abril 9. Xàtiva

S'admet al votiu a Josep Alberola una vegada ordenat de sotsdiaca.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 85, f. 324

Dieron punto y admisión a lo votivo a mosén Josef Alberola ordenado de subdiacono, a título del oficio antes subsacristán con destino a segundo organista por escritura ante don Joaquin López, notario de la Curia de Valencia.

-18-

1802, juny 28. Xàtiva

Es repren a Josep Alberola per absentar-se sense permís de l'església.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 85, f. 343 v.

Propuso el señor sacrista que mosén Josef Alberola le pidió licencia para irse a una ocupación sin decirle qual, y se la negó pero se fue a ella, y que por ser empleado y la falta de obediencia, merecia de parte del Cabildo alguna resolución: y se acordó que pierda las distribuciones de su ausencia y que el señor racional le llame y le haga una prevención. Que siendo empleado, segundo organista que debe suplir las ausencias y enfermedades del primero y tocar el órgano quando se le ordene, no puede ausentarse de la residencia sin licencia y no basta en el perder las distribuciones, sinó que se le marcara si no obedece.

-19-

1802, agost 12. Xàtiva

Admeten com a sagristans a Pascual Martorell i Joaquin cameno per ésser honrats i fidels i haver-se criat des de xiquets en l'església.

Otrosí: propuso el referido racional, que ya había hablado a Martorell y Cameno para sacristanes, y que estaban convencidos en admitir las dos plazas de primero y segundo, siempre que puedan sacar ocho reales de vellón al día. El Cabildo después de conferenciar sobre ello (...) y siendo los referidos Martorell y Cameno sugetos de providad, honradez y fidelidad, que desde niños se han criado en la Yglesia, se promete el Cabildo que estará la Yglesia bien custodiada y servida: por todo lo qual acordó el Cabildo que se les ofrezca dos reales de vellón diarios a cada uno sobre su salario y gafes, y que estos se satisfagan de la administracion de Benlloch.

El capítol concedeix al mestre de capella 30 lliures anuals per al lloguer d'una casa que reunisca els requisits necessaris per a l'ensenyament dels escolans i les proves de música.

Se leyó un memorial del Maestro de Capilla solicitando aumento de salario, entre otros causales, por llevarse una buena parte de su corta renta el alquiler de la casa, en la que necesita una pieza capaz para la enseñanza de los infantillos, y acólitos, y para las pruebas de sus composiciones; en cuya consideración, y de las otras que expone en su memorial. Acordó el Cabildo se le aumenten treinta libras anuales de la administracion de Salabert, a voluntad del Cabildo.

-20-

1802, desembre 22. Xàtiva

Que el mestre de capella done comptes de l'administració dels escolans.

Otrosí: propuso el señor racional que los trasteros, infantillos y acólitos no tienen cotas, y que el Maestro de Capilla dice no las pueden tener hasta mayo por falta de vayetón; con este motivo se trató de si convendría correr en este ramo los señores depositarios percibiendo el dinero arriba, y pagarse quanto necesiten por libranzas como se satisfacen otros gastos de la Yglesia. Y acordó el Cabildo resolver este punto útil en los cabildos de reyes, acordando ahora que el señor racional diga al Maestro de Capilla que formalice y dé las cuentas del tiempo que no las tiene dadas y definidas.

-21-

1803, gener 8. Xàtiva

El capítol acorda que el mestre de capella continue portant l'administració dels escolans.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 86, f. 384

Otrosí: propuso el señor racional a consecuencia de lo que se había conferenciado en otro cabildo, si había de continuar el Maestro de Capilla en cobrar la porción de ynfantes y trasteros, o se ha de depositar en el archivo, y salir de allí por libranzas del señor racional para los gastos de ropa y demás que se necesite. Y se acordó que en este asunto continúe el Maestro de Capilla como hasta ahora, y hasta segunda orden: pero que el señor racional le haga dar las cuentas desde las últimas definidas, dentro de veinte días, desde el que se lo haga saber.

-22-

1803, maig 5. Xàtiva

El mestre de capella Josep Morata accedeix a donar els comptes de l'administració dels escolans.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 86, f. 400

Otrosí: que hizo saber al Maestro de Capilla lo acordado por el Cabildo anteriormente, y que contestó estaba en posesión de no dar cuentas a la administración de ynfantes más que quando le acomodase; pero que habiendo reflexionado esta respuesta tan pronta se presentó en casa del infraescrito racional, i le pidió que le sirviese hacer presente al ilustre Cabildo que tubiese la bondad de suspender dicha providencia y que estaba dispuesto a dar las cuentas, continuando el mismo Maestro en llevar a su cargo dicha administración. El Cabildo resolvió que se cumpla lo acordado.

-23-

1803, juliol 4. Xàtiva

Es llegeix en el capítol el memorial que havia enviat Josep Morata a l'arquebisbe sobre l'assumpte de l'augment de salari i no donar comptes de l'administració dels escolans.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 86, f. 417

Últimamente se leyó un memorial que Don Josef Morata Maestro de Capilla de nuestra iglesia había puesto al excelentísimo señor arzobispo en el que exponía a su excelencia varias excusas para no dar cuentas al Cabildo de la administración que ha tenido a su cuidado cinco años de los efectos que deben percibir por distribuciones los infantillos, acólitos y trasteros, pidiendo al mismo tiempo que se sirva su excelencia aumentarle el salario de administrador; I habiendo decretado su excelencia ilustrísima al margen de dicho memorial que el Cabildo informase

sobre los extremos contenidos en él. Se resolvió: que para poderlo hacer con acierto y verdad en todas sus partes, dé antes cuentas el Maestro de Capilla con cargos y data de los efectos y distribución del fondo de dicha administración como se lo tiene pedido repetidas veces: que se haga saber esta resolución del Cabildo al mismo Don Josef Morata y para que no pueda quejarse de que el Cabildo no le trata con la debida atención pidió al señor Deán se sirviese acompañar al ynfraescrito racional para esta notificación como en efecto aceptó este encargo. Y el señor Don Luciano Cabanes añadió: que en atención haber pedido dicho maestro en el Cabildo de 8 de octubre del año próximo pasado que se le aumentase el salario con el fin de que le sirviese para ayudar al pago de alquiler de casa proporcionada para la decencia y enseñanza de los niños ynfantes tuvo a bien el Cabildo de aumentarle treinta libras como en efecto las va cobrando desde dicho tiempo, pero que habiendo pasado Navidad de 1802 y San Juan del 1803 sin haber hecho diligencia de la tal caja, era de dictamen y su voto, que desde hoy se le suspendiese dicho aumento de las treinta libras: y sin otra cosa se concluyó el Cabildo.

-24-

1803, juliol 16. Xàtiva

Josep Alberola, segon organista, reclama els 8 pesos que cobrava el seu antecessor per desenvolupar l'ofici de sotsacrista.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 86, f. 418v.

Se leyó un memorial del referido mosén Josef Alberola en que manifiesta al Cabildo parecerle debe percibir los ocho pesos que respectivamente se daba de mensa canonical a cada uno de los siete oficios, como también el doble en lo votivo de ser el oficio que posee de subsacristán aunque el Cabildo por justos motivos, y por el mejor servicio de la Yglesia hubiese pedido la conmutación del oficio de subsacristán en la plaza de segundo organista que es la que en el día está sirviendo. Resolvió el Cabildo que se le den dichos ocho pesos y el doble que solicita en lo votivo, y que en atención a que este doble en lo votivo lo percibía el regente de subsacrista, y ahora lo ha de cobrar Alberola se remplace esto para aquel con seis pesos anuales de la administración de Salabert

-25-

1803, octubre 29. Xàtiva

Es suspen la consigna de 30 lliures al mestre de capella per no haver llogat encara una casa adequada per a les lliçons dels escolans i les proves de música.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 86, f. 429

Otrosí: Los señores Julián Cabellos y Don Vicente Bordes hicieron presente que el Maestro de Capilla había pedido la consigna que graciosamente se hizo el Cabildo en el celebrado día 8 de octubre de 1802 con el fin de buscar casa proporcionada para dar lección a los ynfantes y para la prueba de la composición de música; i no habiéndose verificado en más de un año que ha transcurrido el buscarla para dichos efectos, ha acordado suspenderle la referida consigna hasta que se verifique la mudanza de casa.

-26-

1803, novembre 19. Xàtiva

Torna a eixir en el capítol el tema de l'escrit del mestre Josep Morata a l'arquebisbe sobre no donar els comptes de l'administració dels escolans.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 86, f. 432

Otrosí: se renovó por el infrascrito racional el asunto de las cuentas pendientes del Maestro de Capilla y el decreto de su excelencia ilustrísima al memorial que le había presentado el Maestro de Capilla, y resolvió el Cabildo encargar este asunto a los señores sacrista y Gascó, para que evacuara el informe de dicho memorial, lo reporten a Cabildo antes de remitirlo a su excelencia ilustrísima; y el señor Cabellos añadió que Para quando se diese cuenta de dicho informe se cite a todos los señores para que digan su parecer en un asunto que podrá tener consecuencia.

-27-

1803, novembre 25. Xàtiva

Memorial del mestre Morata enviat a l'arquebisbe i exposició del capítol al mateix donant la seua versió dels fets.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 86, f. 433v.

Los señores sacrista y Gascó reportaron a Cabildo el informe que en el anterior Cabildo se les había encargado sobre el Decreto de su excelencia ilustrísima. Y al memorial que el Maestro de Capilla había presentado a su excelencia sobre aumento de salario, y rendición de cuentas de la administración de ynfantes; en que leído fue aprobado y que se remita a su excelencia en carta separada en la que se le exponga lo que el Maestro toca en su memorial del administrador de Sancho.

1803, novembre 25. Xàtiva.

Instància de Josep Morata, mestre de capella de la col·legiata de Xàtiva,

ff. 434-436 v. [s'annexa al capítol de 25 de novembre de 1803]

Excelentísimo Señor,

Josef Morata presbítero Maestro de Capilla de la Colegial de San Felipe a los pies de vuestra excelencia suplicante dice: que cuando el Ilustre Cabildo le dio este destino, no le encargó, ni le puso por obligación, la colecta, ni la inversión de la renta de los Infantillos; si solo un eclesiástico que lo había cuidado interinamente le entregó el cuaderno de ella, diciéndole que iba anexo a la Maestría de Capilla. Sucede que posteriormente el Ilustre Cabildo ha querido obligarle a la rendición de cuentas de dicha administración, y el suplicante, aunque juzgaba no tener obligación de ello, las ha dado. Solo por conducirse de buena fe, en las que salió alcanzado en cantidad de unos ochenta pesos, de la que tiene pagada una Buena parte, pero en el día se le apremia fuertemente las de los cinco años últimos que no las ha dado. Por el trabajo de dicha administración se le abonan al suplicante solo cinco pesos anualmente, siendo extraordinario, pues no solo el depósito y la responsabilidad, que le carga el Cabildo de las cantidades que por menos se adeudan cada semana a favor de los Infantillos, sino la inversión también de dichos caudales en zapatos, medias, sombreros, vestuario de cota y sobrepelliz; lavandera, médico, cirujano, y boticario de los mismos y de los acólitos y trasteros; y también de dicho producto le da treinta pesos a un maestro que les enseña a aquellos las primeras letras y gramática. Es verdad que el cabildo à más del salario de cincuenta pesos y de la paga de diez y seis pesos por la enseñanza de la música en que instruye a los dichos infantillos y acólitos, le ha acordado la gracia de treinta pesos anuales para ayuda de alquiler de casa capaz del concurso que requiere dicha enseñanza. Pero el salario, señor excelentísimo de solos cinco pesos por el extraordinario trabajo de administrar la renta de los Infantillos es muy tenue, es el mismo que se databa los tiempos antiguos como se puede ver en el Archivo, I no corresponde ni al aumento que los víveres han tenido, ni a la mucha más renta que hoy gozan los Infantillos, ni el suplicante puede omitir esta molestia a vuestra excelencia en la estrechez en que le ha puesto la carestía de los tiempos, y principalmente la habitual enfermedad de sus pobres padres ancianos que tiene en su casa, y el uno de ellos es ciego: ni tal vez el Ilustre Cabildo después de haberle favorecido señalándole los treinta pesos para la casa, le juzgará con bastantes facultades para aumentarle el salario que corresponde a tan trabajosa administración, que aun por esto sin duda el que tenía la llamada de Sancho, acudió los años pasados a uno de los dignísimos antecesores de vuestra excelencia y consiguió se le aumentase el salario hasta la cantidad de ochenta pesos con todo que la renta es para misas, y no siendo de esta calidad la de los Infantillos, en

consideración del trabajo de administrarles sus rentas y de la situación del exponente. A los pies de vuestra excelencia humildemente suplica se digne aumentarle el salario de la administración y colecta de la renta de dichos Infantillos hasta sesenta pesos o lo que fuere del agrado de vuestra excelencia. Gracia que espera de la conocida piedad de vuestra excelencia. San Felipe 27 de mayo de 1803. excelentísimo Señor a los pies de vuestra excelencia suplica. Josef Morata.

Valencia y Junio 18 de 1803. El ilustre Cabildo de la Colegial de San Felipe, nos informará sobre los extremos que contiene esta representación Así lo decretó firmó su excelencia ilustrísima el Arzobispo mi señor. el Arzobispo Por mandato de su excelencia ilustrísima Don Luis Lasala, canónigo secretario. En cumplimiento de lo mandado por vuestra excelencia ilustrísima en su Decreto de 18 de junio de este año puesto al margen del Memorial que presentó a vuestra excelencia mosén Josef Morata Maestro de Capilla de esta Insigne Iglesia Colegial debe informar el Cabildo: que sin embargo de que no fue encargada al maestro Morata con toda formalidad la administración de Infantes ha debido y debe cuidar de ella como lo han hecho sus antecesores, y aunque la recibió de mano del Eclesiástico que interinamente la tubo el tiempo de la vacante fue a nombre del Cabildo como administrador general de las rentas de la Iglesia. En los primeros años hasta el 97 inclusive presentó este sus cuentas, las que se le aprobaron respectivamente por los jueces contadores en los mismos términos que lo fueron las de sus antecesores maestros de Capilla. Y en las últimas de los años 96 y 97 resultó alcanzado en 85 l. 8 s. 1d, de las que hasta el día solo ha satisfecho 60 l. Manifestar ahora el maestro Morata que el Cabildo le obligue a la rendición de cuentas, y que le parece no tener obligación de ello, confiesa una grande implicancia habiéndolas presentado anteriormente, como es costumbre, no solo en esta Iglesia sino en toda comunidad de buen gobierno, que los que manejan intereses que no son suyos propios deban dar cuentas cuando el superior y principal se los pida, y en esta Colegial las formalizan todos aun los que tienen a su cargo los prebendados, y si no se llevara esta razón sucedería que nunca se podría saber el cobro e inversión de las rentas, y cada uno a su arbitrio dispondría de las que tuviese a su cargo, con el seguro de que no las daría ni nadie le estrecharía a ello, mal de que resultarían muchos inconvenientes: dice así mismo que el salario que le está consignado por cuidar esta administración es corto; tiene razón, pero también es muy leve el trabajo que pone que, aunque exagera en su memorial los zapatos, la lavandera, medias, sombreros y demás, todo esto es de poca monta, porque para los pagos de dichas mecánicas traen los recibos hechos, y las otras datas son ordinarias que lo mismo tienen una semana que otra. Que los víveres hayan subido de precio, y que por otra parte la renta de los infantes se haya aumentado no son motivos para que el maestro de Capilla pretenda ahora un salario tan excesivo ni menos la enfermedad de sus padres; y si el Cabildo pusiera la consideración sobre esto, a muchos de los eclesiásticos residentes que hay en la

Iglesia debía darles sin pedir, por carecer de muchos emolumentos que tiene el maestro de Capilla, como son las músicas de dentro y fuera de la Ciudad a las que le permite el Cabildo salir lucrando por ello dos porciones en toda función. Igualmente podría percibir los 30 pesos que en el día se dan a un eclesiástico por enseñar a los Infantillos las primeras letras y gramática y doctrina cristiana, con el fin de que salgan aquellos educados, y puedan aplicarse a cualquier otro destino y si por acaso perdiesen la voz; pero esto no ha hecho alto el maestro de Capilla.

Este acudió al Cabildo por el mes de octubre del año pasado 1802 solicitando que se le aumentase alguna cantidad para pagar en parte el alquiler de una casa capaz y decente para la enseñanza de música a los infantes; y en 8 del mismo mes acordó que se le diesen 30 l, habiendo percibido ya parte de ellas; pero viendo el Cabildo que hasta ahora no ha hecho diligencia alguna de buscar otra casa, como ofreció, ha suspendido esta gracia hasta que lo verifique, pues no es justo que perciba este aumento sin cumplir su propuesta.

El Cabildo Excelentísimo Sor pidió de Buena fe a dicho Maestro para la aprobación [de] las cuentas que dejó de dar en estos últimos cinco años, y habiendo manifestado su resistencia se acordó que las rindiera suspendiéndole en el entretanto el manejo de la expresada administración. Por último, viéndose convencido, y que el cabildo no podrá informar a vuestra excelencia con la debida formalidad sin saber su estado, las presentó. Han sido reconocidas por los jueces contadores, y resulta salir alcanzado el mismo Don Josef Morata en 333 l. 7 s. 6 d. sin escrupulizar en algunas partidas que aunque de corta consideración eran dignas de reparo. Este alcance como todo el producto de la administración proviene de la masa de distribuciones, a la que ha vuelto y debe volver sin disputa el residuo después de satisfechas sus obligaciones. Por ello no es arbitro el Cabildo en señalarle aumento alguno por vía de salario, habiéndose contentado siempre sus antecesores, que han sido sujetos de mucho mérito, con el que de antiguo estaba consignado. A más percibe 50 l. y otras 16 l. todo por la enseñanza de música a los infantes, y es público que la plaza de Maestro de Capilla de esta Colegial es la de mayor renta entre sus residentes.

En vista de todo lo expuesto, y para evitar en lo sucesivo iguales alcances no ha podido menos el cabildo de nombrar sujeto que desempeñe este encargo con la debida formalidad, y que rinda sus cuentas sin disputa à los tiempos que las dan todos los empleados de la Iglesia. Aula Capitular de la Insigne Iglesia Colegial de San Felipe, veinte y ocho de noviembre mil ochocientos tres. Francisco López, Sacrista. Pedro Antonio Briz, Chantre. Luciano Cabanes. Vicente Bordes

-28-

1803, desembre 6. Xàtiva

Suspensió de la terça al mestre de capella mentre l'arquebisbe no resolga sobre el descobert ocasionat per Josep Morata en l'administració dels escolans.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 86, f. 437v.

Otrosí: el infrascrito racional hizo presente haber remitido al señor arzobispo el informe del memorial del maestro de Capilla y también la carta acordada en el Cabildo de 25 de noviembre, y no habiendo tenido respuesta hasta el día se determine sobre el alcance de las 333 l. 2s. 6d de dicho Maestro. Se acordó se le suspenda la tercia que ha de cobrar ahora hasta que resuelva el prelado.

-29-

1803, desembre 16

Sol·licitud de salari del ministrer Bernardo Ribera per tocar el baixó en la Seu per estar malalts Isidro Antolí i Bernardo Fàbrega.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 86, f. 438

Se leyó un memorial de Bernardo Ribera musico de la Capilla en que pide al cabildo le señale anualmente algún salario por tener que tocar el bajón en las funciones de la Iglesia que no hay distribución supliendo a Isidro Antolí y Bernardo Fabrega los que por sus accidentes habituales no lo pueden hacer y acordó el cabildo su resolución para los cabildos de reyes.

-30-

1804, gener 9. Xàtiva

Augment de salari al primer organista Tomás Ciurana

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 86, f. 440v.

Se leyó un memorial de Tomás Ciurana organista en el que suplica al Cabildo se sirva aumentarle el salario como a sus antecesores, o darle alguna gratificación en atención ha hacer algunos años que sirve esta plaza y haber excusado algunos gastos de consideración y obligarse a templar el órgano siempre y cuando fuese necesario: el Cabildo resolvió atendidas las circunstancias de Mosén Tomás Ciurana de ser eclesiástico de moderación y buena conducta, y haber cumplido con su encargo de organista sin cosa en contrario, se le den anualmente veinte

libras del derecho de colecta de Mensa común; obligándole a templar dos veces el órgano en cada un año y más si se necesitase, encargándole cuide de que se limpie el polvo y telarañas que es lo que lo hecha a perder, gratificando con parte de este aumento a quien le ayude.

-31-

1804, gener 9. Xàtiva

El capítol dóna 18 ptes a Josep Soler, escolà, per la compra d'un violí.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 86, f. 441.

Otrosí: se leyó un memorial del Infantillo mayor Josef Soler en el que hace presente al Cabildo que deseando continuar en la música como lo ha hecho desde que se halla en la Iglesia, ha comprado un violín para dar lección con Benito Percio, y que encontrándose sin medios para satisfacer su importe, suplica al Ilustre Cabildo se sirva por vía de limosna darle diez y ocho pesetas en que esta ajustado o aquello que fuere de sus agrado: Se acordó se le den las diez y ocho pesetas de mensa canonical.

-32-

1804, març 15. Xàtiva

Sol·licitud de Josep Alberola d'una bestreta per anar a ordenar-se a València.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 86, f. 463

Otrosí: se leyó un memorial de Mosén Josef Alberola en el que pide al Ilustre Cabildo, se sirva adelantarle alguna cantidad en calidad de reintegro para hacer su viaje a Valencia a ordenarse de sacerdote; el cabildo acordó que en atención a haber marchado, si a su vuelta solicitase la resolución de su memorial que se le libren de quince a veinte pesos con calidad de reintegro.

-33-

1804, maig 23. Xàtiva

El capítol determina el deute conragust pel mestre Josep Morata i estableix el termini d'amortització del mateix en 8 anys.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 86, s.f.

Don Josef Morata presbítero Maestro de Capilla de esta Colegial expuso por su memorial fecha 21 del corriente se le atiende por razón de sus urgencias, y espere

para el pago de la cantidad que resulte adeuda al Ilustre Cabildo; y atendida su solicitud acordó el cabildo: que examinada la total deuda, se le espere por el término de ocho años dando, reintegrando y cumpliendo en cada uno perspectives años lo que le corresponda al capital de la deuda: y siendo esta, examinado todo cargo y descargo hasta el día 9 de los Corrientes mes y año, en cantidad de trescientas veinte y cinco libras once sueldos y nueve dineros, es visto corresponder por cada año 40 l. 14 s. lo que se le hará saber para su inteligencia y gobierno al referido Don Josef Morata.

Sol·licitud del mestre de capella d'exposar verbalment la seua petició de solaços per a la composició dels villancets.

Josef Morata maestro de Capilla había suplicado se le permitiera, con las circunstancias de atención cuando fuese llamado entrar en dicho cabildo, o aula Capitular, a fin de exponer verbalmente su demanda à cerca de solaces para composición de villancicos por la novedad de inhibición que se hallaba en las nuevas constituciones de coro aprobadas por su excelentísima ilustrísima, y no habiendo accedido el Ilustre Cabildo a su solicitud como queda dicho acordó: que expusiese por vía de memorial cuando y cuantos extremos fuesen convenientes a su solicitud o demanda.

-34-

1804, desembre 17. Xàtiva

El capítol interpela a Morata sobre la seua manera de procedir en la composició i interpretació dels villancets de Nadal.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 86, s.f.

Otrosí: el referido racional hizo presente que aproximándose las Navidades y constándole de cierto que Don Josef Morata maestro de Capilla no practicaba los ensayos acostumbrados para los villancicos, e ignorando al mismo tiempo si cantaría o no de los antiguos compuestos; para evitar el bochorno y coloreo que podía resultar en caso de no cantarse lo previene al Ilustre Cabildo para que determinase y proveyese sobre lo que en este particular estimase conveniente: y el Cabildo acordó que el infrascrito Racional por vía de comisionado le llamase y escrutinase su modo de pensar en el citado asunto de villancicos, y en la tarde del citado día fue llamado a la aula capitular por Antonio del Villar, pertiguero, y constituido en ella le hizo saber lo acordado por el Ilustre Cabildo, y que respondiese afirmativa o negativamente, y contestó verbalmente diciendo que cantaría los acostumbrados villancicos sin manifestar si lo serian de nuevo compuestos o los que tiene de antiguo en el Armario. Y el referido racional para no molestar en convocar de nuevo a cabildo para hacer constar la respuesta de lo cometido lo hizo saber particularmente a cada uno de por sí: a los señores

capitulares que intervinieron en el citado cabildo, y sin otra cosa se concluyó el que certificamos y firmamos.

-35-

1805, gener 12. Xàtiva

S'acorda que el protector de capella parle amb el mestre per a gratificar als músics d'instruments que toquen en la capella en le funcions de l'església.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 86, s.f.

Ultimamente: el señor Cabellos manifestó que los músicos de fuera de la Capilla estaban quejosos por lo poco que les tocaba en el repartimiento de las funciones de esta Iglesia cuando les llamaban; y se acordó: que el mismo señor como protector de la Capilla trate con el maestro de ella, y vea la gratificación o aumento regular con que se tranquilicen los músicos de instrumentos en las funciones mayores propias del Cabildo y su Iglesia.

-36-

1805, setembre 10. Xàtiva

En un altresí l'infraescrit regent racional proposa que el mestre de capella demana les trenta lliures per al lloguer d'una casa capaç amb la finalitat de poder donar lliçó als escolans i demés.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 86, s.f.

(...) e igualmente para las pruebas que se ofrecen entre año con asistencia de los músicos eclesiásticos y seculares, cuya gracia se le hizo en el cabildo de ocho de octubre de mil ochocientos dos y aunque se le pagó una media anualidad, se suspendió este pago en el cabildo [de]29 de octubre de mil ochocientos tres por no tener la casa que se deseaba para lo dicho; y resolvió el cabildo que tenía noticias bastante fundadas de no dar la instrucción y lección correspondiente a los infantillos desde que sale del coro hasta las doce, como lo han practicado sus antecesores; y además sucede que encarga la lección que por si debe darles a otros, siendo muchas veces esta de las doce en adelante, hora intempestiva para el bien de los chicos, y de sus padres; por todo lo cual el cabildo suspende dicha gracia hasta que él cumpla mayor en la enseñanza y cuidado de estos; y al mismo tiempo da comisión al señor Deán y al infrascrito racional para que le hagan aquellas prevenciones que les parezca oportunas à fin de que mejore la instrucción y educación de los Infantillos.

-37-

1805, octubre 7. Xàtiva

En un altresí el capítol acorda concedir-li 30 lliures a Josep Morata per al lloguer d'una casa advertint-lo que ha de treballar els villancets de Nadal tots els anys.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 86, s.f.

Otrosí: Se reprodujo la solicitud del maestro de Capilla de las treinta libras anuales (...) y se acordó concederle dichas treinta libras empezando las medias anualidades desde San Juan de este año en que tiene esta casa que habita más decente y más capaz, y se dio comisión al señor Cabellos para que le haga las prevenciones convenientes a lo que debe practicar dicho maestro de Capilla; y que debe trabajar los villancicos de Navidad todos los años, dándole para ello presencia desde el día de San Andrés, o algunos días menos si le parece al dicho comisionado, pero no faltando al cumplimiento de su obligación en este tiempo.

-38-

1806, març 1. Xàtiva

Memorial dels oficis i músics a l'arquebisbe sol·licitant solaços i resolució del capítol eclesiàstic sobre la qüestió que plantegen.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 86, s.f.

Muy ilustrísimo señor,

Don Bernardo Roca, Don Luis Montagut, ambos Sochantres, Don Francisco Pastor y Don Francisco Briz los dos domeros. Don Vicente Juan y Don Juan Peralta Evangelistero y Epistolero, Don Josef Alberola antes subsacrista, y ahora segundo organista, Don Antonio Gil, Don Josef Pastor y Don Josef Perales, los tres ayudantes de oficios, Don Josef Cameno, ayudante de Evangelistero, Don Josef Morata maestro de Capilla y Don Tomás Ciurana primer organista, todos presbíteros residentes de esta Insigne Iglesia Colegial, en nombre suyo y en el de sus sucesores en dichos empleos u oficios, con la mayor atención exponente a vuestra señoría que siendo bien notorio el trabajo continuo que tienen todo el año en la misma iglesia sin arbitrio para poder lucrar cosa alguna sin la precisa residencia; han pensado acudir al excelentísimo. señor Arzobispo pidiéndole se digne dirigir a su santidad las preces que pondrán en sus manos en solicitud del breve de solaz que desean conseguir por tiempo de dos mees en cada año con cuya gracia esperan los exponentes tener algún alivio y continuar después con más fervor las cargas de sus oficios.

A los suplicantes así por obligación como por gratitud al Ilustre cabildo les ha parecido el no dar paso alguno en este asunto sin ponerlo antes en su noticia esperando de su bondad que llevara a bien el que soliciten dicho breve de solaz con la limitación de solo poder gozar de esta gracia la cuarta parte del número de dichas trece plazas que son ahora y también las que el Ilustre Cabildo gustase aumentar en adelante para el mayor servicio de esta propia Iglesia. Y todo à disposición del Ilustre Cabildo, en esta atención.

A vuestra señoría muy ilustre rendidamente suplican se digne dar su permiso a fin de poner en ejecución los deseos de los que exponen. Nueva gracia del Ilustre cabildo a que estarán siempre muy reconocidos San Felipe y febrero a 22 de 1806.

Otrosí: al memorial de los músicos presentado en el cabildo anterior sobre pretensión de solaces; se acordó entonces que se concedía la licencia y anuencia que solicitaban con las siguientes modificaciones. 1ª Que pidan solaces solo para la cuarta parte de los trece que en el día son o los que fueren en lo sucesivo, pero con dependencia total del cabildo. 2ª [ídem nota al marge] y últimamente adjunte para su resguardo el memorial original con lo decretado al margen en estos acuerdos capitulares; y a los interesados les libre el racional una certificación que incluya lo acordado para que puedan llevar adelante su pretensión, haciendo uso de ella donde les convenga.

-39-

1809, desembre 21. Xàtiva

Acord capitular en què es determina pagar les distribucions setmanals, salaris i gratificacions per meitat atés l'estat de les rendes de l'església.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 87, s.f.

Otrosí: habiendo expuesto el señor síndico la falta de dinero para satisfacer a la residencia las distribuciones semanales, los salarios, y gratificaciones, teniendo el cabildo en consideración la necesidad, y trabajo de los beneficiados que sirven empleos, acordó que por ahora se les satisfaga la mitad del salario del año, y que estando en menor estado las cobranzas, se les dé la otra mitad, y las gratificaciones a los que las disfruten por determinaciones capitulares anteriores.

-40-

1810, abril 3. Xàtiva

Resolució del capítol per a determinar el tipus de soterrar que han de tenir les dignitats, canonges, oficis i neneficiats d'una banda, i els altres sirvents de l'església i els ministres d'una altra.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 87, s.f.

Otrosí: habiéndose advertido que algunos residentes descuidan de asistir a los entierros que se hacen a los dependientes de la Iglesia sin estipendio; y observándose así mismo que había alguna dificultad de parte del vicario cuando no sea beneficiado, ha creído el cabildo que se pueden atajar estos inconvenientes con mayor utilidad de las almas de los difuntos. Por tanto ha resuelto que solo se haga entierro general de hermandad a los señores dignidades, canónigos, oficios y beneficiados que tengan punto de residencia; y que a los demás dependientes se les costee el entierro cuatreno: Con un diario de misas del fondo de Salavert, debiendo gozar de esta gracia, los oficios que residen y no están ordenados in sacris, el pertiguero, sacristanes, infantillos, manchador y perrero; y los ministriles con tal que asistan gratis à la función de San Pedro y entierros de los señores canónigos, y beneficiados. Por los dos escribanos síndicos se celebrará asimismo un diario del mismo fondo.

-41-

1814, octubre 7. Xàtiva

El capítol dóna compte d'una carta del mestre de capella Josep Morata disculpant-se i posant-se al servei de l'església.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 87, s.f.

Otrosí: el infrascrito racional dio cuenta de otra carta que el maestro de Capilla don Josef Morata ha escrito al Cabildo, en la cual da satisfacción a los señores capitulares, y a cada uno en particular, por si en el tiempo de su residencia en esta Iglesia, hubiese causado al cabildo algún disgusto, sin voluntad propia en ello; manifestando al mismo tiempo su gratitud por los favores que en todos tiempos ha debido a la bondad del Cabildo. Se acordó que por el canónigo racional se le diga lo complacido que queda el cabildo por este acto de religiosidad.

[S'annexa a l'acta]

Muy ilustres señores: muy señores míos y de mi mayor estimación: Teniendo yo bien presentes los particulares favores que he merecido al Ilustre Cabildo no solo cuando me honró con la plaza de maestro de capilla de esta Iglesia sino de otros que en tan largo tiempo ha debido a su bondad; acordándome por otra parte de que por la viveza de mi genio he podido causar algún disgusto e incomodidad a sus individuos aunque siempre sin intención de agravio, me ha parecido muy de mi obligación manifestar a vuestras señorías lo sensible que me es, y espero de su carácter bondadoso que lo disimularan todo para tranquilidad mía y sosiego de mi interior.

Con este motivo me ofrezco nuevamente a la disposición de vuestras señorías para cuanto sea de su agrado, y Nuestro Señor que sus vidas guarde. San Felipe y octubre 3 de 1814. Muy ilustrísimos señores. Beso las manos de vuestras señorías su más agradecido capellán. Josef Morata

-42-

1814, desembre 16. Xàtiva

Josep Morata informa al capítol de Xàtiva que ha estat agraciat amb una plaça de mestre de capella a Múrcia i posa la seua a disposició del capítol.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 87, s.f.

Se leyó un memorial de don Josef Morata, maestro de Capilla, que fue de esta Iglesia, por el que da parte como el ilustrísimo Cabildo de Murcia le había agraciado con la plaza de maestro de Capilla de aquella santa Iglesia, y el cabildo acordó se le conteste como es de costumbre, resultando vacante el magisterio de esta Iglesia.

[s'annexa a l'acta]

Ilustrísimo señor. Después de dar a vuestra señoría las más merecidas gracias por los singulares favores que le he merecido, pongo a su disposición la plaza de maestro de Capilla con que el Cabildo de esta Santa Iglesia se ha servido agraciarme.

Aunque mi ánimo fue pasar a esa, la precisión de componer los villancicos, me impiden pasar a esa como lo deseaba, en que tendrá la bondad de disimularme por la imposibilidad que se presenta. Murcia, diciembre 13 de 1814. Dios guarde a vuestra señoría muchos años. Josef Morata

[S'annexa també a l'acta]

Carta de Josep Morata al racional del capítol informant-lo que hi ha un mestre de capella a Múrcia que podria ser bò per a cobrir la plaça de Xàtiva.

Murcia, 13 de diciembre 1814

Mi Señor Don Fernando [Fernando Muñoz Callejo, racional] Muy señor mío, con motivo de saber del maestro de Alicante, mi discípulo, no hará pretensión a ese magisterio de Capilla. Se encuentra en esta un maestro de Capilla catalán. Y siempre que gusten los señores pasará a esa Iglesia para que le examinen, (pues yo creo es bueno) y en el día poco se encontrara. Espero la contestación para manifestarla al dicho maestro de capilla. Hoy escribo al Ilustre Cabildo.

-43-

1817, febrer 11. Xàtiva

Juan Cuevas sol·licita la plaça de mestre de capella i pregunta si tenia la renta de 436 lliures dins, a més de la renta de la ciutat.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 87, s.f.

Y agraciado dejaba los 600 pesos que tenía en Valencia enviando para prueba una obra compuesta, cuya carta le escribió a don Gerónimo Oliver, y que esperaba contestación para resolver. Se acordó se esperase la contestación del maestro Morata, con su renuncia, y se contestaría a esta. Sin embargo de tener aviso del referido Morata de estar poseyendo la plaza de Maestro de Capilla de Segorbe con certificación del señor vicario general de haber tomado la colocación en aquella.

-44-

1817, maig 5. Xàtiva

Es resol concedir-li a Josep Alberola, mestre de capella interí, sis dies per a la composició de dos salms per a les vespres del Cor de Jesús.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 88, s.f.

Otrosí, en vista de la pretensión de mosén Josef Alberola, maestro de capilla interino, en la que deseaba se le concediesen doce días de solaces para componer dos salmos en música de las vísperas del Corazón de Jesús, se acordó se le diesen seis, y si insistiese en los doce, que no los compusiera y que se cantasen con órgano.

-45-

1817, setembre 9. Xàtiva

Es declara vacant la plaça de mestre de capella per trasllat de Josep Morata a Múrcia i es desestima procedir a la seua cobertura pels procediments a l'antiga per ser gravosos per a l'església.

AHCX. *Determinacions capitulars*, sig. Llib. 88, s.f.

Se trató de la carta del señor doctoral, su fecha 5 del actual, en la que incluía la declaración del señor provisor, dando por vacante la plaza del maestro de la capilla de música por traslación de Don Josef Morata al magisterio de Segorbe, y al

parecer del referido doctoral en cuanto al modo de expedir los edictos, y se acordó en un todo su modo de pensar en atención a los agobios actuales en que se ve la iglesia, por las excesivas contribuciones que cargan sobre ella, y las costosas que son las oposiciones siguiendo el modo antiguo en que se hacían, y que se expidan con fecha de mañana diez.

-46-

1817, desembre 18. Xàtiva

Es reben tres memorials de tres pretensors a la plaça de mestre de capella i es decideix ajornar la provisió fins gener pròxim.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 88, s.f.

Otrosí, habiéndose leído tres memoriales en los que pretendían la plaza de maestro de capilla de música, se acordó que se tomase tiempo hasta el día 9 del próximo enero para informarse privadamente cada uno, en cuyo día que se votará su provisión respecto a tener el cabildo acordado se provea sin oposición, previos los informes privados de la idoneidad y conducta de los pretendientes.

-47-

1818, gener 9. Xàtiva

Es procedeix a votar els pretenents a la plaça de mestre de capella i ix electe Juan Cuevas per sis vots.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 88, s.f.

Habiéndose manifestado el objeto de este cabildo por esquila ante diem como se acostumbra, todos reunidos, se pasó a votar, según lo acordado el 18 del pasado la plaza de maestro de capilla de música, al modo que se acostumbra en prebendas en esta iglesia. Se dieron a cada uno de los señores tres cédulas con los nombres de los pretendientes que eran Don Juan Cuevas, racionero y maestro de capilla de la catedral de Tortosa; Don José Alberola, segundo organista de esta iglesia y maestro interino de capilla; y Don Gabriel Almiñana, organista de la Colegiata de Lorca. Y levantándose por su turno de antigüedad, dejaron caer en el copón destinado para este efecto, cada uno la cédula que juzgó según su dictamen debía, y luego que concluyeron, el señor secretario, acompañado del más antiguo de los señores, a vista de todos, vació las cédulas del copón, abriéndolas una por una, y se vio que de los pretendientes ya insinuados, habían resultado seis a favor de Cuevas, dos a favor de Alberola y otros dos a favor de Almiñana, cuyo total de cédulas eran diez, aunque sólo había nueve señores presentes, respecto a que el

señor sacrista envió su voto por esquila, que se leyó a presencia de todos a favor del señor Muñoz, por lo que quedó elegido Don Juan Cuevas por pluralidad de votos, maestro de capilla de esta iglesia, y se otorgó desde luego la escritura acostumbrada de presentación de dicha plaza de maestro de capilla, con todos los mismos gajes, emolumentos y gratificaciones que su antecesor, y se publicó dicha escritura por el Doctor. Miguel Martí, y uso de hábitos corales.

-48-

1818, gener 10. Xàtiva

Josep Alberola, mestre interí, entrega les claus de l'armari i calaixos de la paperera i es desentén de l'ensenyament dels escolans. El capítol encomana a Tomás Ciurana l'educació dels escolans i a Josep Cameno la direcció de la capella.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 88, s.f.

Se hizo presente que Don Josef Alberola, maestro de Capilla interino, había entregado las llaves al señor secretario capitular de los cajones y armario en donde están los papeles de música, diciendo al mismo tiempo al mencionado secretario que diese disposición sobre la enseñanza de los infantillos pues él, ya no quería saber nada de esto, y se acordó que Don Tomás Ciurana, primer organista, se encargase del cuidado de los niños, Y Don Josef Cameno de las llaves de los papeles de música, y de llevar el compás hasta que venga el maestro nombrado en el día de ayer nueve del corriente, y sin más se disolvió el cabildo que certificamos y firmamos.

-49-

1818, febrer 3. Xàtiva

Es presenta el nou mestre de capella Juan Cuevas i pren possessió de la plaça.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 88, s.f.

Se presentó Don Juan Cuevas, presbítero racionero y maestro de capilla de la Santa iglesia de Tortosa, a quien se le había nombrado para la plaza de maestro de capilla de esta iglesia, según acuerdo capitular del día 9 del próximo pasado enero, y se le otorgó la correspondiente escritura, admitiéndole a todos los percances, general y votivo, y demás, como sus antecesores, con la misma gracia de hábitos corales, y sin otra cosa se resolvió este acuerdo.

-50-

1818, juny 1. Xàtiva

S'admet a Josep Cameno en la capella de música sense tots els vots per a tocar el contrabaix.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 88, s.f.

Otrosí, se leyó un memorial de Josef Cameno, admitido a la capilla de música con falta de dos votos, y debiéndolos tener todos, según el capítulo 22 de las constituciones de capilla autorizadas por el Cabildo, pedía la dispensa de dicho capítulo, y se le concedió sin ejemplar en atención a no haber ninguno que tocase el contrabajo en la absoluta imposibilidad de mosén Pla.

-51-

1818, octubre 17. Xàtiva

Juan Cuevas, mestre de capella, demana 100 lliures més de salari que el seu antecessor.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 88, s.f.

Y propuso el señor Oliver que el maestro de capilla Don Juan Cuevas le había dicho aseguraba su residencia en esta ciudad, siempre si el Cabildo tenía la bondad de aumentarle hasta cien libras sobre las treinta que se consignaron a su antecesor y disfruta con las 50 libras de la dotación de la plaza, y se acordó que sobre este aumento se hablaría en otro cabildo, y sin otra cosa se concluyó este acuerdo que certificamos y firmamos.

-52-

1819, gener 19. Xàtiva

Els ministrers sol·liciten al capítol eclesiàstic l'hàbit del soterrar compromentent-se en el seu nom i dels seus successors a tocar gratuïtament en diferents funcions.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 88, s.f.

Otrosí, los ministriles de la Ciudad presentaron memorial pidiendo se les socorriese con hábito en los entierros que les paga la iglesia, según acuerdo de 3 de abril de 1810, y se acordó se uniese dicho memorial a este acuerdo, y con tal que cumplan lo que ofrecen y sean asistentes a la iglesia en todos los actos de capilla se les abonen en lo sucesivo cinco libras para hábito de Salavert.

[Memorial annex]

Bernardo y Pascual Ribera, hermanos ministriles de la ilustre ciudad y músicos de la capilla de esta iglesia a vuestra señoría muy ilustrísima exponen: que en lugar del entierro generalete que se acostumbraba hacer a los de sus destinos, tuvo a bien vuestra señoría mandar se les pagase el entierro cuatreno y un diario de misas, mucho más provechoso para sus almas que lo primero en lo que están muy contentos los que exponen, pero como muchas veces sucede fallecer alguno sin dejar para el coste de un hábito, se ven en el mayor conflicto y, convencidos que vuestra señoría muy ilustrísima se hará cargo de los servicios que hacen y continuaran sin interrupción asistiendo gratis a la función de San Pedro, entierro de señores canónigos y beneficiados, misas de octava del Corpus y demás de costumbre a que se obligan de nuevo en su nombre y de los tres sus sucesores. Por tanto, vuestra señoría muy ilustrísima rendidamente suplican se sirva acordar se les asistan también con habito en sus entierros, como lo esperan de la justificación piedad de vuestra señoría muy ilustrísima. San Felipe y enero 8 de 1819.

-53-

1820, gener 8. Xàtiva

Es debat sobre l'aprofitament de l'estudi i treball de l'acòlit Gramache.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 88, s.f.

Otrosí, habiéndose hablado sobre el proceder del acólito Gramache, se acordó que el señor secretario capitular tomase los informes del maestro de capilla y de mosén José Alberola, y según ellos, lo manifestase en otro cabildo, pues éste no quiere contribuir a su perdición en caso de que no aproveche, a causa de que la iglesia permite a los acólitos tres años para concluir su carrera, ya sea de órgano o de algún instrumento de capilla, y siendo sujetos desaplicados, no puede permitir logren este bien de la iglesia en perjuicio de otros quizá más útiles.

En un altresí es tracta sobre l'ensenyament dels escolans per a que siguen homes de bona conducta i vertaders cristians.

Otrosí, sobre la enseñanza de los infantillos y cuidado que debe tener el maestro, se acordó que se le manifestase a mosén Francisco Llagària procurase mandarles confesar y comulgar los domingos de Minerva para que, haciéndose desde pequeños a las obras de los católicos, con el tiempo sean hombres de buena conducta y verdaderos cristianos que es lo principal que se propone el Cabildo en proporcionarles maestro.

-54-

1820, desembre 11. Xàtiva

El capítol determina que no s'imprimisquen els villancets i el mestre compose els responsoris amb música vocal i instrumental.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 88, s.f.

Otrosí, dijo igualmente el mismo secretario que Don Juan Cuevas, maestro de música de esta colegial, le había entregado unos villancicos manuscritos para las fiestas de Navidad según estilo, a fin de que el Cabildo costeara el gasto de la impresión como es de costumbre para ponerlos en música y éste, atendida la escasez de numerario y la decadencia de las rentas, decretó que no se impriman por esta vez a costa del Cabildo, y que en su lugar, para llenar el vacío de aquellos, componga el maestro responsorios con música vocal e instrumental conforme corresponde al mayor decoro, respeto y circunspección del templo.

-55-

1823, maig 21. Xàtiva

El capítol determina que el mestre de capella compose tots els anys un salm de vespres o una missa a veus per no tenir que compondre els villancets de Nadal havent-se substituït pels responsoris que tots els anys són els mateixos.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 88, s.f.

Asímismo, se acordó que el maestro de capilla componga todos los años un salmo de vísperas o una misa a voces solas, haciendo saber al secretario capitular la composición antes de cantarse para conocimiento del Cabildo, en razón de que teniendo obligación de componer los villancicos de la noche de Navidad por edictos, y habiéndose sustituido en su lugar los responsorios que siempre son los mismos, se haga el servicio de la iglesia de este otro modo.

-56-

1823, desembre 22. Xàtiva

El capítol determina no incloure els sotscabíscol Montagut en la llista de desertors i adeptes al govern constitucional per haver gaudit de solaços.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 88, s.f.

El señor capitular Don Francisco Tentori manifestó que a la marcha del ejército llamado Constitucional, se había notado la ausencia de Don Luís Montagut, sochantre de esta iglesia, y no obstante que había regresado unos veinte días después, lo hacía presente para evitar la responsabilidad del Cabildo, y habida una larga conferencia, y que el dicho Montagut al tiempo de ausentarse pidió licencia al presidente del coro y secretario capitular para pasar a visitar a sus padres a la villa de Albaida disfrutando solaces, y que por dicha ausencia no había sufrido ningún embargo de bienes, resolvieron unánimemente que no debía ser comprendido en la referida nota en que convino el mismo señor Don Francisco Tentori, y sin más se concluyó este cabildo que certificamos y firmamos.

-57-

1824, febrer 6. Xàtiva

Memorial de Josep Hernández acomiadant-se de l'església per anar-se'n a tocar l'orgue a l'Olleria.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 88, s.f.

(...) y dos memoriales de los cuales el primero era de José Hernández, tercer sacristán, despidiéndose de la iglesia por marcharse a la villa de Ollería a regir el órgano, y enterado el Cabildo de su contenido, y la falta que hacía el tercer sacristán, acordó que los dos de capilla supliesen su falta interinamente hasta que se eligiese sujeto, previo los informes de los que pretendiesen.

S'acorda concedir-li certificació a Gabriel Almiñana d'haver servit en l'església.

Otrosí, se leyó el otro memorial de Gabriel Almiñana en que pedía una certificación de los años que había servido en esta iglesia los destinos de infantil, acólito y sacristán, su buen porte y adelanto, y aprovechamiento en su carrera de música, y se acordó como lo pide de la que constase y fuese de dar.

-58-

1824, novembre 29. Xàtiva

Juan Cuevas demana permís per anar a l'oposició de mestre de capella de Toledo.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, s.f.

Otrosí, se leyó un memorial de Don Juan Cuevas, maestro de capilla, en que pedía permiso al Cabildo para pasar a Toledo a la oposición de maestro de capilla, como también una certificación de haber cumplido en esta iglesia con su destino, y se

acordó que por el infrascrito secretario capitular le diese, y que tenía el permiso del Cabildo.

-59-

1825, agost 27. Xàtiva

Juan Cuevas informa el capítol que ha estat agraciat amb la plaça de mestre de capella de Toledo.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, s.f.

Otrosí, se leyó un memorial de Don Juan Cuevas, maestro de capilla, en que da parte al Cabildo haber sido agraciado en la plaza de maestro de capilla de la iglesia primada de Toledo.

-60-

1825, setembre 10. Xàtiva

El mestre Juan Cuevas i l'acòlit Mariano Reig s'acomiaten de l'església.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, s.f.

Se leyeron los memoriales de Juan Cuevas en que se despide para pasar a la primada iglesia de Toledo a tomar posesión de la plaza de maestro de capilla y ración en que le había agraciado el Cabildo, y otro de Mariano Reig, acólito, despidiéndose de esta iglesia a causa de que con la anuencia de sus padres, acompaña a dicho Juan Cuevas, su maestro, a Toledo, con el fin de seguir recibiendo sus lecciones para adelantarse en la carrera de la composición, y enterado el Cabildo da las gracias por lo bien que han servido ambos a la iglesia.

Es nomena regent de la capella al prevere Josep cameno i l'ensenyament dels escolans se li encomana al seu nebot Josep cameno.

Otrosí, resultando vacante la plaza de maestro de capilla, fue nombrado para su regencia e interino mosén José Cameno, con el salario correspondiente y caso de servir poco tiempo, una gratificación de 10 o 12 pesos, y a su sobrino Josef Cameno se le encarga la enseñanza de los infantillos, y la administración de las porciones de infantes al Doctor. Miguel Martí.

-61-

1825, novembre 21. Xàtiva

El capítol atorga l'interinatge de la mestria de capella a Josep Alberola.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, s.f.

Se leyó un memorial de mosén Josef Alberola en que suplica que el Cabildo le agraciase con la plaza de maestro de capilla, que debe resultar vacante luego tome posesión Don Juan Cuevas de la de Toledo, y en consideración a que aún no ha remitido este testimonio de posesión y renuncia, acordaron se le diese a mosén Josef Alberola interinamente la dicha plaza de maestro de capilla que solicita, y que se le atenderá en la propiedad luego resulte legalmente la vacante, y sin otra cosa se concluyó este cabildo.

-62-

1826, gener 7. Xàtiva

Es llegeix la carta de renúncia a la plaça de mestre de capella de Juan Cuevas i es nomena a Josep Alberola mestre de capella en propietat.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, s.f.

Se leyó una carta de Don Juan Cuevas en que escribe al señor Samper con fecha 29 diciembre del pasado año, desde la ciudad de Toledo, que en el día 23 del mismo había tomado posesión de su prebenda de maestro de capilla de aquella primada iglesia, y que remitiría renuncia de la que aquí obtenía en aquellos términos que fuesen de gusto y satisfacción de este Cabildo, lo que oído por todos los señores, después de encargar al señor Samper le contestase dándole la enhorabuena y diciéndole que remita dicha renuncia por medio de papel firmado por si unánimemente acordaron agraciarse a mosén Josef Alberola, segundo organista de esta iglesia colegial con la plaza de maestro de capilla de la misma, vacante por ascenso del referido Don Juan Cuevas a la primada de Toledo, dispensando para el efecto las oposiciones por haberlas hecho otra vez, y constar al Cabildo de su mérito, y también porque ya en otras ocasiones ha agraciado el Cabildo a otros con la misma plaza sin mediar oposición, y por lo mismo en virtud de este acuerdo capitular dicen que le agracian con la referida plaza de maestro de capilla, vacante en esta iglesia por ascenso de Don Juan Cuevas a la de la primada de Toledo, y que se pase certificación de este nombramiento al ilustre ayuntamiento y oficio a la capilla de música para su inteligencia y efectos convenientes.

-63-

1826, febrer 9. Xàtiva

El capítol rep una nova carta de Juan Cuevas renunciant a la plaça de mestre de capella.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, s.f.

Se leyó una carta de Don Juan Cuevas, maestro de capilla de la primada de Toledo, fecha 15 de enero del corriente año 1826, en que ofrece al Cabildo su nuevo destino o prebenda, y juzgando el Cabildo que esta carta basta para acreditar la renuncia, acordaron se le conteste dándole las gracias por los ofrecimientos correspondientes, insinuándole no ser necesario que envíe otro documento para acreditar la vacante en esta iglesia de la plaza de maestro de capilla que obtenía, y que esta carta se una a este cuaderno de actas capitulares.

-64-

1827, agost 29. Xàtiva

Es concedeix llicència a Josep Alberola per a passar a Alcoi com a examinador en les oposicions a la plaça d'organista.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, s.f.

Últimamente se hizo presente cómo mosén Josef Alberola pedía licencia para pasar a Alcoy unos cuantos días a causa de haberle nombrado el clero de dicha villa examinador para la plaza de órgano que tenían que proveer, y se acordó se le concediese pues era un motivo justo.

-65-

1827, setembre 27. Xàtiva

Es concedeix llicència al mestre Josep Alberola per anar a Ontinyent com a examinador a les oposicions de mestre de capella.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, s.f.

Otrosí, se concedió licencia a mosén Josef Alberola, maestro de capilla, para pasar a Onteniente cuando tuviese aviso unos cuantos días hasta cumplir con su encargo de examinador en las oposiciones que en dicha villa debían hacerse a la maestría de capilla.

-66-

1828, febrer 5. Xàtiva

Advertències del capítol sobre el procedir de l'organista en els responsoris i sobre la discreció dels músics en el cor.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, s.f.

Se propuso que en los maitines solemnes el organista se alargue un poco más en los responsorios, a fin de que los puedan rezar en el coro con la pausa debida.

Que se les reconvenga a los músicos del facistol sobre el mucho hablar en el coro, advirtiéndoles que no solamente no debían hablar, sino que deben procurar no hablen los acólitos e infantillos.

-67-

1828, febrer 21. Xàtiva

Es denega la sol·licitud que fa Josep Alberola de solaços per a compondre el miserere fins assabentar-se si procedeix o no.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, s.f.

Se hizo presente que el maestro de capilla pedía veinte días de solaces para componer el Miserere, y se acordó que se suspenda esta concesión hasta indagar si hay facultad en el cabildo para ello.

-68-

1829, juny 5. Xàtiva

S'informa que ha faltat mossén Tomás Ciurana, primer organista de l'església.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, f. 18

Se hizo presente que en la noche anterior a las nueve y media había fallecido mosén Tomás Ciurana, presbítero organista de esta iglesia, y se determinó que a la tarde después de completas, se vaya por el cadáver y se cante el placebo y nocturno, y a las seis y media sea el entierro, y mañana antes de prima se cantará misa de die obitu, y sin más se concluyó el cabildo.

-69-

1829, juny 15. Xàtiva

Que es busquen els papers per a fixar els edictes i proveir les places de primer i segon organista.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, f. 19

Otrosí, se acordó se busquen los papeles y documentos necesarios en el archivo para fijar los edictos para la provisión de organista y también para la de subsacrista o segundo organista.

-70-

1829, juny 24. Xàtiva

Que els arquers revisen l'últim expedient de provisió de la plaça de primer organista i es posen edictes.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, f. 19v

Se dio comisión a los señores arqueros para que vean el último expediente que reformó cuando se dio la plaza de primer organista, y con acuerdo a dicho expediente se pongan edictos para la primera plaza de organista.

-71-

1829, juliol 7. Xàtiva

Que es publiquen els edictes per a cobrir la plaça de primer organista amb termini 30 dies.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, ff. 19v i 20

Se trató de publicar los edictos para la plaza de organista y se acordó que desde mañana se publiquen con término de treinta días y se remitiesen a todas las iglesias que se ha acostumbrado otras veces.

-72-

1829, agost 12. Xàtiva

Es fixa la data d'inici de les oposicions a la plaça de primer organista i es nomenen jutges i examinadors.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, f. 21

Otrosí, se determinó que el martes 18 se principiassen los actos a las oposiciones de primer organista, y nombraron por jueces presidentes en dichas oposiciones a los señores Deán y secretario capitular, y por examinadores y censores a Don Josef Alberola, Don Gabriel Almiñana y el padre fray Francisco Prefaci.

-73-

1829, agost 25. Xàtiva

El capítol acorda que Ramón Torres concloga l'oposició, que es paguen els gastos que ha ocasionat el procediment i es reprenga l'actitud de l'examinador Josep Alberola.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, f. 21v

(...) y el infrascrito secretario hizo presente que había regresado Don Ramón Torres, otro de los opositores a la plaza de organista, que si se le admitía a concluir los actos de la oposición que le restaban, y el Cabildo acordó que sí, y que esta tarde misma fuese examinado.

Otrosí, se hizo presente sobre los gastos de las oposiciones de primer organista y se deliberó se diesen ocho pesos a cada uno de los examinadores y lo mismo a la capilla de música, sacándose de la administración de Salabert.

Otrosí, el señor deán dio cuenta de que estando presidente de las actuales oposiciones a organista, el maestro de capilla se había excedido en el hablar, el Cabildo acordó que el señor Deán, en compañía del racional capitular y dos señores canónigos, manifestase al dicho maestro lo mal que había hecho en no haberse contenido en público y aún mismo tiempo que obrase según las facultades que el mismo cabildo le había delegado (...)

-74-

1829, agost 27. Xàtiva

El capítol llegeix les censures emeses pels examinadors i nomena Joaquin Aparicio per a la plaça de primer organista de la Col·legial per unanimitat de vots.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, f. 22

Se dio principio leyendo las censuras de mosén Josef Alberola, maestro de capilla de esta Colegial, de mosén Gabriel Almiñana, organista de la Colegial de Lorca y el padre fray Francisco Prefaci, religioso trinitario, y en vista de ellas, el Cabildo aprobó la oposición de los dos opositores a la plaza de primer organista, que lo eran mosén Joaquin Aparicio, presbítero, y mosén Francisco Torres, diacono. En seguida, habiendo hechos presentes tres de los señores que el día siguiente les era imposible el asistir, y no habiendo en la ciudad otros señores que los que asistieron, convino el Cabildo que se procediese a la votada, lo que se verificó y quedó elegido por unanimidad de votos para la mencionada plaza de primer organista de esta Colegial mosén Joaquin Aparicio, presbítero. Al mismo tiempo

el Cabildo dio facultad a los señores empleados para que, en nombre del cabildo, otorguen la correspondiente escritura de presentación al nuevamente agraciado, y que se pase oficio a la ciudad participándole este nombramiento.

-75-

1832, novembre 3. Xàtiva

S'acorda que canten els acòlits en el cor.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, f. 34v

Asimismo, se determinó que se informe al señor racional por qué no cantan los acólitos en el coro, porque siendo músicos siempre cantaran más afinados que los demás residentes, y además que con el ejercicio sacaran voz.

-76-

1832, novembre 4. Xàtiva

El racional del capítol informa que Josep Perales, sotscabíscol segon, ha faltat.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, f. 35

El señor Muñoz, racional interino, hizo presente que mosén José perales, capíscol segundo de esta iglesia, había fallecido a las doce y media, que el médico le había dicho debía enterrarse mañana entre nueve y diez porque estaba expuesto a corrupción (...) en atención a la suma pobreza en que ha fallecido, que se le hagan los funerales y demás gastos de entierro, teniendo presente que le falta cobrar las prorratas de apuntador de coro, y solaces, y tercia de sochantre.

-77-

1833, maig 11. Xàtiva

El racional del capítol informa que sols s'ha presentat un opositor a la plaça de sotscabíscol i que cal fixar la data d'inici de les proves i nomenar jutges i examinadors.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, f. 44v

Otrosí, hizo presente el señor racional finalizase en el día doce de los corrientes el término fijado en los edictos para las oposiciones a la plaza de sochantre, y que sólo había firmado un opositor, que debía señalarse el día para las dichas, censores que presenciasen el acto, y examinadores; y quedaron nombrados los señores Chantre y racional como censores, y el maestro de capilla y Montagut

examinadores, quedando a voluntad de los censores el señalar día y hora, practicando cuanto se acostumbra en tales actos.

-78-

1833, maig 22. Xàtiva

El capítol aprova les censures dels examinadors i determina que l'opositor servisca la plaça de manera interina.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, f. 45v

Se dio cuenta de quedar ya verificadas las oposiciones a la segunda plaza de sochantre, y se leyó la censura de los examinadores, cuya quedó aprobada, y se resolvió se proceda desde luego a hacer la propuesta a su majestad, y al mismo tiempo, se le escriba al opositor venga desde luego a desempeñar y servir dicha plaza interinamente, dándole por salario de mensa común 6 reales de vellón diarios y lo votivo, hasta que se ordene de sacerdote.

-79-

1833, juliol 1. Xàtiva

Cayetano Quilez pretén la plaça de segon organista.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, f. 47v

Otrosí, se leyó un memorial de Cayetano Quiles pretendiendo la plaza de segundo organista de que enterado el Cabildo, acordó que en el día, en atención al estado de decadencia en que se encuentra la iglesia, se suspende dicha provisión, y que más adelante se le tendrá presente y se resolverá.

-80-

1833, agost 26. Xàtiva

Que se li done l'enhorabona a Mariano Reig per haver estat agraciat amb la mestria de capella de la Catedral de Màlaga.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, f. 50v

Otrosí, se le conteste a Don Mariano Reig, maestro de capilla de Málaga, dándole la enhorabuena.

-81-

1833, setembre 12. Xàtiva

El capítol acorda que Rosendo Alcayde prenga possessió de la plaça de sotscabíscol per haver presentat el títol de colació.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, f. 51v

El infrascrito racional hizo presente que Don Rosendo Alcayde había presentado el título de colación y mandato de posesión del señor provisor de la plaza de sochantre, cuyo documento visto y enterado el Cabildo, acordó se le de dicha posesión.

-82-

1833, octubre 21. Xàtiva

El capítol li atorga el magisteri d'ensenyar a llegir i escriure als escolans i trasters a Rosendo Alcayde.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, f. 54v

Se leyó un memorial de Don Rosendo Alcayde, segundo sochantre, pidiendo a este Cabildo le agracie con la magistratura de leer y escribir a los infantillos y trasteros, vacante por renuncia de Don Juan Llinares (...) este Cabildo acordó agraciarse con la dicha magistratura.

-83-

1834, març 15. Xàtiva

El capítol denega l'admissió de Josep Llinares en la plaça de salmista per la situació de les rendes de l'església.

AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89, f. 60

Se dio cuenta de un memorial de Josef Llinares, estudiante de canto llano y voz de bajo, solicitando del cabildo le agracie con una plaza de salmista en la que no tuvo a bien este cabildo agraciarse a causa de la decadencia de las rentas de esta iglesia y falta de arbitrios en la misma, por lo que se están debiendo a los residentes ocho semanas y un mes de misas.

-84-

1836, maig 4. Xàtiva

El capítol acorda nomenar acòlit l'escolà major Antonio Torres.

AHCX. *Esborranys d'acords capitulars*. Caixa 21

Otrosí, se leyeron varios memoriales pretendiendo el destino de acólito y el Cabildo acordó que lo fuese nombrado Antonio Torres, infantilillo mayor.

-85-

1836, octubre 14. Xàtiva

El racional llegeix un ofici de la Ciutat en què informa de la supressió de salaris de capella i festivitats sufragades per l'Ajuntament.

AHCX. *Esborranys d'acords capitulars*. Caixa 21

El referente racional leyó un oficio dirigido por el presidente del Ayuntamiento Constitucional con fecha del 6 de agosto último pero recibido con fecha 13 del corriente en el que hace presente que en lo sucesivo no pagará la Ciudad la Cuaresma ni más fiestas que las del Santísimo Corpus y Santos patronos San Feliu y Nuestra Señora de la Seo, como también se han suprimido las dotaciones del maestro de capilla, contralto, tenor y organista, y se acordó que se contestase quedaba enterado el Cabildo, que se hiciese saber al señor Deán para que, como cura párroco, disponga no falte la predicación en la Cuaresma y se avise a los músicos para las reclamaciones que tengan a bien entablar.

-86-

1836, desembre 20. Xàtiva

Ajust pressupostari del capítol en les porcions d'infants i aguinaldo als músics.

AHCX. *Esborranys d'acords capitulars*. Caixa 21

Se propuso también el que los infantiles desde el primero de enero así como recibían quatro porciones semanales reciban dos hasta mayo (...) se acordó también minorar el aguinaldo que se daba a los músicos en recompensa de su trabajo en los maitines y demás festividades de Pasqua, que lo eran 22 libras a las 18 libras, y que estas se sacasen de los sobrantes de la administración de infantiles.

-87-

1839, març 6. Xàtiva

El capítol acorda que Joaquin Gironés cobrisca la plaça d'acòlit que ostentava Lorenzo Cuquerella per haver caigut quinto.

AHCX. *Esborranys d'acords capitulars*. Caixa 21

Se leyó en primer lugar el memorial de Joaquin Gironés, primer infantilillo, pidiendo la plaza de acólito vacante por haberle caído la suerte de quinto al que la obtenía: Lorenzo Cuquerella, y se le concedió con la precisa obligación de cantar de tiple en la capilla, a disposición del maestro mientras la voz se lo permita. Se acordó igualmente que, hallándose vacantes las plazas de infantilillo, se avisara al maestro para que de los pretendientes que hubiese, hiciese las propuestas de los dos que mejores las pareciesen para la elección.

-88-

1839, desembre 4. Xàtiva

Que es canten responsoris ateses les curtes rendes de l'església.

AHCX. *Esborranys d'acords capitulars*. Caixa 21

Manifestó a continuación el infrascrito secretario que, habiéndose acordado el año próximo pasado se cantarían los responsorios al órgano en los maitines de las noches de Navidad, en razón de los cortos recursos.

-89-

1840, gener 7. Xàtiva

Que s'incloguen les distribucions als músics pel dia dels terratrèmols.

AHCX. *Esborranys d'acords capitulars*. Caixa 21

El secretario capitular hizo presente que en la semana que corresponde al día de terremotos, no se incluyó el tanto que correspondía por la música de la conventual de dicho día, determinado por palabrita que hubiese música en dicho día, y en su consecuencia se determinó se incluya su contingente en la semana que empieza hoy.

-90-

1840, juliol 1. Xàtiva

El capítol resol pagar la meitat del salari al mestre, organista i sotscabíscol per la situació econòmica penosa que travessa l'església.

AHCX. *Esborranyes d'acords capitulars*. Caixa 21

Se resolvió pagar los salarios, cógrua, pie de beneficio, o lo que sea, por mitad al maestro de capilla y organista pertenecientes al año del 39 al 40, que son 375 reales al maestro de capilla y 225 reales al organista. Igualmente se resolvió pagar al chantre Montagut los 354 reales que se asignaron en la reforma, pertenecientes al referido año del 39 al 40, cuyas cantidades percibirán anualmente hasta que el Cabildo resuelva otra cosa. También resolvió el cabildo se le pague al organista media onza, perteneciente al mismo año, como mitad del salario que tenía por afinar el órgano, siguiendo también pagándole la media onza en lo sucesivo hasta que el Cabildo resuelva cosa en contrario. Esta resolución recayó a consecuencia de haber manifestado el secretario del cabildo verbalmente que el maestro de capilla se quejaba y pregunta qué motivos habrá dado para no pagarle su pie de beneficio, o salario o cógrua. Después de la antecedente resolución se suscitaban varias dudas, y por ellas determinó el Cabildo que el secretario les hiciese saber a los tres individuos referidos dicha resolución, añadiendo que si no estaban satisfechos, dijeran al Cabildo lo que tuvieran por conveniente en memorial y no verbalmente, y estando conformes con lo resuelto, podían cobrar cuando les acomodase lo asignado o referido al dorso.

-91-

1841, maig 11. Xàtiva

Sol·licitud dels regidors de l'Ajuntament al capítol eclesiàstic per a cantar el *Te Deum* per la regència de la corona.

AHCX. *Esborranyes d'acords capitulars*. Caixa 21

Se presentaron regidores del Ayuntamiento convocando al Ilustre Cabildo para cantar un solemne Te Deum en acción de gracias al Todopoderoso por la elección de regente de la corona que el congreso racional de Corte había votado y recaído en la persona del excelentísimo señor conde de Luchana, duque de la Victoria y de Morella. El Cabildo quedó enterado y dispuso lo necesario para que se verificase con la mayor solemnidad, señalando la hora de las diez de la mañana del día siguiente doce del mismo.

-92-

1842, març 1. Xàtiva

Observació que fa el capítol de com han de cantar els maitines i altres càntics en Setmana Santa.

AHCX. *Esborranyes d'acords capitulars*. Caixa 21

Otrosí, que en la Semana Santa viniente se canten los Maitines como los años anteriores pero con música en los Lamentos, Misereres y demás.

9.2. Documents de l'Arxiu històric de la col·legiata de Xàtiva relacionats amb l'orgue i els organistes.

-1-

1800, febrer. Xàtiva

Escrit de l'organer Tomás Pavón en què explica al capítol de la Col·legiata la reforma que necessita l'orgue de l'església.

AHCX. *Fàbrica*. Caixa 152/2

Composición del órgano año 1800

Razón de la revisión hecha en el órgano de esta colegial de San Felipe.

Para que perfectamente se pueda subvenir a una singular animación y permanente afinación de las voces que contiene el órgano de que se trata, es de necesidad (según mi pericia) construir de nuevo los quatro fuelles mayores, con el aumento de media vara más a cada uno y embaldesar igualmente los dos más pequeños que es quedar con dicho método nuevos todos; de cuya operación executada con toda solidez, y darle otro juego a los tornos que los alza, quedará el expresado órgano aún cuando así se diga con más perfección que el día de su estreno. Pero si el ilustre cabildo no tuviese a bien el gasto que pueda existir esta precisa operación para que la mucha música que contiene llegue a la total animación y finura que pide este instrumento con todo, puede desmontarse reformando en lo posible los que existen y con el mayor esfuerzo proporcionarles alguna más abertura con cuyo hecho gozará diversa robustez su uso.

Todo lo cual expongo a vuestras señorías para que determinen lo que juzguen más oportuno, bajo la qualidad que de un modo u otro recaerá en mi cumplimiento hacer una gustosa afinación que inspeccionarán las personas más peritas que vuestras señorías tengan a bien.

-2-

1800, març-abril. Xàtiva

L'organer Tomás Pavón reclama al capítol eclesiàstic un contracte on s'especifiquen les condicions i els diners que li han de pagar per la reforma de l'orgue, i que quede per escrit abans de començar a treballar.

AHCX. *Fàbrica*. Caixa 152/2

Señores del ilustre cabildo de esta colegial de San Felipe.

Don Tomás Pavon, artífice de construir la máquina de órganos, expone a vuestras señorías que habiendo reconocido de su orden en tiempo pasado el que se halla colocado en esta colegial iglesia para que en consecuencia de dicho reconocimiento expusiese según su pericia los defectos que contenía, modo de reformarlos y líquido coste a que accederían su total; lo evacuó y expuso quanto havia advertido al señor don Lorenzo Cebrián, lo que quedó sin uso ni formal

documento por entonces, y habiendo escrito dicho señor al reverendo padre prior de San Agustín de Alcoy y a nombre del ilustre cabildo, fixando solo la atención en que hiciese alguna rebaja, precedieron barias especies de respuestas, y vistas en lo verbal con dicho señor canónigo de que resultó que por conclusión se dirigió carta oficio para que en la misma cantidad que se reguló al reconocimiento, procediera a la obra sin detención alguna. Y en esta atención, si la resolución concilla del ilustre cabildo me ha tratado hasta de presente con el honor que deja conocerse de no formalizar escrito ni papel de contrata de los particulares ante dichos que quedaron verbales así como la cantidad en que fue regulado como solo resulta de la expresada carta oficio para venir directamente a trabajar, parece esta bastante documento según el método observado hasta este día.

Pero, si porque los señores acordaron nombrar al señor canónigo Aliaga por presidente de la Junta o dirección, al señor mosén Tomás, organista, como inspeccionador de la obra en la parte que le compete, y al señor maestro de capilla como interventor o fiscal (según comprehendo) hubiese de alterar el ante dicho método, con razones de espera de dinero, fianza de la obra trabajada, o otra qualidad que no sea honoraria al carácter del artífice con que se trata, desde luego se separa la acción para que los señores la celebren del caballero maestro de capilla con el factor que guste entrar en tales tratos, que hasta de presente han sido reservados, bajo la inteligencia que mi venida será regular tener presente como consta de la carta llamatoria.

Y si el ánimo de dicho maestro de capilla o señores que componen la Junta fuese solo ratificar escrito lo que quedó verbal tratado, y sin el orden acostumbrado en toda obra de dar su parecer y tasación el factor que la reconoce, lo realizará el siguiente plan como sigue:

para subvenir a una perfecta animación y afinación las voces que contiene el expresado órgano es de necesidad formar los quatro fuelles de intermedio mayores con mayor proporción y cabida de aire que el que ocupan, deshaciendo así mismo los dos de los costados más pequeños para que embaldesados y contruidos también con otro método produzcan el corpulento aire que compete a su proporción, y así mismo formar de nuevo las seis piezas de recibo del aire, una correspondiente a cada uno cuyo distinto carácter es la permanencia de su contención por ser la parte por donde primero se disipan, y por lo respectivo a la lengüetería de fachada en el órgano principal y cadereta exterior poner a cada una la llave o sujeción de que carece cuyo motivo es suficiente de no guardar afinación por el impulso del aire que la mueve, y estar expuesta a que se venga al suelo de la iglesia.

Todo lo qual y desmontar toda la música para limpiarla y recorrerla, y bruñir flautado mayor de la fachada y trompetería con un pulimento no acostumbrado en los de este reino, quitándole el aparejo de pintura que tienen dada con el oro pimente que obscurece la flauta en su voz, y dándosela a todas las demás nueva y corpulenta como pronta y después la correspondiente afinación que en consecuencia debe recaer, haciendo la posible equidad por el estado en que se

hallan las iglesias y ser caudal de Dios el que se invierte en esta clase de trabajo, asciende a la líquida cantidad de quinientos pesos y es quanto puedo exponen en verdad. Tomás Pavon

Nota: la expuesta cantidad ha de ser entregada al artífice en los siguientes plazos, primero el día que empieza a trabajar, segundo al tiempo de sentarse los fuelles y empezar la afinación, y último el día de la entrega de la obra mereciendo la aprobación, con cuyo medio podrá acudir a los gastos que exige la expuesta operación.

-3-

1800, noviembre 13. Xàtiva

Tomás Pavón, organer, explica al capítol la reforma practicada a l'orgue.

AHCX. *Fàbrica*. Caixa 152/2

Señores del ilustre cabildo de esta iglesia colegial de San Felipe:

Don Tomás Pavon, artífice de construir órganos a quien vuestras señorías por su acuerdo de 8 de abril próximo pasado se sirvieron encargar la reforma y nueva construcción de fuelles del de esta dicha iglesia, hacer presente a vuestras señorías haverlo executado en las formas siguientes: aunque el primer proyecto para la animación total de las voces que tiene el expresado órgano fue construir de nuevo quatro fuelles mayores con solo lo más largo que permite el lugar donde están colocados, formando igualmente los armazones y costillar de los dos que había pequeños, por lo reducido del interior de la caja, y volver a sentar los seis contiguos como estaban, hecho cargo después de desarmado todo el espacio o lugar de que podía valerse para la mutación de dichos fuelles, y que así como se habían de forrar los dos pequeños fuesen de los que antes eran grandes, lo ha conseguido el que expone transformando todo el asiento de ellos, como el de sus ruedas, caños de viento y nuevo puente que ha sido forzoso aumentarles para la más cabida de aire que anima dicha máquina.

Asimismo formado de nuevo el cajón del teclado y cubierto de las arcas de viento para la mayor hermosura de la caja y desahogo de la persona que lo maneje traduciendo las 51 flautas del orlo que por su mala formación era inutilizado y colocando interiores los registros que estaban donde cantan, todo lo qual y poner de nuevo las seis cuerdas del uso de los fuelles por lo inutilizadas que estaban las antiguas lo que hace presente a vuestras señorías para que en su virtud se sirvan mandar reconocerlo y revisarlo todo por la persona o personas que hallen más convenientes a su satisfacción cuyo honor será del que suplica.

Asimismo para la conservación de la expresada alhaja es de necesidad cuidarla, usando de todos sus registros porque de lo contrario se entorpecen e inutilizan. Igualmente afinar y limpiar la lengüetería interior y exterior lo menos una vez cada mes como es costumbre en la catedral de Granada, Málaga, Córdoba y Sevilla, que dicha operación se hace cada sábado, y están dotados para ello los conservadores, con cuyo equitativo medio se logra fino el instrumento y no llega

a arruinarse para gastar después mayores cantidades. San Felipe y noviembre 13 de 1800. Tomás Pavón

-4-

1800, novembre 18. Xàtiva

Escrit de l'organista Tomás Ciurana al capítol de la inspecció feta a l'orgue després de la reforma de Tomás Pavón.

AHCX. *Fàbrica*. Caixa 152/2

Muy ilustre señor, habiéndonos vuestra señoría confiado el honor de inspeccionar el órgano en la precedente reforma, lo hemos hecho con la mayor atención, y juzgamos ha quedado no como prometió el artífice sino que aún se ha excedido haciendo más de lo que prometió en el plan que presentó a vuestra señoría. Así lo juzgamos según nuestra inteligencia y firmamos en San Felipe a 18 de noviembre de 1800. Tomás Ciurana, organista

-5-

1800, novembre 20. Xàtiva

Rebut que signa el factor Tomás Pavón per la reforma practicada a l'orgue de la Seu.

AHCX. *Fàbrica*. Caixa 152/2

He recibido del ilustre cabildo de la insigne iglesia colegial de esta ciudad y por manos de los señores canónigos don Francisco López y don Julián Cabellos la cantidad de quinientas libras, moneda corriente por la composición universal del órgano de esta misma iglesia colegial, según contrata que hice. También recibí de dichos señores y por orden de su cabildo treinta y ocho libras de dicha moneda, treinta por vía de gratificación y las ocho libras importe de las cuerdas del uso de los fuelles del expresado órgano. San Felipe, 20 de noviembre de 1800. Son 538 libras. Tomás Pavón, factor de órganos.

-6-

1829, agost 25. Xàtiva

Censura emesa pel mestre de capella Josep Alberola dels opositors a la plaça de primer organista de la Col·legiata de Xàtiva.

AHCX. Expediente concurso canongías. Caixa 26

Muy ilustre señor:

El abajo firmado maestro de capilla de esta iglesia colegial, y censor nombrado por vuestra señoría para en las oposiciones de plaza de primer organista a vuestra señoría expone en censura: que habiendo presenciado el todo de ejercicios, que para dicho efecto han executado los opositores Don Joaquin Aparicio y el diacono Don Ramón Torres, debe decir y censura el que ambos a dos estan en su concepto bastante atrasados en materias de composición, parte esencialísima de la música, y por consiguiente lo estan igualmente en lo de acompañamiento de voces, e

instrumentos, pero que el Don Joaquin aventaja a Don Ramón en lo de manejo y estilo, y este aventaja a aquel en lo de acompañamiento, por lo qual figuradas tres clases de aprobación, y pensadas todas las cosas, el Aparicio debe ser colocado en lo ínfimo de la primera clase, y el Torres en lo supremo de la tercera clase, mayormente porque dicho Torres no ha sido examinado de teórica y composición, último de los ejercicios.

Asímismo dice el exponente que lo que reprueba según lo conferenciado, el concensor Don Gabriel Almiñana de estar errada la entrada del paso Torres, lo está verdaderamente, pero lo está también lo que dice el dicho concensor del segundo bemol que pone en llave, afirmando ser segundo tono el dicho paso, porque atendiendo a lo que dice el maestro de la escuela de música libro segundo, página 346 más es cuarto tono punto bajo que segundo, bajo de cuyo concepto llenó el cantollano el Aparicio, y así errado porque no es segundo, y el Torres aunque en su entrada ha errado, su canto llano le concluyó bien porque en cuarto tono. Por lo tanto quedan en mi concepto los dichos dos opositores aprobados bajo la clasificación expresada. Y por la verdad lo firmo en San Felipe a 25 de Agosto de 1829.

-7-

1829, agost 27. Xàtiva

Censura emesa pel mestre de capella Josep Alberola de les proves de teoria i composició dels opositors a la plaça de primer organista de la Col·legiata de Xàtiva.

AHCX. Expediente concurso canongías. Caixa 26

Muy ilustre señor: en cumplimiento de vuestra señoría del 25 de los corrientes, en que previene fuese examinado Don Ramón Torres de teórica y composición, último de los ejercicios, y habiéndolo verificado en el mismo día en compañía de los demás censores, soy de parecer que Torres excede en lo de teórica y también en la composición a Don Joaquin Aparicio, aunque ambos atrasados, así lo siento, y por la verdad lo firmo en San Felipe 27 de Agosto de 1829.

-8-

1829, agost 24. Xàtiva

Censura emesa pel frare trinitari frai Francisco Prefaci dels opositors a la plaça de primer organista de la Col·legiata de Xàtiva.

AHCX. Expediente concurso canongías. Caixa 26

Muy ilustre Cabildo, oidos los opositores a la plaza de primer organista de esta iglesia colegial en los dias de sus ejercicios, y hecho cargo escrupulosamente de la suficiencia y habilidad de cada uno, expongo mi dictamen ajustado a mi conciencia en la forma siguiente: Don Joaquin Aparicio, presbítero, cumplió perfectamente en todo quanto se le pedía, y con las condiciones que le ponían,

padeciendo algunas equivocaciones muy leves, pero manifestó mucho manejo, travesura y gusto en el tocar.

Don Ramón Torres, diácono, apenas cumplió ningún punto y condición que le mandaron, herrando casi todos los términos, y propiedades por donde se le mandó tocar, poco manejo y confuso.

En el acompañamiento considero en iguales circunstancias a uno que a otro. Es quanto puedo decir con verdad y justicia, en cumplimiento del nombramiento de censor que vuestra Ilustrísima me honró y ha tenido a bien confiarme. Dios que a V.S.Y Ms.as. San Felipe 24 de Agosto de 1829.

-9-

1829, agost 25. Xàtiva

Censura emesa pel frare trinitari frai Francisco Prefaci de les proves de teoria i composició dels opositors a la plaça de primer organista de la Col·legiata de Xàtiva

AHCX. Expediente concurso canongías. Caixa 26

Por orden de vuestra señoría ilustrísima se presentó el pertiguero para que me presentase esta tarde a las 3 a examinar de teórica juntamente con los demás censores a Don Ramón Torres, lo que ha contestado a las preguntas que le han hecho, como igualmente contestó Don Joaquin Aparicio. Dios que a vuestras señorías guarde muchos años. San Felipe 25 de Agosto de 1829.

-10-

1829, agost 24. Xàtiva

Censura emesa per l'organista Gabriel Almiñana dels opositors a la plaça de primer organista de la Col·legiata de Xàtiva.

AHCX. Expediente concurso canongías. Caixa 26

Estado que manifiesta a una vista el plan que se ha dado con todas sus condiciones para la oposición a la plaza de primer organista de la insigne iglesia colegial de San Felipe, y la censura que ha merecido cada opositor a cada punto que se le ha pedido, echo aquel, y dada está por Don Gabriel Almiñana, organista primero y maestro de capilla de la Santa Iglesia Colegial de Lorca, nombrado al efecto censor por dicho ilustrísimo cabildo de esta misma iglesia de San Felipe, por separado, y por no haber havido conformidad con otro de los censores, arreglada a conciencia y con la escrupulosidad que corresponde en estos casos.

Puntos que se pidieron con sus condiciones en el	Censura que ha merecido D.	Censura que ha merecido D. Ramón Torres, diácono
--	----------------------------	--

<p>primer día de oposición</p>	<p>Joaquin Aparicio, presbítero</p>	
<p>Se mandó tocar una sonata a su arbitrio para que manifestasen los opositores el gusto en la elección y manejo.</p>	<p>Mucho gusto y limpieza en el tocar, y buena elección y manejo</p>	<p>Poco manejo y muy sucio en el tocar, y sin gusto.</p> <p>Nota: Podrá conestir el poco manejo en una indisposición física que padece en los brazos.</p>
<p>Se mandó tocar un Adagio por el término de Alamire mayor, con el compás 6/8 con la duración poco más o menos de cinco minutos, y en seguida continuará con un Allegro por Elami mayor con el compás de ¾ hasta que hiziera señal la campanilla, y que procurase enlazar alguna modulación.</p>	<p>Cumplió como se le previno, tocando el Adagio con el compás y el tono que se le tenía dicho, y siguió después con el Allegro por el tono que se le había mandado por escrito, variándolo bastante, aunque con una modulación muy sencilla.</p>	<p>No cumplió en nada de este punto pues por Adagio tocó un Allegretto sin compás ni aún el que se le tenía dicho, después siguió el Allegro sin mudar de tono, sin variación ni modulación alguna</p>
<p>Se cantó una Antífona propia que era primer tono irregular para que los opositores respondiesen con el cántico y seculorum del tono que conociesen</p>	<p>Cumplió con este punto acertando el tono que era, y haciendo las condiciones que se le pidieron.</p>	<p>No cumplió por no haber acertado el tono, pues era primero y lo hizo 4º tono.</p>

<p>Se cantó un responsorio de navidad, por tono de Fa con órgano obligado y instrumental sobrepuesto y se le dio un cuarto de hora a cada opositor para mirarlo</p>	<p>Cumplió medianamente por la poca práctica y retardando en algunas cosas el compás.</p>	<p>Lo mismo cumplió que su copositor.</p>
<p>Dio tono el Bajón G# para que los sochantres entonasen el himno dominical, y que respondiese el opositor por la cuerda y tono que conociese (que era 8º medio punto alto) y se le puso la condición que había de formar un paso sobre el canto de dicho Himno, siguiendo tocando hasta que se le hiziera señal con la campanilla.</p>	<p>Entró por el tono o cuerda de él pero no formó el paso que se le pedía, ni concluyó 8º pues lo dejó segundillo, medio punto alto.</p>	<p>No entró por la cuerda del tono ni formó paso, concluyendo de tocar por un tono muy distinto.</p>
<p>Se mandó acompañar un verso al órgano y este lo cantó el contralto.</p>	<p>Cumplió bastante bien.</p>	<p>Lo acompañó muy mal.</p>
<p>Se cantó por la capilla un salmo a 8 voces, para que lo acompañase el órgano, acompañando</p>	<p>No puedo dar fe de este punto, pues con la confusión de las</p>	<p>Lo mismo me sucedió, no pude oír nada.</p>

igualmente en este salmo el contrabajo.	voces no oía el flautado.	
---	---------------------------	--

Nota: este salmo anterior, previene el plan debía tocarse por claves altas o claveta, y se quedó así acordado y convenido entre nosotros, yo no ví cuando se dio el papel para subirlo al órgano pero cuando se bajó, advertí estaba escrito con llaves bajas o naturales. No se si se haría con malicia o inadvertencia.

Se concluyó este punto y fue el último del acto de este día. Después de concluido le dije al maestro que podíamos formar la censura de este día, y me contestó que después de las oposiciones se haría. Pareciéndome difícil el poderme acordar por menor de todo, la formé en el momento que llegué a casa, para que no padeciera equivocación, todo arreglado a conciencia y conocimientos en la materia. San Felipe, 18 de agosto de 1829. Gabriel Almiñana.

Día 19. Segundo día de ejercicios, se practicó según se manifiesta, y con las condiciones que se expresan:

Puntos que se pidieron con sus condiciones	Censuras que ha merecido D. Joaquin Aparicio, Pbro	Censura que ha merecido D. Ramón Torres, diácono
Se dio principio este día dándoles un bajete con llaves altas o claveta, puestas las posturas para que lo tocasen, y después lo repitieran punto alto.	Lo tocó haciéndole la trasportación que se debe 4ª baja. Aunque manifestó algún conocimiento fue flojo. En el transporte de punto alto salió muy mal.	Lo tocó sin hacer la trasportación de 4ª baja, cosa muy reparable y reprobable, pues no manifestó ningún conocimiento en una cosa de tanta importancia.
Se mandó tocar dos Pangelinguas, uno partido de mano derecha por Bfa o de ambas manos, y otro	Tocó el primero con mucho gusto y variedad, y el segundo partido de mano izquierda con	El primero por Bfa lo tocó truncando el cantollano y sin concluir todo el canto de él, y el

<p>por Efa partido de mano izquierda</p>	<p>mucho primor y limpieza.</p>	<p>segundo por Efa partido de mano izquierda no hizo esta condición, y todo él muy sucio y mal tocado.</p>
<p>Se pidió un sacris por Elami Mayor</p>	<p>Lo desempeñó muy bien, haciendo una vez partido de mano derecha y otra lo repitió haciendo partido de mano izquierda.</p>	<p>Cumplió con bastante floxedad, tocando el lleno y haciendo posturas con algunas cláusulas.</p>
<p>Dio tono el Bajón D para que el sochantre entonase un cambio de 7º tono punto alto para que el órgano respondiese con el cántico y seculorum</p>	<p>Lo desempeñó bien, formando el cambio y seculorum de 7º tono punto alto.</p>	<p>Principió a tocar natural y se le tocó la campanilla para que lo tocase como se havia cantado, y contestó desde el órgano diciendo era 7º tono. Se le advirtió devia tocarlo por el tono o cuerda que se havia cantado, y se volvió a entonar por el sochantre, dando antes tono el bajón, y correspondió haciendo un cántico de 4º y el seculorum de 7º</p>
<p>Se pidió un verso de 7º tono punto bajo partido de ambas manos.</p>	<p>Desempeñó este verso muy bien, haciendo la condición de ambas manos.</p>	<p>Lo tocó 7º tono punto bajo, pero no hizo la condición de ambas manos.</p>

<p>Dio tono el bajón Elami para que los sochantres entonasen un cántico de prim^o tono medio punto bajo, y se pidió al opositor formase un pasito en el cántico y lo concluyera haciendo el seculorum.</p>	<p>Lo desempeñó como se pidió.</p>	<p>Principió con el cántico y no hizo seculorum, dejando y concluyendo el verso en cesolfaut natural, deviendo ser sostenido.</p>
<p>Se cantó unos Kiries y Gloria de una misa a 4 y a 8, obligada al órgano, dándoles a cada opositor diez minutos de tiempo para mirarla.</p>	<p>Se desempeñó medianamente pero se conoce hay muy poca práctica y falta de compás.</p>	<p>Desempeñó los Kiries mejor que el Gloria, pero en todo muy poco compás por la poca práctica.</p>
<p>Se dio un tema suelto para que le pusieran un bajo y lo siguiera a su arbitrio y travesura, procurando el opositor modularlo lo mejor que pudiese, no apartándose mucho de su intento hasta que se le hiciera señal con la campanilla.</p>	<p>Lo tocó y siguió bastante bien, haciendo alguna travesura y modulación.</p>	<p>Tocó el tema pero no siguió ni manifiató travesura ni modulación.</p>
<p>Se cantó un salmo Laudate a 5 obligado al órgano, y con violines y contrabajo, y se dio a cada opositor</p>	<p>Lo tocó regularmente pero haciendo algunas</p>	<p>Lo tocó regularmente pero se fue mucho del compás e hizo</p>

cinco minutos para mirarlo	faltas en sus entradas.	algunas faltas en sus entradas.
<p>Este punto fue el último del acto del segundo día, y después de él, le repetí al maestro como el día anterior: si quería hacer la censura de este día y me contestó que cada uno hiziera lo que quisiese, y pareciéndome difícil el acordarse después, la formé al momento que llegué a casa como esta estampada, arreglada a conciencia y conocimientos en la materia.</p>		

<p>Día 20. Se les dio un paso orgánico para que lo trabajaran en 24 horas: lo menos 80 compases, principiando a contarse después de entradas las cuatro voces, y concluidos estos, se formará una segunda intención, y trabajan en ella lo menos 50 compases, luego juntando la segunda intención con el paso, completaran hasta 180 compases; formaran al fin el cantollano, extendiéndose el opositor lo que quisiera. Y quedaron desde este instante trabajando hasta el otro día.</p>		
<p>Día 21. Se recogió el paso de las veinte y cuatro y por las tarde se dio principio por la ejecución de él en el órgano, y después se mandó tocar uno estudiado.</p>		
<p>Se les presentó un acompañamiento antiqisimo sin compasear para ver como ponían las manos, y si acompañaban según las reglas del arte</p>	<p>Don Joaquin Aparicio, Pbro. Principió por la 3ª mayor, siendo un 3º tono y después entró en él, pero se conoce hay poca práctica en acompañar.</p>	<p>Don Ramón Torres, diacono. Titubeó pues por dos veces me preguntó por donde se debía acompañar, y viendo él que yo no le contestaba dio principio por la tercera menor pero muy poca práctica en el acompañar.</p>
<p>Se mandó tocar dos versos del Ave Maris Stella</p>	<p>Los dos fueron de paso, formando todo el cantollano en la</p>	<p>Tocó los dos versos haciendo el cantollano en la izquierda pero los</p>

	mano derecha y de muy buen trabajo	versos de poco trabajo.
Se les mandó después tocar lo que quisiesen, finalizando con un verso de Tedeum que el señor presidente mandó	No se sugetó esto a censura	ídem
Día 22. Se mandó trabajar de composición, dándoles un bajete para que pusieran las voces, entrar tres pasos y hacer cláusulas, fugas y contrapuntos, y se hicieron algunas preguntas de teórica.	D. Joaquín Aparicio, Pbro. Respondió a las preguntas de teoría y trabajó bien cuanto se le mandó trabajar de composición, extendiéndose en el trabajo del paso de 24 ochenta compases más de lo que se le pidió	D. Ramón Torres, diacono. Se marchó y no trabajó este acto.

Se finalizó la oposición y habiendo examinado cada acto con el mayor cuidado y escrupulosidad y particularmente la obra de 24 que es la que decide en toda oposición la apovación o desaprovación, fundado en las regla del arte, he hallado bien trabajada la de Don Joaquín Aparicio Pbro, con suficientes conocimientos en composición, y lo manifiesto asimismo en la teórica y composición que se le mandó trabajar el sábado 22 en lo que cumplió bien en todas sus partes, y en vista de haber cumplido bien en todos sus actos según queda demostrado, le apruebo y considero muy capaz para desempeñar esta plaza.

He mirado con reflexión los indicados actos por parte de Don Ramón Torres, diácono con la misma escrupulosidad que la del indicado Aparicio, y particularmente la obra de 24 he visto que desde el principio, ha manifestado no tener conocimientos en la composición, pues demuestra que los ha estudiado pero no se acuerda o se han olvidado, porque toda la obra está llena de defectos

substanciales y así no es digna de aprobación, y no habiendo cumplido en ninguno de los otros actos como queda visto y demostrado, le repruebo enteramente y le juzgo incapaz de la obtención de esta plaza. Es cuanto puedo decir con verdad y justicia. Dios que a vuestras señorías guarde muchos años, San Felipe, 24 de agosto de 1829.

-11-

1829, agost 24. Xàtiva

El resum de la censura de Gabriel Almiñana.

AHCX. Expediente concurso canongías. Caixa 26

Ilustrísimo Señor:

Concluí mi comisión que vsy me tenía confiada y remito a vuestra señoría ilustre la censura que arreglada a conciencia y conocimiento en la materia ha merecido Don Joaquin Aparicio presbítero y Don Ramón Torres, diácono, opositores a la plaza de primer organista de esta iglesia colegial.

He procurado con todo el esmero posible desempeñar y poner el mayor cuidado, y trabajar en ellas para analizar por puntos y manifestar a vuestra señoría ilustre los más mínimos defectos para que juzgue por ellos la escrupulosidad con que los he mirado, para desempeñar enteramente mi comisión.

Doy a vuestra señoría ilustre las más expresivas gracias por el honor y satisfacción con que me ha honrado, seguro que en cualquier ocasión que me juzgue necesario o útil, estoy pronto y correré gustoso a emplearme en el servicio de un cabildo e iglesia donde devo mis estudios, educación e infancia que por el espacio de 15 años tube el honor de servirle.

Yo quisiera haber llenado enteramente los deseos de vuestra señoría ilustre pero por mi parte he procurado, aunque en mis cortos conocimientos, hacer cuánto he podido en honor del culto de Dios y bien de la iglesia. Dios que a vuestras señorías guarde muchos años. San Felipe 24 de agosto de 1829.

-12-

1829, agost 26. Xàtiva

Censura emesa per l'organista Gabriel Almiñana de la prova de teoria i composició dels opositors a la plaça de primer organista de la Col·legiata de Xàtiva.

AHCX. Expediente concurso canongías. Caixa 26

Habiendo examinado por orden de vuestra señoría ilustre a Don Ramón Torres de teoría y composición que era en el último acto que le faltava, se le hicieron algunas preguntas de teórica y contestó a ellas, pero habiendo revisado y examinado con todo cuidado la composición o principios de ella, la he hallado llena de defectos substanciales que no se pueden pasar, y son muy reparables cometerlos, habiendo estudiado este noble arte. Sólo el bajete es a donde menos ha cometido pero está

sin la armonia que presta o puede tener. Es cuanto puedo decir a vuestra señoría ilustre en cumplimiento de lo mandado. 26 de agosto de 1829.

-13-

1850, maig 21. València

Requeriment del vicariat d'informació relativa a la persona que ocupa la plaça de primer organista de la Col·legiata de Xàtiva.

AHCX. *Expediente concurso canongías*. Caixa 26

Vicariato General del Arzobispado de Valencia.

Para evacuar un informe que se nos pide por su majestad se servirá vuestra señoría manifestarnos a la brevedad posible lo que le conste a cerca de los extremos siguientes:

- 1) ¿Cuáles son las obligaciones de la plaza de organista de esa iglesia colegial?
- 2) ¿Cuál es el método que se sigue para proveer dicha plaza?
- 3) Si Don Joaquin Aparicio la obtuvo por dicho método y cuándo fue agraciado?
- 4) ¿Si recibió el mismo Aparicio las Sagradas órdenes a título de la expresada plaza y cuándo dejó de servirla?

Dios que a vuestra señoría guarde muchos años. Palacio Arzobispal de Valencia.
21 de mayo de 1850. Luís de la Lastra.

Muy Ilustre Señor

-14-

1850, maig 22. València

Carta del Vicariat informant al capítol de la Col·legial que Joaquin Aparicio no resideix en l'església i continúa rebent la seua assignació.

AHCX. *Expediente concurso canongías*. Caixa 26

En las nóminas de ese muy Ilustre Cabildo aparece el perceptor Don Joaquin Aparicio con el haber anuo de 2800 reales, cuya suma le ha sido pagada y abonada en cuenta a vuestra señoría en los años de 1845 hasta fin de 1849, y constando que dicho Aparicio no ha residido en esa Colegial Iglesia en dicha época, y teniendo al mismo tiempo acreditado su haber por otro concepto según su clase, esta Junta ha acordado que vuestra señoría haga efectiva dentro de nueve días en tesorería de esta Administración la cantidad de 14000 reales que ha percibido indebidamente.

Dios que a vuestra señoría guarde muchos años. Valencia a 22 de mayo de 1850.
MYS.

Licenciado Juan Bautista Bellveser.

Muy ilustre señor Presidente y Cabildo de Játiva.

15-

1850, maig 24. Xàtiva

Carta del capítol de Xàtiva al vicariat de València en contestació als requeriments d'informació sobre la plaça de primer organista de l'església sol·licitats.

AHCX. *Expediente concurso canongías. Caixa 26*

Muy Ilustre señor:

Este Cabildo ha recibido el oficio de vuestra señoría, fecha 21 de mayo del presente año, pidiéndole informe sobre las obligaciones de la plaza de organista de esta iglesia colegial, sobre el método que se sigue para proveer dicha plaza; si Don Joaquin Aparicio la obtuvo por dicho método, y cuándo fue agraciado; y por último si recibió el mismo Aparicio las Sagradas órdenes a título de la expresada plaza, y cuándo dejó de servirla. En contestación y siguiendo el orden de las preguntas, debe decir que las obligaciones de la plaza de organista son tañer el órgano diariamente y según las clases y asistir al coro y demás actos de la iglesia, siempre que sean compatibles con la primera obligación que es el órgano, en atención a que es plaza cóngrua, y título de órdenes preceden a su obtención, edictos y exámenes. Don Joaquin Aparicio la obtuvo por dicho método y fue agraciado con ella por presentación del cabildo en 28 de agosto del año 1829, como consta por el expediente formado al efecto por Don Miguel Martí, notario. El expresado Aparicio obtuvo esta plaza ordenado de Prebítero, como que era organista de la parroquial de Alcoy, y no la sirve desde primeros del año 1842, no porque esté vacante o la haya renunciado, sigue por anuencia y consentimiento del muy ilustre señor Vicario General ya difunto, a quién desde luego dio cuenta este cabildo de la ausencia a esa capital desde la fecha indicada, es cuanto puedo decir en la materia.

Dios que a vuestra señoría guarde muchos años. Aula capitular de la insigne colegial de Játiva. 24 de mayo de 1850.

Por acuerdo capitular. Antonio Marín

-16-

1850, maig 28. Xàtiva

Carta del capítol de Xàtiva en contestació a l'escrit de 22 de maig del Vicariat de València sobre la plaça de primer organista.

AHCX. *Expediente concurso canongías. Caixa 26*

En contestación al oficio de vuestra señoría fecha 22 de mayo del presente año en el que según disposición de la Junta auxiliar de administración de culto y clero se previenen a este ilustre cabildo deposite en esa administración 14.000 r.v. De la

asignación del organista Don Joaquin Aparicio, y que según la ilustre Junta este cabildo ha percibido indebidamente bajo este concepto me encarga el mismo diga lo siguiente: es principio incurso y hasta ahora indispensable que las cargas anejas a cualquier oficio o beneficio eclesiástico se cumplan por su poseedor, por sí o por otro según las circunstancias. Cuando Don Joaquin Aparicio, organista, se ausentó de esta iglesia voluntariamente y sin causa justificada, este cabildo expuso al señor gobernador sede vacante su ausencia, sus obligaciones, y aunque nada decía de su obligación de residir personalmente por suponerse así, si preguntaba y con previsión, que no ha salido equivocada, si debía ponerse en nómina el citado Aparicio; nada contestó el señor gobernador, quizá circunstancias del momento lo impedirían, pero prescindiéndose el cabildo de la residencia a la que aparecía obligado no pudo prescindirse de mandar cumplir por otro las cargas de su oficio en lo que y en cuyo cumplimiento se ha invertido su asignación con lo que parece a este cabildo queda contestado su oficio.

Bien podía el mismo hacer algunas observaciones en vista de un oficio que parece debía limitarse a pedir explicaciones a esta corporación pues lo contrario parece arguye sospechas contra la misma, pero el cabildo cree ajena de toda prevención a esa ilustre Junta contra el mismo, y descansando en su buen nombre y sobreponiéndose a vulgaridades sabe despreciarlas, en este concepto solo dirá parte de lo que ya tiene manifestado en otra ocasión a esa ilustre Junta o a su señor Presidente. Las rentas de esta iglesia nunca han sufragado para las asignaciones marcadas y especialmente el año 1845 solo percibió la mitad de ella por haber sobrado ya la otra parte el crédito público y desde allí arranca el atraso de las asignaciones; los censos en la mayor parte puede llamarse renta eventual por su calidad, por las transacciones que es menester hacer y por condonas que son indispensables cuando si los censalistas piden los documentos primordiales muchos censos se perderían, todo esto hace una baja considerable del total de la renta que, de cualquier modo es insuficiente pues en los años 1845 hasta el 1849 no ha sido suficiente para cubrir su objeto; a esto se añade verse obligado el cabildo a destinar una parte para el culto como también lo indicó el señor presidente de la Junta de quien se reclamó alguna porción para él mismo, véase pues el estado de esta iglesia pues si de cualquier modo sigue en sus funciones, no tiene reparo en decir que se debe a sus sacrificios, los que quizá no prestarían algunos que por otra parte podrían manifestarse muy celosos por los intereses comunes. Dios que a vuestra señoría guarde muchos años. Aula capitular de la colegial de Játiva. 28 de mayo de 1850

-17-

1850, juny 6. València

Carta del vicariat al capítol de Xàtiva per a que informe del subjecte que substitueix a Aparicio en la plaça de primer organista.

AHCX. *Expediente concurso canongías*. Caixa 26

En vista del oficio de vuestra señoría de 28 del anterior en que se sirve decir a esta Junta el motivo por el que Don Joaquín Aparicio figura en el presupuesto y nómina de esta iglesia colegial, la misma ha acordado que vuestra señoría se sirva decir el sujeto que sustituye al Aparicio en la plaza de organista, la época desde que la sirve, la dotación que le tenga asignada con los demás que vuestra señoría crea oportuno para que en la misma Junta obre la justificación de ese perceptor como de los demás que figuran en el presupuesto general de la diócesis, toda vez que entre los antecedentes de esta oficina no (está escrita) consta la consulta a que vuestra señoría se refiere, ni menos noticia del expediente que según las órdenes vigentes debe instruirse cuando se ha de proveer alguna plaza que levante las cargas en el modo y forma que vuestra señoría indica en el segundo párrafo de su oficio.

Dios que a vuestra señoría guarde muchos años. Valencia 6 de junio de 1850, Juan Bautista Bellveser.

-18-

1850, juny 11. Xàtiva

Resposta del capítol de Xàtiva a la carta del vicariat de 6 de juny sobre la provisió de la plaça de primer organista.

AHCX. *Expediente concurso canongías*. Caixa 26

Este cabildo eclesiástico ha recibido el oficio de vuestra señoría fecha 6 de junio del presente año según el cual desea esa muy ilustre Junta se le diga quien substituye a Don Joaquín Aparicio, desde qué época; y cuanta sea la asignación a su favor con lo demás que el cabildo crea conducente, y en su vista deve decir, que el que suple el órgano por el citado Aparicio es Francisco Martí, discípulo que fue de aquél; suple desde el año mil ochocientos cuarenta y dos; éste se lo abonó Don Joaquín Aparicio, y desde el cuarenta y tres el cabildo, pagándole hasta el cuarenta y cinco de los fondos remitidos por la Intendencia, y desde esta época de las rentas de esta iglesia; y en atención a la doble obligación de residencia y organista de Aparicio, y no supliendo ni pudiendo suplir el Francisco Martí más que lo perteneciente al órgano el cabildo le asignó la parte correspondiente al órgano que lo es de novecientos treinta y siete reales dies y siete maravedíes, reservando el sobrante para el culto como más apurado; tanto más satisfactoria esta disposición cuanto posteriormente y con fecha de 1º de diciembre de 1848 esa muy ilustre Junta dispuso que de las existencias que hubiese en esta Administración del cabildo y en su defecto de las primeras que se realizasen se cubriese aquel.

Con respecto a no encontrarse en esa secretaria el oficio de que el cabildo habló fecha 28 de mayo dice el mismo que habiendo representado al señor gobernador de la mitra sede vacante no como presidente de la Administración de culto y clero, si que como a superior eclesiástico pues no estando vacante la plaza de organista sólo podía si reclamada la residencia de aquel y la aplicación de su renta le parece

al cabildo que acaso en la secretaría de cámara podrá encontrarse la exposición. Dios que a vuestra señoría guarde muchos años. Játiva, aula capitular. 11 de junio de 1850.

-19-

1877, desembre 27. València

Pressupost d'Aquilino Amezua per a la reforma de l'orgue de la Seu.

AHCX. *Rebuts mensa-marmessoria*. Caixa 261.4

Presupuesto que para la reforma más esencial que necesita el órgano de la iglesia de Santa María la Mayor de la Ciudad de Játiva presenta el factor Don Aquilino Amezua.

Se compondrán los secretos haciendo un ventillage nuevo, a fin de que puedan alimentar todos los registros de los dos teclados principales.

Se harán tres teclados de marfil superior, en forma de balancín, con las reducciones de los tres teclados nuevas para que funcionen con perfección sin que queden enganchadas las teclas.

Se colocarán en expresión cuatro registros, derecha e izquierda, para poder hacer efectos de piano a fuerte en toda la extensión del teclado positivo.

Igualmente se harán nuevos cuatro fuelles, o sea, dos surtidores y dos depósitos del sistema Barquer.

Se harán bocas y almas nuevas a las contras, colocando las tapas con tornillos.

Se pondrán nuevos los registros de más necesidad, a saber:

Mano Izquierda	Mano derecha
Gamba de 13 abierta	Gamba
Voces celestes	Voces celestes
Voz humana	Voz humana
Trompeta de batalla	Trompeta de batalla
Bajoncillo	Clarín chuelo
Bajoncillo	Trompeta magna
Apeninos	apeninos

Se armonizará toda la cañería de ambos teclados y además se compondrán todos los caños que no estén en buen uso.

Se pondrán todos los caños de violones y cornetas con tapones móviles.

Se hará un teclado de contras moderno de 25 notas.

Los registros que van en expresión son: trompeta real, derecha e izquierda; gamba, derecha e izquierda; voz celeste, derecha e izquierda; y voz humana, derecha e izquierda.

Me comprometo a hacer esta reforma por treinta y dos mil reales vellón, siendo de mi cuenta pagar todos los gastos que se originen de transporte de materiales, carpintería, herrería y obra; y dejando en libertad para que el señor cura nombre una o más personas inteligentes que examinen la obra.

Valencia, 27 diciembre de 1877

Aquilino Amezua [signatura autògrafa]

[segell original en color verd de la casa Amezua i filigrana JUAN PERTAGAS]

-20-

1881, Xàtiva

Memòria econòmica dels moviments de capitals formada l'any 1881 en la parròquia major de Xàtiva des de de la mort de l'administrador Alberto Bellver (†1874) per a dilucidar els cabdals que té l'església.

AHCX. *Correspondència*. Caixa 289

Sólo hay que tener presente que los fondos procedentes de las alhajas vendidas se han aplicado a pagar la reparación del órgano en cantidad de 24000 reales vellón con otros 10000 r.v. que se aplicaron a los fondos de Dª Teresa Guàrdia, mas como quiera que dicho producto de alhajas lo tenía Don Francisco Ridocci que todavía no ha hecho entrega del total de su préstamo, resulta que el pago del órgano debía hacerse de otros fondos y por lo mismo lo que falta a entregar dicho señor Ridocci con los que entregó después de pagado el órgano, han de destinarse a reintegrar las atenciones que anticiparon el pago del mismo. y este es el capital único inalineable que pertenece a esta iglesia y cuyas rentas han de servir para cubrir las atenciones del fondo supletorio y alzar las cargas [Al resum queda un capital líquid de 135.421 r.b.]

-21-

Sense data. València

Nota documental de la Catedral de València sobre la biografia de l'organista Francisco Martí Martínez.

ACV. *Nota documental*. Documentació vària sense classificar.

Don Francisco Martí, clérigo tonsurado, natural de Játiva provincia de Valencia, fue agraciado con la plaza de organista de la Seo de Játiva en el año 1842 cuyo cargo ejerció hasta el año 1894; fue uno de los aventajados discípulos de mosén joaquin Aparicio, su antecesor. Su estilo en el órgano era de carácter religioso y hacía gala del mismo en los versos de salmodia de vísperas y maytines en los cuales hacía resaltar entre el género libre el canto litúrgico tan propio de la iglesia católica en más de una ocasión; y con más ventajosas colocaciones había sido solicitado para organista de otras partes pero que nunca quiso abandonar su país natal, prefiriendo siempre la humilde de organista de ésta, donde desempeñó su cargo con todo el acierto de un artista y en un período de tiempo de más de 40 años. Por sus buenas condiciones de carácter gozaba de muchas simpatías en dicha población. Habiendo llegado a la decrepitud y cumplido los 80 años de reverendo cura y clero de la misma queriendo recompensar sus buenos servicios, acordaron todos por unanimidad darle la jubilación y al efecto continuaron dándole los

mismos honorarios que hasta entonces había gozado, sin perder ninguno de sus emolumentos; no obstante estar jubilado fue muy asiduo en los actos del coro y siempre que fue necesario desempeñó su cargo hasta su última enfermedad.

Su muerte acaeció el 19 de febrero de 1903 a la edad de 86 años, habiendo recibido los cantos sacramentales y dado ejemplo verdadero de buen cristiano en el último trance de la vida. El reverendo clero de la parroquia mayor y una representación de artistas rindieron al finado el último tributo, acompañando el cadáver a la postrer morada.

9.3. Actes de defunció i testaments. Arxiu històric de la col·legiata de Xàtiva

-1-

1819, gener 6. Xàtiva

Acta de defunció del ministrer Joaquin Cameno Perelló

AHCX. *Defuncions*. Llib. 44, f. 86

Se dio sepultura eclesiástica en el cementerio pasadas las 24 horas, entierro quatreno, al cadáver de Joaquin Cameno, músico de esta colegial desde infanillo, natural y vezino de esta colegial, hijo de Pedro Cameno y de Josefa Perelló consortes; casado con Teresa Candel de la misma. Falleció en el anterior día, intestado pobre de que certifico.

-2-

1823, març 19. Xàtiva

Acta de defunció del ministrer Luís Casanoves Català.

AHCX. *Defuncions*. Llib. 44, f. 139V

Luís Casanoves, natural de Carcaxente, hijo de Vicente y de Rosa Català consortes, casado en primeras nupcias con Luisa y en segundas con María Díez. Otorgó testamento ante Mariano Magranes en 14 noviembre 1820. 20 libras bien de alma y nombró albacea a Francisco Amad, panadero. Falleció anterior día, edad 76.

-3-

1827, maig 19. Xàtiva

Acta de defunció del prevere ajudant d'evangelister Josep Cameno Perelló.

AHCX. *Defuncions*. Llib. 44, f. 196v

Pasadas 24 horas. Don José Cameno, presbítero beneficiado, ayudante de evangelistero, natural de la misma, hijo de Pedro y María Perelló. Testó ante Francisco Cotau en el día 11 del corriente. 20 libras para bien de alma, 12 r.v. viudas de los que fallecieron en la pasada guerra. Nombró albaceas a Don Francisco Pastor y a Don José Alberola, maestro de capilla. Falleció anterior día

.-4-

1829, juny 4. Xàtiva

Testament de mossén Tomás Ciurana Ardiol, primer organista de la Seu de Xàtiva, dictat el dia 4 de juny de 1829.

AHCX. AHCX. *Minutaris de Joaquin Calatayud, notari*. Caixa B-4/2

Mosén Tomás Ciurana, presbítero y organista de esta santa iglesia, estando enfermo en cama, hecha la protestación de la que otorga su testamento como

sigue: manda que mi cuerpo sea vestido con los hábitos sacerdotales, que puesto en ataúd y pasadas las 24 horas sea conducido como se acostumbra al cementerio y enterrado en él en el sitio señalado por el ilustre cabildo. Bien de alma 50 libras, pagado el funeral, lo sobrante en misas rezadas de 6 reales vellón celebradas por los residentes de su iglesia.

Lego a los militares, etc, 12 reales vellón, la casa Sant 20 reales vellón, hospital de esta 40, a la misericordia 20 reales y obra de la Seo 20 reales, todo vellón, y que todo se pague además de mi bien de alma.

Nombro por mis albaceas a Don Fernando Muñoz y a mosén Manuel Ciurana, beneficiado en Valencia.

Declaro que no debo cosa ni cantidad alguna, ni me deben, pero si debiese o debiesen se pague como se cobre.

Instituyo por mi heredera universal a Manuela Visiana, viuda de Vicente Valls, de esta vecindad, mi ama de servicio, que más de 40 años me lo ha prestado sin interés ni soldada alguna, y en los primeros años que me establecí en esta ciudad, para equiparme de muebles y demás que era preciso en mi casa, me prestó de la suya y me entregó todo lo preciso, y en ella se ha consumido todo lo que tenía y heredó de sus padres, a la cual sólo le impongo las precisas obligaciones que son las siguientes: primera haber de pagar de mi bien de alma y legados píos; segundo, haber de entregar a mi hermano mosén Manuel el reloj de faltriquera de plata, las sotanas y mantas buenas, y todos los libros y breviarios que quiera, con el roquete bordado. Tercero, a Magdalena Aparisi, doncella, su sobrina, una cama de bancos y tablas, 2 colchones, 2 cabeceras y las sábanas, flasada (frazada) y cubre cama, aquello que tenga voluntad su tía.

Y revoca y anula, etc...

No firmo por no poder pero en su ruego, etc...

Testigos: Pascual Ribera, músico; Bautista Mahiques, escribiente y Francisco Andreu.

-5-

1829, juny 5. Xàtiva

Acta de defunció de l'organista Tomás Ciurana Ardiol.

AHCX. *Defuncions*. Llib. 44, f. 222v

Pasadas 24 horas se dio sepultura al cadáver de Don Tomás Ciurana, presbítero beneficiado organista de esta iglesia colegial, natural de Peñíscola, hijo de Tomás Ciurana y de Margarita Ardiol. Otorgó testamento ante Joaquin Calatayud anterior día en que asignó 50 libras para bien de alma y nombró albaceas a Don Fernando Muñoz, canónigo, y a Don Manuel Ciurana, presbítero organista de la parroquia

de San Nicolás de Valencia, y entre otros legados, 12 r.v. a las viudas de los que fallecieron en la guerra, falleció anterior día, edad 68.

-6-

1832, novembre 5. Xàtiva

Acta de defunció del sotscabíscol Josep Perales Almiñana.

AHCX. *Defuncions*. Llib. 44, f. 295

Don Josef Perales, sochantre, de 62 años, natural de Ollería, hijo de Josef Perales y de Antonia Almiñana. Falleció anterior día, intestado.

-7-

1833, març 27. Xàtiva

Acta de defunció de l'ajudant d'oficis Josep Garcia Bono.

AHCX. *Defuncions*. Llib. 44, f. 306v

Josef Garcia, ayudante de oficios, de 33 años, natural de Ollería, hijo del doctor don Gonzalo García y de Rosa Bono. Falleció anterior día, intestado.

-8-

1840, desembre 19. Xàtiva

Acta de defunció del ministrer Bernardo Ribera Ivanco.

AHCX. *Defuncions*. Llib. 45, f. 276v

Bernardo Ribera, músico, de 71 años. Casado en primeras nupcias con Vicenta Navarro y en segundas con Teresa Furió. Hijo de Bernardo, músico y de Maria Ivanco. Falleció ayer, afecto al vientre. Testó ante el escribano Don Francisco Cotau. Albaceas su consorte y Don José Alberola, presbítero. Legó 12 r.v. a la manda pio forzosa y 3 r.v. a la casa Santa. Entierro el 20-XII-1840.

-9-

1844, març 30. Xàtiva

Acta de defunció del domer Francisco Solanes.

AHCX. *Quinque Libri. Defuncions*. Llib. 9, f. 58

Entierro general de hermandad al cadáver de Francisco Solanes, presbítero, domero de esta colegial, 62 años, natural de Simat. Falleció ayer de cólico. Testó ante Don Vicente Blanco en 25-XI-1836 y ante el mismo otorgó codicilo en 29-X-1839. Bien de alma 4 libras. Albaceas: Francisco Martínez, presbítero y José Ripoll. Legó 12 r.v. a la manda pia forzosa.

-10-

1847, julio 6. Xàtiva

Acta de defunció del mestre de capella Josep Alberola Peregrí.

AHCX. *Quinque Libri. Defuncions.* Llib. 9, f. 147v

Mandé dar sepultura eclesiástica con entierro general de hermandad en el día de la fecha al cadáver de mosén José Alberola, presbítero maestro de capilla de esta colegial, de edad 66 años, natural de Benifayó de Valldigna, hijo de Baltasar y de Laura Peregrí, su mujer. Falleció ayer habiendo recibido los santos sacramentos. Testó ante D. Vicente Blanco en 12-VI-1843 en el que asignó para bien de alma 40 libras, nombrando por sus albaceas al señor canónigo sacrista, a D. Francisco Martínez, presbítero y a Don José Estruch, farmacéutico. Siendo testigos D. Vicente Mateu, presbítero beneficiado y Joaquin Gil, sacristán.

-11-

1850, març 12. Xàtiva

Acta de defunció de l'evangelister Josep Pellicer Serra.

AHCX. *Quinque Libri. Defuncions.* Llib. 9, f. 226v

Entierro general, misa de cuerpo presente, placebo y nocturno, José Pellicer, presbítero evangelistero de esta iglesia, natural de Benifayró, 57 años, hijo de José, cirujano de Albaida y de Dª Manuela Serra, de Benifayró. Falleció la noche anterior de una gangrena seca acompañada de una inflamación del vientre e intestinos (...) Testó ante Don Vicente Blanco en el día 7 de los corrientes. 1000 r.v. para bien de alma. Albaceas Don Francisco Juan, presbítero. 20 r.v. a la casa beneficiencia, 20 r.v. al santo hospital y 3 r.v. a la casa santa Jerusalem.

-12-

1851, juliol 1. Xàtiva

Acta de defunció de l'epistoler Isidro Gozávez Vallcanera.

AHCX. *Quinque Libri. Defuncions.* Llib. 9, f. 265

Como vicario perpetuo de la insigne iglesia colegial de la ciudad de Játiva, arzobispado y provincia de Valencia, mandé dar sepultura eclesiástica con entierro general de hermandad, misa de cuerpo presente, placebo y nocturno en el día de la fecha al cadáver de Isidro Gozávez, natural de Muro, presbítero epistolero de esta iglesia, de edad de setenta y dos años, hijo de José y de Antonia Vallcanera, su mujer. Falleció la noche anterior de apoplejía, recibió la extremaunción. Fue enterrado antes de las 24 horas por disposición del facultativo. Testó ante Don Vicente Blanco en 29 de noviembre de 1847, asignó para bien de alma 1500 r.v., nombró por sus albaceas a Don Cayetano Manchón, canónigo; al infrafirmado vicario perpetuo y a Josefa Gozávez, su sobrina. Legó a la casa santa de Jerusalem 4 r.v., al santo hospital y casa de caridad de esta ciudad 15 r.v. a cada uno, 30 r.v. a la fábrica material de la Virgen de la Seo, y 150 r.v. para ornamentos a la sacristía de esta colegial, todo por una vez, siendo testigos don Juan Bautista Bertrán, beneficiado y Agustín Barberá, sacristán. Y para que conste lo firmo a uno de julio de mil ochocientos cincuenta y uno. Antonio Tormo

-13-

1852, maig 19. València

Últim testament de Juan Cuevas Perales, mestre de capella de la Seu de Xàtiva, dictat a València davant el notari Francisco Atard.

AHCX. *Testaments*. Caixa 109

Copia de mi último testamento que en diez y nueve de mayo de mil ochocientos cincuenta y dos otorgué ante el escribano Don Francisco Atard/ Yo Juan Cuevas y Perales, presbítero maestro de capilla de la metropolitana iglesia de esta ciudad de Valencia.

Testamento de D. Juan Cuevas y Perales Presbítero maestro de capilla de la metropolitana iglesia de Valencia ante D. Francisco Atard en 19 mayo 1852 ut intus.

En la ciudad de Valencia a los diez y nueve días del mes de mayo del año mil ochocientos cincuenta y dos, en el nombre de Dios todopoderoso amén. Sépase por esta pública escritura de testamento y última voluntad como yo Don Juan Cuevas y Perales, presbítero maestro de capilla de esta santa metropolitana iglesia, natural y vecino de esta ciudad, de edad de setenta años, hijo legítimo de Don Vicente Cuevas, difunto en Guadasuar y de Doña Mariana Perales, difunta en esta capital en la parroquia de Santa Cruz, hallándome en buena salud a pesar de mi avanzada edad y achaques consiguientes, con entera libertad y completa discreción y conocimiento según parece al presente escribano y testigos infrascritos de los cuales dos han sido mis facultativos asistentes en las enfermedades que he sufrido, declaro que en tres de mayo de mil ochocientos cincuenta y uno otorgué testamentos ante Don Francisco Saurí y Sivera y Don Pedro Torrero, escribanos de este colegio, en los que substancialmente hice casi iguales disposiciones respecto al usufructo de mi herencia y respecto al fin a que debían aplicarse mis bienes después de fallecidas las usufructuarias, però habiendo hecho en el último testamento una aplicación y distribución especial de bienes que ahora no puede tener total efecto por haber enajenado algunas fincas cuyo producto tengo ya aplicado a los fines piadosos que me propusiera, bien meditado y consultado todo, considero más conveniente reducir mi última voluntad a términos más sencillos y en su consecuencia creyendo y confesando el muy alto misterio de la santísima trinidad, padre, hijo y espíritu santo, tres personas realmente distintas y un solo Dios verdadero y en todos los demás misterios, artículos y sacramentos que cree, tiene y confiesa nuestra santa madre iglesia católica apostólica romana, bajo de cuya fe y creencia ha vivido, vivo y protesto vivir y morir como a católico apostólico cristiano, otorgo que hago y ordeno mi testamento y última voluntad en la forma que sigue:

Lo primero encomiendo mi alma a Dios nuestro señor, que de la nada la crió, y el cuerpo mando a la tierra de cuyo elemento fue formado, y es mi voluntad que ocurrida mi muerte sea vestido mi cadáver con ornamentos sacerdotales, y sepultado en el cementerio público del pueblo donde ocurra mi fallecimiento, previo el entierro y funerales que se acostumbra con los demás mis hermanos presbíteros y al cuidado y prudencia de mis albaceas asigno y señalo para bien y sufragio de mi alma la cantidad de dos mil reales en consideración de que en vida he procurado ya anticiparme sufragios, particularmente con posterioridad a mi último citado testamento.

Dejo a las mandas pías veinte reales a cada una, a saber: hospital general de esta ciudad, colegio de niños huérfanos fundado en ella por San Vicente Ferrer, casas de misericordia y beneficencia, hermandad de nuestra señora del buen celo y salvación de las almas, también de esta ciudad, y casa santa de Jerusalén.

Nombro por mis albaceas y cumplidores generales de esta mi voluntad a Don Casimiro Ruiz Laceses, presbítero beneficiado de esta metropolitana, a Don José Soler, presbítero penitenciario del Real Colegio de Corpus Christi, a Don José Vicedo, presbítero beneficiado de la parroquia de San Bartolomé, y a Don José Cabellos, abogado y oficial de la secretaria de este arzobispado, y si falleciese en Játiva, quiero sea también albacea Don Ramón Moreno, abogado vecino de la misma, y si falleciese en Guadasuar quiero que también lo sea el reverendo cura de aquella parroquia, a todos los cuales juntos de mancomún y a cada uno de por sí doy y concedo el poder y facultades que en derecho necesiten para cumplir cuanto les encargo en este mi testamento.

Lego al excelentísimo e ilustrísimo señor arzobispo de esta diócesis como muestra de afecto y reverencia mi bonete o su valor. Lego a mi sobrino Don José Alfonso Cuevas, vecino ahora de la ciudad de Játiva, las siete hanegadas de tierra secano con viñas y plantones de olivo que poseo en propiedad en el término de la villa de Guadasuar, partida del Altet, lindante con las de Vicente Clérigues, las del clero de la Alcudia y acequia Real, de libre disposición y sin más limitación que la que contiene la cláusula de *exceptis clericis focus sanctis militibus et personis religiosis et aliis qui de foro Valencia non existunt nisi dicti clerici justa senem et renovem fosi movi super hoc editi bona ipra ad istam quam adquirerent vel haberent*, y bajo la pena de comiso según tenor de los antiguos fueros y real orden de nueve de julio de mil setecientos treinta y nueve.

En el remanente de todos mis bienes, derechos y acciones instituyo y nombro por mis únicas y universales herederas a mis criadas Josefa Giner y Selfa, viuda; y Fabiana Astero y García, soltera, en premio se sus buenos y leales servicios, entendiéndose de libre disposición en todo lo que sean bienes muebles o movibles fuera de lo que se necesite para completar los dos mil reales de mi bien de alma y su usufructo y propia administración respecto de los bienes raíces, con facultad de acrecer de una a otra, y fallecida que sea la última, procederán mis albaceas a la

venta en pública subasta de las fincas de mi herencia y su producto líquido en cinco partes, dando dos a esta santa metropolitana iglesia, uno a la catedral de Córdoba, otra a la iglesia colegial o mayor de la ciudad de Játiva y otra a la iglesia de Guadasuar para que se aplique cada porción por terceras partes a misas rezadas, distribuciones corales y gastos de culto y fábrica.

Este es mi último testamento, última y deliberada voluntad mía y por tal quiero que valga y se estime o en la mejor forma que haya lugar en derecho, revocando, anulando y dejando sin valor ni efecto todos los testamentos codici los poderes para testar o cualesquiera otras disposiciones testamentarias que haya otorgado antes de ahora por escrito, de palabra o en otra manera, y especialmente los que otorgué ante los nombrados escribanos Don Francisco Sauri y Sivera y Don Pedro Torrero, a saber: ante el primero en diez y ocho de septiembre de mil ochocientos cuarenta y tres, y tres de mayo de mil ochocientos cuarenta y siete, y ante el segundo en veinte y dos de marzo de mil ochocientos cincuenta y uno, pues quiero que solo el presente que ahora otorgo tenga fuerza y validación en cuyo testimonio asilo, digo, otorgo y firmo, rogando a los testigos presenciales que firman también conmigo. De todo lo cual yo el escribano doy fe del conocimiento del otorgante y testigos que lo son presentes Don Francisco Roig y Don Félix Martí, profesores de medicina, y Don Francisco de Seno Chocomeli, abogado, todos de esta vecindad. Juan Cuevas y Perales. Francisco de Seno Chocomeli, Francisco Roig, Felix Martí. Ante mi, Francisco Atard.

Concuenda esta copia bien y fielmente con su original, registro, protocolo de escrituras públicas por mi autorizados en este presente año que extendidas en debida forma obran en mi poder a que me remito en fe de ello, yo Don Francisco Atard, notario de reinos, escribano del número, colegio y vecindario de esta ciudad de Valencia, y secretario del juzgado del cuartel del mercado de la misma, a requerimiento de parte interesada libro la presente que signo y firmo en Valencia a tres de junio de mil ochocientos cincuenta y dos [Francisco Atard] derechos de copia quince reales, papel escrito y demás doscientos dieciséis reales.

Repruebo y anulo la copia entregada por el requerimiento de la persona interesada, incógnita del testador omitiendo resaltándolo al propietario como si estuviese demente.

-14-

1855, setembre 29. Xàtiva

Acta de defunció del domer Francisco Juan Bru.

AHCX. *Quinque Libri. Defuncions*. Llib. 11, f. 51

Mandé dar sepultura eclesiástica con entierro general de hermandad al cadáver de Don Francisco Juan, presbítero, natural de Ollería, hijo de José y de María Magdalena Bru (..) de 68 años. Falleció ayer de apoplejía. Testó ante Don Vicente

Blanco, en Játiva en 3 de septiembre de 1852. 600 reales per a bé d'ànima. 3 r.v. a la casa santa.

-15-

1865, desembre 12. Xàtiva

Acta de defunció del sotscabíscol Luís Montagut Senabre.

AHCX. *Quinque Libri. Defuncions*. Llib. 13, f. 248v

Entierro general de hermandad, misa de cuerpo presente, nocturno, placebo y velar el cadáver de D. Luís Montagut, presbítero beneficiado sochantre de esta iglesia, natural d' Aljorf [al costat de Gandía] hijo de Luís y Ana María Senabre [d' Albaida tots dos] de 91 años. Falleció ayer de ataque apopléjico (...) testó ante Vicente Blanco en 02-10-1858. 600 r.v. bien de alma, 3 r.v. a la casa santa de Jerusalem.

-16-

1867, agost 31. Xàtiva

Acta de defunció del mestre de capella Matías Tomás Valera.

AHCX. *Quinque Libri. Defuncions*. Llib. 14, f. 77v

Mandé dar sepultura eclesiástica en el día de la fecha con entierro general de hermandad al cadáver de Don Matías Tomás, presbítero beneficiado de esta iglesia, de edad 59 años, natural de esta ciudad, hijo de José Tomás y María Valera, de esta. Falleció en el día de ayer de un ataque cerebral según certificación del facultativo, recibidos los santos sacramentos de confesión y extremaunción, otorgó testamento ante Don Salvador Grau, escribano de esta ciudad, asignando para bien de alma 1.200 reales vellón. Testigos Antonio García y Bernardo Solves, enterradores.

-17-

1867, setembre 24. Xàtiva

Mor Matías Tomás, mestre de capella i agafa el relleu en l'administració de la capella del cementiri mossén Alberto Bellver.

AHCX. *Llibre de comptes de la capella del cementiri*. Llib. 292

En 30 de agosto de 1867 ocurrió la muerte de don Matías Tomás, beneficiado de la parroquia mayor de esta ciudad y capellan encargado de la capilla de las almas desde 16 de septiembre del año 1852 según aparece en este libro, encontrandose en el mismo las cuentas presentadas por el dicho hasta fin del año 1852: habiendo perdido el habla y conocimiento el dicho Tomás con un día o dos de anticipación a su muerte, no pudo manifestar nada; y registrados escrupulosamente sus papeles por sus albaceas, solamente se encontraron algunos apuntes imposibles de formar cuenta alguna, pero atendiendo al celo y desinterés en que parecia manejar los

fondos de esta administración y consignar en su testamento otorgado un año antes de morir, que no le remordia en nada su conciencia respecto de esta administración así como tambien es de advertir que en los catorce años que la ha administrado adquirio un calis de plata, una catifa, dos ternos sencillos, y muchos sufragios a las almas, ya en martes titulados de las almas con solemne exposición, ya tambien celebrando una misa de a once en los dias de precepto, es de creer no hubiera mas fondos que los encontrados en una arquita con el distintivo de esta administración en una cantidad de dos cientos cuarenta y ocho reales vellon, los cuales fueron entregados por los señores albaceas del difunto don Antonio Tormo, cura y don Rafael Costea al infrafirmado capellan interino nombrado por el señor rector de esta parroquia mayor, y los que figuran en la primera partida de cargo. Y para que conste lo firmo juntamente con el señor rector en Játiva a 24 de septiembre de 1867.

-18-

1871, gener 28. Xàtiva

Acta de defunció del ministrer Martin Dupont Canrubí.

AHCX. *Quinque Libri. Defuncions*. Llib. 15, f. 105v

Mandé dar sepultura al cadáver de Martin Dupont, con entierro amore dei, natural de Toledo, de 65 años, oficio maestro de primeras letras, hijo de Don Simón y de María Teresa Canrubí, casado con Matea Peralta. Falleció dia anterior en el hospital de la ciudad, de un catarro crónico (...) recibió los santos sacramentos y no testó.

-19-

1904, juny 19. Xàtiva

Acta de defunció del violinista Emilio Fayos.

AHCX. *Defuncions*. Llib. 50, f. 39v

Como coadjutor de la iglesia parroquial mayor de la ciudad de Játiva (...) el día 19 de junio de 1904 mandé dar sepultura con entierro de tercera clase o doble con asistencia de todos los señores sacerdotes de esta iglesia al cadáver de don Emilio Fayos Fuster, de 28 años, soltero, natural de santa tecla, profesor de violín en el conservatorio de Valencia, hijo de don Ramón y doña Genoveva. Falleció ayer a las 11'30 horas a consecuencia de una endocarditis reumática. Juan Francisco Vayá.

9.4. Determinacions capitulars Arxiu històric municipal de Xàtiva

-1-

1792, setembre 15. Xàtiva

Els ministrers Bernardo Ribera i Joaquin cameno s'adrecen a l'Ajuntament sol·licitant el primer la plaça que ocupava son pare, i el segon passar de tercer a segon.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 78, f. 171.

Vistos dos memoriales el uno de Bernardo Ribera hijo de Josef ministril segundo que fue de esta ciudad, y el otro de Joaquin Cameno que lo es tercero, en los que respectivamente suplican aquel que atendiendo a la muerte de dicho su padre, méritos de tantos años de servicio contraídos por este i los que el mismo tiene hechos desde el año de mil setecientos ochenta y nueve en que ha servido dicho empleo por mandato de los señores comisarios, i este que con respecto a los suyos se le conceda la opción de tercero a segundo, según se acostumbra de inmemorial: examinada conferencia mediante sus méritos: acordó el Ayuntamiento se citase especialmente en el próximo sábado quince del corriente para la dicha elección y que al efecto se reportasen dichos memoriales.

-2-

1794, octubre, 13. Xàtiva

L'Ajuntament nomena ministrer segon a Benet Espinós.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 80, ff.147v. i 148.

Consecuente al segundo punto de la citación se reproduxeron memoriales de Pascual Martorell y Bernardo Ribera, pretendientes à la plaza de ministril vacante, por dexacion de Joaquin Cameno, que se vieron en el anterior Cabildo; y en su inteligencia y la de otro dado por Benito Espinós, en que igualmente solicita con expresión de agraciársele en la misma, y no en la tercera, caso de optar Bernardo Ribera que disfruta la tercera plaza, por la grande actitud de dicho Espinos en los instrumentos de oboe, flauta, violin, Fagoto y clarinete. Acordó el Ayuntamiento de conformidad nombrar por ministril segundo durante su voluntad, al contenido Espinós con el salario y emolumentos correspondientes, no habiendo disposición que previniese la opción pretendida por Ribera, y que el agraciado concurriese ante el infraescrito secretario, a prestar el juramento de ordenanza.

-3-

1799, maig, 11. Xàtiva

Benet Espinós i Bernardo Ribera, ministrers, sol·liciten deixar l'empleo per anar-se'n al cos de milícies provincials.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 85, f. 74

Visto un memorial de Benito Espinós y Bernardo Ribera, Ministriles en que dicen: Que tienen determinado para mejor acudir a sus obligaciones el solicitar la incorporación en el cuerpo de milicias provinciales, y para verificarlo mediante a ser dependientes de esta Ciudad, esperan se les facilite oportuno permiso para ello como el que se admita la dejación que congràs vienen en hacer dichos empleos. En cuya inteligencia y en méritos de la conferencia: acordó el Ayuntamiento se hiciese como lo suplicaban, pero su cesación se entendiese quando fuese verificada la provisión en otros, porque no hubiese faltas en las funciones de Ciudad, y para hacerla se citase.

-4-

1799, maig 18. Xàtiva

L'Ajuntament nomena ministrers segon i tercer a Joaquin Cameno i Luís Casanoves en substitució de Benet Espinós i Bernardo Ribera.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 85, f. 79.

Y siguiendo el segundo punto de citación se diesen cuenta de tres memoriales de pretensiones a las plazas de segundo y tercer Ministril de Ciudad vacantes por dimisión de Benito Espinos y Bernardo Ribera que se han acomodado en la música del regimiento de milicias, siendo aquellos Joaquin Cameno, Vicente Cameno padre e hijo, y de Luis Casanoves; evacuada conferencia y oídas propuestas. acordó el Ayuntamiento de conformidad nombrar `por segundo ministril a dicho Joaquin Cameno, que ya lo fue en otro tiempo. Se portó bien y tenía actitud; y en tercero a dicho Luis Casanoves, a ambos con el salario, y emolumentos debidos, y que caso de necesidad se librasen los testimonios que se ofreciesen.

-5-

1805, juny 8. Xàtiva

Pascual Ribera, ministrer, sol·licita a l'Ajuntament que la Ciutat passe ofici al mestre de capella per a ser admés en la mateixa.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 91, f. 111

Hecho presente un Memorial de Pascual Ribera Ministril en que dice: que para ser admitido en Capilla de música, es preciso que esta Ciudad tenga la bondad de pasar oficio al maestro de ella Don Josef Morata, pues sin dicho requisito no tendrá entrada, y por concluir suplicando que así se le dispense: Acordó el Ayuntamiento que por los señores Comisarios de Fiestas se pasase dicho oficio al Canónigo Racional de Cabildo que es con el que debía entenderse la Ciudad.

-6-

1809, juny 3. Xàtiva

L'Ajuntament, davant la queixa del ministrer Luís Casanoves sobre els comentaris que havia fet el segon organista quan va ser admés en la capella, acorda adreçar-se al capítol eclesiàstic per a subsanar la situació.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 95, f. 85v

Dada cuenta que el señor Don Josef Llinas, que Luis Casanova ministril de la Ciudad, había estado a “verle y visitarle”, y manifestándole que el segundo organista le había sonrojado, previniéndole se le marchase de la Capilla, pues servía de embarazo, y que deseoso de no faltar, deseaba se le previniese lo debido. En cuya inteligencia y en méritos de la conferencia con presencia de los antecedentes, e Incidentes del particular. Acordó el Ayuntamiento que dicho Señor le previniese la concurrencia y hacer entender a dicho segundo organista nunca había motivo así se condujese.

-7-

1813, desembre 11. Xàtiva

L'Ajuntament acorda abonar-li el salari a mossén Josep Cameno des de la mort de Vicente Juan fins la provisió de la plaça.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 99, f. 34v.

Dada cuenta de la solicitud de Mosén José Cameno al sueldo señalado a la plaza de músico de voz que ejercía interinamente por el cargo del Ilustre Cabildo eclesiástico en la Colegial de esta Ciudad desde la muerte de mosén Vicente Juan. Acordó el Ayuntamiento se le abonase dicho sueldo desde la muerte de dicho mosén Vicente hasta la provisión de la plaza en propiedad que lo disfrutar el que fuese elegido para ella.

-8-

1814, desembre 14. Xàtiva

L'Ajuntament rep l'ofici del racional en què es comunica que Isidro Gozávez ha estat agraciat amb la plaça d'epistoler i tenor del primer cor.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 100, f. 101v.

También se vio un oficio del Canónigo Don Fernando Muñoz racional del Ilustre Cabildo Eclesiástico en que dice: que Don Isidro Gozávez agraciado por su majestad en la plaza de epistolero y tenor del primer coro, tomó puesto el día catorce del corriente.

-9-

1815, gener 4. Xàtiva

Es llegeix un ofici del racional del capítol en què informa que Josep Alberola ha estat nomenat mestre de capella interí en substitució de Josep Morata.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 101, f.6

En este estado entró en Cabildo el señor Don Carlos Fernando Ruiz de Alarcón. Leído un oficio de Don Fernando Muñoz Calleja Canónigo racional del ilustre Cabildo eclesiástico, su fecha ocho del corriente en que dice que por acomodo de Don Josef Morata maestro de Capilla en Murcia, en veinte y cuatro Diciembre último, se nombró interinamente a Don Josef Alberola. Acordó el Ayuntamiento se pasase razón al señor contador para el salario.

-10-

1815, abril 18. Xàtiva

Es llegeix una certificació del mestre de capella d'un import de 4 lliures pel Te Deum celebrat per l'aniversari de l'entrada del rei en espanya.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 101, f. 87v.

Y últimamente dada cuenta de una certificación librada por Don Josef Alberola maestro de Capilla, por la que resulta que la música de la función de Te Deum celebrado por el aniversario por la feliz entrada del Rey Nuestro Señor en la España, importaba cuatro libras. Acordó el Ayuntamiento su pago del fondo común, y que pasase razón a la Junta para su libramiento.

-11-

1815, maig 27. Xàtiva

S'acorda que els comisaris de festes disposaren missa i Te Deum pel dia del rei amb música i concert en les cases capitulars.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 101, f. 114.

Siendo próximo el día del Rey Nuestro Señor y muy correspondiente que la Ciudad le muestre sus sentimientos de amor fidelidad, y respetos, tributando a Dios Nuestro Señor las más benditas gracias por reconocerle en el seno de la monarquía. Acordó el Ayuntamiento que los señores comisarios dispusiesen Misa y Te Deum, y al mismo tiempo Iluminación, música y concierto en las casas capitulares con todo lo demás que fuese correspondiente y tuviese para tan dignos objetos.

-12-

1816, març 5. Xàtiva

El capítol eclesiàstic reclama a l'Ajuntament l'import de les festivitats corresponents als anys 1811, 1812, 1814 i 1815.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 102, f. 31v.

Dada cuenta que el ilustre cabildo eclesiástico a quien se le debían las festividades de los años once, doce, catorce y quince con un resto de veinte y una libras, ocho sueldos y dos del año diez, pedía el que se le librase algo, pues lo necesitaba para poder asistir a la clerecía, pues carecía absolutamente de fondos para ello. En su inteligencia y en méritos de conferencia, acordó el Ayuntamiento se le pagase por Dufaux dicho resto, y librase lo correspondiente al citado año once, pasándose razón a la junta para el despacho del correspondiente libramiento.

-13-

1816, abril 20. Xàtiva

Josep Cameno reclama el salari corresponent a la plaça d'evangelister i alt que ocupa en la Seu.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 102, f. 57

Hecho presente otro memorial de mosén José Cameno presbítero en que dice que en virtud a que se halla vacante la plaza de evangelistero y está sufriendo la falta tanto en la capilla como en el altar mayor concluye suplicando que durante la vacante se le contribuya con el salario correspondiente a dicho empleo, en cuya inteligencia y en méritos de conferencia de la que resultó que de costumbre así observaba, acordó el Ayuntamiento adherir a la solicitud y que se pasase razón a contaduría para que en su caso y lugar le comprendiesen en la certificación de salarios.

-14-

1816, abril 30. Xàtiva

L'Ajuntament acorda obtenir informació del mestre de capella sobre la solvència del ministrer Casanoves en la capella, i també adverteix sobre l'ús del vestuari dels ministrers en les funcions que no són de Ciutat.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 102, f. 60

En atención a haberse evacuado conferencia relativa a que Luis Casanova segundo ministril que al tiempo de su promoción demostraba algunas esperanzas de cada día era más inútil en términos de no hacer servicio en la capilla, y haciéndose precisa su separación para evitar irrisiones aunque fuese a costas de algún sacrificio de jubilación, acordó el Ayuntamiento que los señores comisarios tomasen conocimiento, oyesen al maestro de capilla y reportasen razón para tomarse aquella deliberación que fuese conveniente.

El señor Don Antonio Abad que los ministriles indistintamente usaban del uniforme de ciudad y parecía impropio en funciones distintas de la misma y para remediarse proponía se les hiciese saber lo evitasen. Acordó el Ayuntamiento que así se verificase para que lo cumpliesen con puntualidad.

-15-

1816, maig 2. Xàtiva

Josep Alberola, mestre de capella, informa sobre la inutilitat del ministrer Casanoves i recomana la jubilació d'aquest.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 102, f. 61

Los señores comisarios de fiestas en conformidad de lo resuelto en el antecedente cabildo reportaron un oficio contestación de Don José Alberola presbítero maestro de capilla su fecha el día de ayer en que dice que en contestación al oficio de

dichos señores de cuatro de los corrientes debía decir que nunca había visto tocar en la capilla al ministril Luis Casanova y según creía siempre había sido por su insuficiencia, que en los días que estaba a su cargo la capilla podía decir que nunca se había llegado al papel, que si bien su edad avanzada y sus largos servicios pudieran aconsejar una jubilación con la mitad de su salario, con la otra mitad podía nombrarse otro músico más diestro que llenara cumplidamente sus deberes, y que no quisiera prevenir el juicio de esta ciudad, pero por el bien de la paz pedía componerse por dicho medio, en cuya inteligencia y en méritos de conferencia acordó el Ayuntamiento que el señor Don José Llácer llamase al Luis Casanova y le dixese que por su inutilidad y avanzada edad venía a la ciudad en jubilarle con la mitad del sueldo, y que según sus resultas se reportase para las demás disposiciones que convinieren.

-16-

1816, maig 18. Xàtiva

Es reben memorials pretenent la plaça de ministrer per la jubilació de Casanoves, i s'ajusten els salaris fins que aquest morga.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 102, f. 67.

Habiéndose en conformidad al punto de citación hecho presente tres memoriales, dos de Bernardo Ribera y José Cameno en los que respectivamente pretenden ser provistos en la plaza de segundo ministril vacante por jubilación de Luis Casanova, en los que respectivamente alegan de su suficiencia, méritos y servicios, y el otro de Pascual Ribera, tercer ministril en el que solicita la obtención a segundo y que el que se elija sea tercero. Abierta conferencia por sus méritos, y de conformidad, acordó el Ayuntamiento elegir de segundo ministril a Pascual Ribera, con el salario de las cuarenta libras que disfrutaba por de tercero hasta el fallecimiento del citado Luis Casanova, en cuyo caso disfrutaría del integro las sesenta de esta plaza. Y en tercer ministril al dicho Bernardo Ribera con solo el salario de treinta libras hasta la muerte de dicho Casanova, en el que tendría hasta las cuarenta libras que correspondían a esta, y que se pasase razón al señor contador para las certificaciones que correspondiesen.

-17-

1816, setembre 3. Xàtiva

El ministrer Casanoves reclama la prorrata del seu salari fins la seua jubilació i s'acorda pagar-li'l com sol·licitava.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 102, f. 137v.

El señor Don Leonardo Baldoví dijo que en el cabildo de treinta julio último se estimó pasase un memorial de Luis Casanova, ministril jubilado, en que reclamó el pago de ciento treinta y seis reales que le faltaban a su sueldo, fundado en que se ofreció integro hasta último de junio por su jubilación, y como de ello se le pidiese informe, manifestaba que en realidad fue así y que el pago de dicha falta debía contarse al agraciado Bernardo Ribera, que no debía empezar a cobrar lo señalado hasta primero de julio bajo de cuya inteligencia se resolviese lo que pareciese más conveniente. Acordó el Ayuntamiento que el depositario si no hubiese pagado a dicho Bernardo la citada prorrata, la entregase al referido Casanoves y cuando lo hubiese hecho lo verificase de manos de ciudad, y resolviese igual suma en la sucesiva media anualidad.

-18-

1818, febrer 17. Xàtiva

Es llegeix un ofici del canonge secretari del capítol eclesiàstic en que informen a l'Ajuntament que Juan Cuevas ha pres possessió de la plaça de mestre de capella en la Col·legial.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 104, f.36v.

Di cuenta de un oficio que Don Francisco Samper, canónigo secretario del Ilustre cabildo eclesiástico de esta ciudad, dirige a este Ilustre Ayuntamiento diciendo que en tres del corriente tomó posesión de la plaza de maestro de capilla de esta Iglesia Don Juan Cuevas, presbítero racionero y maestro de capilla de la Santa Iglesia de Tortosa, en la vacante de Don José Morata, su último poseedor, lo que noticiaba a esta ciudad de orden de su cabildo según costumbre, en cuya inteligencia acordó el Ayuntamiento quedar enterado y se libre por el presente secretario certificación para el Señor contador de la posesión de maestro de capilla a fin lo tenga entendido.

-19-

1818, juny 18. Xàtiva

Juan Cuevas escriu a la Ciutat informant-la de l'admissió en la capella de Josep Cameno, la qual cosa no té res a veure amb l'Ajuntament.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 104, f. 126.

Di cuenta de un oficio que Don Juan Cuevas, presbítero maestro capilla de la colegial de esta ciudad con fecha de treinta y uno mayo dirige a este Ayuntamiento noticiando que atendiendo a la suficiencia y necesidad de la capilla, había

propuesto a Josef Cameno para tocar el contrabajo, trompa y bajón, quedando admitido a mayoría de votos a media porción y solo restaba para su satisfacción el que fuese de la aprobación de esta ciudad, en cuya inteligencia y que de la conferencia resultó que en ello nada tenía que ver la ciudad. Acordó el Ayuntamiento apreciar esta atención con gracias.

-20-

1819, gener 9. Xàtiva

Es comunica la mort del ministrer Joaquin Cameno i es declara vacant la seua plaça.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 105, f. 7

Hecho presente que Joaquin Cameno, ministril, había fallecido, por cuya causa se hallaba vacante su empleo, acordó el Ayuntamiento se tuviese por tal admitiesen memoriales de pretendientes y se diese cuenta para la provisión.

-21-

1819, gener 30. Xàtiva

L'Ajuntament nomena ministrers a Pascual Ribera, Bernardo Ribera i Josep Cameno amb l'ajust pressupostari per la pensió de Casanoves.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 105, ff. 14 v i 15

Consecuente al punto de citación se dio cuenta de tres memoriales presentados por Pascual Ribera, Bernardo Ribera y Josef Cameno, músicos pretendientes a la vacante de primer ministril por muerte de Joaquín Cameno en que refiriendo el primero habersele agraciado en la segunda plaza de ministril, esperaba se le agraciase con la primera; el segundo, que atento los méritos de sus padres y abuelos se le coloco por esta ilustre ciudad en la tercera plaza de ministril concluye suplicando se le agracie con la primera a su hermano, y en la segunda al que expone; y el tercero, que hallándose vacante la plaza del primer ministril que disfrutaba su difunto padre, atentos los méritos y servicios de este, concluye suplicando se le dispensase con ella, en cuya inteligencia y en méritos de conferencia en la que se manifestó que el Josef Cameno no estaba practico en el instrumento del violín, acordó el Ayuntamiento de conformidad elegir a Pascual Ribera en primer ministril, en segundo a Bernardo Ribera y en tercero a Josef Cameno, y que cuando esta última plaza era pensionada por resolución de esta ciudad a Luis Casanova en cantidad de treinta libras anuas, se pagasen estas por el primero doce libras, por el segundo diez y por el tercero ocho, que jurasen sus empleos ante el presente secretario según la costumbre, que se hiciese saber al

Josef Cameno se instruyese y aprendiese el instrumento del violín, y que de esta elección por los señores comisarios de fiestas se noticiase al señor racional del Ilustre cabildo eclesiástico con oficio, y por certificación al señor contador para su anotación en el pago de sus respectivos salarios.

-22-

1819, febrer 16. Xàtiva

Diligència de la celebració de les exèquias, honres y funerals a la memòria de la reina María Isabel Francisca, esposa de Don Fernando VII.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 105, f. 41v-44v

Diligencia de la celebración de las exequias, honras y funerales a la memoria de la reina Nuestra Señora Doña María Isabel Francisca, esposa augusta de nuestro rey y señor Don Fernando Séptimo, que Dios Guarde.

En la ciudad de San Felipe de Xàtiva a los dieciséis días del mes de febrero de mil ochocientos diecinueve, yo el infrascrito secretario mayor de cabildo doy fe que previa convocación ante diem por Domingo Fombuena, verguero concurrieron a las casas capitulares a punto de la nueve de la mañana los individuos y señores del Ilustre Ayuntamiento que haré mérito para asistir a la Colegial Iglesia a la celebración de exequias, honras y funerales de la difunta Reina Nuestra Señora Doña María Isabel Francisca, esposa de nuestro Rey y Señor Don Fernando Séptimo, que Dios Guarde. Habiéndose dado aviso que era el punto de acceder pues se aguardaba ya la ciudad para comenzarse, salió formada a las nueve y media en el modo siguiente: primeramente y delante de todos iban el timbalero y clarineros llevando en los brazos gasa negra y medias de luto con sus vestidos de librea, a forrados los timbales y clarines de bayeta negra destemplados aquellos y estos tocados el uno con sordina; en segundo, los cuatro alguaciles vestidos de negro; en tercero los tres ministriles de librea con gasa negra a los brazos y medias de luto, tocando las trompas a sonido fúnebre (...). Habiendo entrado en la colegial iglesia y pasado por el coro menos los timbales y clarines que se quedaron a la puerta de él. Al llegar al túmulo se quedaron los timbales, clarines, alguaciles y ministriles en su lugar (...) Siendo ya el túmulo encendido y todo dispuesto comenzó la misa canonical don Francisco Tentori con la suntuosidad de música y ceremonial debido a tan gran defunción (...) Seguidamente subió el señor canónigo preste con su acompañamiento de diácono, subdiácono, capa, maestro de ceremonias y el oportuno servicio al primer rellano del túmulo, y persistiendo el cabildo, clero, y música en el coro se cantaron tres responsos solemnes (...) Por su orden fueron subiendo al mismo rellano las comunidades de Santo Domingo, San Francisco, San Agustín, la Merced, Carmen, La Trinidad y Capuchinos (...) Se cantó por cada una un responso solemne y con música la de San Francisco y

habiéndose concluido todo a la una y cuarto concurriendo mediante convite el cuerpo de labradores, comerciantes, gremios y oficios se restituyó la ciudad a sus casas capitulares en el mismo orden y ceremonial.

-23-

1820, març 12. Xàtiva

Diligència d'haver-se proclamat la constitució política de la monarquia espanyola promulgada por las cortes generals y extraordinàries en Càdis.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 106, f. 45

Diligencia de haberse proclamado la constitución política de la monarquía española promulgada por las cortes generales y extraordinarias en Cádiz a diecinueve de marzo de mil ochocientos doce.

En la ciudad de Xàtiva y día doce marzo de mil ochocientos veinte, siendo tocadas las quatro y media de la tarde y hallándose formado el ilustre ayuntamiento constitucional de esta ciudad y el señor presidente a salir Don Carlos Ruiz de Alarcón, caballero maestrante de la ciudad de Ronda (...) se dispuso por dichos señores el comienzo de la proclamación de la constitución política de la monarquía española promulgada por las cortes generales y extraordinarias en Cádiz (...) en su cumplimiento se abrió la marcha por piquete de inválidos, seguida de estos los timbales y clarines de ciudad.

-24-

1820, març 18. Xàtiva

Juan Cuevas sol·licita a l'Ajuntament una permuta del remat de les habitacions de la pescateria de les que era adjudicatari a favor del veí Vicente Manzano.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 106, f. 48v.

Di cuenta de un memorial de Don Juan Cuevas, presbítero, fecha quince del que rige en que dice que en el mes de diciembre próximo pasado se remataron a su favor las habitaciones de la pescadería por tiempo de cuatro años de lo que se le otorgó escritura, y como no había podido efectuar su traslación a causa de ciertos inconvenientes que entonces no había previsto, acudía a este ayuntamiento para que se le exonerase del contrato sustituyéndoles con el mismo precio, tiempo y circunstancias a Vicente Manzano de esta vecindad, quien era anuente y lo solicitaba de esta corporación. En cuya inteligencia y en méritos de conferencia

acordó el señor presidente y Ayuntamiento adherir a dicha solicitud dándose fianza a satisfacción de los mismos por el dicho Vicente Manzano.

-25-

1821, agost 4. Xàtiva

L'Ajuntament reconeix una despesa que presenta Benet Espinós per la música dels exàmens.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 107, ff. 248 i 248v.

Se vio una papeleta jurada y firmada por Benito Espinós con fecha 27 de junio e intervenida por los señores comisarios en que acredita haber importado la música para los exámenes la cantidad de 80 reales vellón.

-26-

1821, agost 5. Xàtiva

L'Ajuntament comissiona un regidor, el síndic i el secretari per tal que els Cameno i els Ribera, que s'han compromés en anar a les festivitats de Benigànim, es queden en la Ciutat i atenguen la música de comèdies a la nit.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 107, f. 251v.

El señor presidente habilitó este ayuntamiento por la urgencia del asunto. Se manifestó que en la comedia del día de hoy debía haber música porque las entradas eran a dos reales vellón, que sin embargo de esto los músicos Vicente Cameno, Bernardo Ribera, Pascual Ribera y Josef Cameno que todos eran dependientes de ciudad, se habían comprometido en pasar en este día a la villa de Benigánim a cumplir en cierta fiesta que se hacía en ella, y como era comprometida la ciudad en algún modo con la referida música, acordó el ayuntamiento dar comisión al señor Don Francisco Baldoví regidor, al señor sindico Don Cayetano Sanchis y al presente secretario para que avistándose con el músico Benito Espinós, vean el modo y manera de conciliar que unos músicos puedan ir a la fiesta de Benigánim y los otros más necesarios se queden en esta ciudad para el lucimiento de la comedia, y caso de no verificarlo así notifique a los dichos Cameno y Riberas no salgan de la ciudad sin permiso del ayuntamiento debiendo todos concurrir en esta tarde a la procesión de Nuestra Señora la Virgen de la Seo y luego a la comedia. En su cumplimiento salió la comisión y vuelta contestó que Benito Espinós no había querido adherir a lo dispuesto por ciudad, y sí marcharse a Beniganim baxo el pretexto de que ya era comprometido, que igualmente quedaban notificados los dos Camenos y los dos Riberas, verguero y ministriles de ciudad.

-27-

1821, agost 5. Xàtiva

Davant la diversitat d'opinions dels ministrers sobre anar-se'n a Benigànim o quedar-se en la Ciutat per atendre la música de comèdies, l'Ajuntament amenaça en acomiadar al que se'n vaja.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 107, f.253

El señor presidente habilitó este ayuntamiento por la urgencia del asunto. Se hizo presente al ayuntamiento que de resultas de una notificación hecha en la mañana de este día por resultas del acuerdo del propio día a Vicente Cameno, verguero, Bernardo Ribera, Pascual Ribera y Josef Cameno, ministriles, se decía que los dos Camenos estaban muy gustosos y conformes en haber cumplido y en llevar a efecto dicho acuerdo de ciudad, más no así los dos Riberas, pues se había oído decir trataban de marcharse a Benigánim y abandonar la función de comedias. Añadió el señor alcalde presidente que de orden suya estaban los cuatro a las puertas del aula capitular aguardando nuevas órdenes. Acordó el ayuntamiento saliese el secretario apurase de cada uno su modo de pensar y al que no estuviese conforme en obedecer a ciudad se tuviese por despedido de su servicio. Cumplido y vuelto el secretario manifestó: que todos los cuatro le habían manifestado la mucha satisfacción que tenían de obedecer, cumplir y llevar a efecto lo dispuesto por ciudad, y así que esta noche tocarían la música en la comedia, bien que habían añadido los Riberas que si podía ser suplicaban al ilustre ayuntamiento les permitiese ir a la villa de Benigánim en el día de mañana para tener un poco más con que ganar su vida. Acordó el ayuntamiento quedar enterado y que los señores comisarios de fiestas y agregados a su prudencia arreglasen de manera que les permitiese ir a Benigánim y no faltar a la comedia.

-28-

1821, agost 18. Xàtiva

L'Ajuntament denega la sol·licitud dels ministrers d'anar-se'n a certa funció en setembre per estar celebrant-se comèdies eixos dies.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 107, f. 260v.

El señor don Francisco Baldoví, regidor, indicó que los músicos de esta ciudad y entre ellos los ministriles Pascual Ribera, Bernardo Ribera y Josef Cameno y el verguero Vicente Cameno tenían que salir a cierta función en los días seis, siete y ocho del entrante mes de septiembre, según se lo había manifestado el maestro de

capilla don Juan Cuevas, lo que noticiaba a este ayuntamiento para la resolución conveniente (...) acordó el ayuntamiento se hiciese saber a dichos ministriles y verguero no saliesen de esta ciudad a dicha función pues no era correspondiente faltasen en dichos días a las de comedias que se están celebrando.

-29-

1822, octubre 15. Xàtiva

L'Ajuntament acorda contractar un trompeta d'ordes per a la cavalleria voluntària amb el salari de 6 reals de billó diaris amb la condició d'ensenyar als joves que vullguen inscriure's en dita milícia.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 108, ff. 417v. i 418

Y últimamente por el señor don Cayetano Sanchis, sindico y comisionado de milicias, se indicó que la caballería voluntaria deseaba tener un trompeta para el servicio de la misma, pues que le era al comandante de ella muy pesado y costoso toda reunión por ser la estación de vos y por medio de los cabos interinos del trozo de dicha arma, lo que daba lugar a no poderse estas reunir con la prontitud que en algunos casos se exigía, y así que se hallaba en esta ciudad un trompeta retirado del ejército que deseaba seguir en dicha arma, bien que con la dotación diaria de seis reales vellón, caballo, montura, vestuario y trompeta, que el caballo se obligaban los individuos del trozo de caballería a comprárselo y mantenerlo y lo demás a cargo del ayuntamiento, lo que hacía presente allí mismo para la resolución que tuviese a bien dictar sobre el particular (...) acordó el ayuntamiento admitir en tal al presupuesto por el citado señor sindico con la dotación de seis reales vellón diarios pagados del fondo de milicias, y además el competente uniforme y trompeta, bien que con la condición de enseñar a los jóvenes que quieran inscribirse en esta milicia para el servicio de trompeta en la misma y para el efecto de la contrata se comisiona al expresado señor sindico para que comparecido con el electo trompeta a presencia del infrascrito secretario, se extienda a continuación de la presente sesión diligencia por la que conste el convenio a los efectos que haya lugar.

-30-

1823, juny 23. Xàtiva

Que es facen festejos com a prova de l'adhesió dels habitants de la Ciutat a la figura del rei.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 109, f.3

Deseoso este Ayuntamiento de dar una relevante prueba a todos los habitantes de esta Ciudad de su adhesión a la Sagrada persona de su majestad y de haberles restituido la calma y el reposo de que se habían visto privados durante el sistema constitucional, acordó el Ayuntamiento que el señor comisario de fiestas Don Antonio Abad, regidor y el diputado Don Salvador Gil en la noche del día de hoy dispusiesen iluminarias por todas las calles y plazas de la Ciudad, que se adornasen los balcones de las casas capitulares, hubiese un concierto de música, descubrimiento y guardia al retrato del rey Don Fernando séptimo; que esta alegría se anunciase por repique general de campanas de la Colegial y conventos a las horas que los señores comisarios dispusiesen.

-31-

1823, octubre. Xàtiva

Es concedeix un toldet de sal a Benet Espinós, i aquest es compromet a tenir acadèmia de ministrers.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 109, ff. 93 i 93v

El Ayuntamiento tuvo presente su acta capitular de treinta enero de mil ochocientos diez y nueve en la que don Ignacio de Diego, diputado del común hizo presente que Benito Espinós, natural de esta Ciudad, solicitaba permiso para un toldillo de sal y se obligaba a servir a la Ciudad en todas quantas funciones hubiere y a tener academia de ministriles, e igualmente a sacar aquel número de fanegas de sal que se le señalase con tal no excediese su número de ciento cincuenta fanegas, dando seguridad y fianza a satisfacción de la saca de sal, y a su consecuencia se le concedió esta gracia al Benito Espinós en su propia casa y no en otra.

-32-

1823, novembre. Xàtiva

Els ministrers reclamen el salari íntegre després de la mort del ministrer Casanoves i l'Ajuntament determina que s'abone pel Nadal, atés que la mitja anualitat fins Sant Joan se li havia abonat al difunt i que s'entenguen amb els hereus si volen cobrar-la.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 109, f. 119v.

En cumplimiento del acta de veinte de este mes sobre solicitud de los ministriles para que se les haga con la jubilación de Luís Casanova, difunto, se leyó el informe del señor contador que a la letra dice así: quedo con nota de la muerte de Luís Casanova ocurrida en 9 marzo de este año y del decreto de vuestra señoría de 20

del corriente que precede para que a los suplicantes se les pague el todo de sus dotaciones cercenadas por la jubilación de aquél. Este será para la certificación de pago en Navidad pues la de San Juan último por el medio año desde Navidad se libró por entero en los 229 reales 30 maravedís a favor del dicho Casanoves, y si este las percibió y los suplicantes desean su reintegro de prorrata, deben repetirla de haberes o herederos del mismo, bajo de cuyo antecedente vuestra señoría resolverá lo de su agrado. San Felipe septiembre 23 de 1823. Luis Antonio Meliana. En su inteligencia y méritos de conferencia acordó el Ayuntamiento conformarse con el dictamen del señor contador que precede y se lleve a efecto en todas sus partes.

-33-

1824, gener 20. Xàtiva

A la petició de l'aguinaldo dels tres ministrers de la Ciutat l'Ajuntament resol donar-los 90 reals de billó, 30 per a cadascú.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 110, f. 17

Se vio un memorial de los tres ministriles fecha diez y seis de este mes en el que dicen que es notorio haber disfrutado de una gratificación todos los sirvientes de este ayuntamiento, y hallándose en igual situación los recurrentes la piden. (...) acordó el ayuntamiento se den por vía de estrenas a estos interesados la cantidad de noventa reales vellón, esto es treinta para cada uno y se paguen por el depositario de propios Francisco Segura.

-34-

1825, febrer 8. Xàtiva

L'Ajuntament acorda que es paguen els dos reals de billó diaris als tambors de les milícies voluntàries reialistes.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 111, f. 4

Se hizo presente que los dos tambores para las milicias voluntarias realistas de esta ciudad eran contratados con el haber de dos reales vellón diarios cada uno por el servicio de tales. En este estado se tuvo a la vista el artículo doscientos catorce, capítulo segundo del reglamento aprobado por su majestad en veinte y seis febrero de mil ochocientos veinte y quatro para la formación de dichos cuerpos que dispone que los haberes de los tambores y trompetas sean satisfechos de los fondos de propios y arbitrios en el modo y forma que refiere. En su inteligencia acordó el Ayuntamiento el pago del haber de los dos reales vellón a los tambores de los

citados fondos y por el depositario de este ramo según las solemnidades de la ley y al efecto se libre la oportuna certificación.

-35-

1825, març 5. Xàtiva

L'Ajuntament respon als memorials dels tambors i al de Serafin Monllor.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 111, f. 40

Se vio un memorial de Vicente Juliá de esta vecindad fecha veinte y seis febrero, próximo pasado en que haciendo presente haber servido de tambor mayor en la guerra pasada con Francia y ahora de tambor en la milicia voluntaria realista, concluye suplicando se le nombre en tambor mayor. Acordó el Ayuntamiento no haber lugar.

Se leyó un memorial de Serafin Monllor de esta vecindad fecha el día de ayer en que pide se le admita de voluntario realista en la primera compañía como lo era anteriormente. En su inteligencia y méritos de conferencia en la que se indicó que la separación del Monllor fue por embriaguez, acordó el Ayuntamiento se estuviese a lo resuelto.

Por el señor gobernador presidente se manifestó que Josef Basques, individuo del cuerpo de inhábiles se ofrecía a servir de tambor mayor en el batallón de voluntarios realistas de esta ciudad con el plus de dos reales vellón diarios el cual, según se le había indicado tenía instrucción para ello. Carlos Chottau, individuo del mismo cuerpo para tambor con un real de vellón diario y Antonio Chottman paisano que había sido tambor de ejercito con dos reales vellón también diarios los cuales con los dos que existían componían el número de quatro tambores y el tambor mayor. En su inteligencia acordó el Ayuntamiento ser conforme en esta indicación y que se satisficiesen dichos tantos del fondo de propios con arreglo al reglamento.

-36-

1825, abril 29. Xàtiva

S'admet a Isidro Monllor com a trompeta de la milícia voluntària reialista.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 111, f. 77

En virtud de los resuelto en acta de diez y nueve de este mes sobre la admisión de Isidro Monllor en trompeta miliciano voluntario realista de caballería, se vio el informe de Bartolomé Palau, alcalde de barrio, por el que resulta poder ser

admitido. Acordó el Ayuntamiento admitir al Monllor en tal trompeta de voluntarios realistas.

-37-

1825, maig. Xàtiva

Que s'abonen els havers corresponents als milicians voluntaris reialistes pel treball d'eixir les tropes al pas de les alteses reials el príncep Maximiliano i la seua filla.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 111, f. 87

Por el señor gobernador y corregidor presidente se manifestó que en el día de hoy por la tarde debía salir de esta ciudad un oficial, tres sargentos y cincuenta inválidos al puente de la villa de Moxente y en el de mañana también por la tarde los voluntarios realistas del batallón de esta ciudad que se hallaban acusados y uniformados en número de ciento veinte y un individuos con la correspondiente música a los puestos de la venta de Carbonell, barca del rey y Alberique y todos con el objeto del tránsito de sus altezas reales el príncipe Maximiliano y su augusta hija por la carretera real, que a dichos inválidos debía abonárseles el plus correspondiente a cuatro días, a saber: diez y seis reales vellón al oficial por dichos días, dos reales a cada sargento por día y un real al inválido total doscientos cuarenta; a los voluntarios cinco reales vellón diarios por dos días, su importe mil doscientos diez reales y por la música doscientos quatro reales vellón.

-38-

1825, agost 13. Xàtiva

Juan Cuevas, mestre de capella, informa a l'Ajuntament que ha estat agraciat amb la mestria de capella de Toledo.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 111, f. 146

Y últimamente se vio una carta de Don Juan Cuevas, presbítero y maestro de capilla de la colegial iglesia de esta ciudad fecha el día de hoy en que participa la elección de maestro capilla y racionero de la Catedral de Toledo hecha a su favor por el excelentísimo cabildo de la Santa Primada Iglesia de la misma mediante oposición practicada al efecto. Acordó el Ayuntamiento se le conteste manifestándole la suma satisfacción que ha tenido por dicho destino con enhorabuena y ofrecimiento de facultades de parte de esta corporación.

-39-

1825, setembre 10. Xàtiva

Que vaja el justicia de la Ciutat a Montesa i faça comparéixer als ministrers i al verguer per a la celebració del ban.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 111, f. 158

Teniéndose presente que Bernardo Ribera, Pascual Ribera y Josef Cameno, ministriles, se hallaban ausentes en la villa de Montesa para lo que no habían solicitado permiso del señor gobernador presidente, e igualmente existía en dicha villa el verguero Vicente Cameno, en su inteligencia y teniendo presente ser necesaria la asistencia de dichos individuos para la celebración del bando correcto, acordó el Ayuntamiento se oficie a la justicia de dicha villa para que haga comparecer a los mismos al efecto indicado y se haga saber a los ministriles por Félix Tomás Sanz, segundo secretario, el cumplimiento de lo dispuesto en la ordenanza municipal en lo tocante a ausentarse de esta ciudad.

-40-

1825, octubre 4. Xàtiva

Davant la sol·licitud de Josep Navarro, músic major, que s'oferia a posar música en el batalló dels reialistes, l'Ajuntament resol no poder per manca de recursos.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 111, f. 173v.

Y últimamente se vio una carta de Josef Navarro, músico mayor del regimiento infantería ligera número quinto fecha Alicante dos de este mes en que hace presente al señor gobernador que ha llegado a su noticia que en el batallón de realistas de esta ciudad se trataba de poner música cuya si quieren organizarla hay en el día proporción y con bastante equidad añadiendo tener buenos instrumentos. En su inteligencia acordó el Ayuntamiento que por el señor gobernador se manifieste a este interesado no poder por término alguno poner música en este batallón mediante a no haber fondos que puedan costearla pues aún faltan por lo indispensable y de primera necesidad.

-41-

1825, desembre 30. Xàtiva

L'Ajuntament acorda enviar ofici al capítol eclesiàstic per a que l'informe de la persona que exerceix de mestre de capella.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 111, ff. 223v. i. 224

Antes del punto de citación se indicó que hasta de ahora no tenía noticia oficial este ayuntamiento de quien hacía las veces de maestro capilla y, siéndole indispensable a fin de poder hacer a su tiempo la correspondiente libranza del salario que le era asignado de propios, acordó el ayuntamiento se oficie al ilustre cabildo eclesiástico para que se sirva pasar la competente certificación que demuestre quien ejerce las veces de maestro capilla en la colegial iglesia al efecto indicado.

-42-

1825, desembre 30. Xàtiva

L'Ajuntament denega la sol·licitud de permís per anar a Bocairent perquè la vespra de Sant Blai és el dia de la Purificació a xàtiva.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 111, f. 224.

Dada cuenta que los músicos de ciudad solicitaban permiso para pasar a la villa de Bocairente con motivo de la festividad que se celebraba en dicha villa a San Blas, abierta conferencia en la que se tuvo presente de una parte que la víspera de dicho santo era el de la purificación y ambos fiesta de ciudad, acordó el Ayuntamiento no ser dable la concesión del permiso solicitado.

-43-

1826, gener 7. Xàtiva

L'Ajuntament denega novament la sol·licitud de Josep Cameno per anar a Bocairent i el capítol eclesiàstic oficia l'Ajuntament informant-lo de les persones que han exercit la mestria de capella en absència de Juan Cuevas.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 112, f. 5v.

Se leyó un memorial de mosén Josef Cameno, presbítero regente del magisterio de capilla de esta Colegial fecha cinco de este mes en que haciendo presente la costumbre de haber permitido este Ayuntamiento la salida de los músicos ministriles a funciones de iglesia a los pueblos que manifiesta y el poco salario de estos, concluía suplicando se les permitiese la salida a la de San Blas de la villa de Bocayrente. En su inteligencia y méritos de conferencia acordó el Ayuntamiento no serle dable acceder a esta solicitud.

Se vio un oficio del Ilustre Cabildo eclesiástico de esta ciudad fecha el día de hoy en que participaba haber sido nombrado en cabildo de este día por maestro de capilla de la Iglesia Colegial el presbítero Don Josef Alberola. Asimismo se vio una certificación de don Josef Ribes, canónigo de la Iglesia Colegial y secretario capitular de la misma fecha por la que consta que por ascenso de Don Juan Cuevas a maestro de capilla de la Santa primada iglesia de Toledo, quedó vacante la que obtenía en dicha iglesia y el cabildo nombró por maestro interino a Don Josef Cameno el qual, había desempeñado dicho encargo desde primero de septiembre de mil ochocientos veinte y cinco hasta este día de la fecha en que había sido nombrado en propiedad Don Josef Alberola. En su inteligencia acordó el Ayuntamiento quedar enterado y el pase al señor contador titular a los efectos convenientes.

-44-

1826, gener 7. Xàtiva

Es llegeix una nova sol·licitud de Josep Alberola, mestre de capella, per anar a Bocairent i l'Ajuntament, davant la reiteració de la mateixa accedeis, tot i advertins que d'ara endavant no es comprometen a eixir fora sense la preceptiva autorització del consistori.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 112, ff. 5 v. i 6.

Se leyó un memorial de mosén José Alberola, presbítero maestro de capilla de esta Colegial Iglesia fecha del día de hoy en el que expone que acaba de ser nombrado para dicho empleo y se ofrece a la disposición de este Ayuntamiento según siempre lo ha practicado en quanto lo ha dispensado su estado, que tiene palabra dada de asistir a la fiesta de San Blas de Bocayrente y si no concurre a ella será el desenlace ir perdiendo poco a poco esta capilla todas las fiestas de varios pueblos y entonces los músicos que todos son pobres contarán con este menor auxilio para su manutención, que ofrece como maestro que jamás faltará en las fiestas de Ciudad la debida música y que en las mayores de Corpus, patrones y titular será servida la capilla con todo su esplendor. Que en este ilustre Ayuntamiento está ahora que los pobres músicos sean atendidos y esperando correcta la oportuna licencia a sus ministriles y Benito Espinós así lo concluye suplicando. En su inteligencia y respecto a las reiteradas instancias sobre este particular acordó el Ayuntamiento acceder a esta solicitud sin exemplar, encargando al mosén José Alberola que en lo sucesivo no se comprometa en función alguna para asistir los músicos de Ciudad sin tener antes el permiso de la misma.

-45-

1826, abril 11. Xàtiva

Josep Cameno sol·licita una certificació de conducta moral i política per traslladar-se a Toledo.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 112, ff. 62 i 62 v.

Se leyó un memorial de Josef Cameno, músico ministril de este Ayuntamiento, fecha quatro de los corrientes en el que expone que previendo la poca o ninguna colocación que puede prometerse en esta ciudad, es regular le precise trasladar su domicilio a la ciudad de Toledo, y deseando obtener un documento que acredite su conducta moral y política durante la época Constitucional, así lo concluye suplicando. En su inteligencia, acordó el Ayuntamiento el pase al alcalde de barrio donde habita este interesado y al vicario de la parroquia de la Colegial para que, tomando los oportunos conocimientos informen sobre la conducta moral y política en especial durante la época constitucional, reportándose para resolver lo conveniente.

-46-

1826, abril 11. Xàtiva

L'Ajuntament, després d'informar-se, acorda lliurar la certificació de conducta moral i política que demana Josep Cameno.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 112, ff. 72-72v

Y últimamente en cumplimiento de lo resuelto en cabildo de once de este mes a la solicitud de Josef Cameno sobre libranza de certificación de conducta moral y política se leyeron los informes de Vicente Gosalbo, alcalde de barrio y del Doctor Josef Francisco Molines vicario perpetuo de la Colegial que dicen así: el alcalde del barrio 3º de la ciudad, consecuente al informe que se le manda por vuestra señoría en el decreto original que precede once de los corrientes, en virtud del memorial interpuesto por Josef Cameno relativo a la conducta moral y política que este ha observado especialmente durante el obsoleto sistema constitucional dice: que no le consta que el citado cameno se haya entrometido en asuntos políticos durante dicha época, ni que haya sido tachado con la nota de exaltados, que su conducta lo ha sido siempre arreglada, y que en el tiempo que ha permanecido habitador de este barrio no se le ha notado desavenencia ni quimera con sugeto alguno. Es quanto puede informar sobre el particular. San Felipe, 22 abril 1826. Muy Ilustre Señor. Vicente Gosalbo.

Consecuente al decreto de vuestra señoría de 11 del actual mes y año para que informe sobre la conducta política y moral de Josef Cameno, no me consta haya sido exaltado constitucional, sí hombre honrado, pacífico, buen feligrés que ha cumplido con los preceptos que manda nuestra madre la iglesia católica romana y

entretenido en adelantar y aprovechar en la música que profesa y en las épocas pasadas siempre adicto a su majestad que Dios guarde, y para que conste en cumplimiento de lo mandado firmo en San Felipe hoy 22 de abril de 1826. Doctor Josef Francisco Molines, vicario perpetuo. En su inteligencia y méritos de conferencia acordó el Ayuntamiento que arreglo a dichos informes se librase al Cameno la certificación que solicitaba.

-47-

1826, maig 12. Xàtiva

L'Ajuntament acorda disposar la música dels ministrers en les cases consistorials i la música corresponent darrere de la processó per la festivitat del Corpus.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 112, f. 84

Siendo próxima la festividad del día del Señor, acordó el Ayuntamiento que los señores regidores comisarios de fiestas dispongan lo conveniente a tan solemne función, que en la víspera se coloque la música de ministriles, timbales y clarines en las casas capitulares y la correspondiente música tras la procesión del día del Señor.

-48-

1826, maig 27. Xàtiva

L'Ajuntament resol disposar els festejos corresponents per a celebrar l'aniversari del rei i convida Benet Espinós a qui havia concedit un toldet de sal per a que assistisca amb els ministrers a les cases capitulars per les nits la vespra i dia del rei.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 112, f. 90

(...) los días de nuestro rey y Señor y muy correspondiente se haga la debida demostración. Acordó el Ayuntamiento se anuncie con toques de campanas en la víspera y día, se haga iluminación general en las casas capitulares en ambas noches, y también se verifique que todos los vecinos en sus casas y al efecto se hagan pregones por el señor gobernador presidente y se coloque en las citadas noches y en dichas casas capitulares la música de ministriles, con timbales y clarines, todo lo que disponga por los señores regidores comisarios de fiestas y agregados.

También se tuvo presente que la Ciudad en años anteriores agració a Benito Espinós, músico, con un toldillo de vender sal con el objeto de enseñar a los ministriles y emplearse en servicio de la misma, pareciendo muy correspondiente

que en las próximas noches de la víspera y día del Rey nuestro Señor asista el Espinós con los ministriles a las casas capitulares para la música resuelta. Acordó el Ayuntamiento se haga saber al citado Espinós concurra a las referidas casas capitulares y en dichas noches al indicado objeto.

-49-

1826, setembre 15. Xàtiva

L'Ajuntament accedeix a completar la banda de tambors per disposició reglamentària malgrat no tenir fons dels propis per a costejar-ho.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 112, f. 163

Se vio un oficio del Coronel Inspector Don Agustín Arnando fecha el día de hoy en el que expone que en uso de las facultades que le tienen concedidas el excelentísimo señor Capitán General Sub-Inspector de voluntarios realistas de estos reinos para la organización e inspección de los cuerpos de realistas de esta gobernación, ha dispuesto completar la banda de tambores a razón de dos tambores por compañía, con arreglo al artículo veinte, capítulo segundo del reglamento, contratándolos a veinte y un quarto diario cada uno y a tres reales vellón las cornetas para la compañía de cazadores que debe crearse. Y lo comunica a este Ayuntamiento para su inteligencia, y a fin de que no pongan embarazo en la satisfacción de sus haberes. En su inteligencia y teniéndose presente de una parte carecer de fondos de arbitrios no obstante de tenerlos propuestos varias veces, de otra lo dispuesto por el excelentísimo capitán general de este exercito y reino en los artículos octavo y décimo de su orden de treinta y uno agosto último sobre el pago de haber a los tambores y trompetas y responsabilidad a los Ayuntamientos y comandantes de la inversión de dichos fondos de arbitrios. Acordó el Ayuntamiento se oficie al coronel inspector con lo expuesto en conferencia, manifestándole no tener dificultad alguna en el pago de dichos haberes contratados que en la situación actual y hasta que su excelencia disponga otra cosa deben salir del fondo de propios según los artículos noventa y noventa y uno capítulo tercero título segundo del reglamento de ocho de junio próximo pasado y con sujeción al mismo.

-50-

1826, setembre 29. Xàtiva

L'Ajuntament acorda disposar el que calga per a la celebració d'un Te Deum per l'aniversari de la restitució del rei.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 112, f. 175

Teniéndose presente que en próximo domingo primero del entrante octubre debía celebrarse un solemne Te Deum para el cumpleaños de la restitución de su majestad Dios le Guarde al pleno de sus derechos según lo dispuesto en real orden comunicada al efecto, acordó el Ayuntamiento se verifique el Te Deum con la mayor solemnidad el citado domingo primero octubre a las diez horas de la mañana en la colegial iglesia (...) y al efecto se coloque la música de ministriles, timbales y clarines en las casas capitulares la víspera, disponiéndose todo por los señores regidores comisarios.

-51-

1826, octubre 24. Xàtiva

L'Ajuntament acorda parlar amb Martin Carchano per albergar la banda de tambors i trompetes de la milícia.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 112, ff. 194v i 195

Y últimamente consecuente con lo resuelto en acta de diez y siete de este mes sobre alquilar casa para la banda de tambores y demás, se leyó el informe de la comisión que dice así: autorizados por la resolución de vuestra señoría que antecede hemos reconocido la casa que en ella se cita, calle de Santo Domingo, la qual no es a propósito para los fines que vuestra señoría se propone de alojar la banda de tambores y trompetas, establecer las academias de los señores oficiales y almacenes de vestuario con arreglo a la orden del excelentísimo señor sub inspector de estos cuerpos. Pero siguiendo la misma letra de la resolución de vuestra señoría hemos visto la casa de la herencia de Don Luís Faus, calle de Moncada, que aunque no presenta las mayores ventajas, reúne a lo menos lo necesario a conciliar los indicados objetos y la aprobación del inspector en comisión de estos cuerpos que nos acompañó a dicho reconocimiento. Y con respecto a que la parte principal de dicha casa se halla sin arrendarse, pudiera el Ayuntamiento ocuparla interinamente en dichos objetos mientras se presente otra que reúna más ventajas. Vuestra señoría resolverá lo que fuere de su agrado. San Felipe, veinte y tres de octubre de mil ochocientos veinte y seis. Alonso. Martí. En su inteligencia y méritos de conferencia acordó el Ayuntamiento conformarse con dicho informe y en su consecuencia se haga saber por Félix Tomás Sanz, segundo secretario a Martín Carchano, dueño de la casa que se indica, la dexa a disposición de Ciudad manifestando al mismo tiempo el tanto de arriendo anual de la misma, en el supuesto que caso no se arregle a lo justo, se nombraran peritos para su tasación.

-52-

1826, novembre 7. Xàtiva

Que s'oficie a la junta de l'Hospital per albergar la banda de tambors i trompetes realistes en una vivenda de la seua propietat.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 112, ff. 201 i 201v.

Antes del punto de citación se manifestó que en la plaza de la Seo existía vacia y cerrada una casa propia del Santo Hospital de esta ciudad, que por su localidad y demás podía servir para acuartelar la banda de tambores, deposito para algún vestuario, armamento u otros enseres de voluntarios realistas, y tener las academias de oficiales, sargentos y demás, consecuente a la orden del excelentísimo señor capitán general de este reino y subinspector de dichos cuerpos. En su inteligencia y abierta conferencia en la que se indicó que dicha casa reunía las circunstancias de cercanía al principal, muchas comodidades de habitación y un desahogó de cercado a las espaldas, acordó el Ayuntamiento se oficie a la junta de dicho santo hospital manifestándole haber elegido las citadas casas para el referido objeto, en el supuesto de que el puesto regular y fruto del alquiler sea pagado puntualmente del fondo de arbitrios.

-53-

1826, novembre 14. Xàtiva

Que s'excloguen dels havers per a la banda de tambors i trompetes l'assignació als pitos, per no haver dotació.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 112, f. 202v.

Se vio una relación de los haberes correspondientes al tambor mayor, tambores, cornetas y pitos del mes de octubre último en cantidad que quinientos once reales diez y seis maravedís. En este estado se hizo presente que en dicha relación no se descontaba el exceso que percibieron en el mes anterior sin embargo de habersele indicado al señor comandante del batallón de voluntarios realistas en primero de este mes, acompañándole copia de la orden del excelentísimo señor capitán general sobre el particular. Igualmente se tuvo presente que en cuanto a pitos no había aprobación de su excelencia ni resuelto el pago con arreglo a su orden de treinta y uno agosto último. Acordó el Ayuntamiento se oficie a dicho señor comandante con devolución de la relación para que note en la misma dicho abono y excluya de ella los dos pitos hasta que su excelencia resuelva lo de su agrado superior y al efecto se haga la debida consulta.

-54-

1826, novembre 14. Xàtiva

Es desestima l'opció d'albergar la banda de tambors i trompetes de les milícies voluntàries reialistes en la casa del Sant Hospital per necessitar-la aquest per a la sua pròpia activitat.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 112, f. 208v

Antes del punto de citación se vio un oficio de la Junta del Santo Hospital de esta ciudad fecha el día de ayer en el que manifiesta que propendería muy gustosa a facilitar el edificio elegido por este ayuntamiento para colocar los tambores y demás pero la casa que se conceptuaba vacía servía para colocar todos los suministros para los enfermos, lavar, colar, y tender la ropa para las camas, que en su entrada en un biombo de obra estaba la Virgen de la Asunción y en una de sus principales piezas se reunían las señoras en los días festivos a coser sábanas y demás necesario para las camas de los enfermos, con lo demás que refería espera que este Ayuntamiento eligiese el medio que juzgase más análogo a cumplirse lo ordenado por el superior y que es santo hospital continuase como hasta aquí aprovechándose de la referida casa. En su inteligencia y méritos de conferencia en la que se manifestó que la única casa que en la actualidad podía servir para dicho objeto era la señalada de anterior situada en la calle de Moncada propia de Martín Carchano, antes de Don Luís Faus. Acordó el Ayuntamiento quedar enterado, se uniese dicho oficio al expediente y fuese llamado a estas casas capitulares el Carchano para tratar sobre el arriendo de dicha casa sin perjuicio de otra que reuniese mejores circunstancias.

-55-

1826, novembre 14. Xàtiva

Que es procedisca a la comlra dels clarins per a la companyia de cavalleria de la milícia per disposició de la reglamentació i s'abonen dels propis.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 112, f. 209

Dice que puede este Ayuntamiento proceder desde luego a la compra de los clarines para los trompetas de la compañía de caballería de voluntarios realistas de esta ciudad como solicitaba en su oficio de ocho del actual, cuyo importe de aquellos instrumentos debería sufrirlo el fondo de arbitrios destinados a beneficio de dichos cuerpos. En su inteligencia acordó el Ayuntamiento su cumplimiento, unión al expediente y el pase de dicha orden por medio del oportuno oficio al señor comandante de voluntarios realistas de caballería para que disponga la compra de los citados clarines y cuyo importe se abone del fondo de arbitrios según su excelencia previene.

-56-

1826, novembre 14. Xàtiva

Martin Carchano demana 120 lliures del lloguer de la casa de la seua propietat a l'Ajuntament per albergar la banda de tambors i trompetes.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 112, f. 209v

Dada cuenta que en el salón existía Martín Carchano, sastre de este vecindario, dueño de las casas calle Moncada convocado al efecto en este acuerdo, acordó el Ayuntamiento saliese el presente secretario y manifestase al Carchano haber sido señalada su casa para acuartelar la banda de tambores y demás que deseaba saber la ciudad qué parte de ella quería reservarse para sí, y el tanto de arriendo anual que debería abonársele. Cumplido expresó que el entresuelo o habitación entrando a mano izquierda y el huerto se lo reservaba para su propio uso, y que lo restante de dicha casa deberían abonársele ciento veinte libras anuas de alquiler, fundado en que actualmente la tenía arrendada a varios individuos sin contar los altos de la misma casa y una habitación interior con el huerto por precio de ciento diez y nueve libras que tenía ya recibidas en parte, en el supuesto que en cuanto a dichos inquilinos nada debía que entender el mismo. Enterada la Ciudad de todo, acordó en lo tocante al precio ser excesivo, y que únicamente abonaba ciento tres libras reservándose dicho entresuelo y huerto, en el supuesto de entenderse la Ciudad en hacerlo saber a dichos inquilinos, y así se indicase al Martín Carchano. Cerciorado contestó ser conforme en ello, y en su inteligencia de todo acordó el Ayuntamiento tener por señalada dicha casa para acuartelar la banda de tambores, satisfaciéndose las ciento tres libras de arriendo del fondo de arbitrios, y se hiciese saber a los inquilinos de la misma a los efectos convenientes, reservando al dueño dicha habitación y el huerto, y sin perjuicio de elegir si se proporcionase otra que reuniese mayores ventajas.

-57-

1826, desembre 9. Xàtiva

Es conformen en aquarterar la banda de tambors i trompetes del batalló en el quarter de Jarxas.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 112, ff. 226 i 226v.

Se vio un oficio del comandante del cuerpo de inhábiles de esta ciudad fecha ocho de este mes en el que dice que en contestación al oficio que se ha servido este Ayuntamiento dirigirle manifestándole que el excelentísimo señor capitán general se ha conformado con lo propuesto por este Ayuntamiento acerca de acuartelar en

el cuartel de Jarxas la banda de tambores del batallón de voluntarios realistas de esta ciudad y reunir allí las academias de los señores oficiales, debe decir que dicho cuartel se halla ocupado por ciento veinte y nueve individuos del citado cuerpo entre ellos veinte y nueve matrimonios que no tendrían donde albergarse y sería preciso o alojarlos o acamparlos, que en dicho supuesto y convenido este Ayuntamiento de que estos beneméritos no son acreedores a ser echados a las calles espera se sirva proponer a su excelencia otro medio para acuartelar la referida banda. En su inteligencia y méritos de conferencia en la que se indicó que dichos inválidos podían muy bien colocarse en los tres cuarteles más que tenía el citado cuerpo particularmente en el habilitado de las casas colegio que tenía muchísimo local, acordó el Ayuntamiento se represente al excelentísimo señor capitán general con inserta de dicho oficio y haciéndole presente lo expuesto en conferencia para la resolución de su agrado superior.

Se dio cuenta de un memorial de Martín Carchano, sastre de este vecindario, fecha quatro de este mes en el que hace presente que habiendo cedido su casa calle de Moncada con reserva del quarto entrando a mano izquierda y el huerto para acuartelar la banda de tambores de la milicia voluntaria realista, havia tenido el sentimiento de que uno de los inquilinos de las habitaciones que habia alquilado le llevase por justicia para exigirle los diez duros que tenía tomados en adelanto, previniéndose por esta el abono y gastos, que desea saber una determinación segura para poder proceder en seguida a arrendarla, concluyó suplicando se determine si la casa queda por cuenta de Ciudad o se le faculta para arrendarla. (...)

[Després d'haver inspeccionat la casa novament i després d'haver observat que es necessiten molts diners per a condicionar la vivenda i que faça les vegades de caserna, l'ajuntament decideix el passe al senyor Albertos, regidor, per a que informe i faça el que li parega per a acordar el que corresponga]

-58-

1826, desembre 12. Xàtiva

Es desestima l'opció d'aquarterar la banda de tambors i trompetes reialistes en la casa de Martin Carchano per resultar gravós el lloguer i necessitar una despesa forta per a la seua adequació i rehabilitació.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 112, f. 231v

En cumplimiento de lo resuelto en acta de nueve de este mes al memorial de Martín Carchano, sastre de esta ciudad, se leyó el informe que a la letra dice así: consecuente con la resolución de vuestra señoría que precede, devo informar sobre el particular que si bien es cierto que en la primera vista de la casa que se indica

pareció tenía alguna comodidad, habiéndome constituido posteriormente en la misma de unión del señor Don Josef Martí, regidor y con asistencia del arquitecto Don Francisco Cuenca a nueva vista resultó que la citada casa se halla muy deteriorada, que para habitarla se necesitan muchos maravedíes lo que junto con las ciento tres libras de arriendo, me parece que el fondo de arbitrios tendrá en esto perjuicio. Vuestra señoría no obstante hará el mérito de su agrado superior. San Felipe, once de diciembre de mil ochocientos veinte y seis. Antonio Albertos, comandante.

[L'ajuntament, d'acord amb l'informe va determinar:] revocar o mejorar la acta de catorce noviembre en esta parte y dexar al arrendamiento de la casa de libre disposición del Martín Carchano para que haga el uso que le acomoda.

-59-

1826, desembre 19. Xàtiva

S'acorda el pagament de 145 r.b. per la compra de dos cornetes per a la companyia de caçadors.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 112, f. 235

Se dio cuenta de un recibo expedido por don Juan Ferrer, fecha el día de ayer con el visto bueno del comandante del batallón de voluntarios realistas de la cantidad de ciento quarenta y cinco reales vellón por el importe de dos cornetas para la compañía de cazadores del mismo batallón. Acordó el Ayuntamiento el pago de la citada cantidad por el depositario de arbitrios Andrés Guiteras y del fondo de estos cuyo la servirá de data en las cuentas de este ramo.

-60-

1826, desembre 20. Xàtiva

Per disposició del senyor capità general de l'exèrcit s'aprova el gasto de 1050 r.b. per a la compra dels clarins dels trompetes de l'esquadró dels voluntaris reialistes i que es deixi un quarter dels inhàbils per a aquarterar la banda de tambors i trompetes.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 112, f. 238v

Pareciendo muy conforme se abonen los mil reales vellón para la compra de clarines de los trompetas del escuadrón de voluntarios realistas de esta ciudad del fondo de arbitrios, con arreglo a lo dispuesto por el excelentísimo señor capitán general de este ejército y reino en su orden de diez noviembre último y a más el uno por ciento que debe abonarse al encargado de la diligencia por conducción,

tanto de la anterior cantidad como de los quatro mil reales vellón que remitió para la compra de fusiles. Acordó el Ayuntamiento que por Andrés Guiteras, depositario de dichos arbitrios se entreguen los mil cincuenta reales vellón a Josef Roig y al efecto se libre la oportuna certificación en la que ponga a su pie el recibí sin perjuicio de presentarse a su tiempo las oportunas cuentas.

Se vio un oficio del excelentísimo señor capitán general de este ejercito y reino fecha quince de este mes dirigido al señor gobernador y corregidor en el que dice disponga que de los quatro cuarteles que ocupan los inválidos de esta caja dexen uno expedito para acuartelar la banda de tambores de los voluntarios realistas de esta ciudad, entendiéndose esto en caso de no poderse evacuar el que se titula de Jarxa que el Ayuntamiento de la misma cedía espontáneamente, libre de alquileres para dicho objeto. Acordó el Ayuntamiento su cumplimiento y quedar enterado.

-61-

1827, gener 17. Xàtiva

Es deixa a l'arbitri del capità general l'ubicació de la banda de tambors i trompetes sense que això ocasione perjuí als invàlids.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 113, f.7

Se leyó un oficio del excelentísimo señor capitán general de este ejército y reino, fecha veinte y nueve diciembre último, dirigido al señor gobernador en el que dice que deja a su elección el acuartelar la banda de tambores de voluntarios realistas de esta ciudad los cuales coloque desde luego en el local que le parezca más conveniente pero sin causar incomodidad a los inválidos, fiando a su prudencia la decisión de este particular del qual se sirviese no volverle a hablar más. En su inteligencia acordó el Ayuntamiento el cumplimiento por su parte.

-62-

1827, gener 31. Xàtiva

Que s'abonen a Josep Alberola 8 lliures pel Te Deum celebrat per l'aniversari de la restitució del rei.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 113, f. 14

Se vio una certificación de don Josef Alberola presbítero y subsacrista de la colegial iglesia fecha treinta y uno diciembre último por la que resulta haber importado los gastos ocurridos en el solemne Te Deum celebrado en primero octubre del año anterior la cantidad de diez y seis libras, siendo la mitad en suma

a ocho libras perteneciente a ciudad. En su inteligencia acordó el Ayuntamiento y Junta el pago de dicha cantidad y al efecto se despachase el oportuno libramiento contra el fondo común o de sobrantes del año próximo pasado. Abierta conferencia directa a si los gastos que ocurrían en la fiesta del solemne Te Deum que anualmente se celebraba en virtud de real orden el primero octubre por la libertad de nuestro rey debían o no incluirse en los de las festividades ordinarias de reglamento o en la clase de extraordinarios, acordó el Ayuntamiento y Junta que el señor contador titular se sirva manifestar su dictamen el que se reporte para en su vista poder acordar lo que parezca más correspondiente.

-63-

1827, gener 31. Xàtiva

S'acorda el pago dels havers dels tambors i trompetes, així com dels instruments i accessoris necessaris per a la banda de tambors i trompetes.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 113, f. 14v

Se vio una relación de los haberes correspondientes a la banda de tambores y trompetas del batallón de voluntarios realistas de esta ciudad fecha del día de hoy firmada por el segundo comandante don Josef Martí con el visto bueno del primer comandante, la cual comprende el respectivo al tambor mayor, ocho tambores, así mismo por la composición de un batidor y unas baquetas nuevas, diez y seis reales, y dos cornetas, en suma de setecientos sesenta y cinco reales vellón. En su inteligencia acordó el Ayuntamiento el pago de dicha cantidad del fondo de arbitrios destinados para el equipo y fomento de este batallón por su depositario Andrés Guiteras, poniéndose a su pie el recibí por el tambor mayor para la debida legitimidad en cuentas.

Se vio otra relación de los haberes pertenecientes a los dos trompetas del escuadrón de caballería (...) fecha veinte y tres de este mes por lo que resulta ser el haber del corriente mes la cantidad de ciento cincuenta y cinco reales vellón. Acordó el Ayuntamiento el pago de dicha cantidad del fondo de arbitrios.

-64-

1827, maig 5. Xàtiva

Que es façen als ministrers vestuari nou.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 113, ff. 72v I 73

Se leyó un memorial de Pascual, Bernardo Ribera y Josef Cameno, ministriles fecha el día de hoy y en el que exponen que cuentan en más de veinte y quatro

años sin habérseles dado vestuario, causa por la que el que tienen en el día se halla muy deteriorado, como y también la falta de sombreros en términos que siendo próxima la festividad del Santísimo Corpus no pueden presentarse con la decencia debida a tan solemne acto, concluyen suplicando se les facilite nuevo vestuario. Acordó el Ayuntamiento se haga a los ministriles vestuario completo, el que dispongan los señores regidores comisarios de fiestas según tengan por más conveniente.

-65-

1827, maig 8. Xàtiva

L'Ajuntament acorda les peces que han de compondre el vestuari dels ministrers.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 113, f. 74v

Por los señores regidores comisarios de fiestas se hizo presente que deseaban saber el modo y manera como debía verificarse el vestuario de los ministriles. Acordó el Ayuntamiento lo sea el vestuario completo, compuesto de casaca, dos medias grana con guarniciones, galón de plata de media corona, calzón de paño blanco corto, media de algodón, zapatos y sombrero, sin chaleco en atención a suplir este la casaca.

-66-

1827, maig 18. Xàtiva

Josep Gisbert demana certificació a l'Ajuntament per a presentar-se a les proves d'organista de Moixent.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 113, f. 82v

Se vio un memorial de Mosén José Gisbert, clérigo tonsurado y sacristán de esta iglesia colegial fecha once de este mes en el que expone que para poderse presentar al obtento del beneficio de la plaza de organista vacante en la villa de Moxente, necesita que este Ayuntamiento le libre una certificación de la conducta moral y las pruebas que tenga dadas de amor a la religión y al rey, y así lo concluye suplicando. En su inteligencia y méritos de conferencia en la que se indicó haber sido buena la conducta de este interesado, acordó el Ayuntamiento se libre la certificación que solicita de no haber sido miliciano nacional voluntario y observado una buena conducta.

-67-

1827, octubre 6. Xàtiva

El ministrer Josep Cameno demana llicència a l'Ajuntament per passar a Ontinyent a les oposicions a la mestria de capella.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 113, f. 163v.

Se vio un memorial de Josef Cameno, otro de los tres ministriles de esta ciudad, fecha el día de hoy, en que manifiesta se halla vacante la plaza de maestro de capilla de la villa de Onteniente, y deseando pasar a dicha villa a hacer oposiciones, concluye suplicando se le conceda licencia para veinte días con el indicado objeto. En su inteligencia y méritos de conferencia acordó el Ayuntamiento como se pide.

-68-

1828, novembre 8. Xàtiva

Els clariners i timbaler de la Ciutat exigeixen l'augment de salari corresponent als cornetes i tambors de la milícia.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 114, ff. 170 i 170v.

Se vio un oficio del señor intendente general de este ejército y reino de cinco de este mes en que reclama se le remita a la posible brevedad la representación que se dirigió a esta corporación por el ilustre señor director general de propios hecha por los clarineros y timbalero de esta ciudad sobre que se les conceda dos reales vellón diarios de salario, para que la instruyeran con arreglo a la circular de veinte y dos junio mil ochocientos veinte y cinco. En su inteligencia y méritos de conferencia de la que resultó que los recurrentes tienen oficio conocido del que pende su subsistencia y no del destino de clarineros y timbalero, y que con el tanto anual que se les pasa por ciudad tienen suficiente al trabajo que prestan. Acordaron el Ayuntamiento y Junta se manifiesta así a dicho ilustrísimo señor para la resolución que sea de su agrado superior.

-69-

1829, febrer 28. Xàtiva

L'Ajuntament ajorna la resolució d'augmentar-los el salari fins a 2 r.b. diaris que sol·liciten els clariners i timbaler de la Ciutat.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 115, f. 34v

En este estado, abierto el correo, se vio una orden del señor intendente general de esta provincia de veinte y siete de este mes en la que reclama en la misma la

solicitud que dirigió a esta Justicia y Junta de propios hecha por los clarineros y timbalero de esta ciudad al ilustre señor director general de propios, pidiendo dos reales vellón diarios de salario a fin de que los instruyesen con arreglo a la circular de la intendencia de veinte y dos junio de mil ochocientos veinte y cinco. En su inteligencia y méritos de conferencia de la que resultó que sobre el particular ya resolvieran este Justicia y Junta de propios lo que tuvieran por conveniente, acordó el Ayuntamiento pase al señor contador titular para que siéndoles dables, lo despache para el correo del jueves próximo consiguiente a los antecedentes que hayan en la materia.

-70-

1829, març 3. Xàtiva

L'Ajuntament informa favorablement a la Intendència sobre l'augment de salari dels clariners i timbalers de la Ciutat.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 115, ff. 39 i 39v.

Consiguiente a lo resuelto en acta capitular de veinte y ocho febrero último a la orden del señor intendente general de esta provincia de veinte y siete del mismo alusiva a que si dentro de ocho días contados desde dicha fecha no devuelven a la intendencia evacuada la solicitud puesta al ilustrísimo señor director general de propios por los clarineros y timbalero sobre que se les aumente su salario a dos reales vellón diarios, se vio el informe del señor contador titular que a la letra dice así: en ejecución de la deliberación de vuestra excelencia antecedente, he reconocido los oficios del señor intendente de cinco noviembre del año próximo pasado, y de veinte y siete febrero último, con el memorial de los clarineros y timbalero dirigida al ilustrísimo señor director general de propios con solicitud de dos reales vellón diarios de sueldo a cada uno, y en consecuencia a ello, como dicha deliberación de vuestra señoría se dirige al pronto despacho y no remesa, el señor intendente previene se formalice expediente con arreglo a la circular de veinte y dos junio mil ochocientos veinte y cinco, el qual debe ser arreglado al capítulo tercero, atendiendo a que del sueldo o salarios que hoy disfrutan según reglamento que lo son: el primer clarinero quinientos treinta y siete reales dos maravedís, y el segundo con el timbalero cuatrocientos ochenta y nueve reales catorce maravedís cada uno, el total de las tres de mil quinientos quince reales y lo que piden dos mil cientos sesenta reales, siendo la diferencia de quinientos quarenta y quatro reales, quatro maravedís sin embargo que ellos tienen sus oficios y su ejercicio en solas las diez festividades y no en todas, y muy pocas las extraordinarias. Si vuestra señoría adhiere por la cortedad de aumento y pobreza que se les advierte, podrá acompañarse certificación del estado de propios que se libró en diez y ocho junio del año pasado, y quando no, con sola la negativa en oposición podrá despacharse. Es lo que se me ofrece no obstante vuestra señoría

resolverá lo de su agrado. San Felipe marzo quatro de mil ochocientos veinte y nueve. En su inteligencia y méritos de conferencia de la que resultó la corta diferencia que media de la dotación que tienen consignada estos interesados por reglamento al aumento de salario que piden, acordaron el Ayuntamiento y Junta que librada certificación del estado de propios, se remita dicha solicitud al señor intendente general de esta provincia con oficio de estas corporaciones, informando favorablemente sobre dicha concesión de salario por las mismas razones que expresa el señor contador y se contienen en la conferencia, y por consiguiente se exprese en él no ofrecérselas legitima oposición si no sujetarse a lo que el ilustrísimo señor director general de propios se sirva determinar.

-71-

1829, març 18. Xàtiva

L'Ajuntament s'adereix a l'augment de salari dels clariners i timbaler de la Ciutat.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 115, ff. 49v i 50

Consiguiente a lo resuelto en acta capitular de veinte y ocho febrero último al oficio del señor intendente general de esta provincia sobre la representación interpuesta a su majestad por los clarineros y timbalero de esta ciudad en solicitud de aumento de salario se vio el informe del señor contador titular del tenor siguiente: en ejecución de la deliberación de vuestra señoría antecedente, he reconocido los oficios del señor intendente de cinco noviembre del año próximo pasado y de veinte y siete febrero último con el memorial de los clarineros y timbalero dirigido al ilustrísimo señor director general de propios con solicitud de dos reales vellón diarios de sueldo a cada uno. Y consecuente con ello, como dicha deliberación de vuestra señoría se dirige al pronto despacho y su remesa, y el señor intendente previene se formalice expediente con arreglo a la circular de veinte y dos junio mil ochocientos veinte y cinco, el qual debe ser arreglado al capítulo tercero, atendiendo a que del sueldo o salarios que hoy disfrutan según reglamento que lo son: el primer clarinero quinientos treinta y siete reales dos maravedíes, y el segundo con el timbalero quatrocientos ochenta y nueve reales catorce maravedíes cada uno. El total de los tres mil quinientos quince reales y lo que piden dos mil ciento sesenta reales, siendo la diferencia de quinientos quarenta y quatro reales quatro maravedíes, sin embargo, que ellos tienen sus oficios y su exercicio en solas las diez festividades y no en todas y muy pocas las extraordinarias. Si vuestra señoría adhiera por la cortedad de aumento y pobreza que se les advierte, podía acompañarse certificación del estado de propios que se libró en diez y ocho junio del año pasado y cuando no, con solo la negativa en oposición podrá despacharse. Es lo que se me ofrece no obstante vuestra señoría resolverá lo de su agrado. San Felipe marzo quatro de mil ochocientos veinte y nueve. Luis Antonio Meliana. En inteligencia y méritos de conferencia acordó el

Ayuntamiento y Junta conformarse con él antecedente informe y adhiriendo al aumento de los dos reales vellón diarios que se piden por dichos clarineros y timbalero [y] se exprese así a dicho señor intendente acompañando la oportuna certificación del estado de propios que refiere el mismo señor contador.

-72-

1829, setembre 1. Xàtiva

El capítol eclesiàstic comunica a l'Ajuntament que Joaquin Aparicio ha estat elegit per a la plaça de primer organista, vacant per la mort de Tomás Ciurana.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 115, ff. 154 i 154v

Antes del punto de citación se vio un oficio del ilustre cabildo eclesiástico de esta ciudad, firmado por su secretario capitular el señor canónigo don José Julbe por el que se anuncia haber elegido para desempeñar la plaza de primer organista, vacante por fallecimiento de don Tomás Ciurana al presbítero don Joaquín Aparicio. En su inteligencia acordó el Ayuntamiento quedar enterado y se le pase nota al señor contador titular para su debido conocimiento.

-73-

1829, octubre 2. Xàtiva

Que es pague a Josep Alberola la nota presentada pel Te Deum i es revise el gasto del campaner que sembla excessiu.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 115, f. 174

Se vio una nota firmada por don José Alberola, presbítero y maestro de capilla de esta colegiata, de la que aparece haber importado los gastos ocasionados en el solemne Te Deum celebrado en dicha iglesia el día de ayer por la libertad del Rey nuestro señor de su cautiverio de Cádiz y restauración a la plenitud de sus soberanos derechos la cantidad de ciento cincuenta reales vellón, y correspondiendo en mitad a la ilustre ciudad y la otra al ilustre cabildo eclesiástico, es vista le pertenece por dicha causa a la ilustre ciudad setenta y cinco reales vellón. Acordó el Ayuntamiento su pago después de puesta la correspondiente intervención por los señores regidores comisarios de fiestas y el pase a la Junta municipal para el despacho del correspondiente libramiento, procurando si se puede alguna rebaxa del campanero que nota por sus derechos de tocar las campanas en dicha función sesenta reales vellón cuya cantidad parece muy excesiva.

-74-

1830, maig 21. Xàtiva

L'Ajuntament disposa tres nits de celebracions amb la música de ministrers pel 5é mes de prenyat de la reina.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 116, f. 103v.

Con arreglo al punto de citación se vio un oficio del excelentísimo señor capitán general de este ejército y reino fecha diez y seis de este mes en el que se comprende la real orden por la que su majestad con motivo de hallarse la reina nuestra augusta soberana en el quinto mes de su preñado a dispuesto se vista la corte de gala por tres días, principiando el tres del corriente, con luminarias generales por las noches. Acordó el Ayuntamiento quedar enterado, que se iluminen las casas capitulares por tres noches principiando en la mañana sábado veinte y dos de los corrientes con música de ministriles, que se haga saber a los vecinos de esta ciudad por pregones que se harán a nombre del señor gobernador presidente, y pongan también luminarias en sus casas la referidas tres noches con el objeto expresado baxo la multa que su señoría estime.

-75-

1831, febrer 22. Xàtiva

Pascual Ribera, ministrer, demana certificació per al seu fill Pascual per a anar a Canals a fer les oposicions a l'orgue.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 117, f. 49v.

Se vio un memorial de Pascual Ribera músico mayor vecino de esta ciudad fecha diez y ocho de este mes en que haciendo presente tener que pasar su hijo Pascual a las oposiciones a la plaza de organistas de la universidad de Canals, suplica por conclusión se le libre y entregue la competente certificación de su conducta política y moral, sin cuyo requisito no puede comparecer en dichas oposiciones. En su inteligencia y méritos de conferencia en la que se hizo presente que el dicho Pascual Ribera menor siempre ha observado una buena conducta política y moral, y que siendo niño en tiempo de la abolida constitución no perteneció a la llamada milicia nacional voluntaria ni se le conocieron ideas exaltadas, acordó el Ayuntamiento se le libre y entregue dicha certificación en los términos que aparece de la conferencia.

-76-

1831, març 15. Xàtiva

Cayetano Carchano, músic, sol·licita l'exempció del pago de la contribució de l'equivalent.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 117, f. 65.

Se vio un memorial presentado por Cayetano Carchano, músico de esta vecindad, fecha del tres del actual en el que con motivo de las quasi ningunas utilidades que tiene con su profesión concluye suplicando se le exima del pago de la real contribución de equivalente que se le ha impuesto en el presente año. En su inteligencia y previa audiencia de peritos acordó el Ayuntamiento no haber lugar a esta solicitud.

-77-

1833, juny 24. Xàtiva

Disposicions per a les celebracions que s'han de realitzar per la jura de la infanta Isabel, hereua dels regnes.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 118, ff. 141 i 141v.

Hice presente al Ayuntamiento era citado por cédulas ante diem con el objeto de resolverse lo conveniente sobre varias indicaciones que debían hacerse por la junta de comisión para las próximas funciones que debían celebrarse en obsequio de la jura de la serenísima Señora Infanta Doña María Isabel Luisa, heredera de estos Reinos, a falta de barón (...) Con arreglo al punto de citación por los Señores Don Félix Aliaga, Don José Ramón Llaudes y Don Manuel Joaquín Espejo se hizo presente que a consecuencia de las facultades que se les tenían conferidas por el ilustre Ayuntamiento en acta de veinte y dos de los corrientes, habían reunido en la tarde del día de ayer los gremios de alpargateros, sombrereros y agregados, sogueros, sastres, texedores, carpinteros y a las concordias de las tres Auras de ciudad, mercado y barreras, los cuales después de inteligenciados del objeto sobre que habían sido llamados ofrecieron : el gremio dicho de alpargateros, que formaría una comparsa de marineros con tal que la ciudad les diese caretas, pero si había procesión y el gremio tenía que concurrir a ella, no podrían contribuir a unos y otros gastos en razón a la decadencia del oficio; los sombrereros, curtidores y tintoreros ofrecieron una comparsa de venecianos con tal que la ciudad les ayudase con zapatos; los sogueros otra de locos o marineros, costeándoles la ciudad un músico para la enseñanza; los sastres otra de marineros, costeándoles la ciudad músico y caretas; los texedores, otra de torneantes, abonándoles la ciudad

música de pito y tambor, cinco caretas finas, quatro de figurones y cinco de mediana clase; los carpinteros ofrecieron sacar la tortuga, abonándoles la ciudad dos cientos reales vellón para ayuda a su reparación, por estar muy destrozada.

La Concordia de la Aurora de la ciudad prometió sacar una barca y comparsa de marineros si la ciudad les ayudaba con tres cientos reales vellón para la construcción de aquella; y la Concordia de la Aurora de las Barreras una especie de volantes si se les facilitaban las losetas; que todos los dichos gastos, aunque parecían de corta entidad lo eran de alguna consideración en razón de que la ciudad tenía que facilitarles músico para los ensayos y las tres músicas que debía haber permanentes en los tres tablados, al paso que indispensables para distraer las gentes algún tanto durante el día, por lo que les parecía de su deber hacerlo presente al Ayuntamiento para su conocimiento y que resolviese en su vista lo que juzgase oportuno. En su inteligencia, acordó el Ayuntamiento quedar enterado y que dichos señores con su celo procuren los preparativos de dichas funciones del modo que más puedan divertirse las gentes y al menor costo posible para lo qual les conferían las más amplias facultades sobre lo que practicasen con dicho objeto (...).

-78-

1833, juny 27. Xàtiva

Relació dels actes previstos i el pressupost de despeses amb motiu de les celebracions per la jura de la infanta Dª Isabel.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 118, ff. 146v – 148v.

Hice presente al Ayuntamiento era citado por cédulas ante diem con el objeto de verse la relación que debe presentar la comisión nombrada para los festejos públicos de los que se han de realizar en obsequio de la jura de la serenísima Señora Infanta Doña María Isabel Luisa como a primera heredera de estos reinos a falta de varón y gastos que se originen en su razón y resolverse lo conveniente. (...) Con arreglo al punto de citación por los señores de la comisión de festejos se reprodujo la relación o presupuesto de gastos que a la letra copio: “la comisión nombrada por el Ayuntamiento para arreglar los festejos públicos que han de solemnizar la jura de la Princesa de Asturias Doña María Isabel Luisa y forman el presupuesto. En cumplimiento de su encargo a dispuesto las funciones siguientes: habrá tres días de función los que designará el Ayuntamiento. En las vísperas se anunciará al público por bando real al que acompañarán las danzas y comparsas, degüellas y caballetes con tres bandas de música militar. En la tarde de este día se soltaran dos toros en la cerca de la cuesta por ser esta una de las diversiones que más agradan y entretienen al público, los cuales se matarán concluida la corrida, y su carne se repartirá a los establecimientos públicos y privados del Santo

Hospital, casa de caridad y Beneficencia, hospital de pobres viudas y de convalecientes, presos de las reales cárceles y la restante a los demás pobres que designe el Ayuntamiento, cuyo gasto deberá satisfacerse de los fondos públicos. En los días de la función se suministrará una abundante y rica comida a todos los referidos establecimientos piadosos y presos de las cárceles, lo que se costeará del bolsillo propio de los señores del Ayuntamiento. En el día de la jura el Ayuntamiento reunido en sus casas capitulares saldrá formado para la colegial Iglesia en la que se celebrará a toda orquesta y con la mayor solemnidad una solemne función y Te Deum al tenor de las órdenes que se reciban del gobierno. En la tarde del mismo día empezarán los regocijos públicos con un paseo de danzas, diferentes carros triunfales, una enorme tortuga y barcas con las correspondientes tripulaciones que harán brillar más la función con sus repetidas salvas y con otros obsequios que tienen preparados los oficios de acuerdo con el Ayuntamiento para lo que las auxiliará dicha corporación con un tanto de los fondos públicos y cerrará la comisión unas carrozas que tiene adornadas con el mayor gusto y esmero el Ayuntamiento, la que contendrá varias alegorías y será custodiada por una comparsa de jóvenes ricamente vestidos y montados con briosos caballos engarzados y correspondiente música marcial. En el segundo y tercero día habrá bailes públicos de comparsas en las tres plazas principales de la ciudad, donde se construirán al intento tablados y recolocarán las competentes músicas. En todas las tres noches y en su víspera habrá iluminación general en las casas consistoriales, en las particulares de los vecinos y en el óvalo; tres bandas de música militar y una orquesta en las casas de la ciudad, castillos y fuegos artificiales costeados por varias clases del vecindario. (...) Bajo de estas bases, los gastos que se ocasionarán en dicha razón son, a saber:

-Por tres bandas de música militar que tocarán en los quatro días y noches en los puntos destinados.....3600r.v.

-Por la música de cuerda u orquesta que habrá también las quatro noches en las casas consistoriales.....1100r.v

-Por las músicas para los ensayos de las doce comparsas.....600r.v.

-Total.....
27850r.v.

-79-

1833, novembre 6. Xàtiva

Descripció del secretari capitular de la manera en que la Ciutat celebrarà la proclamació d'Isabel II.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 118, ff. 325v – 329.

Hice presente al Ayuntamiento era citado por cédulas ante diem con el objeto de tratarse sobre la función de la real proclamación y tanto en dicho punto como en lo demás que hubiese pendiente tratarse y resolverse lo conveniente (...) con arreglo al punto de citación por el señor Don Pascual María Alonso, regidor decano, y otro de los comisarios de fiestas se reprodujo un borrador de la marcha que debe practicar la ciudad en la próxima función de la proclamación de su majestad la reina Nuestra Señora Doña Isabel Segunda (que Dios Guarde) La comitiva ordenará su marcha con el mayor decoro y circunspección: se compondrá aquella en primer lugar de quatro bastidores de tropa de caballería si la hubiese que abrirán la marcha, seguirán a estos los clarines y timbales también a caballo, los quatro alguaciles del juzgado vestidos de negro, los ministriles o músicos de la ciudad con uniformes de gala (...) debiendo cerrar la marcha una compañía o al menos un grueso piquete con una banda de música (...) Así mismo se hizo presente que habiendo tres noches de luminarias generales era muy correspondiente que por parte de ciudad se hiciese alguna demostración que con poco coste sirviese de distracción a las gentes, que para ello podría colocarse en el balcón de las casas capitulares las músicas de instrumentos de aire, platos y bombo que había en la ciudad, la que también podría acompañar a la cabalgata en su carrera, colocándose en el punto donde vaya el piquete de tropa de inválidos para la custodia de aquella y para más solemnizar el acto.

-80-

1833, novembre 9. Xàtiva

Diligències dels actes de proclamació de sa magestat la reina.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 118, ff. 338v-339.

Diligencia de haberse armado el Real Pendón (...) Después de haber sido inteligenciado de que el motivo de la citación era para armar el Real Pendón para procederse al acto de proclamación su majestad la reina Nuestra Señora Doña Isabel Segunda que debió realizarse a las dos horas de la tarde de este día, habiendo resuelto el ilustre Ayuntamiento salir de la sala de la contaduría el consistorio con el fin expresado de armar el Real Pendón, abiertas las puertas por el portero se reconocieron el salón y dicho retrete principal llenos de varios individuos de la nobleza hacendados y del comercio de esta ciudad, jefes y oficiales, militares, canónigos y prelados religiosos, todos convidados por los señores alférez mayor y comisarios de fiestas (...) Los quatro vergueros con sus ropas coloradas de damasco y mazas al hombro, los tres capellanes de ciudad, mosén José Barberá, don Isidro Gozávez, tenor, y don José Pellicer, contralto, con hábitos, colores y bonetes (...) Habiendo rompido la banda de música marcial

que era colocada delante de dicho retrete se a vuelo todas las campanas de la iglesia colegial, parroquias, conventos y ermitas, se oyeron varias y repetidas voces de viva la reina Nuestra Señora Isabel Segunda(...) se continuó la música y vuelos de campanas por más de una hora

-81-

1834, maig 31. Xàtiva

L'Ajuntament acorda sol·licitar als caps de l'exèrcit informació sobre l'alta dels tambors i trompetes de la milícia per al cobrament d'havers.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 119, f. 178v.

Habiéndose hecho presente que en el presupuesto formado para remitir a la aprobación del señor gobernador civil de la provincia, tan solo se comprendían el valor de los vestuarios y equipo de los tambores y trompetas de la milicia urbana de ambas armas de esta ciudad con solo un mes de haber de dichos individuos, siendo así que además de este gasto se habían abonado a los mismos otras cantidades desde el día que tuvieron entrada en los citados cuerpos y muy correspondiente el que, al tiempo que se le remita a dicho superior el presupuesto expresado se haga también de la relación gastos que se han satisfecho con dicha razón y que no se han comprendido en el citado presupuesto. Acordó el Ayuntamiento se exija de los señores jefes de ambas armas nota del día que tuvieron entrada en dichos cuerpos los tambores y trompetas respectivamente, y reuniéndose los recibos de todo lo satisfecho con dicho motivo y que no consta en el presupuesto formado, se haga relación de ellos y remita al gobernador civil de la provincia con el presupuesto para la aprobación o lo que sea de su superior agrado.

-82-

1834, juny 28. Xàtiva

L'Ajuntament demana als caps informació del nombre de tambors i trompetes de les armes per al pagament d'havers.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 119, ff. 214v y 215.

A consecuencia del oficio que se le remitió al señor gobernador civil de la provincia con los presupuestos de haberes de los tambores y trompetas de la milicia urbana de esta ciudad presentados por los señores comandantes de ambas armas, se vieron los decretos de dicho señor gobernador civil con el informe evacuado por el contador principal de propios cuyo tenor literal es el siguiente.

Valencia trece de junio de mil ocho cientos treinta y cuatro. Informe del señor contador principal de propios, Castejón. Para informar a Vuestra señoría en el presupuesto de tambores y trompetas de la milicia urbana de la ciudad de San Felipe es requisito esencial que el Ilustre Ayuntamiento, teniendo presente el reglamento y el estado y débito de las rentas públicas, así como los fondos particulares del impuesto real sobre la nieve, ha aprovechado en otras proyectas útiles al público, manifieste la fuerza tanto de infantería como de caballería de que se componen los cuerpos beneméritos de la milicia urbana, y si los expresados fondos pueden subvenir al gasto que ocasione este presupuesto considerando el haber anual, o hay precisión del reparto que como a último recurso a falta de medios o bien sobrantes se haya autorizado por su majestad, y espero que vuestra señoría se servirá exigir este conocimiento o acordar lo que su recto juicio tenga por conocimiento. Valencia diez y nueve de junio de mil ocho cientos treinta y cuatro. Conforme con el anterior dictamen manifieste el Ayuntamiento cuanto en él se juzgue. Castejón. Acordó el Ayuntamiento el pase a los señores comandantes de ambas armas de la milicia urbana de esta ciudad para que manifiesten la fuerza tanto de infantería como de caballería de que se componen ambos cuerpos y reporten para acordar lo que corresponda.

-83-

1834, juliol 18. Xàtiva

Celebracions per l'apertura de corts decretada per la reina amb presència de músiques de la ciutat i militars.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 119, ff. 236 i 236v.

Se vio una relación presentado por el señor don José Cebrián, alférez mayor y regidor preeminente, en virtud del encargo que se le había cometido en el cabildo último sobre los festejos que deben practicarse el día veinte y cuatro de los corrientes por la apertura de las Cortes Generales del reino, decretada por su majestad, fecha diez y ocho del corriente que manifiesta el que para solemnizar más (...) un día que formará época en la nación española se celebren dos noches de luminarias anunciándose antes al público por medio de pregones, que en dichas dos noches a más de música de la ciudad, toque en estas casas consistoriales una banda de música militar, que haya vuelo general de campanas y que por la noche del día de Nuestra Reina regenta gobernadora además de estar iluminado el teatro, se represente una pieza análoga a las circunstancias, encargándose a la junta de fábrica adorne la fachada del dicho coliseo, por la tarde toque la expresada música marcial en el paseo. Todo lo que le parecía ser bastante en la actualidad atendiendo a las circunstancias de verse esta (...) ciudad de la enfermedad del cólera morbo (...)

-84-

1834, setembre 16. Xàtiva

Relació de despeses pels salaris i vestuari dels tambors i trompetes de la milícia urbana.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 119, f. 260v.

Se vieron los decretos de señor gobernador civil e informes del señor contador principal de la provincia recaídos al expediente promovido por esta corporación para pago de los haberes y uniformes a los cornetas y tambores de la benemérita milicia urbana de esta ciudad del tenor siguiente (...) La fuerza que reúne la milicia urbana desde ambas armas en San Felipe, exige la designación de haberes y valor del equipo para dos trompetas y tres tambores que lo gradúa esta contaduría, a saber:

- Por el vestuario de los dos trompetas según el presupuesto presentado a razón de quinientos setenta y dos reales cada uno.....1144rv
- Haber de los mismos al respecto de tres reales vellón cada uno importa al año2190rv
- Por el vestuario de tres tambores a razón de tres cientos sesenta y dos reales vellón cada uno1086rv
- Por el haber de los mismos a razón de dos reales vellón cada uno es el total al año.....2190rv
- Total6610rv

-85-

1835, abril 24. Xàtiva

L'alferes major de Xàtiva dóna notícia que cal celebrar l'aniversari de la reina i s'acorda festejar-ho amb música de ministrers en les cases consistorials.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 120, f. 80.

Por el señor alférez mayor se hizo presente que siendo el lunes próximo el cumpleaños de la reina gobernadora se estaba en caso de celebrarse este día dando muestras de regocijo general. Acordó el Ayuntamiento se haga iluminación en toda la ciudad en la víspera y día, vuelo general de campanas y que toque en los balcones de las casas consistoriales la música de ministriles según costumbre.

-86-

1835, maig 5. Xàtiva

Els tambors de la milícia urbana sol·liciten augment de salari i que es regularitze la seua situació laboral.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 120, f. 82v.

Se vio un memorial de Pascual Sales, José Cuet e Ignacio Polop, tambores de las compañías de milicia urbana de esta ciudad en que haciendo presente estar sirviendo en estas beneméritas filas sin contrata que les obligue a ello por el corto salario de dos reales vellón y como quiera que no puedan subsistir por no poderse dedicar a otros trabajos en atención al servicio que tienen que hacer, y que los de igual clase se han contratado en otros pueblos lo están por tres reales diez y siete maravedís vellón diarios y el que menos por tres, suplican por conclusión el aumento de su haber hasta tres reales vellón, obligándose a contrata si se estima conforme pues en caso contrario se ven obligados a contratarse en otro pueblo que les resulte mayores ventajas. Acordó el Ayuntamiento que no residiendo en esta corporación facultades para ello, siendo atribución de señor gobernador civil, elévese a dicho señor para la resolución de su superior agrado.

-87-

1835, juny 9. Xàtiva

Els trompetes de la milícia urbana sol·liciten augment de salari fins 3 r.b. diaris.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 120, ff. 105v y 106.

Se vio un memorial de José Pastor y Ramón Salvador, trompetas del escuadrón de la milicia urbana de esta ciudad en que haciendo presente haberse convencido verbalmente con sus jefes servir sus plazas por el haber de tres reales vellón hasta que se resolviese más adelante el que debían disfrutar y como quiera que en la villa de Alzira y provincia de Alicante se les dé cuatro reales, diez y siete maravedís vellón, piden se les aumente el sueldo a cuatro reales a diez y siete maravedís vellón.

-88-

1835, juliol 4. Xàtiva

Que es paguen 120 r.b. a Martin Dupont per la música marcial que va tocar en les cases consistorials.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 120, f. 124.

Se vio un recibo de Martín Dupont de ciento veinte reales vellón por la música marcial que tocó en las casas consistoriales el día veinte y cuatro de julio del propio año por la celebridad del santo de la Reina gobernadora y apertura de las cortes generales del reino. Acordó el Ayuntamiento tenerla por legítimamente satisfechos del fondo común y sobrantes y la junta del despacho del oportuno libramiento.

-89-

1835, desembre 23. Xàtiva

Pascual Ribera, organista, demana certificació de conducta i adhesió a la reina per al procediment que segueix en l'oposició a la plaça d'organista de Canals.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 120, ff. 236v. i 237.

Se vio un memorial de Don Pascual Ribera, organista vecino de esta ciudad fecha dos del corriente puesta al señor gobernador civil de la provincia en el que haciendo presente que debiendo acreditar su conducta política y adhesión decidida al gobierno de su majestad la reina Nuestra Señora en el expediente que está siguiendo en la real curia eclesiástica de este arzobispado sobre obtento de la plaza del beneficio fundado en la parroquial iglesia de la universidad de Canals, suplica se sirva expedirle la certificación correspondiente previos los informes y demás diligencias que crea oportunas.

-90-

1836, març 7. Xàtiva

Rebaixa de salaris als tres ministrers de la Ciutat i als músics de capella per l'ajust pressupostari.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 121, f. 39v i 40

Informe en que se vio y aprobó el presupuesto de gastos municipales de esta ciudad. (...) Lo son mil ochocientos nueve reales seis maravedís por el de los tres ministriles con la obligación de asistir a todas las festividades que se celebren y sean de cargo de ciudad, siendo de advertir que se le rebajan al primero cuatrocientos cincuenta y un reales dos maravedís vellón, y al segundo trescientos reales diez y seis maravedís del salario que disfrutaban en el día por reglamento, dejándoles al igual del tercero con cuya dotación cree la comisión están más que suficientemente dotados, atendido a lo poco que trabajan, mayormente en el día que se suprimen algunas funciones de iglesia y se dejan solo tres ----- 1809-6

(...) En quinto el de maestro de capilla, organista, contralto del primer coro y tenor respecto a que satisfaciéndoseles la asignación según el tenor literal del reglamento vigente de Propios por asistir a las festividades que celebra la ciudad de su cargo y no siendo por título de ordenarse ni pie de beneficio por cuanto tienen estas plazas su dotación que cobran de la mensa canonical y por ello se proveen por su majestad en virtud de terna que hace el cabildo eclesiástico en vista de las oposiciones, que la comisión atendido el estado de los fondos y las ningunas obligaciones que les quedan en el día en que se reducen las Festividades a las de los Santos patronos y Santísimo Corpus, se supriman los salarios de estos, remunerándoseles la asistencia por funciones, así como se hace al cabildo eclesiástico del fondo asignado para los mismos

-91-

1836, desembre 23. Xàtiva

Reducció que fa l'Ajuntament de les dotacions per festivitats determinant costejar sols els Sants Patrons i Corpus.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 121, f. 222

Festividades

Estas por reglamento son diez que con las dotaciones que se les señalan son a saber:

San Blas: 259-26

San Vicente: 51-32

Santas Basilia y Anastasia: 509-5

San Felipe y Santiago: 331-31

San Sabas: 76-27

Nuestra Señora de La Esperanza: 301-6

San Felix: 175-22

Nuestra Señora de La Seo: 376-2

Para la función de terremotos: 301-6

Santísimo Corpus con el misterio de la degüella: 1445-22

Para la cera de dichas festividades: 2258-28

Al campanero por el derecho de campanas de las mismas: 135-18

Predicador de Quaresma: 752-32

Palmas y ramos: 262- 9

Tortas y pan bendito: 150-20

Total: 7389-14 reales vellón

Como pues no conste la causa del establecimiento de la mayor parte de ellas, la que sin duda debió ser un exceso de celo y amor a la religión cuando el estado opulento de los propios permitía hacer semejantes demostraciones, la comisión por ello, abundando en las mismas ideas religiosas cree sería muy justo y laudable continuarse celebrando todas las indicadas festividades si la situación actual de los fondos públicos no fuera tan apurada; pero atendiendo a que no dejaran de resentirse todas las obligaciones con estos gastos voluntarios y a que se encarga tanto por el gobierno la economía, las reduce a las que por ordinario se celebran en los más de los pueblos, como son los santos patronos y Santísimo Corpus, con lo que al paso que se pueden dotar competentemente para que se celebren con la solemnidad y decoro correspondiente sin resultar los excesos que hay todos los años y logren ventaja los fondos públicos, señalándose para la del Santísimo Corpus, procesión, cera, campanas y su octava dos mil quinientos reales vellón (2500) Para la de la patrona Nuestra Señora de la Seo con todo lo mismo mil reales vellón (1000) Para la del patrón San Blas quinientos (500) Continua el predicador de Cuaresma con la misma dotación concedida por reglamento de setecientos cincuenta reales vellón (750) Total de festividades cuatro mil setecientos cincuenta reales vellón (4750)

-92-

1838, maig 29. Xàtiva

Els ministrers sol·liciten ser contractats en la processó del Corpus.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 123, f. 79

Se vio un memorial de José Cameno, Bernardo y Pascual Ribera, ministriles que fueron de esta ciudad, solicitando ser empleados en la procesión del Corpus. Acordó el Ayuntamiento diríjase a los regidores comisarios de fiestas.

-93-

1840, maig 1. Xàtiva

Josep Cameno, que havia estat ministrer de la Ciutat, sol·licita una certificació per a traslladar el seu domicili a València.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 125, f. 72v.

Dado cuenta de un memorial de José Cameno, músico de profesión, solicitando una certificación en crédito a su buena conducta y de su adhesión al gobierno de su majestad e instituciones que nos pide para trasladar su domicilio a la ciudad de Valencia. Se acordó como se pide.

-94-

1840, juny 5. Xàtiva

Celebracions per haver entrat les tropes en Morella.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 125, f.89

En este estado entró en el consistorio uno de los vergueros y manifestó que según las demostraciones de alegría y satisfacción que se notaban en todos los vecinos, era de creer que se hubiese recibido la plausible noticia de haber entrado nuestras tropas en Morella (...) que toque desde luego la música por toda la ciudad, se revolteen campanas de todas las iglesias, se corran dos vacas por las calles, haya iluminación y serenatas tres noches consecutivas.

-95-

1841, setembre 21. Xàtiva

Josep Hernández i Ignacio Pla, músics, demanen l'exempció del pagament de la contribució que se'ls ha imposat.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 126, f. 274

Se vió un memorial de José Hernández e Ignacio Pla de esta vecindad, músicos de la milicia nacional de esta ciudad, por el que manifiestan que estando contratados con la corporación para asistir a todos los actos que dicha milicia tiene, y no disfrutando de más bienes que el jornal que ganan, esperan se les exima de la contribución mensual impuesta a los que no prestan servicio en la milicia nacional. Enterado el Ayuntamiento, acordó se exceptúen del referido pago mientras pertenezcan a la música del batallón de esta ciudad, haciéndose saber al depositario para su inteligencia.

-96-

1841, febrer 4. Xàtiva

Músics de l'esquadró de la milícia informen per a que els donen de baixa en el batalló de la miícia.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 128, f. 36v.

Se vió otro [memorial] de José Faura, Luís Climent, Vicente Martínez, Joaquin Llácer y José Nieves, vecinos de Torrella; Antonio Moragues y Vicente Vila, de

Novetlé; Ramón Francés, de La Granja; y José Serrano menor, de Llanera, músicos, por el que piden que, en atención a estar contratados en el escuadrón de esta milicia, se de orden al comandante del tercer batallón de este partido para que les dé de baja en el mismo, por no poder prestar el servicio en ambos cuerpos. Y el Ayuntamiento en su vista acordó se oficie a dicho comandante para que dé de baja en su batallón a estos individuos y al de este escuadrón que los dé de alta.

-97-

1841, juliol 8. Xàtiva

Manuel Úbeda demana augment de salari pel treball d'ensenyar els demés trompetes.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 128, f. 36v.

Se vio un memorial de Manuel Úbeda, corneta del batallón de la milicia nacional de esta ciudad fecha del día de hoy en que suplica se le aumenten a su haber de corneta quince reales vellón mensuales por su trabajo extraordinario en la enseñanza de los demás trompetas, en su inteligencia y considerando justa la reclamación, acordó el ayuntamiento se le aumente dicha cantidad durante el tiempo que esté enseñando los demás trompetas.

-98-

1849, octubre 22. Xàtiva

Martin Dupont, músic, demana certificació per a traslladar-se a Barcelona.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 132, f. 115

Se dio cuenta de otro memorial de Martin Dupont, músico de esta ciudad, en que solicita se le libre y entregue igual certificación de su conducta moral y política para trasladar su domicilio a Barcelona, y el Ayuntamiento en vista del informe del alcalde de barrio a que pertenece, acordó como se pide.

-99-

1849, novembre 18. Xàtiva

El secretari posa de manifest que Martin Dupont havia sol·licitat certificat de bona conducta però a l'informe facilitat per l'alcalde de barri constava que Martin havia estat encausat.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 132, f. 132v.

Fue encausado por este juzgado de primera instancia, condenado al correccional de Valencia, cumplido su condena y regresado a esta ciudad, lo ponía en conocimiento de la ilustre corporación (...) y el Ayuntamiento acordó que en la certificación que se libre se manifieste haber observado buena conducta desde que regresó a esta ciudad después de haber cumplido su condena.

-100-

1850, febrer 4. Xàtiva

Martin Dupont reitera la sol·licitud de la certificació corresponent amb termes més favorables.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 133, f. 19

También se leyó una exposición que desde Zaragoza ha dirigido Martin Dupont en 27 de enero último en que manifiesta que en 26 de septiembre último solicitó a este Ayuntamiento se le librasen los correspondientes abonos para trasladar su domicilio a aquella capital y en 30 de octubre siguiente se le libró efectivamente el mencionado documento, pero concebido en términos nada favorables al interesado, ya por su laconismo ya también por expresar unas circunstancias que, aunque verdadera, sirve solo para vigilar las operaciones del solicitante, notándose además en la certificación una equivocación de pueblo del domicilio que debe ser Zaragoza y no Barcelona; y en su consecuencia suplica a este ilustre Ayuntamiento se sirva mandar a su secretario se le libre una certificación comprensiva de los extremos que el mismo solicitante menciona por extenso en la petita de su exposición. El Ayuntamiento en su vista acordó: no ha lugar a lo solicitado por Martin Dupont en su exposición y estese a lo acordado.

-101-

1850, febrer 21. Xàtiva

Ques es facen tres dies de rogatives pel part de la reina.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 133, ff. 28v i 29

Rogativas por el feliz alumbramiento de su majestad la Reina. Que se hagan tres noches de iluminación públicas por estos vecinos que lo serán en el día de hoy, mañana y pasado mañana, iluminándose también las casas consistoriales, colocándose en el balcón de las mismas la banda de música militar, que tocará

desde las ocho a las diez de cada noche excepto en la de hoy que únicamente tocarán desde las ocho hasta las nueve y media, y después pasarán a tocar a las casas de las autoridades. Háganse tres días de rogativas públicas, con toda solemnidad en la iglesia colegial, con el objeto que se expresa a cuyo fines los señores comisarios de fiestas se pondrán de acuerdo con el cabildo eclesiástico para el señalamiento de los días en que deban tener efecto (...)

-102-

1859, juliol 6. Xàtiva

Antonio Torres demana 1000 r.b. pels actes del Corpus.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 142, f. 123v.

El mismo presidente manifestó que Antonio Torres, director de la música que tocó en el bando, serenata, misa y procesión del Corpus, pedía mil reales por sus trabajos cuando en el año anterior solo se le dieron ochocientos veinte, fundándose en que se había aumentado el número de individuos de aquella, lo que hacía presente para que el Ayuntamiento resolviera. Éste acordó que se le abonaran novecientos reales y que en lo sucesivo se ajustaran antes las funciones que se hubieran de verificar.

-103-

1860, juny 20. Xàtiva

L'Ajuntament acorda el pagament dels actes per l'acabament de la guerra d'Àfrica.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 143, ff. 93v. I 94

Que se costee de los fondos públicos los gastos del Te Deum y los del aniversario por la terminación de la guerra de África y los del aniversario por las víctimas de ella, nombrándose una comisión al efecto (...) con más pompa y solemnidad que los que el clero podía darles, atendida la escasa dotación que le está asignada para el culto.

-104-

1863, setembre 25. Xàtiva

S'acorda el pagament de 1000 r.b. pels actes dels sants patrons.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 146, f. 111

Se acordó seguidamente que se satisficiera a Antonio Torres, director de una de las orquesta y bandas de música de esta ciudad, la cantidad de 1000 r.v. por haber tocado las mismas en las funciones celebradas en el corriente año en honor de los Santos Patronos.

-105-

1863, octubre 15. Xàtiva

L'Ajuntament regula el pagament dels actes que cobreixen les bandes de música i determina que actuen per tornos.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 146, f. 119v.

Deseando el Ayuntamiento que en lo sucesivo estuviese al arbitrio de las bandas de música de esta ciudad el fijar lo que se les debía abonar por las funciones públicas en que tocaban por cuenta de esta corporación, de lo que resultaba que de cada año era mayor la cantidad que exigían y que no había uniformidad, después de haber tomado los oportunos antecedentes, que por las funciones de Semana Santa se satisficieran 500 reales, 1000 reales por las del Corpus y 1000 reales por las de los Santos Patronos; que continuaran turnando dichas bandas como hasta aquí en las indicadas funciones, pero que la comisión del ramo llamara con un mes de anticipación a cada una de aquellas, al director de la que debiera tocar, y haciéndole saber la cantidad designada, le preguntara si se conformaba en verificarlo por ella, y que en caso de negativa, lo hiciese la otra, siempre que quisiese aceptar la proposición, haciéndose venir una de fuera o prescindiéndose de música si ambas lo rehusaban.

-106-

1865, octubre 26. Xàtiva

Es determina l'orde en que havia de discórrer la processó que havia de celebrar-se el 29 d'octubre.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 148, f. 128

Que guardase el orden siguiente: 1º Las banderolas y ministriles. 2º Todas las personas que voluntariamente concurran a ella. 3º Imagen de San José. 4º Clavario y dos mayores de la misma. 5º Portadores de reserva de la imagen de la Virgen. 6º Los individuos de la Junta de fábrica. 7º Los veterinarios con su subdelegado (...) 16º Las orquestas (...) 10º El reverendo clero (...) 22º La banda de música y cuerpo de vigilantes.

-107-

1869, febrer 16. Xàtiva

S'acorda festejar l'acte d'apertura de les corts constituents mitjançant la plantació d'un arbre simbòlic.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 152, s.f.

Para llevarlo a efecto el siguiente programa: (...) a las 8 de la noche una de las dos bandas de música de esta ciudad, situada a las puertas de la casa consistorial, ejecutará piezas escogidas hasta las 10, recorriendo después la población tocando himnos patrióticos. A las 10 de la mañana del día siguiente (...) se celebrará en la parroquia mayor una solemne misa con sermón y Te Deum en acción de gracias al supremo hacedor (...) a las cuatro de la tarde tendrá lugar una procesión cívica (...) y por la noche a igual hora que en la anterior se repetirá la misma serenata.

-108-

1872, agost 10. Xàtiva

L'Ajuntament acorda se li paguen a Josep Sanchis Davó, director de la música Nova, 650 ptes pels actes de 1872.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 155, f. 130v

Enterado el Ayuntamiento de la moción hecha por el señor Hostench, individuo de la comisión de fiestas, de que se estaba adeudando a Don José Sanchís Davó, director de la música Nueva de esta ciudad 650 pesetas que importa la subvención destinada al servicio que ha prestado a la corporación en las funciones de Semana Santa, comulgar del hospital, Corpus i Virgen de la Seo en el año 1872, el Ayuntamiento acuerda se le abone la mencionada cantidad al Sanchís del capitulo correspondiente en el presupuesto.

-109-

1873, març 1. Xàtiva

El senyor president fa entrega de dos cornetes per als voluntaris de la República.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 156, f. 31v.

El señor presidente hace entrega de dos cornetas para los voluntarios de la República con la condición de que en el caso de disolverse se le devuelvan ambos instrumentos como de su propiedad.

-110-

1873, març 15. Xàtiva

S'acorda el pagament per la compra de 7 cornetes per al batalló de voluntaris de la República.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 156, f. 36

Se acuerda el pago con cargo al capítulo de imprevistos de 107 pesetas y 50 céntimos por la compra a la viuda e hijos de Prosper de Valencia de siete cornetas para el batallón de voluntarios de la República y 10 pesetas por los gastos de su viaje.

-111-

1873, juliol 7. Xàtiva

Es llegeix el compte de gastos que presenta Antonio Torres pels actes celebrats per la música Primitiva.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 156, f. 94

Se lee la cuenta de don Antonio Torres, maestro de la música de esta ciudad, relativa a las remuneraciones devengadas en las funciones públicas celebradas por disposición de este Ayuntamiento en la forma siguiente: por tres días de serenata y pasacalle en el día 11 de febrero con motivo de la proclamación de la República 200 pesetas; por la procesión del viernes Santo 150 pesetas; por la serenata dada al señor gobernador de la provincia 60 pesetas; por la asistencia al comulgar general del Santo hospital y tocar durante la comida de los enfermos 50 pesetas; 50 pesetas por los tres días de serenata y pasacalle en celebridad de la declaración por las Cortes soberanas de ser la República federal la forma del gobierno español 110 pesetas; por la orquesta y banda militar en la función del Santísimo Corpus Christi 250 pesetas; total 795 pesetas. Enterado se acuerda que pase a informe de la comisión de fiestas.

-112-

1874, març 7. Xàtiva

Que es continúen abonant les despeses per festivitats d'església.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 157, s.f.

El señor presidente propone, atendidas las ideas religiosas de que está animada esta población, se continúen satisfaciendo por el municipio los gastos necesarios para la celebración de las funciones de iglesia que desde inmemorial se vienen observando. El Ayuntamiento acuerda (...) que se pague del capítulo de imprevistos caso de no haber consignación

-113-

1874, juny 18. Xàtiva

Pagaments satisfets al director de la Nova per diferents actes celebrats.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 157, s.f.

De conformidad con la comisión de fiestas, se acuerda el pago al músico mayor de la titulada “nueva” de 250 pesetas por la asistencia de dicha música al aniversario celebrado en sufragio de los individuos del ejército que han perecido en el norte, y por las cuatro serenatas que en los días de las fiestas en honor de la toma de Bilbao dio la indicada música con cargo al capítulo de imprevistos.

(otro) Se acuerda el pago de 250 pesetas a José Sanchis Davó, músico mayor de la titulada nueva con que, según costumbre, se le gratifica por la serenata y asistencia a la función de iglesia del día del Corpus.

-114-

1874, juliol 2. Xàtiva

Compte de gastos d'accessoris i vestuari dels ministrers.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 157, s.f.

Dada cuenta de la relación suscrita por Vicente Alba del importe de los estribos y composición de los sombreros para uno de los ministriles que forman parte en la cabalgata el día del Corpus, importante dichos gastos 15 pesetas 75 céntimos, se acuerda su pago a cargo del capítulo correspondiente.

-115-

1875, febrer 13. Xàtiva

S'acorda que Antonio Torres toque en Setmana Santa amb la bana que dirigeix i d'ara endavant les músiques de la Ciutat toquen per torns.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 158, s,f,

Que se dé encargo a la música que dirige Don Antonio Torres para que asista a tocar en las próximas funciones de Semana Santa (...) y que a contar desde ahora se encargue por turno entre las músicas y cereros la prestación de dichos servicios.

-116-

1875, maig 20. Xàtiva

Davant la negativa de Josep Sanchis, director de la música Nova, d'actuar per torns l'Ajuntament determina que es faça càrrec Antonio Torres de totes les funcions.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 158, s.f.

Por el mismo señor presidente se expuso que cumpliendo lo mandado por el Ayuntamiento en sesión de 13 de febrero último respecto a la patriótica idea de que siendo dos las bandas de música que hay en esta ciudad, alternasen ambas en las funciones, cuyo coste era de cargo del municipio, matando con ello el exclusivismo político que venía observándose desde la revolución de septiembre, había llamado al director de la música llamada Nueva, Don José Sanchis Davó y encargándose su cooperación para la próxima festividad del Corpus, puesto que en la última Semana Santa y por su antigüedad se había ocupado la denominada Vieja que dirige Don Antonio Torres Caballero, pero con gran sorpresa del que dice, el expresado Sanchis se había negado a secundar los fraternales deseos del municipio, y como tal inexplicable conducta, entiende debe ser calificada como un desaire de ingratitud al mismo, proponía se derogase el acuerdo causante y se designara para toda función sucesiva a la música dirigida por el expresado Torres. El Ayuntamiento apreciando el caso como su digno presidente lo acordó en los mismos términos propuestos por éste.

-117-

1877, desembre 10. Xàtiva

Es concedeix el saló de la caserna nova a Ramón Fayos per als balls de màscares de carnestoltes.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 160, f. 135v.

A petición del interesado se concede a Don Ramón Fayos el salón del cuartel nuevo para dar bailes de máscaras en el próximo carnaval a beneficio de los establecimientos de Beneficencia de esta ciudad, dando principio en el día 6 de enero.

-118-

1878, gener 5. Xàtiva

Festejos amb motiu de l'enllaç regi amb música.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 161, s.f.

Referente a los festejos públicos con motivo del regio enlace (...) que la celebración de la misa solemne en el día 23 principie a las 10 de la mañana. Que en las noches del 22 y 23 dé la música serenata a las puertas de la casa consistorial, encargándose a la misma la mencionada misa.

-119-

1878, agost 3. Xàtiva

S'acorda el pagament de 125 ptes a Antonio Torres pels funerals de la reina.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 161, s.f.

A propuesta del señor presidente se acordó el pago de 125 pesetas al director de la orquesta, Don Antonio Torres, como retribución del día en que se celebraron los funerales de su majestad la reina que en paz descanse.

-120-

1879, agost 4. Xàtiva

El director de la música Nova s'ofereix a tocar gratuïtament els dies de fira.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 162, s.f.

El mismo señor galiana [regidor] manifestó que el director de la música nueva le había ofrecido tocar gratis los días de la próxima feria que le correspondiese y se acordó dar un voto de gracias al citado director por el mismo conducto.

-121-

1881, juliol 16. Xàtiva

S'anul·la un acord anterior que donava el caràcter de música municipal a la Primitiva i se li dóna a la música Nova.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 164, ff. 87v. I 88

También propone el mencionado concejal [el señor Alfonso] se anule un acuerdo tomado en época anterior dando el carácter a la música primitiva de municipal y que en lo sucesivo tenga este carácter la Nueva. Puesto a discusión, después de una breve discusión en la que toman parte los señores proponentes Lapeña, Casesnoves y Sastre, se acordó como se propone.

-122-

1881, agost 24. Xàtiva

S'aprova la sol·licitud de la música Nova per a crear una societat de socors mutus.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 164, f. 106

Diose cuenta de una instancia suscrita por varios individuos de la música denominada “Nueva” solicitando la aprobación del reglamento que a la misma acompaña para la creación de una sociedad de socorros mutuos titulada “la filarmónica”. Y se acordó por unanimidad la aprobación de tan laudable pensamiento digno de ser imitado por otras sociedades o gremios, y que por conducto del alcalde presidente se eleve a la superior aprobación del señor gobernador civil de la provincia.

-123-

1883, juliol 27. Xàtiva

S'autoritza a la música Primitiva a utilitzar les armes de la Ciutat.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 166, f. 96v.

Se autorizó a la música denominada Vieja para que pueda usar las armas del municipio.

-124-

1884, febrer 6. Xàtiva

La banda del regiment dd'infanteria Guadalajara s'ofereix a donar un concert a favor dels establiments benèfics.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 167, f. 17v.

Ofreciéndose la banda del regimiento infantería de Guadalajara va a dar un concierto en el teatro de esta localidad a favor de los establecimientos benéficos

de la misma, se acuerda dar un voto de gracia a los señores jefes y oficiales del citado regimiento.

-125-

1885, març 11. Xàtiva

S'acorda nomenar a la banda Primitiva amb el caràcter de banda municipal.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 168, f. 41v.

Por último se acordó igualmente nombrar con el carácter de música municipal de esta ciudad a la llamada “Primitiva” dejando sin efecto los acuerdos que respecto de este particular se hubiesen tomado con anterioridad.

-126-

1885, setembre 12. Xàtiva

Celebració d'un Te Deum amb la participació de la música Primitiva.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 168, f. 100

Acto seguido se pasó a tratar lo relativo a la función de iglesia con motivo del mencionado Te Deum (...) acordó el Ayuntamiento que se cante en el templo de la parroquia mayor una solemne misa en la que tomará parte la orquesta de la música llamada primitiva de esta ciudad

-127-

1886, maig 28. Xàtiva

Pagaments satisfets a les dues bandes per diferents actes celebrats en la Ciutat.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 169, s.f.

Que pase a informe de la comisión de hacienda una cuenta de Francisco Pardo casanova, director de la música municipal por la serenata dada con motivo de los festejos celebrados por el nacimiento de su majestad el rey (...) otra de 358 ptas. a Francisco Pardo por la asistencia de la banda de música que dirige a las procesiones de Semana Santa y otras festividades.

-128-

1887, octubre 28. Xàtiva

Pagament satisfet a Ramón Fayos per haver tocat la banda que dirigeix en la inauguració de l'enlluernat públic a gas.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 170, s.f.

También se acordó que del referido capítulo de imprevistos se abonen a Don Ramón Fayos 50 ptas. por asistencia de la música que dirige al acto de la inauguración del alumbrado público por medio de gas.

-129-

1888, gener 22. Xàtiva

Que participen les dues bandes de la Ciutat amb motiu de l'acabament de la cúpula de la Seu.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 171, s.f.

Debiendo celebrarse en los días 2 y 3 del actual solemnes fiestas religiosas con motivo de la terminación de la cúpula de la parroquia mayor, el Ayuntamiento para dar el mayor esplendor a las mismas acordó contribuir satisfaciendo el importe de las músicas y orquesta y la cera que consuman las autoridades y corporaciones que se inviten a la procesión que con dicho motivo ha de verificarse.

-130-

1888, abril 27. Xàtiva

Pagament a Francisco Pardo per haver participat la banda que dirigeix en el III centenari de "L'españoleto".

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 171, s.f.

También se acordó que con cargo al capítulo 9º artículo 3º del presupuesto municipal vigente se satisfagan a Don Francisco Pardo 365 ptas. por asistencia de la banda de música que dirige a los festejos celebrados el 12 de enero último con motivo del III centenario del insigne pintor José Ribera "el Españoleto".

-131-

1898, agost 31. Xàtiva

Gastos presentats per les dues músiques de la Ciutat per tocar en les nits de fira.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 181, ff. 65v. I 66

Presentada la cuenta de los productos y gastos de la feria celebrada en esta ciudad en los días 15 al 20 del actual, después de un examen detenido de los talonarios de recaudación y justificantes de los gastos, encontrándola conforme, se acordó por unanimidad prestarle su aprobación y que se transcriba íntegra dicha cuenta en el acta de la presente sesión.

Gastos:

- A Miguel García por bujías para las músicas 15 pts.
- A Mariano Ferraut por amenizar la feria en las noches la música nueva, 200 pts.
- A Francisco Castelló por íd. Íd la música Primitiva, 200 pts.

-132-

1899, novembre 29. Xàtiva

Comptes de gastos que presenta Vicente Terol, director de la Nova, per diferents actes i festivitats celebrats.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 182, f. 96v.

Dada cuenta de una instancia suscrita por Don Vicente Terol Perales, director de la banda titulada Nueva solicitando se consigne en el presupuesto adicional 550 ptas que el Ayuntamiento adeuda a dicha banda por su asistencia a la festividad de los Patronos San Félix y Nuestra Señora de la Seo de 1893, 250 ptas; serenatas en la feria de agosto de 1894, 150 ptas y funciones religiosas de Semana Santa 150 ptas, por unanimidad se acordó acceder a lo solicitado y que dicha suma se consigne en el presupuesto adicional que se formará para el presente ejercicio.

-133-

1899, desembre 13. Xàtiva

Francisco Castelló sol·licita que s'incloga en la partida de gastos en els pressupostos els actes celebrats per la banda que dirigeix l'any 1897.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 182, f. 101v.

Dada cuenta de una instancia que promueve Don Francisco Castelló, director de la orquesta y banda la Primitiva, solicitando se consigne en el presupuesto la cantidad de 750 ptas que se adeuda a dicha corporación municipal por su asistencia a la festividad del Santísimo Corpus Christi de 1897, 250 ptas; al aniversario en sufragio del alma del excelentísimo señor Don Antonio Cánovas del castillo, 150 ptas y por nueve serenatas en el paseo de la Alameda durante el verano de 1897, 300 ptas. Por unanimidad se acordó acceder a lo que se solicita, debiendo tenerse en cuenta al confeccionar el próximo presupuesto.

-134-

1903, maig 25. Xàtiva

S'autoritza a l'alcalde per a que les dues bandes amenitzen les nits d'estiu tocant en el parterre.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 1501, f. 49v.

Por unanimidad se acordó autorizar al señor alcalde para que durante el verano disponga que en los días que considere oportuno amenicen por las noches el paseo del Parterre las dos bandas de música de la población alternativamente, y que el gasto que esto origine se satisfaga con cargo al capítulo de imprevistos.

-135-

1903, juny 22. Xàtiva

L'Ajuntament dóna un níxol a perpetuitat al malograt Emilio Fayos, violinista i professor del conservatori de València.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 1501, f. 56

A propuesta del señor Bellver y rindiendo un justo tributo al distinguido hijo de esta ciudad Don Emilio Fayos Fuster, profesor de violín del conservatorio de Valencia fallecido el día 18 del actual a la edad de 27 años, se acordó por unanimidad conceder gratuitamente y a perpetuidad el nicho nº179 del lado 3º tramada 4ª del cementerio público que ocupa su cadáver.-136-

1904, agost 2. Xàtiva

A proposta del regidor señor. Matheu, tenint en compte que la música Nova ha obtingut un dels premis primers en el Certamen musical celebrat a València en el passat mes de juliol s'acorda felicitar-los.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 1502, f. 75v

Siendo esta la tercera vez que alcanza tan señalada distinción, honrando con ello el nombre de esta ciudad, por unanimidad acordó que en prueba de simpatía y rindiendo un tributo de justicia, se dirija un oficio encomiástico al director e individuos de dicha banda para que sirva de estímulo a tan estudiosa corporación musical. Cuyo oficio será entregado a su director en sesión pública.

-137-

1907, maig 15. Xàtiva

Que es celebren serenates pel natalici de sa altesa reial el príncep d'Astúries.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 1504, ff. 51v. i 52

Para solemnizar el feliz natalicio de su alteza real el príncipe de Asturias, se habían celebrado serenatas por las dos músicas de la localidad. En su vista, el Ayuntamiento en votación nominal y por mayoría acordó aprobar la consulta del señor alcalde y que, con cargo al capítulo de imprevistos, se entregaran 75 ptas. a cada una de las bandas de música "Primitiva" y "Nueva", y 13 ptas. a José García por bujías invertidas en dichas serenatas.

-138-

1908, juliol 27. Xàtiva

Sol·licitud per a establir un saló de cinema en la casa d'Hilario Botella.

AHMX. *Determinacions capitulars*. Llib. 1505, f.63v.

Solicitud para establecer un salón cinematográfico en los bajos de la casa de D. Hilario Botella, situada en el paseo de la Alameda.

-139-

1909, juliol 11. Xàtiva

Pagament de 25 ptes a Francisco Castelló per haver tocat la banda que dirigeix al pas de sa altesa la infanta per l'estació de ferrocarril.

AHMX. *Esberranys de sessions* (1905-1910). Llib. 8, s.f.

La de Francisco Castelló por asistencia de la música que dirige al paso de su alteza real la infanta por la estación de ferrocarril, 25 ptas.

-140-

1909, agost 30. Xàtiva

Pagament als directors de les dues bandes per tocar en el parterre en l'estiu.

AHMX. *Esborranyes de sessions* (1905-1910). Llib. 8, s.f.

50 ptas, a D. Francisco Castelló. Director de la banda Primitiva y 25 ptas a D. Rafael Marco, director de la banda Nueva, y 6 ptas a D. Francisco Martí por bujías que son los gastos ocurridos en las serenatas dadas en el parque del parterre durante la época titulada "veranillo".

9.5. Memorials i correspondència de l'Ajuntament de Xàtiva

-1-

1820, juliol 12. Xàtiva.

El ministrer de la Ciutat Pascual Ribera demana a l'Ajuntament la mitja anualitat de salari vençuda per San Joan per a fer front al lloguer de la vivenda que habita i li demana el procurador del convent de Sant Domenec.

AHMX. *Memoriales presentados al Ayuntamiento*(1818-1820). Llig. 170

Pascual Ribera, músico ministril de esta ciudad, con la debida atención hace presente a Vuestra Señoría que los 7 años que habita en una casa de la propiedad del convento de Santo Domingo de Guzman, siempre ha pagado de parte del salario con que Vuestra Señoría le tiene dotado, sin haber quedado a deber cosa alguna.

En el día de hoy el padre procurador de comunidad se me ha presentado estrechándome el pago en el acto a título de remediar la necesidad pues dice no pueden comer ni asistir a un enfermo que tienen. Sus verdaderas razones para que espetase que cobrase el exponente para pagar no han detenido al padre procurador para citación judicial y a fin de evitar estrépitos y que la santa comunidad se socorra, suplica Vuestra Señoría se sirva tener a bien decretar la expedición del libramiento al favor del suplicante y será una de tantas gracias como merece de la benignidad de vuestra Señoría. Xàtiva 12 de julio de 1820. Muy ilustre señor. Pascual Ribera.

(Xàtiva, 18 julio 1820. Visto en acta capitular y constitucional de este día ha sido resuelto por el señor presidente y Ayuntamiento que el señor contador titular presente la certificación de salarios correspondiente a dicha media anualidad de San Juan último y se reporte para resolverse lo correspondiente de que certifico. Mariano Ortoneda.)

-2-

1821, gener 9. Xàtiva

L'ajudant d'oficis Josep Garcia sol·licita l'exempció de la milícia atesa la seua pobresa i el curt salari que rep de la Col·legial.

AHMX. *Memoriales presentados al Ayuntamiento* (1821-1822). Llig. 171

Muy ilustre señor:

Mosén Josef García, ayudante de oficios de esta colegial a vuestra señoría con la más atenta sumisión expone que en las milicias nacionales se le ha incluido como miliciano pero como el suplicante es un pobre eclesiástico mercenario que no tiene de su casa bienes alguno más que los 4 sueldos de distribución que da la iglesia cuando los paga por motivo de los malos tiempos y trabajos que hay en las

cobranzas por lo que a vuestra señoría rendidamente suplica que en atención a lo que lleva expuesto se digne exonerarle de ser miliciano en atención a su pobreza por hallarse en clase de un mero jornalero. Todo lo qual será favor y gracia que espera de la bondad de vuestra señoría.

Xativa 9 de enero de 1821. Mosén Josef García.

-3-

1821, març 5. Xàtiva

Pascual i Bernardo Ribera, ministrers de la Ciutat, reclamen a l'Ajuntament el salari de la mitja anualitat des de Sant Joan fins Nadal de l'any 1820.

AHMX. *Memoriales presentados al Ayuntamiento* (1821-1822). Llig. 171

Pascual y Bernardo Ribera, vecinos de esta ciudad y ministriles de esta muy ilustre corporación con el debido respeto exponen que se les está adeudando el salario de la media anualidad de San Juan a Navidad del próximo pasado año 1820, y encontrándose necesitados, esperan de vuestra señoría muy ilustre sea servido acordar que el depositario entregue a cada uno su competente salario porque la causa de este olvido tal vez había procedido de haber mudado el depositario que era, y el actual ignorar este libramiento que se hallara en la contaduría de esta muy ilustre ciudad. Por tanto suplican sea servido acordar según lo llevan solicitado y será gracia que esperan del recto celo y beneficencia de vuestra señoría muy ilustre.

Játiva 5 de marzo de 1821. Bernardo Ribera. Pascual Ribera.

-4-

1821, desembre 18. Xàtiva

Els ministrers de la Ciutat sol·liciten l'aguinaldo que acostuma lliurar l'Ajuntament al personal assalariat de la Ciutat pel Nadal.

AHMX. *Memoriales presentados al Ayuntamiento* (1821-1822). Llig. 171

Bernardo y Pascual Ribera hermanos y Josef Cameno, músicos ministriles de esta ciudad, con la debida atención hacen presente a vuestra señoría que, teniendo el honor de ser dependientes de vuestra señoría, han merecido en todos los años por las Pasquas próximas del Nacimiento un agasajo, efecto de la generosidad de vuestra señoría y júbilo de tan grandes días. Ahora más que nunca desean los exponentes experimentar la benéfica intención de vuestra señoría, porque la época es la más escasa y por lo mismo dobladas las urgencias de los exponentes, cargados de obligaciones. Por tanto, a vuestra señoría muy ilustre suplican sea dignado acordar el agasajo que sea de la voluntad de vuestra señoría muy ilustre, de que quedaran sumamente reconocidos y será un efecto de piedad y gracia. Xàtiva 18 de diciembre de 1821.

Muy ilustre señor.

Pascual Ribera, Bernardo Ribera, Josef Cameno.

[al marge] Játiva 18 de diciembre de 1821. Visto en acta capitular y constitucional de este día, acordó el Ayuntamiento no haver lugar por no tener caudales en depositaria. Mariano Ortoneda.

-5-

1823, desembre 9. Xàtiva

El ministrer Pascual Ribera sol·licita l'exoneren de l'impost que adeuda per no haver servit en les milícies del govern constitucional.

AHMX. *Memoriales presentados al Ayuntamiento* (1823-1829). Llig. 172

Muy Ilustre señor:

Pascual Ribera, de esta vecindad, músico ministril de este ilustre ayuntamiento, a vuestra señoría atentamente expone que se halla adeudando 80 reales vellón que absolutamente no puede satisfacer de manera alguna porque más de tres años que está padeciendo él y su familia una continua enfermedad en cuartanas y otros achaques como en caso necesario se justificará a más de ser público y notorio. El impuesto éste fue injusto pues no fue clasificado por equidad por el revolucionario gobierno constitucional, que siempre miró al que expone por acérrimo contrario a él y afecto al altar y al trono.

Suplica a vuestra señoría se sirva exonerarle de este impuesto y clarificarlo por mero jornalero, y ello será gracia que espera merecer del recto obrar de vuestra señoría.

San Felipe 9 de diciembre de 1823.

Muy ilustre señor.

Pascual Ribera.

-6-

1824, febrer 29. Xàtiva

El ministrer Bernardo Ribera sol·licita a l'Ajuntament el pes de la farina, vacant per mort del seu antecessor.

AHMX. *Memoriales presentados al Ayuntamiento* (1823-1829). Llig. 172

Muy ilustre señor:

Bernardo Ribera, vecino de esta ciudad y ministril del ilustre ayuntamiento, a vuestra señoría muy ilustre hace presente, que desde el año 1789 está sirviendo a vuestra señoría muy ilustre en el destino de músico ministril, en cuyo empleo han estado también puntualmente conpendos todos sus ascendientes, de nuvio señor que se puede llamar la familia de los Riberas, y toda destinada al servicio de vuestra señoría muy ilustre lo que alcanza la memoria de los hombres. En el día que cuenta ya los 54 años de edad habiendo llevado el peso de ministril desde los 19 años, necesita en verdad algún descanso, y proporcionándose sin dexar el servicio de vuestra señoría muy ilustre el empleo de fiel del peso de la harina,

vacante por muerte del antecedente, a vuestra señoría muy ilustre rendidamente suplica se digne agraciarse con dicha plaza, dando en ello un testimonio que se le recompensan los méritos que se contraen en su servicio, y será gracia que espera conseguir de la bondad de vuestra señoría muy ilustre.

San Felipe y febrero 28 de 1824.

Bernardo Ribera

-7-

1825, agost 13. Xàtiva

Juan Cuevas, mestre de capella, dóna les gràcies a l'Ajuntament i s'acomia da per haver estat agraciat amb la plaça de mestre de capella en la Catedral de Toledo.

AHMX. *Correspondència oficial* (1817-1827). Llig. 126

Muy ilustre señor:

Don Juan Cuevas, presbítero maestro de capilla de esta insigne colegial y de su muy ilustre ciudad de San Felipe con la debida atención a vuestra señoría muy ilustre participa como el excelentísimo cabildo de la Santa Primada iglesia de Toledo se ha servido elegirle maestro de capilla y racionero de aquella catedral, feliz resultado de la oposición pública y personal que hizo en diciembre próximo pasado, mereciendo la aprobación de sus ejercicios y una completa y brillante censura de los maestros de capilla del Real palacio de su majestad que Dios Guarde y de la metropolitana iglesia de Sevilla cuya prebenda pone a la disposición de vuestra señoría muy ilustre añadiendo a la satisfacción de obtenerla haberla merecido siendo actual maestro de capilla de esta insigne colegial y muy ilustre ciudad de San Felipe, y ofrece igualmente a vuestra señoría muy ilustre sus facultades e inutilidad en el nuevo destino por si en alguna cosa puede servir a vuestra señoría muy ilustre y tiene a bien emplearle en cualquier tiempo y ocasión. Da a vuestra señoría muy ilustre las debidas gracias por los favores que le ha dispensado y desea poder acreditar su gratitud y adhesión a esta muy ilustre ciudad y Ayuntamiento.

Dios Guarde a vuestra señoría muy ilustre muchos años.

San Felipe. 13 de agosto de 1825.

Muy ilustre señor. Beso las manos de vuestra señoría muy ilustre.

Su más atento servidor y humilde capellán. Juan Cuevas.

-8-

1826, gener 5. Xàtiva

Mossén Josep Cameno, regent de la capella de música, sol·licita permís a l'Ajuntament per a traslladar-se a Bocairent a les festes de San Blai.

AHMX. *Correspondència oficial* (1817-1827). Llig. 126

Mosén José Cameno, presbítero regente del magisterio de capilla de esta colegial a nombramiento por el cabildo eclesiástico de la misma, a vuestra señoría con el

respeto debido expone que se le ha hecho saber recientemente el acuerdo de vuestra señoría prohibiendo la salida de los músicos ministriles y demás que gozan salario del muy ilustre Ayuntamiento a fin de que ninguno de los nombrados pueda salir a utilizarse porción alguna en las fiestas que se celebran fuera de la ciudad quando acaece función de vuestra señoría siempre ha tenido vuestra señoría consideración a la poca dotación que los indicados individuos disfrutan, es sin duda como milagro puedan mantenerse con la renta señalada. Este es ciertamente el motivo que vuestra señoría ha tenido para permitirlos a la asistencia de la función de Cullera en el día de San Vicente Ferrer, a la de la Concepción en Onteniente y a la de Onil en el día de los Apóstoles, sin olvidar a la de Asumpta en Alberique, y a otras más que por no molestar la atención de vuestra señoría omite el exponente referirlas.

La época de los tiempos ha mudado enteramente las cosas pues de todas estas funciones ninguna queda si se exceptúa la de Onteniente en que salen uno, a lo más dos del servicio de vuestra señoría. Es por demás elevar a la consideración de vuestra señoría la pérdida de todas estas funciones la notable falta que hace a los pobres músicos pues es bien notorio que en el día están pereciendo. Ocurre pues al presente que la capilla ha tenido aviso para asistir a la función de la iglesia de Bocairente en honor del Santo San Blas como es de costumbre y de tiempo inmemorial, y no pudiendo verificarse sin el permiso de vuestra señoría con respeto a los músicos pertenecientes al ilustre Ayuntamiento sin embargo de que queda siempre un suplemento para desempeñar con decoro todas las funciones y fiestas que están al alcance y servicio de vuestra señoría sin la menor falta, y siendo por esta parte notorio que en las demás funciones principales de esta ciudad, a saber, la de Corpus Christi, Nuestra Señora de la Seo, Asunción, Navidad y Semana Mayor, nunca ha salido músico alguno que pertenezca a vuestra señoría, antes bien para el mayor lucimiento siempre ha convidado el maestro a los músicos de fuera para asistir a dichas fiestas pues son de tal consideración que de si arrastran la más completa asistencia impidiendo toda innovación con respeto a la celebrarlas en esta atención.

Suplica a vuestra señoría se sirva determinarlo así según va expuesto para poder salir a la de Bocairente según es de costumbre y así lo espera el que expone de la integridad y justificación de vuestra señoría cuya vida guarde el cielo muchos años.

San Felipe y enero 5 de 1826. Muy ilustre Señor.

Mosén Josef Cameno presbítero

-9-

1826, gener 10. Xàtiva

Josep Alberola, mestre de capella, reitera la sol·licitud de Cameno per a eixir fora amb la capella a les festes de San Blai a Bocairent.

Mosén Josef Alberola, maestro de capilla de esta colegial iglesia a vuestra señoría con el debido respeto expone que acaba de ser nombrado para este empleo y le ofrece a la disposición de vuestra señoría, según siempre lo ha practicado en quanto lo ha dispensado su estado. Tiene palabra dada de asistir a fiesta de San Blas de Bocairente, y si no concurre a ella, será el desenlace ir perdiendo poco a poco esta capilla todas las fiestas de varios pueblos y entonces los músicos que todos son pobres contarán con este menor auxilio para su manutención. Ofrece como maestro que jamás faltará en las fiestas de vuestra señoría la debida música y que en las mayores de Corpus, patrones y titular será servida la capilla con todo esplendor. En vuestra señoría está ahora que los pobres músicos sean atendidos y esperando que Vuestra Señoría conceda la oportuna licencia a sus ministriles y Benito Espinós. Por tanto suplica a vuestra señoría se sirva concederle dicha licencia, gracia que espera alcanzar de vuestra señoría muy ilustre.

San Felipe. Enero 10 de 1826.

Muy ilustre señor.

Josef Alberola presbítero maestro de capilla

-10-

1829, juliol 30. Xàtiva

Josep Martí i Roca, segon comandant del batalló de voluntaris reialistes aquarterat a Xàtiva, emet certificació dels servicis prestats per Juan Sansano en la plaça de pito.

AHMX. *Correspondència oficial* (1825-1830). Llig. 127

Batallón de voluntarios realistas nº 9. Primera brigada.

Don Josef Martí y Roca, regidor perpetuo del ilustre Ayuntamiento de esta ciudad de San Felipe y segundo comandante del expresado batallón del que es primer comandante el teniente coronel don Antonio Albertos, caballero de la real y distinguida orden de San Hermenegildo, condecorado con varias cruces de distinción por acciones de guerra, certifico que Juan Sansano, natural de Elche, estado soltero, ha servido por contrata la plaza de pito en la banda de este batallón desde quince de julio de mil ochocientos veinte y siete hasta igual día del presente año mil ochocientos veinte y nueve en que se ha dado de baxa por haber cumplido el tiempo de su contrato y no haberla continuado. Y para que pueda hacerlo constar donde le convenga, firmo la presente en San Felipe a los treinta días del mes de julio de mil ochocientos veinte y nueve. Visto bueno. 1er comandante. 2º comandante.

-11-

1830, abril 14. Xàtiva

Francisco Barberà, organista format en la Seu, sol·licita l'exempció de la quinta per la seua situació personal.

AHMX. *Correspondència oficial* (1825-1830). Llig. 127

Francisco Barberá, hijo de Francisco y de Joaquina Mollá viuda, habitador en la plaza Santa Anna nº 2 a vuestra señoría con el mayor respeto expone que de edad de seis años que entró en esta colegial de infantillo y en ella ha permanecido hasta los diez y seis años, siempre alimentándose su madre y hermana de la renta que de dicha colegial percibía, y de los diez y seis años hasta los veinte que tiene ha estado siempre ganando de organista (sin malgastar un ochavo) para que no les faltase a madre y hermana el alimento diario. Por este y otros muchos motivos se ha librado en todos los sorteos anteriores por tanto suplica a vuestra señoría se sirva eximirle del presente, y en consideración de lo expuesto, de lo qual ofrece sumaria e información de testigos (en caso necesario) en crédito de lo alegado, lo qual será gracia que no duda alcanzar del recto obrar de Vuestra Señoría muy ilustre.

San Felipe 14 de abril de 1830.

-12-

1830, abril 15. Xàtiva

Josep Trasi, organista, demana l'exempció del reemplaçament en les milícies per la seua situació personal.

AHMX. *Correspondència oficial* (1825-1830). Llig. 127

Muy ilustre Señor. José Trasi mozo de edad de 18 años de oficio organista hijo de Teresa Ferri viuda, pobres de solemnidad suplica a este muy ilustre Ayuntamiento que habiéndole comprendido en esta actual quinta alega que, no teniendo más hermanos que dos de menor edad, el uno de seis años y el otro de diez y no teniendo mi madre más amparo que el mio para sustener con lo que gano a la demás familia, suplica a vuestra señoría con el debido respeto se dignen apartarle de este remplazo de soldados según lo tiene su majestad dispuesto en uno de sus artículos.

San Felipe 15 de abril 1830.

Muy ilustre Señor.

José Trasi.

-13-

1830. abril 16. Xàtiva

Certificació del responsable del convent de San Francesc del lloc que ocupa Francisco Barberà com a organista en el convent per a l'exempció de les quintes.

AHMX. *Correspondència oficial* (1825-1830). Llig. 127

Certificamos los abajo firmados reverendos padres Guardián y Discretos de este convento de nuestro padre San Francisco de la ciudad de San Felipe que Francisco Barberá de profesión organista fue agraciado con el órgano de este convento con la gratificación de un real de vellón diario y demás gratificaciones como son de

cuarenta horas, novenarios, cofradías y 3ª orden, cuya limosna se le asignó para ayuda a la precisa manutención de su señora madre, viuda de Barberá. Y por ser así, damos la presente certificación firmada de nuestras manos y sellada con el de este convento de San Francisco.

San Felipe. 16 de abril de 1830

-14-

1839, gener 28. Xàtiva

Josep Pellicer, sotscabíscol, sol·licita l'exempció del pagament de l'impost de 5 r.b. mensuals per no servir en les milícies nacionals.

AHMX. *Memoriales presentados al Ayuntamiento* (1833-1839). Llig. 173

Muy ilustre señor. Don José Pellicer, presbítero de esta iglesia colegial, a vuestra señoría rendidamente expone que se le han impuesto los cinco reales vellón mensuales de la contribución mandada satisfacer por los que no son nacionales, pero el exponente que se halla manteniendo a su sobrina y a una hermana suya huérfana de padres, no cuenta con otros recursos que los que escasamente puede hoy proporcionar esta colegiata a sus dependientes, y son tan débiles, como es público, que apenas atenderá a sus necesidades, ajustándose a una manutención mísera y a un vestir gozapellerío. Ilustre señor, bien notorio es lo reducidos que han quedado los de la clase del que dice, ya con las varias contribuciones que se pagan, como por otras cosas semejantes, y para más esterilidad las han dejado con solas tres misas a la semana, y aún así el que las viene a lograr; pues si atendido lo manifestado satisficiera el tanto que se le ha señalado, se vería en un laberinto para ver de qué modo efectuarlo. Por tanto y de que vuestra señoría se penetrará de la certeza de cuanto expone, suplica rendidamente a vuestra señoría se sirva mandar se le declare como niquil para el mencionado impuesto, y ello será una especial gracia y favor que no duda merecer de vuestra señoría.

Játiva 28 de enero de 1839.

Muy ilustre señor.

Don José Pellicer.

-15-

1839, març 4. Xàtiva

Matías Tomás, sagristà, sol·licita l'exempció del pagament de l'impost de 5 r.b. mensuals per no servir en les milícies nacionals.

AHMX. *Memoriales presentados al Ayuntamiento* (1833-1839). Llig. 173

Muy ilustre señor:

Matías Tomás, sacristán de esta iglesia colegial, a vuestra señoría con el debido respeto expone habersele exigido la cantidad de ciento veinte y cinco reales vellón por no poder servir personalmente en la milicia nacional voluntaria de esta ciudad.

El suplicante no tiene más recurso para su subsistencia que cuatro reales vellón diarios que se le abonan, con los cuales cumple las obligaciones de su destino y asiste graciosamente a todas las funciones que son peculiares en esa ilustre corporación por lo que, no siéndole posible cumplir con este pago, ya por no sufragar a su propia manutención, ya también porque con estos cortos recursos cumple con el trabajo de la fortificación que como otro de los vecinos, no pudiendo cumplirlo por sí, lo desempeña por medio de un jornalero a quien abona su diario cuando le toca. Atendida estas razones, espera de la bondad de vuestra señoría y al intento suplica que, teniéndolas en consideración se servirá exonerarle del expresado pago tanto por ahora como en lo sucesivo lo que así se promete de su recta justificación en vista de su pobreza e imposibilidad. Dios guarde a vuestra señoría muchos años.

Játiva y 4 de marzo de 1839.

Muy ilustre señor. Matías Tomás.

Muy ilustre señor y ayuntamiento constitucional de Játiva.

-16-

1839, juny 15. Xàtiva

Josep Cameno sol·licita l'exempció del empleo de repartir plecs que li ha adjudicat l'Ajuntament per la seua situació personal.

AHMX. *Memoriales presentados al Ayuntamiento* (1833-1839). Llig. 173

Muy ilustre señor:

José Cameno, maestro de música que fue de la ilustre corporación a quien representa, residente en esta ciudad, a la misma con respeto dice que se le ha incluido también en el servicio de transportar pliegos a uno y otro puesto, que dimanen de las autoridades tanto de esta ciudad como de fuera de ella, y siempre celoso por el cumplimiento de cualquiera obligación, desearía demostrar sus buenos sentimientos a favor del interés público, pero como de realizar este pensamiento noble que en cierto modo le envanece experimenta gravísimos perjuicios, de aquí el hacer la presente a vuestras señorías para que se sirvan exonerarle de dicha carga. Es bastante conocida en esta ciudad la infeliz situación en que se halla el recurrente porque, a no ser por la humanidad y sensibles corazones que encierran esta población que protegen su indigencia, se vería precisado a mendigar el sustento necesario de puerta en puerta, propiamente ni aún puede colocarse en la clase de jornaleros porque no cuenta en el día con un salario que pueda considerarle en la misma. Por todas estas consideraciones y no encontrándose el recurrente con facultades para que si no por sí, por medio de otras personas prestar la conducción de pliegos y demás que se ofrece, suplica a vuestras señorías se sirvan en vista de tan poderosas razones exonerarle de la carga o servicio que queda referido, recibiendo por ello una prueba de la exactitud e integridad que tanto ennoblecen a vuestras señorías.

Játiva y junio 15 de 1839.

Muy ilustre señor.

José Cameno.

-17-

1850, gener 27. Saragossa

Martin Dupont, ministrer, escriu a l'Ajuntament des de Saragossa sol·licitant un informe en termes més favorables del que havia obtingut amb anterioritat per a traslladar el seu domicili.

AHMX. *Correspondència oficial*. Caixa. 136

Muy ilustrisimo señor:

Martín Dupont, escribiente vecino de esa ciudad y residente en esta de Zaragoza, a vuestra señoría respetuosamente expone: que en 26 de septiembre último presentó a ese ilustre ayuntamiento una exposición solicitando se le librasen los correspondientes abonos para trasladar su domicilio a esta ciudad cuyo documento no se pudo expedir en el mismo acto, y como tenia ya ajustado el viaje y determinado el día de la marcha tuvo que partir sin él, dejando encargado para recogerlo a don Antonio Benet, profesor de música de esa vecindad. Efectivamente con fecha 30 de octubre anterior recibió el recurrente el indicado documento concebido en terminos nada favorables al interesado tanto por su laconismo cuando por expresar unas circunstancias que, aunque con verdad sirve solo para vigilar las operaciones del que representa, notándose además en dicha certificación una equivocación de pueblo para el domicilio, que debe ser Zaragoza y no Barcelona. En vista pues de estos reparos, el que dice ha suplicado a los señores firmados en ella se sirvan rehacer el certificado suprimiendo la cláusula denigrante y no se han dignado favorecerle por lo cual se haya en el caso de acudir a la recta autoridad de vuestra señoría como lo hace, suplicando que, en vista de la negativa de dichos señores, se sirva mandar al secretario de esa ilustre corporación libre una nueva certificación y en ella conste: que hayándose en 1838 el exponente encargado del despacho de pasaportes y demás documentos del ramo de protección y seguridad pública y depositario de sus fondos del partido, según es de público, se le formó causa criminal por haber expedido una corta porción de licencias no válidas (o falsas como quiso suponerse) y por ello fue sentenciado por cuatro años al presidio de Granada, los cuales por su buen comportamiento extinguió en el de Valencia en 1842 (estos conocimientos podrá dar al ayuntamiento el escribano don Francisco Albalat) que desde esta fecha hasta la de su salida (7 de octubre de 1849) tanto el recurrente como su familia ha observado una ejemplar conducta de modo que por ella mereció ser nombrado cabo de trompetas del extinguido escuadrón [de la] milicia nacional de esa ciudad haciendo en él servicios peligrosos voluntariamente en favor del actual gobierno en las ocurrencias de Alicante y Cartagena en 1844 (podrá vuestra señoría informarse de don Luís Mas, don Federico Matas, don Bonifacio Marcuello y

otros) De este modo podrá el que dice hacer ver a estas autoridades que el castigo sufrido no fue por ladrón, asesino, vago, embriaguez, pendenciero, monedero falso, etc. Y que antes y después de él ha sido un vecino honrado y pasífico, gracia que en justicia espera merecer de vuestra señoría y con ello quedaran remunerados los servicios que también tiene prestados a ese ayuntamiento sirviendo la plaza de músico ministril cuyo destino quizá no será remplazado por la aversión que a él tienen los demás profesores a no ser que se le señale la pensión anual que anteriormente disfrutaban, deseando al propio tiempo de vuestra señoría orden al indicado secretario tenga presente que el punto de la residencia lo es en esta ciudad y no en la de Barcelona según podrá vuestra señoría ver por la certificación que presentará el mencionado don Antonio Benet en justificación de lo relacionado respecto a ella y que si es posible la certificación que se solicita sea extendida a continuación pues así combiene a los derechos del suplicante. Zaragoza 27 de enero de 1850. Muy ilustrísimo señor. Martín Dupón [signatura autògrafa]. Muy ilustrísimo señor alcalde corregidor de la ciudad de Jativa.

-18-

1860, febrer 2. Xàtiva

Document imprès en què l'alcalde publica la suscripció en favor dels inutilitzats de la guerra d'Àfrica.

AHMX. Llig. 650

El Ayuntamiento ha resuelto abrir en esta ciudad la suscripción iniciada en Madrid y secundada en la mayor parte de los pueblos de España con los brillantes resultados a favor de los inutilizados de la guerra de África. En su consecuencia, invita a todos los vecinos a que entreguen al depositario nombrado, Don Peregrin Ridocci, aquella cantidad que sus facultades les permitan; y conociendo los patrióticos y generosos sentimientos que a sus administrados animan, espera contadamente que ni uno solo dejará de apresurarse a contribuir por su parte a que la ofrenda sea digna de la segunda población de la provincia y del noble y humanitario objeto a que se destina.

Játiva 2 de febrero de 1860.

El alcalde: Francisco Ridocci, P.A.D.A El secretario: José Ordeig

-19-

1860, febrer 19. Xàtiva

Relació nominal dels subscriptors de la banda Primitiva de Xàtiva en favor dels inutilitzats de la guerra d'Àfrica.

AHMX. Llig. 650

Director y músicos de la titulada "La Antigua"

Antonio Torres	16
Rafael Mata	2
Eduardo Ortiz	2
Francisco Ribera	2

Miguel Esteve	4
Cayetano Carchano, mayor	4
Miguel Gil	2
Agustin Morant	4
Vicente Terol	3
Angel Ruiz	3
Vicente Tormo	4
Cayetano Carchano, menor	2
Ricardo Fabra	3
Ramón Fayos	4
Vicente Palencia	6
Francisco Sanchis	2
Fernando Ballester	6
Carlos Martínez	2
Miguel Guinart	3
José Simó[n]	4
Ventura Ribera	2
José Romero	2
Manuel Plà	4
Tomás Serra	4
Vicente Albamonte	2
José Torres	3
Ignacio Plà	20
Antonio Martínez	4
José Piqueres	2
Eduardo Plà	4
José Cruz	10
José Rodenes	4
Ramón Beneca	3
Pedro Blasco	4
Estanislao Ortiz	2
Vicente Laviña	4
Alejo Lamata	2
N. Serra	2
Ramón Sanchis	2
Vicente Garcia	2
Antonio Climent	4
	164

Játiva, 19 febrero 1860

10. Taules i altres materials d'elaboració pròpia

TAULA 1 a: MÚSICS ASSALARIATS DE LA CIUTAT (1811-1816)¹

	28-06-1811	21-12-1811	23-06-1812	19-12-1812	19-06-1813	04-03-1814	13-07-1814	20-12-1814	20-06-1815	19-12-1815	02-07-1816	20-12-1816
Mestres de Capella												
José Morata	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26				
Josep Alberola									451-26 ²	451-26	451-26	451-26
Organista												
Tomás Ciurana	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26
Cantors												
Juan Peralta (Tenor)	225-30	225-30	70-9 ³									
Vicente Juan (Contralt)	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30 ⁴							
Josep Alberola (Tenor)			155-1 ⁵	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30				
Josep Cameno [Contralt]						225-30 ⁶	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30
Isidro Gosalves (Tenor)									225-30 ⁷	225-30	225-30	225-30
Ministrers												
Joaquin Cameno	527-2 (1r)	527-2 (1r)	527-2 (1r)	527-2 (1r)	527-2 (1r)	527-2 (1r)	527-2 (1r)	527-2 (1r)	527-2 (1r)	527-2 (1r)	527-2 (1r)	527-2 (1r)
Luis Casanoves	451-26 (2n)	451-26 (2n)	451-26 (2n)	451-26 (2n)	451-26 (2n)	451-26 (2n)	451-26 (2n)	451-26 (2n)	451-26 (2n)	451-26 (2n)	314 (2n) 66-29 ⁸	225-30 Jubilat
Pascual Ribera	301-6 (3r)	301-6 (3r)	301-6 (3r)	301-6 (3r)	301-6 (3r)	301-6 (3r)	301-6 (3r)	301-6 (3r)	301-6 (3r)	301-6 (3r)	301-6 (2n)	301-6 (2n)
Bernardo Ribera											54-4 (3r)	225-30 (3r)
Clariners i Timbaler.												
Josep Monllor 1r clariner	263-18	263-18	263-18	263-18	263-18	263-18	263-18	263-18	263-18	263-18	263-18	263-18
Isidro Monllor 2n clariner	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24
Josep Monllor fill timbaler	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24

¹ AHMX. *Propis i Arbitris*, sig. Llibs. 402 i 403.

² Josep Alberola, sotsagrista i segon organista és nomenat mestre de capella interí en substitució de Josep Morata.

³ A mossén Juan Peralta *hasta el dia 20 de febrero en que falleció*.

⁴ Mossén Vicente Juan, Evangelister, mor el 17 d'agost de 1813.

⁵ A mossén Josep Alberola *agraciado por la Ilustre Ciudad para dicha plaza [de tenor] des del veinte y siete de febrero*.

⁶ Josep Cameno substitueix a mossén Vicente Juan en la plaça de contralt.

⁷ Mossén Isidro Gosalves substitueix Alberola en la plaça de tenor en fer-se càrrec aquest de la capella de Música.

⁸ A Luís Casanoves, jubilat, des del *primero de enero hasta el 7 de mayo en que se jubiló. Al mismo desde el 8 de mayo hasta el 30 de junio y por jubilado al respecto de 30 libras*.

TAULA 1 b: MÚSICS ASSALARIATS DE LA CIUTAT (1817-1820)¹

	28-06-1817	20-12-1817	27-06-1818	19-12-1818	26-juny 1819	21-desembre 1819	21-juliol - 1820	21-desembre 1820
Mestres de Capella								
Josep Alberola	451-26	451-26	80-10 ²					
Juan Cuevas			371-16 ³	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26
Organista								
Tomas Ciurana	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26
Cantors								
Josep Cameno [Contralt]	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	
Isidro Gosalves (Tenor)	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	
Isidro Monllor (Tenor)								¿? ⁴
Ministrers								
Joaquin Cameno	527-2	527-2	527-2	527-2	14-19 ⁵			
Pascual Ribera	301-6	301-6	301-6	301-6	409 ⁶ (1r)	436-24	436-24	436-24
Bernardo Ribera	225-30	225-30	225-30		346-32 ⁷ (2n)	376-16	376-16	376-16
Luis Casanoves	225-30	225-30	225-30		225-30	225-30	225-30	225-30
Josep Cameno					199 ⁸ (3r)	240-32	240-32	240-32
Clariners i Timbaler								
Pascual Lorente <i>Verguer</i>					104 ⁹			
Josep Monllor 1r Clariner	263-18	263-18	263-18	263-18	263-18	263-18	263-18	263-18
Isidro Monllor 2n Clariner	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24
Josep Monllor <i>fill</i> Timbaler	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24

¹ AHMX. *Propis i Arbitris*, sig. Llibs. 403 i 404.

² A mossén Josep Alberola des de l'1 de gener fins el 2 de febrer *en que cesó*.

³ A *Don Juan Cuevas*, su sucesor, desde el 3de febrero se le nombró en propiedad hasta el 30 del corriente.

⁴ Apareix a la nòmina com a tenor. Pot tractar-se d'un error del secretari municipal o no.

⁵ A Joaquin Cameno, primer ministrer, desde 1º de enero hasta 5 del mismo en que falleció.

⁶ A Pascual Ribera, desde 1º de enero hasta 29 del mismo al respecto del salario correspondiente al segundo, y desde 30 de enero hasta 30 de junio al del primero, con la deducción de lo que debe dexar para el jubilado Luis Casanoves.

⁷ A Bernardo Ribera desde el 1º de enero hasta el 29 respecto a la mitad del salario de segundo y desde el 30 hasta el 30 de junio al todo del mismo con la deducción de lo que debe dexar para el jubilado Luis Casanoves.

⁸ A Josep Cameno desde 30 de enero hasta 30 de junio al respecto del salario correspondiente al tercer ministril con la deducción por la jubilación de Luis Casanoves.

⁹ A Pascual Lorente, col·lector de la sèquia de Bellús, desde 1º de enero hasta 21 del mismo en que falleció.

TAULA 1 c: MÚSICS ASSALARIATS DE LA CIUTAT (1821-1826)¹

	22-desembre-1821	10-08-1822	17-12-1822	25-06-1823	20-12-1823	18-06-1824	22-12-1824	28-06-1825	20-12-1825	27-06-1826	22-12-1826
Mestre de Capella											
Juan Cuevas	903-18	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	152-24 ²		
Josep Cameno									299-2 ³		
Josep Alberola										451-26	451-26
Organista											
Tomas Ciurana	903-18	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26
Cantors											
Josep Cameno [Contralt]	451-26	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30		
Mossén Vicente Pellicer [Contr]						225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30
Isidro Gosalves (Tenor) ⁴	451-21	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30
Ministrers											
Pascual Ribera	873-14	436-24	436-24	436-24	527-2	527-2	527-2	527-2	527-2	527-2	527-2
Bernardo Ribera	752-32	376-16	376-16	376-16	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26
Josep Cameno	481-30	240-32	240-32	240-32	301-6	301-6	301-6	301-18	301-18	301-18	301-18
Luis Casanoves	451-26	225-30	225-30	225-30 ⁵							
Clariners i Timbaler											
Josep Monllor 1r Clariner	527-2	263-18	263-18		263-18	263-18	263-18	263-18	263-18	263-18	263-18
Isidro Monllor 2n Clariner	489-14	244-24	244-24		244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24
Josep Monllor fill Timbaler	489-14	244-24	244-24		244-24	244-24					
Serafín Monllor, Timbaler								244-24	244-24	244-24	244-24

¹ AHMX. *Propis i Arbitris*. Llibs. 404 (1819-1821), 405 (1822 i 1823) i 406 (1824-1826)

² *A Don Juan Cuevas, maestro de capilla, desde el 1º de julio hasta el 31 de agosto.*

³ *A Josep Cameno, desde el 1º de septiembre hasta el 31 de diciembre* [per l'interinatge a la mestria de capella]

⁴ Apareix el nom d'Isidro Monllor en compte del d'Isidro Gozalvez en nombroses ocasions fins que el secretari ho corregeix.

⁵ Lluís casanoves mor el 9 de març de 1823.

TAULA 1 d: MÚSICS ASSALARIATS DE LA CIUTAT (1827-1832)¹

	3-7-1827	21-12-1827	17-6-1828	19-12-1828	30-6-1829	22-12-1829	22-6-1830	21-12-1830	22-06-1831	13-12-1831	1832	17-12-1832
Mestre de Capella												
Josep Alberola	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	425-30	425-30	425-30
Organista												
Tomas Ciurana	451-26	451-26	451-26	451-26	385-32 ²							
Organista interí						145 ³						
Joaquin Aparicio						306-26 ⁴	451-26	451-26	451-26	451-26	425-30	425-30
Cantors												
Josep Pellicer [Contralt]	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30
Isidro Gosalves (Tenor)	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30
Ministrers												
Pascual Ribera	527-2	527-2	527-2	527-2	527-2	527-2	527-2	527-2	527-2	527-2	527-2	527-2
Bernardo Ribera	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26
Josep Cameno	301-18	301-18	301-18	301-18	301-18	301-18	301-18	301-18	301-18	301-18	301-18	301-18
Clariners i Timbaler												
Josep Monllor 1r Clariner	263-18	263-18	263-18	263-18	263-18	263-18	263-18	263-18	263-18	263-18	263-18	263-18
Isidro Monllor 2n Clariner	244-24											
Francisco Monllor, Clariner		244-24 ⁵	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24
Serafín Monllor, Timbaler	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24 ⁶	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24

¹ AHMX. *Propis i Arbitris*. Llibrs. 407 (1827 i 1828) i 408 (1828-1833)

² A Tomás Ciurana, organista, desde el 1º de enero hasta 5 del corriente [juny]

³ Al que ha suplido la interina de organista desde primero de julio hasta 28 de agosto.

⁴ A D. Joaquín Aparicio, Presbítero organista, desde 29 de agosto hasta 31 del actual. [diciembre 1829]

⁵ [Des del segon semestre de 1827 apareix el nom de Francisco Monllor i no el d'Isidro]

⁶ [Apareix el nom de Serafín, deu tractar-se de Serafí]

TAULA 1 e: MÚSICS ASSALARIATS DE LA CIUTAT (1833-1836)¹

	20 agost 1833	1833 2n semestre	25-juny- 1834	20- desembre- 1834	4-juliol- 1835	19- desembre- 1835	8-agost- 1836	17- desembre- 1836
Mestre de Capella							Nou pressupost 15 de juny per S.E. la Diputación Provincial	
Josep Alberola	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26		
Organista								
Joaquín Aparicio	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26		
Cantors								
Josep Cameno [Contralt]								
Mossén Vicente Pellicer [Contr	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30		
Isidro Gosalves (Tenor)	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30	225-30		
Ministrers								
Pascual Ribera	527-2	527-2	527-2	527-2	527-2	527-2	301-18 ²	
Bernardo Ribera	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26	451-26		
Josep Cameno	301-18	301-18	301-18	301-18	301-18	301-18		
Clariners i Timbaler								
Josep Monllor 1r Clariner	263-18	263-18	262-18	262-18	262-18	262-18	255-3-1/3 ³	225-3-1/3
Francisco Monllor, 2n Clariner	244-24	244-24		244-24	244-24	244-24		
Isidro Monllor, Clariner			244-24					
Serafín Monllor, Timbaler	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24	244-24		

¹ AHMX. *Propis i Arbitris*. Llibs. 408 (1828-1833) i 409 (1834-1836)

² Bernardo Ribera, 1r ministrer, Pascual Ribera 2n ministrer i Josep Cameno 3r ministrer.

³ L'orde dels clariners i timbaler canvia en els dos semestres (Isidro, Serafín i Josep; Isidro Josep i Serafín)

Taula 2 a: Escolans, acòlits i trasters de la Seu de Xàtiva (1787-1815)¹

Anys	Administrador	ESCOLANS I ACÒLITS										TRASTERS		
1787-1788	Antonio Molina	Francisco Sahuquillo	José Tomás	Josep Pastor	Juan Donato								Matheo Camus	Bernardo Miguel
1788-1792	José Casanova					Ambrosio Sanchis	Joaquin Cameno	Francisco Grau	Francisco Ferrandis					
Del 19 d'agost al 30 de desembre de 1792	Francisco Pérez													Jose Castellano
Gener a abril de 1793	Josep Morata													
1793-1794														
1794-1795			Bautista Fuster	Acòlit										Antonio Perales
1795-1796					Vicente Beneyto									
1796-1797			Cosme García			Joseph Beneito			Joseph [Cháfer]					
1797-1798							Acòlit							
1798-1799														
1799-1800														
1800-1801			Acòlit		Francisco Pérez									
1801-1802														
1802-1803			Matheo Cerdà	Acòlit										
1803-1804	Administradors ajudants de racional Miguel Martí i Francisco Llagària	Joaquin Ferri												
1804-1805														
1805-1806					Lorenzo Gisbert									
1806-1807					Josep Gisbert									
1807-1808			Acòlit			Ribelles								
1808-1809														
1809-1810														
1810-1811														
1811-1812														
1812-1813														
1813-1814														
1814-1815	Josep Alberola	Juan Capilla	Manuel Gramache	Cayetano Quiles										

¹ AHCX. *Quadernos /de las porciones/ de Acólitos, in/fantillos y/Trasteros/ Adm[inistrad]or Don Josef/ Alberola/ M[ae]stro de Capilla. Llib. 314*

Taula 2 b: Escolans, acòlits i trasters de la Seu de Xàtiva (1814-1831)¹

1814-1815	1815-1816	1816-1817	1817-1818	1818-1819	1819-1820	1820-1821	1821-1822	1822-1823	1823-1824	1824-1825	1825-1826	1826-1827	1827-1828	1828-1829	1829-1830	1830-1831
Cayetano Quilez																
Capilla																
Gramache																
Hernández																
	Joaquín Bleja o Blesa															
		Francisco Barberà														
		Matías Tomás														
			Francisco Dasi													
				Mariano Reig												
				Félix Sarmiento												
				Antonio García												
					Francisco Pont (traster)											
						Bartolomé Hinojosa (traster)										
							José Luís Codina (traster)									
								Ignacio Pla								
								Antonio Benet								
									Bautista García							
									Juan García							
										Lorenzo barberà						
											Francisco Sancho					
											Vicente Francés					
											Mathias Sanz					
												Josep Benet				
													Francisco Balaguer			
													Agustín Barberà (traster)			
														Josep Pla (traster)		
															Josep Vallés	
															Lorenzo Cucarella	
															Antonio Torres	
															Francisco Balaguer	

¹ AHCX. *Quadernos /de las porciones/ de Acólitos, in/fantillos y/Trasteros/ Adm[inistrad]or Don Josef/ Alberola/ M[ae]stro de Capilla. Llib. 314*

Taula 2 c: Escolans, acòlits i trasters de la Seu de Xàtiva (1831-1840)¹

1831	1832	1833	1834	1835	1836	1837	1838	1839	1840
Matías Tomás, sagristà					Antonio Torres, infantillo mayor a acòlit				
			†Juan Quiles, sagristà						
			Ignacio Pla, sagristà	Pla, acomiadat					
			Josep Benet, acòlit			Josep Benet, sagristà interí			
			Dasi, sagristà, acomiadat						
			Joaquin Gil per Dasi			Joaquin Gil, pertiguer			
			Lorenzo Barberà ² , acòlit, per Pla						
			Frai Francisco Barberà, sagristà.						
						Josep Vallés, acòlit interí			
								Josep Vallés renuncia	
							Joaquin Gironés, infantillo ³ .	1r	
									Antonio Cuevas, acòlit
									Vicente Belenguer, infantillo

¹ AHCX. *Determinacions capitulars*. Llib. 89 i *Esborranyans d'actes*. Caixa 21.

² [Memorial de Lorenzo Barberà, sagristà, acomiadant-se *por haver cahido quinto*. Es llegeixen vários memorials de pretendents sol·licitant la plaça. Fr. Franco Barberà i Fr. Juan Gil trauen el mateix nombre de vots]

³ *Se leyó en primer lugar el memorial de Joaquin Gironés, primer infantillo, pidiendo la plaza de acólito vacante por haberle caído la suerte de quinto al que la obtenía: Lorenzo Cuquerella, y se le concedió con la precisa obligación de cantar de tiple en la capilla, a disposición del maestro mientras la voz se lo permita. Se acordó igualmente que, hallándose vacantes las plazas de infantillo, se avisara al maestro para que de los pretendientes que hubiese, hiciese las propuestas de los dos que mejores las pareciesen para la elección.*

Taula 2 d: Quadre resum de la permanència i promoció dels escolans de la Seu de Xàtiva en el segle XIX.

Nº	ESCOLÀ	ANYS DE PERMANÈNCIA	MESTRE	PROMOCIÓ
1	Francisco Grau	1788-†1822	Casanova-Morata-Alberola-Cuevas	Escolà, acòlit i sagristà
2	Josep Pastor	1788-†1811	Casanova-Morata	Ajudant d'oficis Xàtiva
3	Ambrosio Sanchis	1791-1801	Casanova-Morata	Oposicions al Patriarca a una plaça de contralt.
4	Joaquin Cameno	1788-1795	Casanova-Morata	Ministrer, sagristà
5	Ventura Sánchez	1795-1803	Morata	No hi ha dades
6	Cosme Garcia	ca. 1794-1803	Morata	Abandona l'església
7	Simón Moragues (pare)	1793- 1807	Morata	Escolà i acòlit
8	Vicente Beneyto	1795-1802	Morata	Escolà, acòlit i sagristà. Se l'adverteix d'expulsió
9	Josep Beneyto	1796-1801	Morata	Escolà, acòlit i sagristà. Se l'adverteix d'expulsió.
10	Tomás Beneyto	¿?-1802	Morata	Acomiadat
11	Josep Soler	1797-1807	Morata	Escolà i acòlit. Acomiadat
12	Vicente Vila	1802-1805	Morata	Escolà, acòlit i sagristà
13	Pascual Martorell	1802-1811	Morata	Sagristà i ministrer municipal
14	Lorenzo Gisbert	1805-1806	Morata	No hi ha dades
15	Gabriel Almiñana	1807-1815	Morata	Organista Lorca
16	Juan Ribelles	1807-†1816	Morata	sagristà
17	Vicente Lagartera	1811	Morata	Opta ala sagristania vacant que ha deixat P.Martorell.
18	Josep Chàfer	1811	Morata	Opta ala sagristania vacant que ha deixat P.Martorell.
19	Vicente Rion	1811	Morata	Opta ala sagristania vacant que ha deixat P.Martorell.
20	Josep Heredia	1811	Morata	Opta ala sagristania vacant que ha deixat P.Martorell.
21	Francisco Pérez Guarner	1799-1806	Morata	Mestre de capella en Sant Nicolau (Alacant)
22	Vicente Serra	1794-1801	Morata	acomiadat
23	Mateo Cerdà	1801-1803	Morata	No hi ha dades
24	Francisco Ferri	1802-1809	Morata	
25	Joaquin Ferri	1801-1809	Morata	Abandona l'església per a ser llaurador.
26	Gaspar Cortés	1802-1810	Morata	Abandona l'església
27	Josep Martí	1811-1822	Morata-Alberola-Cuevas	Se l'acomiada de sagristà
28	Josep Gisbert	1806-†1828	Morata-Alberola-Cuevas	Opta a l'orgue de Moixent
29	Vicente Bernabeu	1803-1817	Morata-Alberola	Organista de Muro
30	Josep Cameno	1806-1826	Morata-Alberola-Cuevas	Ministrer i músic major
31	Josep Hernández	1808-1832	Morata-Alberola-Cuevas	Organista Olleria, sagristà
32	Sebastià Hernández	a. 1817-1818	Morata-Alberola	Acòlit. Es retira per no tenir disposició a la música.
33	Juan Capilla	1812-1817	Morata-Alberola	Sagristà.
34	Manuel Gramache	1812-1822	Morata-Alberola-Cuevas	acomiadat
35	Manuel Gil	1815-1817	Morata-Alberola	Escolà i acòlit. Opta a sagristà
36	Josep Martínez	ca. 1816	Morata-Alberola	Opta a sagristà

37	Joaquin López	ca. 1816	Morata-Alberola	Opta a sagristà
38	Cayetano Quilez	1812-1825	Morata-Alberola-Cuevas	Organista en Cullera, Dénia, Tortosa, Màlaga i Montevideo
39	Miguel Soriano Morata	1812-1814	Morata	Mestre de capella Sogorb
40	Josep Antonio Garcia	1819-1826	Cuevas	Acomiadat d'acòlit per absències
41	Joaquin Gil	1826-1841	Cuevas-Alberola	Escolà, acòlit i sagristà
42	Juan Quilez	1828-1836	Cuevas-Alberola	Sagristà i pertiguer
43	Francisco Barberà	1816-1850	Alberola-Cuevas	Escolà i acòlit. Evangelister. Organista Carcaixent.
44	Llorenç Barberà	1825-1835	Cuevas-Alberola	Escolà, acòlit i sagristà. S'acomiada per la quinta.
45	Matías Tomás	1816-1867	Alberola-Cuevas	Escolà, acòlit i sagristà. Mestre de capella de Xàtiva
46	Francisco Dasi	1817-1835	Alberola-Cuevas	Escolà, acòlit i sagristà. Clergue tonsurat. Acomiadat
47	Fèlix sarmiento	1819-1822	Cuevas	El readmeten com a escolà
48	Mariano Reig	1819-1824	Cuevas	Mestre de capella de Màlaga
49	Simón Moragues (fill)	¿?-1825	Cuevas	D'escolà major a acòlit
50	Ignacio Plà	1823-1835	Cuevas-Alberola	Escolà, acòlit i sagristà. Músic milicià
51	Antonio Benet	1823-1824	Cuevas	Músic militar
52	Joan Baptista Garcia	1825-1826	Cuevas	Segueix a Cuevas a Toledo
53	Francisco Sancho	1826-1835	Alberola	Escolà, acòlit i sagristà
54	Vicente Francés	1826-1827	Alberola	No hi ha dades
55	Matías Sanz	¿?-1829	Alberola	Se l'adverteix que eixirà de l'església.
56	Josep Benet	1826-1841	Alberola	Escolà, acòlit i sagristà
57	Francisco Balaguer	1827-1830	Alberola	No hi ha dades
58	Lorenzo Cucarella	1830-1839	Alberola	Escolà i acòlit. Cau en quintes.
59	Joaquin Gironés	¿?- 1839	Alberola	Escolà i acòlit
60	Vicente Belenguer	1840	Alberola	Entra d'escolà el día 8 de juliol
61	Josep Vallés	1830-1840	Alberola	L'1 de juliol de 1840 renuncia d'acòlit
62	Antonio Cuevas	1840	Alberola	L'1 de juliol de 1840 entra d'acòlit per J.Vallés
63	Antonio Torres Caballero	1830-1836	Alberola	Escolà i acòlit. Músic major i director de la Primitiva de Xàtiva.
64	Vallano	¿?-1852	Alberola-Matías Tomás	No hi ha dades.
65	Josep Plà	1828-1830	Alberola	Sagristà
66	Agustí Barberà Laviña	1828-1899	Alberola-Tomás-Alfonso	Escolà, acòlit i sagristà.
67	Jaime Mateu	1883	Quintin Alfonso	1r sagristà
68	Vicente Bataller	1883	Quintin Alfonso	2n sagristà
69	Burgos	1899	Quintin Alfonso	sagristà

Taula 2 e: ESCOLANS DE LA SEU I MESTRES DE CAPELLA. SEGLE XIX

Josep Morata (1792-1814)	Josep Alberola (1815-1817)	Juan Cuevas (1818-1825)	Josep Alberola (1826-1847)	Matías Tomás (1848-1867)	Quintín Alfonso (1875-1899)
<p>Josep Pastor Joaquín Cameno Francisco Grau Antonio del Villar Francisco Ferrandis Ambrosio Sanchis Antonio Martorell Pascual Martorell Vicente Lagartera Vicente Rion Josep Heredia Josep Martí Vicente Vila Simón Moragues(pare) Vicente Serra Bautista Fuster Cosme Garcia Vicente Beneyto Josep Beneyto Tomás Beneyto Josep Chàfer Ventura Sánchez Manuel Tortosa Josep Soler Francisco Pérez Joaquín Ferri Francisco Ferri Mateo Cerdà Gaspar Cortés Vicente Bernabeu Josep Cameno Lorenzo Gisbert Josep Gisbert Juan Ribelles Gabriel Almiñana Josep Hernandez Miguel Soriano Cayetano Quiles Juan Capilla Manuel Gil Josep Martínez Joaquín López Manuel Gramache</p>	<p>Vicente Bernabeu Josep Cameno Josep Martí Lorenzo Gisbert Josep Gisbert Juan Ribelles Gabriel Almiñana Josep Hernandez Sebastián Hernández Miguel Soriano Cayetano Quiles Juan Capilla Manuel Gil Josep Martínez Joaquín López Manuel Gramache Francisco Barberà Matías Tomás Francisco Dasi Félix Sarmiento</p>	<p>Josep Cameno Juan Capilla Manuel Gramache Manuel Gil Josep Martínez Joaquín López Cayetano Quiles Juan Quiles Francisco Barberà Lorenzo Barberà Matías Tomás Juan Quiles Francisco Barberà Lorenzo Barberà Matias Tomás Francisco Dasi Félix Sarmiento Mariano Reig Simón Moragues (fill) Ignacio Plà Antonio Benet Bautista Garcia Juan (Antonio) Garcia Francisco Sancho Vicente Francés Antonio Benet Bautista Garcia Francisco Balaguer Lorenzo Cucarella Joaquín Gironés Vicente Belenguer Josep Vallés Antonio Cuevas Antonio Torres escolà Vallano Jaime Jordan Josep Sebastián</p>	<p>escolà Vallano</p> <p>1852- 3 escolans, 1r sagristà Agustín Barberà; 2n i 3r Joaquín Gil i Josep Benet.</p> <p>1853- 4 escolans, 3 trasters i 1 acòlit.</p> <p>1861- roba a 1 acòlit, escolans i trasters.</p>	<p>1882- 4 escolans</p> <p>1883- Jaime Mateu, sagristà; Vicente Bataller, 2n sagristà; Agustín Barberà Laviña, acòlit; pels 4 escolans signa Marco i pels 3 trasters Terol.</p> <p>1884- Pels escolans signa Pérez</p> <p>1896- Sagristà Bataller</p> <p>1897- Sagristans Burgos i Bataller</p> <p>1899- mor l'acòlit Agustín Barberà</p>	

AHMX. Junta de Beneficencia: actas y cuentas (1832-1837) Llig. 463

DATA	PAGAT A	CONCEPTE	IMPORT
1837			
15-VIII	Festa de l'Assumpta		
	Blas Hinojosa, campaner	Pels tocs de campanes i <i>cabo de octava</i>	7 l.
	Matias Tomás	Per l'assistència de tres sagristans a la festa	2l. 16 s.
	A 8 homes	Per portar la imatge en processó	24 pts.
	Josep Cameno	<i>Por las primeras vísperas, misa y segundas vísperas de la función de Nuestra Señora de la Asunción en la Colegial,</i>	90 r.b.
	Josep Cameno	<i>y por la Salve la víspera cantada en la capilla del hospital.</i>	12 r.b.

AHMX. Cuentas de gasto de beneficencia y hospital (1840-1862) Lligall 464

DATA	PAGAT A	CONCEPTE	IMPORT
1856 (comptes de Beneficència)			
1856	Antonio Torres	<i>Por la asistencia de la música al comulgar.</i>	70 r.b.
1860			
1860	Blas Hinojosa	Pels tocs de campanes la vespra i dia de la publicació de la bula.	30 r.b.
8-VI	Bautista Serrano	<i>Para los hombres que tocaron los timbales y clarines en la procesión del Corpus y 2 reales para los niños que llevaron los primeros.</i>	132 r.b.
9-VI	Antonio Inat	<i>Para los que hicieron de ministriles en la función del día del Corpus.</i>	80 r.b.
9-VI	Blas Hinojosa	Pels tocs de campana la vespra i octava del Corpus	150 r.b.
21-VI	Antonio Torres	Director de una de las bandas de música de esta ciudad por haber tocado en el bando, serenata, misa y procesión del Corpus.	900 r.b.
6-VIII	Eugenio Guinart	<i>Por gratificación a los ministriles que asistieron a la procesión de la Virgen de la Seo.</i>	60 r.b.
6-VIII	Bautista Serrano	Para los que tocaron los timbales y clarines en la procesión de la Virgen de la Seo.	112 r.b.
9-VIII	Blas Hinojosa	Pels tocs de campanes per San Fèlix i Verge de la Seu.	200 r.b.
23-VIII	Victoriano Garcia	<i>Director de una de las bandas de música de esta ciudad por haber tocado en la serenata, función de iglesia y procesión verificada el día de la Virgen de la Seo</i>	720 r.b.
Imprevistos			
16-II	Antonio Torres	<i>Director de una de las bandas de música de esta ciudad por haber tocado durante tres días en celebración de la toma de Tetuán</i>	1.200 r.b.

16-II	Victoriano Garcia	<i>Director de una de las bandas de música de esta ciudad por haber tocado durante tres días en celebración de la toma de Tetuán</i>	1.000 r.b.
	Blas Hinojosa, campaner	Pels tocs de les celebracions	200 r.b.
14-VI	José Naya, sombrerer	<i>Por haber compuesto los sombreros de los ministriles de este Ayuntamiento</i>	36 r.b.
28-VI	Blas Hinojosa	<i>Pels tocs el dia que es va cantar el Te Deum por la paz celebrada con el imperio de Marruecos, y en el día de los funerales en sufragio de los que han muerto en la guerra de África.</i>	170 r.b.
4-VII	Antonio Torres	<i>Director de las orquestas de esta ciudad, por haber tocado en la parroquia mayor el día que se cantó el Te Deum de acción de gracias por la paz y el día que se celebraron los funerales de los que han muerto en la guerra de África.</i>	560 r.b.
8-X	Vicente Serrano, pintor	<i>Per haver daurat els escuts dels banderins que porten els ministrers que precedeixen l'Ajuntament en els diez de processó.</i>	28 r.b.
Beneficència			
2-II	Josep Esplugues, Pbro	Por la misa cantada celebrada hoy día de la fecha en el hospital	15 r.b.
2-II	Matías Tomás, Pbro	Por la asistencia de la música en la misa mayor el día de la Purificación.	30 r.b.
26-III	Josep Esplugues	Por la misa cantada celebrada en la iglesia del hospital	15 r.b.
22-V	Antonio Torres	Director de la banda militar antigua, por tocar en el comulgar de los pobres enfermos del hospital y durante la comida de los mismos	120 r.b.
18-VIII	Josep Esplugues	Por la misa cantada celebrada el día 15	20 r.b.
31-VIII	Alberto Bellver	Por los gastos ocurridos en la parroquia mayor durante la octava de la Asunción de Nuestra Señora	344 r.b.
8-IX	Josep Esplugues	Por la misa cantada en el día de la fecha	15 r.b.
24-IX	Matías Tomás	Por la asistencia de la música en la misa cantada celebrada el día del nacimiento de Nuestra Señora.	30 r.b.
9-XII	Josep Esplugues, Pbro	Por la misa cantada en el día de la Purísima.	15 r.b.

Dins d'aquest lligall apareix un document dels donatius satisfets pels veïns de Xàtiva als inutilitzats de la guerra d'Àfrica:

De varios músicos de la que dirige D. Victoriano Garcia, 143 r.b.; cura y clero de la parroquia mayor, 300 r.b.; Director y músicos de la titulada "La Antigua", 376 r.b. (19 de febrer de 1860)

1861			
18-IV	Antonio Torres	Director de una de las bandas de música de esta ciudad, por haber tocado en la procesión del Viernes Santo	420 r.b.
9-VI	Eugenio Guinart	<i>Para entregarlo a los que hicieron de ministriles en la expresada procesión (Corpus)</i>	80 r.b.
9-VI	Bautista Serrano	<i>Para los que tocaron los timbales y clarines en dicha procesión</i>	132 r.b.
9-VI	Blas Hinojosa	<i>Pels tocs de campana</i>	150 r.b.
12-VI	Victoriano García	<i>Director de una de las bandas de música de esta ciudad por haber tocado en el bando, serenata, misa y procesión del Corpus.</i>	940 r.b.
14-VI	Al Fuster	<i>Por haber compuesto la tortuga que sale en la procesión del Corpus.</i>	60 r.b.
6-VIII	Bautista Serrano	<i>Por gratificación a los que tocaron los timbales y clarines en la procesión de la Virgen de la Seo.</i>	112 r.b.
6-VIII	Eugenio Guinart	<i>Por gratificación a los ministriles que asistieron a la procesión de la Virgen.</i>	60 r.b.
Imprevistos			
6-IV	Victoriano Garcia	<i>Director de una de las bandas de música de esta ciudad por gratificación por haber acompañado a la bandera del batallón provincial de esta ciudad en el día de la entrega de la misma por este Ayuntamiento.</i>	120 r.b.
16-VI	Antonio Torres	<i>Director de una de las bandas de música de esta ciudad por el mismo concepto que el anterior.</i>	220 r.b.
1862			
17-V	Vicente Inat y Ferrer	<i>Director de una de las bandas de música de esta ciudad por haber tocado en la procesión del Viernes Santo.</i>	420 r.b.
20-VI	Bautista Serrano	<i>Timbals i clarins processó del Corpus</i>	132 r.b.
20-VI	Eugenio Guinart	<i>A los que hicieron de ministriles en la procesión del Corpus</i>	80 r.b.
20-VI	Blas Hinojosa, campaner	<i>Pels tocs de campanes Corpus</i>	150 r.b.
20-VI	Antonio Torres	<i>Por el bando y serenata de la víspera y la misa y procesión del día del Corpus.</i>	1.140 r.b.
Beneficència			
3-II	Josep Esplugues	<i>Misa cantada</i>	15 r.b.
26-III	Josep Esplugues	<i>Misa cantada el dia 25 de març</i>	15 r.b.
27-IV	Josep Esplugues	<i>Por los gastos ocurridos en el monumento en la iglesia del hospital</i>	87 r.b.
15-VI	Ramón Ortega	<i>Por los gastos ocurridos en el monumento en la iglesia del hospital</i>	177 r.b.
15-VIII	Josep Esplugues	<i>Misa cantada</i>	20 r.b.
24-VIII	Alberto Bellver	<i>Por el gasto de la Assumpta</i>	347 r.b.96 mvd

8-IX	Josep Esplugues	Misa cantada	15 r.b.
10-XII	Josep Esplugues	Misa cantada el dia de la Purisima	15 r.b.

AHMX. Cuentas de gasto de beneficencia y hospital (1863-1875) Llig. 465

1 llibre de comptabilitat que comença en juliol de 1863

DATA	PAGAT A	CONCEPTE	IMPORT
6-VIII-1863	Matías Tomás, Pbro	<i>Limosna para ambos establecimientos según recibo nº 17</i>	200 r.b.
15-II-1864		<i>Producto de las máscaras públicas del Carnaval de este año</i>	708 r.b.
1-III-1864		<i>Almoina socis que dieron los bailes de máscaras en el Carnaval de este año en el exconvento de Santo Domingo.</i>	1.000 r.b.
31-XII-1864	Matías Tomás et alii.	Per portar els cadàvers descoberts de fills i parents.	
6-IX-1865		<i>Limosna recibida de los señores encargados de la música Primitiva durante el veranillo del presente año.</i>	16 e.
16-II-1866		<i>Producto de las máscaras de Carnaval.</i>	23 e. 200 ml.
25-VIII-1866		<i>Producto líquido de la función o baile que dieron unos gitanos a beneficio de los establecimientos, verificado en el teatro el día 23 de los corrientes.</i>	39 e. 214 ml.
14-XI-1866		<i>De las 9 corridas de novillos en la plaza del cuartel</i>	510 e. 952 ml.
7-II-1867		<i>Producto líquido función varios jóvenes</i>	125 e. 030 ml.
6-III-1867		Almoina de Francisco Ridocci, menor, y otros jóvenes que salieron de máscara interpretando una estudiantina con el objeto de recoger para los establecimientos.	6 e. 724 ml.
8-III-1867		<i>Máscaras públicas</i>	32 e. 300 ml.
18-III-1867		Pel lloguer de cadires dels balls de màscares	25 e. 600 ml.
25-V-1867		<i>Por 5 corridas en el cuartel nuevo</i>	53 e. 500 ml.
28-XI-1867	D. Alberto Bellver	<i>Limosna recibida de D. Alberto Bellver, Pbro, como albacea de D. Matías Tomás, Pbro, legado de éste para ambos establecimientos.</i>	20 e.
18-II-1868	D. Josep Mata i Martí	<i>En representación de la comparsa de máscaras representando una estudiantina.</i>	12 e.
19-II-1868	D. Francisco Coll i Vigo	<i>En representación de la comparsa titulada la estudiantina primitiva.</i>	15 e.
29-II-1868		<i>Máscaras públicas Carnaval</i>	34 e. 600 ml.
1 expedient solt			
12-II-1875	Antonio Torres	<i>Recibí de D. Rafael Guerola la cantidad de 1.600 reales vellón y son por tocar la orquesta en los bailes de máscaras en el salón de Santo Domingo</i>	1.600 r.b.
1 expedient solt			

25-XI-1864	Antonio Garola	<i>Esborranyes de comptes de propis i arbitris, a D. Antonio Garola, director de una de las bandas de música de esta ciudad por haber tocado en la serenata, función de iglesia y procesión del día de la Virgen de la Seo (...) y por haber tocado también en la estación nueva de ferrocarril en el día que pasó por esta Su Majestad la Reina Madre.</i>	1.200 r.b.
------------	----------------	---	------------

AHMX. Cuentas de gasto de beneficencia y hospital (1869-1893) Llig. 466

<i>[1 expedient] Cuenta documentada de cargo y data que presentan los abajo firmados concejales de la comisión de beneficencia, del producto obtenido en las cuatro corridas de novillos verificadas en la plaza de Alfonso XII en los días 18, 19, 25 y 26 de los corrientes a beneficio de los establecimientos de Hospital y Beneficencia de esta ciudad, a saber</i>			
31-VII-1875	Antonio Torres	<i>Por la asistencia de la música titulada la primitiva en las 4 corridas de novillos celebradas a beneficio de dicho establecimiento en los días, 18, 19, 25 y 26</i>	100 pts.

AHCX. Mensa Comuna. Caixa 256

1831- 1832¹

Data	IMPORT	PAGAT A	CONCEPTE
27-XII-1831	159-8-0	Capítol ecles.	<i>Se hace entrada de 159-8 cobrados de esta ilustre ciudad por las fiestas de este año 1831 con rebaja de 1 libra, 12 sueldos que se han dado de gratificación a los que contaron las papeletas.</i>
14- 20 maig	1-14		<i>Aumento de la hora de nona y por la música del día de la Ascensión y tres versos al órgano</i>
abril- 1831	8-5-4	Dasi i Quiles	<i>Por sus salarios del próximo pasado mes de mayo</i>
abril- 1831	5-1	Matías Tomás	<i>Al tercer sacristán por su salario</i>
Juny- 1831	4	sagristans	<i>Por su trabajo en la octava del Corpus del presente año</i>
Juliol-1831	8	Dasi i Quiles	<i>Por su salario del próximo pasado mes de junio</i>
	5-1	Matías Tomás	<i>Al tercer sacristán por su salario</i>
	9-11-9		[d'una sotana al 3r sagristà Matías Tomás= 144 r.b., 14 mvd]
	11-16-4	Josep Alberola	<i>Por los gastos ocurridos y que cumplió en la venida del excelentísimo señor arzobispo.</i>
	1-1-4	campaner	[De revoltejar les campanes per la vinguda de l'arquebisbe= 4 pts]
Agost- 1831	8-5-4	Dasi i Quiles	<i>Por sus salarios del próximo pasado mes de julio</i>
	5-1	Matías Tomás	<i>Al tercer sacristán por su salario</i>
	10	Antonio del Villar	[al pertiguer]
	1-15-4	Josep Alberola	<i>A mosén José Alberola, maestro de capilla, por aumento de la hora de nona a la música en el día de la Asunción y cuatro versos cantados al órgano a 1 r.b. cada uno.</i>

¹ Comptabilitat des de l'1 de maig de 1831 fins el 30 d'abril de 1832

Data	IMPORT	PAGAT A	CONCEPTE
17-VIII-1831	15-14-10	Luís Montagut	<i>Por la consigna suya hecha por el cabildo y por la tercia que concluye en último del presente agosto.</i>
6-IX-1831	3-8	Josep Garcia	<i>Al perrero por su tercia de salario que concluye el 31 de agosto último.</i>
	10	Joaquin Aparicio	<i>Al organista por la tercia que comenzó en 1º de mayo de este año y concluyó en 31 de agosto último.</i>
	16-3-4	Josep Alberola	<i>Al maestro de capilla por la tercia que comenzó en 1º de mayo de este año y concluyó en 31 de agosto último.</i>
setembre	3	¿?	[Per fer l'apèndix]
desembre	14	Josep Alberola	<i>Por gratificación a los músicos por su trabajo en las presentes Pascuas de Navidad.</i>
	16-3-4	Josep Alberola	<i>por la tercia concluye en último del corriente.</i>
Gener- 1832	1	campaner	<i>En el toque de la rogativa de la Reina nuestra señora el dia 15 del corriente mes de enero.</i>
Abril- 1832	22	Josep Alberola	<i>Al maestro de capilla para la gratificación a los músicos en la presente Semana Santa. 8£ por los instrumentos y 14£ por las voces.</i>
	20	Joaquin Aparicio	<i>Al organista por las dos tercias que comenzaron el 1º de septiembre de 1831 y 1º de enero del presente año que concluye en último del corriente.</i>
	10	Francisco Pastor	<i>A mosén Francisco pastor por su salario de pagador de semanas</i>
	5	Francisco Pastor	<i>A mosén Francisco pastor por su consigna de cantar en la capilla de música perteneciente al año 1831 en 1832.</i>
	25	Francisco Pastor	<i>Por administrar cera, vino y demás</i>
	16-31-4	Josep Alberola	<i>Al maestro de capilla por la tercia que concluyó este mes</i>
	31-9-8	Luís Montagut	<i>Por la consigna y por la tercia desde el último diciembre de 1831 y la de este día.</i>

1832-1833

Data	IMPORT	PAGAT A	CONCEPTE
	166-1-11	Capítol ecles.	<i>Por las fiestas del año 1832</i>
	38-3-9	Mensa	<i>Del maestro de capilla, por el sobrante de la administración de infantes.</i>
		Josep Perales	<i>Por su salario de apuntador de coro y solaces</i>
11-VIII-1832	14	Josep Alberola	<i>Entregadas al maestro de capilla por la música de las tres misas canónicas de exposición, los dos motetes y las letanías de las tres tardes de 40 horas.</i>
11-VIII-1832	12	Fco Dasi	<i>Se hace salida de 12 £ entregadas a Francisco Dasi por la música instrumental en los intervalos de los tres días de 40 horas.</i>
	6	campaner	<i>Por los toques en los tres días de 40 horas.</i>
	10	Joaquin Aparicio	<i>Por la tercia de su salario.</i>
	15-14-10	Luís Montagut	<i>Por la tercia y/o consigna</i>
	16-13-4	Josep Alberola	<i>Por la tercia de su salario.</i>
	1-14		<i>Por aumento en la música de la hora de nona en el día de la Asunción de nuestra señora y tres versos al órgano.</i>
6-XI- 1832	1	campaner	[pel vol de campanes per la salud del Rei]
19-XII-1832	14		<i>Gratificación a los músicos por su trabajo en estas Pascuas de Navidad.</i>
	10	Francisco Dasi	<i>Por satisfacer a los músicos en los días de fiesta de 40 horas.</i>
	3	campaner	<i>Por los toques en la fiesta de 40 horas</i>
	11-6-8	Fco Solanes	<i>Por su salario de apuntador de coro y solaces, 8£ para el mismo correspondientes desde 1º de mayo de 1832 hasta 30 de abril de 1833; y 3-6-8 por cuenta del difunto mosén José Garcia y prorrateo desde el noviembre último hasta marzo de este año, ambos inclusive.</i>
	22		<i>Gratificación a los músicos por Semana Santa</i>

AHCX. Rendes de censos. Administració de Salabert (1831-1832). Llib. 271

1831-1832

DATA	IMPORT	PAGAT A	CONCEPTE
4-VI-1831	35-2-2	Pastor	Distribución Pentecostés
17-VIII-1831	20	Montagut	<i>Consigna</i>
9-IX-1831	7-1-8	Aparicio	<i>De templar el órgano</i>
1-X-1831	4	Josep Alberola	<i>Música te Deum por la libertad del Rey</i>
19-X-1831	5	Josep Alberola	<i>Música por los funerales del señor arzobispo don Simón López</i>
22-XII-1831	8	Josep Alberola	<i>Gratificación a los músicos seculares por Navidad</i>
28-I-1832	35-10-10	Pastor	<i>Distribución Epifania</i>
3-III-1832	5	Pastor	<i>Distribución a los residentes y beneficiados y demás en la misa de gracias por el feliz parto de la Reina Nuestra Señora celebrada el día 19 del pasado mes de febrero</i>
3-IV-1832	12	Pastor	Gratificación asignada
25-IV-1832	14-3-4	Aparicio	<i>Dos tercias de templar el órgano</i>
28-IV-1832	27-8-8	Llagaria	<i>Distribución Pascua de Resurrección</i>
30-IV-1832	2	Josep Alberola	<i>Por la música en la misa de rogativa por la peste celebrada en el día de ayer.</i>

1832-1833

DATA	IMPORT	PAGAT A	CONCEPTE
11-V-1832	9-4-0	Llagaria	<i>Distribución Pentecostés</i>
15-V-1832	27-15-0	Pastor	<i>Distribución seis días más octava Pentecostés</i>
23-VI-1832	9-7-7	Pastor	<i>Dos días últimos octava distribución Pentecostés</i>
20-VII-1832	9-6-3	Martí	<i>Por el importe de 28 misas celebradas por el difunto perrero José Garcia</i>
20-VII-1832	6-14-6	Pastor	<i>Entierro del perrero José Garcia</i>

11-VIII-1832	7-1-8	Aparicio	<i>De templar el órgano</i>
14-VIII-1832	20	Montagut	<i>Consigna</i>
1-X-1832	4	Josep Alberola	<i>Te Deum por la libertad del Rey</i>
20-X-1832	4	Josep Alberola	<i>Música del Te Deum y misa por la salud del Rey</i>
18-XII-1832	7-1-8	Aparicio	<i>De templar el órgano</i>
19-XII-1832	8	Josep Alberola	<i>Gratificación músicos seculares por Navidad</i>
22-XII-1832	2-5-8	Jaime Jordán	<i>Al manchador, importe de los pilfudos y cuatro ruedos para el coro</i>
9-I-1833	12	Pastor	<i>Gratificación asignada</i>
1-II-1833	29-6-9	Pastor	<i>Distribución Epifanía</i>
9-II-1833	9-16-8	Pastor	<i>Distribución Epifanía</i>
25-IV-1833	28-17-10	Pastor	<i>Distribución Pascua de resurrección</i>
29-IV-1833	9-16-1	Pastor	<i>Distribución semana del 13 al 19 de abril</i>

AHCX. Libro de cláusulas testamentarias. Llib. 203

Any	Data	Tipus de soterrar	Difunt	Ofici	Notari	Bé d'ànima	Observ.
1812	27-II	General de hermandad en la colegial	Juan Peralta	Prevere, epistoler			
1813	26-I	4no, almas	Josep Morata, víduo de Josefa Garcia			15	intestat
	19-VIII	Gral de hermandad en la colegial	Vicente Juan	Prevere, evangelister			
1819	22-I	4no en Sant Feliu	Pascual Lorente, marit de Manuela Alós.	Clariner, verguer	José de la Cruz (21-I)	15	
1820	1-VII	Gral de hermandad en San Josef	Mn Antonio Mateu	Prevere beneficiat	J. calatayud	200	
	9-XII	4no, cementiri	María Teresa Galbis, vídua de Pascual Ribera, ministrer.		Luis Llaudes (8-III)	40	
	16-XII	General de hermandad en San Josef	Dr. D. Antonio Manuel Gordó	Canonge penitenciari	Josef de la Cruz (13-XII-1820)	300	
1823	9-III		Luis casanoves, ministrer, consorte en segundas nupcias de María Díez.	Ministrer	Mariano Magraner (14-XI-1820)	20	
	12-X	Generalete	D. Francisco Llaudes	Prevere secularitzat	Luis Llaudes (7-X-1823)	200	
1825	7-II	General de hermandad	D. Francisco López	Canonge sacrista	J. Calatayud (2-II)	150	
	17-VI	General de hermandad	Mn Vicente Vich	Prevere beneficiat	J. Calatayud (15-II- 1823)	600	
	15-VIII	16no	Dr. D. Francisco Martínez	Prevere beneficiat de la parròquia de Sto Tomás de València	J. Calatayud (26-VII)	150	
1826	6-III	4no	Isidro Antolí	Acòlit	J. Calatayud (20-VI-1825)	50	
	27-X	4no	D. Pedro Claramunt	Prevere	Mariano Tormo (1-X-1805)	50	
1827	19-V	General de hermandad	Mn Josep Cameno	Prevere, ajudant d'evangelister.	Fco Cotau (11-V-1827)		
1829	16-III	General de hermandad	Jaime Tudela	Canonge	J. de la Cruz (15-III-1829)	200	
	5-VI	General de hermandad	Mn Tomás Ciurana	Prevere, organista	J. Calatayud (4-VI)	50	
	3-VIII		D. Antonio Serra	Prevere	Mariano Baldoví (2-VIII)	500	

1830	25-I	4no	María Díez, consorte de Luís Casanoves, ministrer		J. De la Cruz (20-I)	20	
	23-III		Manuel Peña, consorte de Luisa Hostalet, clariner			20	No testó
	29-XI	4no	Manuela Viciano, vídua de Vicente Valls.	Criada de Ciurana	J. de la Cruz (25-XI-1830)	30	
1831	12-I	4no	Sebastián Aparicio, mozo			15	No testó
1832	5-	General de hermandad	Mn. Josep Perales	Prevere sotscabíscol			No testó
1833	26-III	General de hermandad	Mn Josep Garcia	Prevere, ajudant d'oficis			No testó
	23-VI	General de hermandad	D. Josep Ribes	Canonge		100	Testó modo los frailes de Montesa en 13-VI
	20-IX	General de hermandad	Dr. D. Joaquin Codina	Prevere beneficiat	J. de la Cruz (11 o 15-IX)	200	

El llibre conclou en agost de 1834. Libro de cláusulas testamentarias para saber la fecha y ante qué escribano otorgaron testamento y la cantidad que dejaron para bien de alma. Da principio en enero de 1812.

CONTINGENT VOCAL I INSTRUMENTAL QUE ES NECESSITAVA EN ALGUNES OBRES DEL MESTRE JUAN CUEVAS.

Signatura	any	Títol	Forma musical	to	Veus	FTA	OB	CL	TPA	VI	VLA	VLC	CB	ORG	nº
219-1,4	1818	<i>Dixit Dominus</i>	Psalm	re m	SATB-SATB-SATB									1	13
36-13	1819	<i>Cuando de nuestra oración</i>	Gojos	re M	SATB-SA			2	2	2			1	1	11
218-1,1/219-1,8	1820	<i>Hodie nobis coelorum Comes-Cuevas (red)</i>	Responsori 1º de Nadal	re m	SSAT-SATB									1	9
211-4,7	1820	<i>Sancta et immaculata virginitas</i>	Responsori	re M	A-SATB	1	2	2	2	2	1		1	1	18
211-4,6	1820	<i>Beta Dei genitrix</i> (Josep Pons)	Responsori	sol M	SB-SATB-SATB			2	2	2				1	17
211-4,4	1820	<i>Quem vidistis</i> (Josep Pons)	Responsori 3r	Si b M	SSATB-SATB			2	2	2			1	1	17
211-4,2	1821	<i>Hodie nobis coelorum</i>	Responsori 1º	sol M	SATB-SATB			2	2	2		2	1	1	18

S: soprano, A: alt, T: tenor, B: baix, FTA: flauta, OB: oboe, CL: clarinet, TPA: trompa, VI: violí, VLA: viola, VLC: violoncel, CB: contrabaix i ORG: orgue
(Elaboració pròpia)

11. Obres transcrites

La selecció d'obres que hem transcrit són exemple de diferents moments del calendari litúrgic de la Seu que calia solemnitzar amb música i requeria la composició d'obres per part dels mestres de capella de la Col·legiata. Els moments claus d'aquest calendari eren Setmana Santa i Nadal i el mestre estava obligat per edictes a compondre obres noves tots els anys en les dues festivitats.

Hem transcrit el villancet *a los Santos Reyes* de Josep Morata de 1814 per a l'Epifania d'aquell any, celebrada el 6 de gener. L'obra, d'un gran caràcter festiu, va servir per solemnitzar l'adoració de Jesús pels reis mags i la seua aparició i manifestació al món. És una de les últimes obres que va escriure Morata per a la Seu doncs aquest fou l'últim any que Morata residiria a Xàtiva després de vint-i-dos anys de magisteri. Durant aquest temps, hem pogut documentar la preocupació del capítol eclesiàstic per l'organització de la festivitat del Nadal en allò relatiu a la composició dels villancets per part del mestre i la seua execució per la capella de música: en desembre de 1804 el capítol, davant la proximitat del Nadal, necessitava saber si el mestre assajaria villancets de nova composició o se'n cantarien vells dels que hi havien a l'armari.

L'any 1820 el capítol, atés l'estat dels fons de l'església i la despesa que ocasionava la impressió dels villancets, recomanava al mestre Juan Cuevas que els substituïra pels responsoris, molt probablement acompanyats a l'orgue, mesura que degué ser provisional per les circumstàncies econòmiques que travessava l'església.

De Josep Morata també hem transcrit el motet *Domine Jesu Christe*, una de les poques obres que es conserven hui dia en el fons musical de la Seu en una còpia manuscrita de les acaballes del segle XIX. És una composició per al Divendres Sant, dins la Setmana Santa. L'obra podria haver-se interpretat dins l'ofici de difunts de dita festivitat i també en processó per un quartet vocal. No apareix la data de composició però en abril de 1887, en els actes de celebració publicitats pel *Clamor Setabense* de la Setmana Santa a Xàtiva, encara s'al·ludeix a la interpretació d'aquesta obra en Divendres Sant. És una obra d'un caràcter greu, acord amb l'acte que havia de solemnitzar on les veus del quartet vocal es mouen en homofonia i els versos apareixen perfectament delimitats per cadències al final de cada frase.

Una altra obra que transcrivim que ens dóna un bon exemple de la tasca dels mestres de capella pel que fa a la musicalització del moments clau dins el calendari litúrgic és la *Missa d'infants* del mestre Juan Cuevas de l'any 1821. La celebració de la missa, l'acte

més elevat del cristianisme, en ocasions requeria de la major solemnitat per la celebració de determinats esdeveniments que tenien la seua importància dins la Ciutat. Si el moment en què va sonar aquesta missa no l'hem pogut determinar amb total exactitud, sabem que no faltaren ocasions per a les quals l'obra de Cuevas haguera pogut estar concebuda: en l'any 1821 el 19 de març, dia de la festivitat de San José, es va cantar Missa i Te Deum per la jura de la Constitució a càrrec dels milicians, el 6 d'abril es decretava una missa pro pluja per l'escassetat d'aigua, el 20 de setembre s'acordava celebrar rogatives secretes pro pluja i per l'epidèmia que assotava Catalunya, el 16 d'octubre es va determinar cantar missa i Te Deum per haver designat Xàtiva cap de província i els dies 11, 12 i 13 de novembre es manava celebrar tres dies de celebracions per la restauració de la cadira episcopal de la Col·legiata, actes d'una gran transcendència històrica per a la Ciutat.

La musicalització que fa Cuevas de l'ordinari de la missa en les seues parts Kyrie- Gloria-Credo- Sanctus/Benedictus i Agnus Dei està escrita en re major i concebuda per a dos cors SSS-SATB i acompanyament xifrat a l'orgue.

A més de la missa, els oficis es van celebrar en la Seu de manera ininterrompuda fins la dissolució del Capítol Col·legial l'any 1851. Després van quedar reduïts a les festivitats de major solemnitat i a càrrec dels oficials del clergat de la parròquia major de Xàtiva. L'omnipresència de l'orgue en *alternatim* amb el cor en la celebració dels oficis justifica la transcripció que hem fet de la *Salmòdia de Vespres* per al Magnificat de Josep Cameno. És una obra autògrafa de l'any 1832 que conté sis o set versos per cadascun dels huit tons, on l'autor demostra el seu coneixement de l'escriptura organística, i dona diferents solucions a l'organista per a introduir i alternar amb el càntic de la salmòdia.

Finalment incloem la transcripció de l'himne *Te lucis ante terminum*. Aquest himne fou compostat per Josep Morata l'any 1832 quan aquest es trobava al Col·legi del Patriarca i va ser copiat un any després per Josep Alberola per a l'ús en la Col·legial. L'obra és l'himne litúrgic per a l'hora canònica de Completas, que marca el final de la jornada. Està escrita a 6 veus en dos cors ST-SATB amb acompanyament d'orgue i contrabaix. És una composició curta de 38 compassos que, tot i ésser concebuda per al cant d'orgue, deuria executar-se a diari pel cor, i molt probablement de memòria, al final de cada dia.

Obres de Josep Morata Garcia

- Villancet a los *Santos Reyes* (1814)
- Motet *Domine Jesu Christe* (s.d.)
- Himne *Te lucis ante terminum* (1832)

Obra de Juan Cuevas Perales

- Missa d'infants (1821)

Obra de Josep Cameno Candel

- Salmòdia de vespres per al Magnificat (1832)

Villancico a los Santos Reyes

The musical score is arranged in a standard orchestral layout. At the top, there are four vocal staves: Alt (Soprano), Tenor, Tiple (Alto), and Baix (Bass). Below these are the instrumental parts: Flauta (Flute), Clari (Clarinets), Trompa (Trumpets), Violí 1r (Violin I), Violí 2n (Violin II), Viola, and Basso (Cello/Double Bass). The score is in common time (C) and the key signature has one sharp (F#). The vocal parts are mostly silent, indicated by horizontal lines. The instrumental parts begin with a series of rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and some trills. A first ending bracket with the number '8' is present over the Flauta part in the second measure.

6

A.

T.

Tp.

A.

T.

B.

Fl.

Cl.

Ttpa.

VI 1

VI 2

Vla.

Cb.

13

A. *Sa-bios Ma - gos co-rred pre-su - ro - sos do rar_ en un po - bre por-*

T. *Sa-bios Ma - gos co-rred pre-su - ro - sos do - rar_ en un po - bre por-*

Tp.

A.

T.

B.

Fl. *8*

Cl.

Ttpa.

VI 1

VI 2

Vla.

Cb.

20

A. tal Al Me - si - as di - ca tre - lla nun - cia - ron Ja - cob. y Ba - laan Al Me - si - as di - ca tre - lla nun -

T. tal Al Me - si - as di - ca tre - lla nun - cia - ron Ja - cob. y Ba - laan Al Me - si - as di - ca tre - lla nun -

Tp. Al Me - si - as di - ca tre - lla nun -

A. Al Me - si - as di - ca tre - lla nun -

T. Al Me - si - as di - ca tre - lla nun -

B.

Fl. *f*

Cl. *f*

Ttpa.

Vl 1 *f*

Vl 2 *f*

Vla. *f*

Cb. *f*

27

A. *cia - ron Ja - cob_ y Ba - laan Ja - cob_ y Ba - laan*

T. *cia - ron Ja - cob_ y Ba - laan Ja - cob_ y Ba - laan*

Tp. *cia - ron Ja - cob_ y Ba - laan Ja - cob_ y Ba - laan*

A. *cia - ron Ja - cob_ y Ba - laan Ja - cob_ y Ba - laan*

T. *cia - ron Ja - cob_ y Ba - laan Ja - cob_ y Ba - laan*

B.

Fl.

Cl.

Tp.a.

VI 1

VI 2

Vla.

Cb.

33

A.

T.

Tp.

A.

T.

B.

Fl.

Cl.

Tp.a.

VI 1

VI 2

Vla.

Cb.

39

A. *Se-guid fie - les en pos tor - cha sa - lid pres - to de Tar - so y Sa bã pren -*
de las gen - tes la - ma - das a Chris - to vues - tra fe - las pri - mi - ci - as se - rá y por

T.

Tp.

A.

T.

B.

Fl.

Cl.

Tp.a.

VI 1

VI 2

Vla.

Cb.

44

A.

T.

Tp.

A.

T.

B.

Fl.

Cl.

Tpta.

Vl 1

Vl 2

Vla.

Cb.

50

A. *tum - bre clip - sus - ra - yos al lle - gar gra - ta - ciu - dad pre - gun - tad don - Rey ha na - ci - do di -*
Ma - gosco - rred pre - su - ro - sos aa - do - rar en un po - bre por - tal Al Me - si - as que in - di - ca la es - tre - lla que a - nun -

T.

Tp.

A.

T.

B.

Fl.

Cl.

Ttpa.

Vl 1

Vl 2

Vla.

Cb.

56

A.
 ran Be-len de Ju - dà Be-lén de Ju - dà. Sa-bios Ma - gos co-rred pre - su - ro - sos aa-do-
 cia - ron Ja-cob y Ba - laan Ja-cob y Ba - laan

T.
 Sa-bios Ma - gos co-rred pre - su - ro - sos aa-do-

Tp.
 Sa-bios Ma - gos co-rred pre - su - ro - sos aa-do-

A.
 Sa-bios Ma - gos co-rred pre - su - ro - sos aa-do-

T.
 Sa-bios Ma - gos co-rred pre - su - ro - sos aa-do-

B.
 Sa-bios Ma - gos co-rred pre - su - ro - sos aa-do-

Fl.
 Sa-bios Ma - gos co-rred pre - su - ro - sos aa-do-

Cl.
 Sa-bios Ma - gos co-rred pre - su - ro - sos aa-do-

Tropa.
 Sa-bios Ma - gos co-rred pre - su - ro - sos aa-do-

Vl 1
 Sa-bios Ma - gos co-rred pre - su - ro - sos aa-do-

Vl 2
 Sa-bios Ma - gos co-rred pre - su - ro - sos aa-do-

Vla.
 Sa-bios Ma - gos co-rred pre - su - ro - sos aa-do-

Cb.
 Sa-bios Ma - gos co-rred pre - su - ro - sos aa-do-

61

A. rar en un po - bre por - tal Al Me - sí - as quein - di - ca laes - tre - lla quea - nun

T. rar en un po - bre por - tal Al Me - sí - as quein - di - ca laes - tre - lla quea - nun

Tp. rar en un po - bre por - tal al Me - sí - as quein - di - ca laes - tre - lla quea - nun -

A. rar en un po - bre por - tal Al Me - sí - as quein - di - ca laes - tre - lla quea - nun

T. rar en un po - bre por - tal Al Me - sí - as quein - di - ca laes - tre - lla quea - nun

B. rar en un po - bre por - tal Al Me - sí - as quein - di - ca laes - tre - lla quea - nun

Fl.

Cl.

Tp.a.

VI 1

VI 2

Vla.

Cb.

65

A. *cia - ron Ja - cob_ y Ba - laan Al Me - sí - as quein - di - ca laes - tre - lla quea - nun -*

T. *cia - ron Ja - cob_ y Ba - laan Al Me - sí - as quein - di - ca laes - tre - lla quea - nun -*

Tp. *cia - ron Ja - cob y Ba - laan Al Me - sí - as quein - di - ca laes - tre - lla quea - nun -*

A. *cia - ron Ja - cob_ y Ba - laan Al Me - sí - as quein - di - ca laes - tre - lla quea - nun -*

T. *cia - ron Ja - cob_ y Ba - laan Al Me - sí - as quein - di - ca laes - tre - lla quea - nun -*

B. *cia - ron Ja - cob y Ba - laan Al Me - sí - as quein - di - ca laes - tre - lla quea - nun -*

Fl.

Cl.

Tp.a.

Vl 1

Vl 2

Vla.

Cb.

69

A. *cia - ron Ja - cob y Ba - laan Ja - cob y Ba - laan*

T. *cia - ron Ja - cob y Ba - laan Ja - cob y Ba - laan*

Tp. *cia - ron Ja - cob y Ba - laan Ja - cob y Ba - laan*

A. *cia - ron Ja - cob y Ba - laan Ja - cob y Ba - laan*

T. *cia - ron Ja - cob y Ba - laan Ja - cob y Ba - laan*

B. *cia - ron Ja - cob y Ba - laan Ja - cob y Ba - laan*

Fl.

Cl.

Tp.a.

VI 1

VI 2

Vla.

Cb.

Tiple 1r
 Tiple 2n
 Tiple
 Alt
 Tenor
 Baix
 Oboe
 Clari
 Trompa
 Violí 1r
 Violí 2n
 Viola
 Basso

Musical score for a symphony orchestra, measures 27-34. The score includes parts for three trumpets (Tiple 1r, 2n, and Tiple), three trombones (Alt, Tenor, Baix), Oboe, Clarinet, Trumpet, Violin I and II, Viola, and Bassoon. The Oboe, Trompa, Violí 1r, and Basso parts contain musical notation with dynamics like 'f' and 'p'.

tp 1

tp 2

Trp.

A.

T.

B.

Ob.

Cl.

Trpa.

Vl 1

Vl 2

Vla.

Cb.

The musical score is arranged in a standard orchestral format. The top staves are for the brass section: two trumpets (tp 1, tp 2), a trumpet in C (Trp.), three trombones (A., T., B.), an oboe (Ob.), a clarinet (Cl.), and a trumpet in C (Trpa.). The bottom staves are for the strings: two violins (Vl 1, Vl 2), a viola (Vla.), and a cello (Cb.). The score is in 2/4 time and features various dynamics such as sf, p, and f.

16

tp 1

tp 2

O[h]Mu - cha - chos a co - ros u - ni - dos a los ai - res Vic - tor en - to -

O[h]Mu - cha - chos a co - ros u - ni - dos a los ai - res Vic - tor en - to -

Tp.

A.

T.

B.

Ob.

Cl.

Ttpa.

Vl 1

Vl 2

Vla.

Cb.

22

tp 1
 - y del nue-vo Cau-di - llo las - glo - rias consus triun - fos_ jun-tos ce-le - brad y del nue - vo Cau-di - llo las

tp 2
 nad y del nue-vo Cau-di - llo las - glo - rias consus triun - fos_ jun-tos ce-le - brad y del nue - vo Cau-di - llo las

Tp.

A.

T.

B.

Ob.

Cl.

Tpta.

VI 1
f *f* *p* *f* *p* *f* *p*

VI 2
f

Vla.

Cb.

28

tp 1
Glo-rias con sus *f* triun - fos jun-tos ce-le - brad triun-fos jun-tos ce - le - brad

tp 2
Glo-rias con sus *f* triun - fos jun-tos ce-le - brad triun-fos jun-tos ce - le - brad

Tp.

A.

T.

B.

Ob.
f

Cl.

Ttpa.

Vl 1
f

Vl 2
f

Vla.
f

Cb.
f

34

tp 1

tp 2

1º 3º Que Ze -

1º 3º Que Ze

Tp.

A.

T.

B.

Ob.

Cl.

Tp.

Vl I

Vl II

Vla.

Cb.

40

tp 1

lo - so yu-fa - noh a ven ci - do al mo men - to en la lid_ al ri val De - se chan - do los jue - gos y el o - cio de Sen -

tp 2

Tp.

A.

T.

B.

Ob.

Cl.

Tpta.

Vl 1

Vl 2

Vla.

Cb.

46

tp 1

ti nas o - ri - gen fa tal

el ho - nor en el jo - ven ha - si - do desus he - chos el al - ma ca -

tp 2

Trp.

A.

T.

B.

Ob.

Cl.

Trpa.

Vl 1

Vl 2

Vla.

Cb.

53

tp 1

sual por lo mis - molhasa - li - do triu fan-te delcom ba - tey ba - ta - lla - cam - pal y ba - ta - lla - cam - pal

tp 2

Tp.

A.

T.

B.

Ob.

Cl.

Tpa.

VI 1

VI 2

Vla.

Cb.

Domine Jesu Christe

Transc: Fco Martínez Alberola

Josep Morata Garcia

Soprano
Do - mi - ne Je - su Chris - te,

Alto
Do - mi - ne Je - su Chris - te,

Tenor
Do - mi - ne Je - su Chris - te,

Bass
Do - mi - ne Je - su Chris - te,

10
S. qui ho - ra di - e - i ul - ti - ma

A. qui ho - ra di - e - i ul - ti - ma

T. qui ho - ra di - e - i ul - ti - ma

B. qui ho - ra di - e - i ul - ti - ma

20
S. in se - pul - cro qui - e - vis - ti, qui - e - vis - ti,

A. in se - pul - cro qui - e - vis - ti, qui - e - vis - ti,

T. in se - pul - cro qui - e - vis - ti, qui - e - vis - ti,

B. in se - pul - cro qui - e - vis ti, qui - e - vis - ti,

31

S. et a ma - tre tu - a i - nes - tis - si - ma

A. et a ma - tre tu - a i - nes - tissi - ma

T. ^s et a ma - tre tu - a i - nes - tis - si - ma

B. et a ma - tre tu - a i - nes - tis - si - ma

40

S. et a - li - is mu - li - e - ri - bus

A. et a - li - is mu - li - e - ri - bus

T. ^s et a - li - is mu - li - e - ri - bus

B. et a - li - is mu - li - e - ri - bus

46

S. planc - tus et la - men - ta - tus fu - is - ti:

A. planc - tus et la - men - ta - tus fu - is - ti:

T. ^s planc - tus et la - men - ta - tus fu - is - ti:

B. planc - tus et la - men - ta - tus fu - is - ti:

53

S. fac - nos, quae - su - mus, pas - si - o - nis tu - ae

A. fac - nos, quae - su - mus, pas - si - o - nis tu - ae

T. 8 fac - nos, quae - su - mus, pas - si - o - nis tu - ae

B. fac - nos, quae - su - mus, pas - si - o - nis tu - ae

66

S. com - pas - si - o - nis la - cri - mis a - bun - da - re

A. com - pas - si - o - nis la - cri - mis a - bun - da - re

T. 8 com - pas - si - o - nis la - cri - mis a - bun - da - re

B. com - pas - si - o - nis la - cri - mis a - bun - da - re

77

S. *p* et to - ta cor - dis de - vo - ti - o - ne

A. *p* et to - ta cor - dis de - vo - ti - o - ne

T. 8 *p* et to - ta cor - dis de - vo - ti - o - ne

B. *p* et to - ta cor - dis de - vo - ti - o - ne

89

S. *f* ip - sam pas-si - o-ne tu - am *p* plan-ge - re et eam

A. *f* ip - sam pas-si - o-ne tu - am *p* plan-ge - re et e - am

T. *f* ip - sam pas-si - o-ne tu - am *p* plan-ge - re et e - am

B. *f* ip - sam pas-si - o-ne tu - am *p* plan-ge - re et e - am

101

S. *f* qua - si re - cen - tem cum ar - den - tis - si - mo de - si - de - ri -

A. *f* qua - si re - cen - tem cum ar - den - tis - si - mo de - si - de - ri -

T. *f* qua - si re - cen - tem cum ar - den - tis - si - mo de - si - de - ri -

B. *f* qua - si re - cen - tem cum ar - den - tis - si - mo de - si - de - ri -

112

S. o re - ti - ne re. *p* A - men.

A. o re - ti - ne - re. *p* A - men.

T. *f* o re - ti ne - re. *p* A - men.

B. o re - ti - ne re. *p* A - men.

Te Lucis a 6

Transc. Fco Martínez Alberola

1832

Josep Morata Garcia
[Còpia] de Josep Alberola, 1833

Score for *Te Lucis a 6*, featuring vocal parts (Tiple, Tenor, Baix, Contrabaix) and instrumental parts (Orgue). The score includes lyrics in Catalan and dynamic markings like *pp*, *p*, and *f*.

Lyrics: Te Lu - cis an - te ter - mi - num

Lyrics: Re - rum cre -

Lyrics: Lu - cis an - te ter - mi - num

11

Tp.
 T. a - tor pos - ci - mus,
 Tp.
 A.
 T.
 B. Re - rum cre - a - tor pos - ci -
 Cb. *f*
 Org. *f*
f

17

Tp.
 T. Ut pro tu - a cle - men - ti - a
 Tp.
 A.
 T.
 B. mus,
 Cb. *p*
 Org. *f*
f

22

Tp.

T.

Sis

Tp.

A.

T.

B.

pro tu a cle - men ti a

Cb.

Org.

p

p

p

26

Tp.

T.

prae - - sul et cus to - - di - a Cus -

Tp.

A.

T.

B.

Cb.

Org.

30

Tp. *to* *di - a.*

T. *to* *di - a.*

Tp.

A.

T. *Sis* *prae -* *sul* *et* *cus* *to -* *di - a -*

B. *Sis* *prae -* *sul* *et* *cus* *to -* *di - a -*

Cb. *f*

Org. *f*

34

Tp. *a.* *Cus - to -* *di - a.*

T. *a.* *Cus - to -* *di - a.*

Tp.

A.

T. *Cus - to -* *di - a.* *A - -* *men.*

B. *Cus - to -* *di - a.* *A - -* *men.*

Cb.

Org.

14

Tp 1 Ky - ri - e e - ley - son

Tp 2 Ky - ri - e e - ley - son

Tp. 3 e e - ley - son

Tp. Chris - te e - ley - son e - ley -

A. Chris - te e - - - ley -

T. Chris - te e - ley -

B. Chris - te e - - - ley -

Org. 5 6 9 6 5 3 4 5. 3 6 6 3 6 7
5 3 7 #3 4

21

Tp 1 Chris - te e - ley - son e - - - ley - son

Tp 2 Chris - te e - ley - son e - - - ley - son

Tp. 3 Chris - te e - ley - son

Tp. son

A. son

T. son

B. son

Org. 6 4 #3 7 3 6 5 #6 4 5 3
5

25

Tp 1
 Tp 2
 Tp. 3
 Tp.
 A.
 T.
 B.
 Org.

Chris - te e - - - - - ley - -
 Chris - te e - - - - - ley -
 Chris - te e - - - - - ley - son e - - - - - ley -
 Chris - te e - - - - - ley - son e - - - - - ley -

6 5 6 3 6 6 3 5 3 5 6 7 6 5 4 3 8
 4 5 4 3 2

6
45

29

Tp 1
 Tp 2
 Tp. 3
 Tp.
 A.
 T.
 B.
 Org.

Ky - ri - e e - - - - - ley - son e - - - - - ley - son
 Ky - ri - e e - - - - - ley - son e - - - - - ley - son
 Ky - ri - e e - - - - - ley - son
 son
 son
 son
 son
 son
 son

#3 6 4 6 #3 7 7 3 4 5 3
 4

34

Tp 1
 Tp 2
 Tp. 3
 Tp.
 A.
 T.
 B.
 Org.

Ky - ri - e e ley - son Ky - ri -
 Ky - ri - e e - ley - son - Ky - ri -
 Ky - ri - e - ley - son Ky - ri -
 Ky - ri - e - ley - son
 e e - ley - son e - ley - son
 e e - ley - son
 Ky - ri - e e - ley - son
 6 6 6 3 6 2 4 7 5 9 6 7 6 7 6 6 6 9 5 4 7 #6

41

Tp 1
 Tp 2
 Tp. 3
 Tp.
 A.
 T.
 B.
 Org.

e Ky - ri - e e - ley - son Ky - ri - e e - ley - son Ky - ri - e e - ley - son
 e e - ley - son Ky - ri - e Ky - ri - e - ley - son Ki - ri - e e - ley - son
 e Ky - ri - e e - ley - son Ky - ri - e ley - son Ky - ri - e ley - son
 Ky - ri - e e - ley - son
 Ky - ri - e e - ley - son
 Ky - ri - e e - ley - son
 Ky - ri - ee ley - son
 5 6 3 1 6 7 6 5 b6 7 3 6 3 5 #3

II. GLORIA

48

Et in te - rra pax ho - mi - ni - bus bo - nae vo - lun - ta - tis

Et in te - rra pax ho - mi - ni - bus bo - nae vo - lun - ta - tis

Et in te - rra pax ho - mi - ni - bus bo - nae vo - lun - ta - tis

Org. 6 6 4 6 7 #3 5 6 7 7 5 3

53

bo - nae bo - nae vo - lun - ta - tis

bo - nae bo - nae vo - lun - ta - tis

bo - nae bo - nae vo - lun - ta - tis

Lau - da - mus - te Lau - da - mus

Lau - da - mus te Lau - da - mus

Lau - da - mus te Lau - da - mus te Lau - da - mus

Lau - da - mus te Lau - da - mus

Org. 7 7 5 #3 5 4 6 3 5 7 #3 5 3 7 3 4 2 5 6 #7 3 3

59

Be - ne - di - ci - mus te

Be - ne - di - ci - mus te

Be - ne - di - ci - mus te

te

te

te

te

te

te

A - do - ra - mus te A - do - ra - mus te

A - do - ra - mus te

A - do - ra - mus te

A - do - ra - mus te

A - do - ra - mus te

#3 4 7 #3 6 6 5 6 9 6 6 4 3

65

Glo - ri - fi - ca - mus te Glo - ri - fi - ca - mus te

Glo - ri - fi - ca - mus te Glo - ri - fi - ca - mus te

Glo - ri - fi - ca - mus te

Gra - ti - as a - gi - mus ti - bi prop - ter mag - nam glo - ri -

Gra - ti - as a - gi - mus ti - bi prop - ter mag - nam glo - ri -

Gra - ti - as a - gi - mus ti - bi prop - ter mag - nam glo - ri -

Gra - ti - as a - gi - mus ti - bi prop - ter mag - nam glo - ri -

Gra - ti - as a - gi - mus ti - bi prop - ter mag - nam glo - ri -

#6 #3 7 #3 5 6 #3 6 #3

70

Tp 1 do - mi-ne De-us Rex_ cae - les - tis De - us pa - ter om - ni po - tens
 Tp 2 do - mi-ne De-us Rex_ cae - les - tis De - us pa - ter om - ni po - tens
 Tp. 3 do - mi-ne De-us Rex cae - les - tis De-us pa - ter om - ni po - tens
 Tp. am tu - am
 A. am tu - am
 T. am tu - am
 B. am tu - am
 Org.

6/4 7 5/3 6/4 5 6 6 #3

75

Tp 1 De - us pa - ter om - ni po - tens Do - mi-ne De - us_
 Tp 2 De - us pa - ter om - ni po - tens Do - mi-ne De - us_
 Tp. 3 De - us pa - ter om - ni po - tens
 Tp. Do-mi-ne fi-li u-ni - ge - ni-te Ie - su Chris - te
 A. Do-mi-ne fi-li u-ni - ge - ni-te Ie - su Chris - te
 T. Do-mi-ne fi-li u-ni - ge - ni-te Ie - su Christ te____
 B. Do-mi-ne fi-li u-ni - ge - ni-te Ie - su Chris - te
 Org.

5 3 #6 6 5 6 6 7 5 2 6 7 #6 4 5 3 6 #4 5 7

82

Ag - nus Dei Fi - li-us Pa - tris Fi - li-us Pa - tris

Do - mi-ne De-us Ag-nus De - i Fi - li-us Pa - tris

Qui to - llis pec -

Qui

Qui to - llis pec-ca - ta

#6 6 4 5 7 #3 7 5 7 #7 5 #3 #3 46 45 3

88

Qui to - llis pec-ca - ta mun -

Qui to -

Qui to - llis pec - ca - ta mun -

ca - ta mun - di mi - se - re - re no - bis;

to - llis pec-ca - ta mun - di, mi-se - re - re no - bis;

Qui to - llis pec - ca - ta mun - di, mi-se-re - re no - bis;

mun - di, mi - se - re - re no - bis;

6 5 7 6 4 6 6 6 5 4 #3 6 5 #6 6 #6 7

93

Tp 1 di, pec-ca - ta mun - di, sus - ci-pe de - pre-ca - ti - o-nem nos - tram;
 Tp 2 Ilis pec-ca - ta mun - di, sus - ci-pe de - pre - ca - ti - o-nem nos - tram;
 Tp. 3 di, sus - ci - pe sus - ci-pe de - pre - ca - ti - o-nem nos - tram;
 Tp. Qui se - des ad dex - te - ram Pa -
 A. Qui se - des ad dex - te - ram Pa -
 T. Qui se - des ad dex - te - ram Pa -
 B. Qui se - des ad dex - te - ram Pa -
 Org. 6 #3 6 #5 6 7 #3 3 7 #3 3 7 5 3 6 6 #6

99

Tp 1 Quo - ni-am Tu so-lus sanc-tus, Quo - ni-am Tu so-lus sanc-tus, sanc -
 Tp 2 Quo - ni-am Tu so-lus sanc-tus, Quo - ni-am Tu so-lus sanc-tus, sanc -
 Tp. 3 Quo - ni-am Tu so - lus sanc-tus, so - lus sanc -
 Tp. tris, mi - se-re - re no - bis.
 A. tris, mi - se - re-re no - bis.
 T. tris mi - se - re-re no - bis.
 B. tris, mi - se - re - re no - bis.
 Org. 7 #3 7 4 5 7 #3 6 6 3 4

105

Tp 1
 tus, Tu so - lus Al - tis - si - mus, Ie - su Chris - te,

Tp 2
 tus, Tu so - lus Al - tis si - mus, Ie - su Chris -

Tp. 3
 tus, Tu so - lus Al - tis - si-mus, Ie - su Chris - te,

Tp.
 Tu so - lus Do - mi-nus,

A.
 Tu so - lus Do - mi-nus,

T.
 Tu so - lus Do - mi-nus,

B.
 Tu so - lus Do - mi-nus,

Org.
 6 4 5 3 6 6 6 6 7 #3 7

112

Tp 1
 Ie - su Chris - te, Ie - su Chris - te,

Tp 2
 - te, Ie - su Chris - te,

Tp. 3
 Ie - su Chris - te, Ie - su - Chris - te,

Tp.
 - - - - -

A.
 - - - - -

T.
 - - - - -

B.
 - - - - -

Org.
 6 6 7 3 5 6 9 6 4 5 3 3

Tp 1
 Tp 2
 Tp. 3
 Tp.
 A.
 T.
 B.
 Org.

Cum Sanc-to Spi-ri-tu in glo-ri-a Dei Pa-tris. A-men. A-men.
 Cum Sanc-to Spi-ri-tu in glo-ri-a Dei Pa-tris. A-men.
 Cum Sanc-to Spi-ri-tu in glo-ri-a Dei Pa-tris. A-men.
 Cum Sanc-to Spi-ri-tu in glo-ri-a Dei Pa-tris. A-men.

6 5 3 6 6 7 3 3 7 3 6 5 7 3 6 6 5

7/2 7/2 7/2

Tp 1
 Tp 2
 Tp. 3
 Tp.
 A.
 T.
 B.
 Org.

men. A - - - men. A - - - men. A - men. A - men.
 - - - men. A - men. A - - - men. A - men. A - men.
 A - - - men. A - - - men. A - men. A - men.
 A - men.
 A - men.
 A - men.
 A - men.

6 7 #3 7 6 3 5 6 6 7 6 6 7 #6 6 3 8

5/4 5/4 5/4

III. CREDO

132

Pa - trem om - ni - po - ten - tem, fac - to - rem coe - li et te - rrae, vi - si - bi - li - um om - ni - um et in - vi - si -

Pa - trem om - ni - po - ten - tem, fac - to - rem coe - li et te - rrae, vi - si - bi - li - um om - ni -

Pa - trem om - ni - po - ten - tem, fac - to - rem coe - li et te - rrae, vi - si - bi - li - um om - ni - um et

Org. 5 3 #3 5 6 6/5 6 5

138

bi - li - um, et in - vi - si - bi - li - um,

um et in - vi - si - bi - li - um,

in - vi - si - bi - li - um,

Et in u - num Do - mi - num Je - sum Chris - tum, Fi -

Et in u - num Do - mi - num Je - sum Chris - tum, Fi - li - um

Et in u - num Do - mi - num Je - sum Chris - tum, Fi - li - um

Et in u - num Do - mi - num Je - sum Chris - tum, Fi - li - um

Org. 6 5 #6 6 6 6 5 6 #3 7 6 7 6 7

144

Et ex Pa - tre na - tum an - te om - ni-a om - ni-a sa - cu -

Et ex Pa - tre na - tum an - te om - ni-a sae - cu -

Et ex Pa - tre na - tum an - te om - ni-a sae - cu -

li - um De - i u - ni - ge - ni - tum.

De-i u - ni - ge - ni - tum.

De - i u - ni - ge - ni - tum.

De - i u - ni - ge - ni - tum.

7 6 6 6 7 5 9 6 6 3 #6 #3 5 6 7 6 #3 5 6 5 #3

4 4 5 4 4 4 4 4 4 4 4 4 4 4 4 4 4 4 4 4

b7

153

la. Ge - ni-tum, non fac -

la. Ge - ni-tum, non fac -

la. Ge - ni - tum, non fac -

De - um de De - o, lu - men de lu - mi - ne, De - um ve - rum de De - o ve - ro.

De - um de De - o, lu - men de lu - mi - ne, De - um ve - rum de De - o ve - ro.

De - um de De - o, lu - men de lu - mi - ne, De - um ve - rum de De - o ve - ro.

De - um de De - o, Lu - men de lu - mi - ne, De - um ve - rum de De - o ve - ro.

5 6 6 5 7 3 6 5 #6 b7 6 5 6 6 6 6 #6 #3

4 4 5 4 4 4 4 4 4 4 4 4 4 4 4 4 4 4 4 4

163

Tp 1
tum, con - subs-tan - ti-a-lem Pa - tri: per quem om - ni-a fac - ta sunt.

Tp 2
tum, con-subs - tan - ti - a - lem Pa - tri: per quem om - ni-a fac-ta sunt.

Tp. 3
tum, con - subs - tan - ti - a-lem Pa - tri: per quem om-ni-a fac - ta sunt.

Tp.
Qui prop - ter nos.

A.
Qui

T.
8
Qui

B.
Qui prop - ternos

Org.
#3 6 7 3 7 #7 7 6 #3 2 6 4#6 5 7 6 4 7 #3 6 6 3 6 5
#3 3 #3 #7 7 6 #3 2 6 4#6 5 7 6 4 7 #3 6 6 3 6 5
#5

173

Tp 1

Tp 2

Tp. 3

Tp.
ho - mi - nes, et prop-ter nos - tram sa - lu - tem des - cen - dit de coe - lis.

A.
prop - ternos ho - mi - nes, et prop - ter nos - tram sa - lu - tem des - cen - dit de coe - lis.

T.
8
prop - ternos ho - mi - nes, et prop - ter nos - tram sa - lu - tem des - cen - dit de coe - lis.

B.
ho - mi - nes, et prop-ter nos - tram sa - lu - tem des - cen - dit de coe - lis.

Org.
4 5 3 6 6 7 #6 6 6 4 5 3 5 2 3 3 6 5 6 5 6 6 6 3 7 3
4 5 3 6 6 7 #6 6 6 4 5 3 5 2 3 3 6 5 6 5 6 6 6 3 7 3
4

Despacio

181

Et in - car - na - tus est de Spi - ri - tu Sanc - to Sanc - to de Spi - ri - tu

Et in - car - na - tus est de Spi - ri - tu Sanc - to

Et in - car - na - tus est de

Org. 2 6 6 #3 b3 2 6 #7 b3 2 6 #7

187

Sanc - to ex Ma - ri - a Vir - gi - ne: ex Ma - ri - a

Sanc - to ex Ma - ri - a Vir - gi - ne: ex Ma - ri - a

Spi - ri - tu Sanc - to ex Ma - ri - a Vir - gi - ne:

Org. b3 #3 6 #3 6 6 #3 6 6 6 4 6 #3 6 5

193

Vir - gi - ne: ET_ HO - MO FAC - TUS EST ET HO - MO FAC - TUS

Vir - gi - ne: ET_ HO - MO FAC - TUS EST_ FAC - TUS_

Vir - gi - ne: ET_ HO - MO FAC - TUS

Org.

♯3 ♯7 6 ♯3 5 6 6 5 6 4 #6

199

EST. ET_ HO MO ET HO - MO FAC - TUS EST.

EST. ET_ HO - MO FAC - TUS_ EST.

EST. ET_ HO - MO FAC - TUS EST.

Cru - ci - fi

Cru - ci -

Cru - ci -

Org.

#3 6 3 6 6 5 6 3

204

Tp 1
 Tp 2
 Tp. 3
 Tp.
 A.
 T.
 B.
 Org.

Cru - ci - fi - xus e - ti - am pro no - bis; sub Pon - ti - o Pi - la - to pas - sus, et se - pul - tus est.
 xus e - ti - am pro no - bis; sub Pon - ti - o Pi - la - to pas - sus, et se - pul - tus est.
 fi - xus e - ti - am pro no - bis; sub Pon - ti - o Pi - la - to pas - sus, et se - pul - tus est.
 fi - xus e - ti - am pro no - bis; sub Pon - ti - o Pi - la - to pas - sus, et se - pul - tus est.

4 5 5 #3 7 #3 7 7 5 6 5 6 7

211

Tp 1
 Tp 2
 Tp. 3
 Tp.
 A.
 T.
 B.
 Org.

Et re - su - rre - xit Et re - su - rre - xit ter - ti - a
 Et re - su - rre - xit Et re - su - rre - xit ter - ti - a
 Et re - su - rre - xit ter - ti - a di - a se -

6 6 6

215

Tp 1 di - a se - cun-dum Scrip-tu - ras.
 Tp 2 di - a se - cun-dum Scrip - tu - ras.
 Tp. 3 cun - dumse - cun-dum Scrip-tu - ras.
 Tp. Et as-cen - dit in coe - lum: se - det at dex - te - ram Pa -
 A. Et as - cen - dit in coe - lum: se - det at dex - te - ram Pa -
 T. Et as-cen-dit in coe - lum: se - det at dex - te - ram. Pa -
 B. Et as - cen-dit in coe - lum: se - det at dex - te - ram Pa -
 Org. Et as - cen-dit in coe - lum: se - det at dex - te - ram Pa -

6/5 6/4 6/4 3 6 #3 #3 5 6/4 3

222

Tp 1 Et i - te-rum ven - tu - rus est com glo - ri - a ju - di -
 Tp 2 Et i - te-rum ven - tu - rus est com glo - ri - a ju - di -
 Tp. 3 Et i - te-rum ven - tu - rus est ven - tu - rus_ est com. glo - ri - a ju - di -
 Tp. tris.
 A. tris.
 T. tris.
 B. tris.
 Org. tris.

228

ca - re vi - vos et mor - tu - os cu - jus reg - ni non e - rit fi - nis.

ca - re vi - vos et mor - tu - os cu - jus reg - ni non e - rit fi - nis.

ca - re vi - vos et mor - tu - os cu - jus reg - ni non e - rit fi - nis.

Et in Spi - ri - tum Sanc - tum,

Et in Spi - ri - tum Sanc - tum,

Et in Spi - ri - tum Sanc - tum,

Et in Spi - ri - tum Sanc - tum,

6 7 6 6 6 7 5 b7 7 #6 7 6 6 4 #3 6 6

b4 4 3

236

Do - mi - num et vi - vi - fi - can - tem: qui ex Pa - tre fi - li - o - que pro - ce -

Do - mi - num et vi - vi - fi - can - tem: qui ex Pa - tre fi - li - o - que pro - ce -

Do - mi - num et vi - vi - fi - can - tem: qui ex Pa - tre fi - li - o - que pro - ce -

Do - mi - num et vi - vi - fi - can - tem: qui ex Pa - tre fi - li - o - que pro - ce -

#3 3 4 5 #3 7 #6 6 5 6 5 6 3

#3 6 5 4 5 5 4 3

242

Qui cum. Pa - tre, et fi - li-o si - mul a - do - ra - tur et con - glo - ri - fi - ca - tur:

Qui cum. Pa - tre, et fi - li-o si - mul a - do - ra - tur et con glo - ri - fi - ca - tur:

Qui cum Pa - tre, et fi - li - o si - mul a - do - ra - tur et con glo - ri - fi - ca - tur: qui lo -

dit.

dit.

dit.

dit.

6 5 #3 5 6 6 7

249

qui lo - cu - tus est per Pro - phe - tas.

qui lo - cu - tus est per Pro - phe - tas.

cu - tus est per Pro - phe - tas.

Et u - nam, sanc - tam, ca - tho - li - cam et a - pos -

Et u - nam, sanc - tam, ca - tho - li - cam et a - pos -

Et u - nam, sanc - tam, ca - tho - li - cam et a - pos -

Et u - nam, sanc - tam, ca - tho - li - cam et a - pos -

Et u - nam, sanc - tam, ca - tho - li - cam et a - pos -

3 #7 3 6 #3 6 6 7 #3

4 4 4 4 5 4

47 4

256

Tp 1
 Con - fi - te-or u - num bap - tis - ma in re - mis - si - o - nem
 Tp 2
 Con - fi - te-or u - num bap - tis - ma in re - mis - si - o - nem
 Tp. 3
 Con - fi - te-or u - num bap - tis - ma in re - mis - si - o - nem pec -
 Tp.
 to - li-cam Ec - cle - si - am.
 A.
 to - li-cam Ec - cle - si - am.
 T.
 to - li-cam Ec - cle - si - am.
 B.
 to - li-cam Ec - cle - si - am.
 Org.
 #3 5 5 4 5 #3 6 5 #3 6 #3 7 #3 7 #6 #6 5 7

265

Tp 1
 pec - ca - to - rum.
 Tp 2
 pec - ca - to - rum.
 Tp. 3
 - ca - to - rum.
 Tp.
 Et exs - pec - to re - su - rrec - ti - o - nem
 A.
 Et exs - pec - to re - sur - rec - ti -
 T.
 Et exs - pec - to re - sur - rec - ti - o - nem mor - tu -
 B.
 Et exs - pec - to re - sur - rec - ti - o - nem mor - tu -
 Org.
 #3 6 4 #3 6 5 #3 6 6 5

272

Et vi - tam ven - tu - ri - sae - cu - li. A - men. A - men.

Et vi - tam ven - tu - ri - sae - cu - li. A - men. A - men.

Et vi - tam ven - tu - ri - sae - cu - li. A - men.

mor - tu - o - rum. A -

o - nem mor - tuo - rum. A - men.

o - rum. A - men.

o - rum. A -

6 7 6 5 6 #3 4 7 5 6 4 3 2

278

A - men.

A - men.

A - men.

men. A - men. A - men. A - men. A - men.

A - men. A - men. A - men. A - men.

A - men. A - men. A - men. A - men.

A - men. A - men. A - men. A - men.

#3 6 3 5

IV. SANCTUS

283

Tp 1: Sanc - tus,
 Tp 2: Sanc - tus,
 Tp. 3: Sanc - tus,
 Tp.:
 A.: Sanc - tus, Sanc -
 T.: Sanc - tus, Sanc -
 B.: Sanc - tus, Sanc -
 Org.:

7 #3 7 #3 7 #3 6 4 6 7 6 6 7 5 3 2

293

Tp 1: Sanc - tus,
 Tp 2: Sanc - tus,
 Tp. 3: Sanc - tus,
 Tp.:
 A.: tus, Do - mi - nus De - us, Sa - ba - oth.
 T.: tus, Do - mi - nus De - us, Sa - ba - oth.
 B.: tus, Do - mi - nus De - us, Sa - ba - oth.
 Org.:

8 7 5 6 6 5 #3 7 6 4 3 4 5 #3

301

Tp 1
 Ple - ni sunt_ cae - li et te - rra_ glo - ri - a tu - a. glo - ri - a tu -
 Tp 2
 Ple - ni sunt_ cae - li et te - rra_ glo - ri - a tu a. glo - ri - a tu -
 Tp. 3
 Ple - ni sunt_ cae - li et te - rra glo - ri - a tu -
 Tp.
 A.
 T.
 B.
 Org.

6 #6 3 7 #3 6 4 5 6 #3 6 #3

307 **Andante**

Tp 1
 a.
 Tp 2
 a.
 Tp. 3
 a.
 Tp.
 Ho - san - na_ in ex - cel - sis in ex - cel - sis.
 A.
 Ho - san - na in ex - cel - sis in ex - cel - sis.
 T.
 Ho - san - na_ in ex - cel - sis in ex - cel - sis.
 B.
 Ho - san - na in ex - cel - sis in ex - ce - sis.
 Org.

5 6 5 6 4 6 6 5 45 7 5 49 3

V. BENEDICTUS

312 *Despacio*

Tp 1: Be - ne - dic tus qui ve - nit qui ve - nit
 Tp 2: Be - ne - dic - tus qui ve -
 Tp. 3: Be - ne - dic - tus qui ve - nit Be - ne -
 Tp.:
 A.:
 T.:
 B.:
 Org.: 6 7 7 8 7 6 5 7 7 #3
 4 3

317

Tp 1: Be - ne - dic - tus qui ve - nit qui ve -
 Tp 2: - nit Be - ne - dic - tus qui ve - nit qui ve -
 Tp. 3: dic - tus qui ve - nit qui ve -
 Tp.:
 A.:
 T.:
 B.:
 Org.: 5 6 7 5 6 6 6 2 6 4 5 3 #3
 4 #3 5 #3 5 #3

322

Tp 1
 nit in__ no - mi - ne Do - mi - ni in__ no - mi - ne Do - mi -

Tp 2
 nit in__ no - mi - ne Do - mi - ni in__ no - mi - ne Do - mi -

Tp. 3
 nit in__ no - mi - ne Do - mi - ni in__ no - mi - ne Do - mi -

Tp.
 A.
 T.
 B.

Org.
 7 7 #3 7 #3 6 5 6 5 #3

326 **Andantino**

Tp 1
 ni.

Tp 2
 ni.

Tp. 3
 ni.

Tp.
 Ho - san - na__ in ex - cel - sis in ex - cel - sis.

A.
 Ho - san - na in ex - cel - sis in ex - cel - sis.

T.
 Ho - san - na__ in ex - cel - sis in ex - cel - sis.

B.
 Ho - san - na in ex - cel - sis in ex - cel - sis.

Org.
 5 6 5 6 4 6 6 5 4 5 7 4 5 3

VI. AGNUS DEI

331

Ag - nus De - i, qui tol - lis pec - ca - ta mun - di,

Ag - nus De - i, qui tol - lis pec - ca - ta mun - di,

Ag - nus De - i, qui tol - lis pec - ca - ta mun - di,

Org.

5 7 6 5 4 6 7 6 2 6 5
3 4 3 5 4 4 #3 4 #3 4 #3

338

mi - se - re - re mi - se - re - re no - bis

mi - se - re - re no - bis mi - se - re - re no - bis

mi - se - re - re mi - se - re - re no - bis

Ag - nus

Ag - nus

Ag - nus

Ag - nus

Org.

#6 6 7 6 7 5 #6 #7 5
#4 #4 #4 5 4 #2 2

345

Tp 1
 Tp 2
 Tp. 3
 Tp.
 A.
 T.
 B.
 Org.

De - i, qui tol - lis pec - ca - ta mun - di, mi - se - re - re no -
 De - i, qui tol - lis pec - ca - ta mun - di, mi - se - re - re no -
 De - i, qui tol - lis pec - ca - ta mun - di, mi - se - re - re no -
 De - i, qui tol - lis pec - ca - ta mun - di, mi - se - re - re no -

6 6 6 6 7 6 7 6 6 7 7 7 #3 7 #3

351

Tp 1
 Tp 2
 Tp. 3
 Tp.
 A.
 T.
 B.
 Org.

Ag - nus De - i, qui tol - lis pec - ca - ta mun - di, do - na no - bis pa -
 Ag - nus De - i, qui tol - lis pec - ca - ta mun - di, do - na no - bis pa -
 Ag - nus De - i, qui tol - lis pec - ca - ta mun - di, do - na no - bis pa -

bis
 bis
 bis
 bis

8 #7 6 5 6 #3 6 #5 6 #5 6 #5 6 7 3 5 #7 6 6 7 #5 3

362

Tp 1
 cem do - na_ no - bis_ pa - cem do - na

Tp 2
 cem do - na_ no - bis pa - cem do - na no - bis_ pa -

Tp. 3
 cem do - na_ no - bis_ pa - cem

Tp.
 do - na

A.
 do - na no - bis

T.
 do - na no - bis_ pa - cem do - na

B.
 do - na no - bis_ pa - cem do -

Org.
 6 9 6 6 6 7 6 5 47 47 3 6 4

367

Tp 1
 no - bis pa - cem do - na_ no - bis pa - cem

Tp 2
 - - cem do - na no - bis_ pa - - - - cem

Tp. 3
 pa - cem do - na no - bis pa - cem

Tp.
 no - bis pa - cem do - ma no - bis_ pa - cem

A.
 pa - cem do - na_ no - bis_ pa - - - - cem

T.
 no - bis pa - cem do - na no - bis_ pa - - - - cem

B.
 na no - - - bis pa - - - - cem.

Org.
 #7 5 8 6 7 8 5 6 7 8 5 6 6 7 4 5 8 2 4 3 3 4 2 3 4 3 4 2

Salmodia de Vísperas

Transcripció: Francisco Martínez Alberola

1832

Josep Cameno

The musical score is presented in a grand staff format, with a treble clef on the upper staff and a bass clef on the lower staff. The time signature is common time (C). The score is divided into several systems of measures:

- Measures 1-6:** The first system contains six measures. The right hand features a melodic line with eighth-note patterns and triplets. The left hand provides a rhythmic accompaniment with eighth-note chords and triplets.
- Measures 7-10:** The second system contains four measures. It includes a section labeled "2º Verso" starting at measure 7. The right hand continues with melodic lines, while the left hand has a more active bass line with eighth-note patterns.
- Measures 11-15:** The third system contains five measures. The right hand has a more static accompaniment with chords, while the left hand continues with eighth-note patterns.
- Measures 16-20:** The fourth system contains five measures. The right hand features a series of chords, and the left hand has a consistent eighth-note accompaniment.
- Measures 21-25:** The fifth system contains five measures, concluding the piece. The right hand has a final chordal structure, and the left hand ends with a rhythmic flourish.

3º Verso

Musical score for the 3rd Verse. The piece is in common time (C) and features a piano accompaniment with frequent triplet patterns in both the treble and bass staves. The vocal line (treble clef) consists of eighth and sixteenth notes, often grouped in triplets. The key signature has one flat (B-flat). The score concludes with a double bar line.

Verso 4º
Despacio

Musical score for the 4th Verse, marked 'Despacio' (Ad libitum). The piece is in 3/4 time. The piano accompaniment (treble and bass clefs) features a steady eighth-note bass line and chords in the treble. The vocal line (treble clef) is characterized by a slow, spacious feel with dotted rhythms and long note values. The key signature has one flat (B-flat). The score concludes with a double bar line.

Verso 5º

Musical score for Verso 5º, measures 1-3. Treble clef, common time, key signature of one sharp (F#). The melody features eighth-note patterns with slurs and ties. The bass line consists of chords and single notes.

4

Musical score for measures 4-7. Treble clef, common time, key signature of one sharp (F#). The melody continues with eighth-note patterns and rests. The bass line features chords and eighth-note accompaniment.

8

Musical score for measures 8-11. Treble clef, common time, key signature of one sharp (F#). The melody concludes with eighth-note patterns and rests. The bass line features chords and eighth-note accompaniment.

6º Verso

First system of musical notation for the 6th Verse, measures 1-6. The piece is in common time (C). The right hand features a melodic line with eighth and sixteenth notes, including slurs and a trill-like figure. The left hand provides a harmonic accompaniment with chords and single notes.

Second system of musical notation for the 6th Verse, measures 7-12. The right hand continues the melodic development with various rhythmic patterns and slurs. The left hand accompaniment includes some sustained chords and moving bass lines.

Third system of musical notation for the 6th Verse, measures 13-18. This system includes a key signature change to three flats (B-flat major/D-flat minor) and a time signature change to 3/4. The right hand has a more active melodic line, while the left hand features a steady eighth-note accompaniment.

Fourth system of musical notation for the 6th Verse, measures 25-30. The right hand continues with a melodic line, and the left hand accompaniment features a consistent eighth-note pattern.

Fifth system of musical notation for the 6th Verse, measures 31-36. The right hand has a melodic line with some rests, and the left hand accompaniment continues with eighth-note patterns. The system concludes with a double bar line.

2º tono

8

1º verso

2º Verso

Musical notation for the 2nd Verse, measures 1-8. The piece is in 2/4 time with a key signature of one sharp (F#). The notation consists of a grand staff with a treble clef on the upper staff and a bass clef on the lower staff. The melody in the treble clef begins with a quarter rest, followed by eighth and sixteenth notes. The bass line provides a steady accompaniment with chords and moving lines.

Musical notation for the 2nd Verse, measures 9-16. The melody continues with more complex rhythmic patterns, including sixteenth-note runs. The bass line features some longer note values and rests, providing a harmonic foundation for the upper parts.

3º Verso

Musical notation for the 3rd Verse, measures 17-24. The melody is characterized by frequent rests, creating a sparse, rhythmic texture. The bass line continues with a consistent eighth-note accompaniment.

Musical notation for the 3rd Verse, measures 25-32. The melody becomes more active with eighth-note patterns. The bass line maintains its accompaniment role with some chordal textures.

Musical notation for the 3rd Verse, measures 33-40. The piece concludes with a final cadence. The melody ends with a half note, and the bass line provides a final harmonic support.

4º Verso

The first system of the 4th verse consists of two staves. The treble clef staff begins with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. It contains a melodic line with eighth and sixteenth notes, including a triplet. The bass clef staff provides a harmonic accompaniment with chords and eighth notes.

The second system continues the 4th verse. The treble clef staff features a melodic line with various intervals and a fermata. The bass clef staff continues with a steady accompaniment of chords and eighth notes.

5º Verso

The first system of the 5th verse consists of two staves. The treble clef staff has a melodic line with eighth notes and rests. The bass clef staff has a rhythmic accompaniment of eighth notes.

The second system of the 5th verse consists of two staves. The treble clef staff has a melodic line with eighth notes and rests. The bass clef staff has a rhythmic accompaniment of eighth notes.

6º Verso

9

3ª tono

1º verso

The first system of the musical score consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. Both staves have a key signature of one sharp (F#) and a time signature of 6/8. The music features a steady eighth-note accompaniment in the bass and a melody of eighth notes in the treble.

2º Verso

The second system, labeled "2º Verso", consists of two staves in treble and bass clefs. The key signature remains one sharp (F#) and the time signature changes to 2/4. The bass line is characterized by a dense, rhythmic pattern of sixteenth notes, while the treble line has a more melodic, eighth-note accompaniment.

The third system continues the 2/4 time signature and one sharp key signature. It features a complex, fast-moving sixteenth-note accompaniment in the bass and a melody of eighth notes in the treble.

3º Verso

The fourth system, labeled "3º Verso", consists of two staves in treble and bass clefs. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is common time (C). The music is characterized by a steady, rhythmic accompaniment in the bass and a melody of eighth notes in the treble.

The fifth system continues the common time signature and one sharp key signature. It features a steady, rhythmic accompaniment in the bass and a melody of eighth notes in the treble.

4º Verso

Musical notation for the 4th system of the 4th Verse. It consists of a treble staff and a bass staff. The treble staff contains a melodic line with eighth and sixteenth notes, while the bass staff provides a harmonic accompaniment with chords and moving bass lines. The time signature is 2/4 and the key signature has one sharp (F#).

Musical notation for the 5th system of the 4th Verse. This system continues the melodic and harmonic development from the previous system, ending with a double bar line. The treble staff features a more active melodic line with some grace notes, and the bass staff continues with a steady accompaniment.

5º Verso

Musical notation for the 6th system of the 5th Verse. The time signature changes to common time (C). The treble staff begins with a whole rest, followed by a melodic line. The bass staff provides a rhythmic accompaniment with eighth and sixteenth notes.

Musical notation for the 7th system of the 5th Verse. The treble staff features a melodic line with a fermata over a note. The bass staff has a more active accompaniment with eighth notes and some chords. The system ends with a double bar line.

Musical notation for the 8th system of the 5th Verse. This system concludes the piece with a final melodic phrase in the treble staff and a final accompaniment in the bass staff, ending with a double bar line.

6º Verso

11

Cuarto tono
Entrada

30

1° Verso

The first system of the first verse consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The time signature is 6/8. The music features a melodic line in the treble with eighth and sixteenth notes, and a bass line with chords and eighth notes.

The second system of the first verse continues the melodic and harmonic development. It features a treble staff with a melodic line and a bass staff with a supporting bass line. The notation includes various rhythmic values and accidentals.

2^a Verso

The first system of the second verse consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The time signature is common time (C). The music features a melodic line in the treble and a bass line with chords and eighth notes.

The second system of the second verse continues the melodic and harmonic development. It features a treble staff with a melodic line and a bass staff with a supporting bass line. The notation includes various rhythmic values and accidentals.

The third system of the second verse concludes the piece. It features a treble staff with a melodic line and a bass staff with a supporting bass line. The notation includes various rhythmic values and accidentals, ending with a double bar line.

3° Verso

First system of musical notation for the 3° Verse. It consists of a grand staff with a treble clef on the upper staff and a bass clef on the lower staff. The time signature is common time (C). The music features a melodic line in the treble with eighth and sixteenth notes, and a bass line with chords and eighth notes.

Second system of musical notation for the 3° Verse. It continues the grand staff from the first system, showing the continuation of the melodic and bass lines.

4° Verso

First system of musical notation for the 4° Verse. It consists of a grand staff with a treble clef on the upper staff and a bass clef on the lower staff. The time signature is 3/4. The music features a melodic line in the treble with chords and eighth notes, and a bass line with eighth notes.

Second system of musical notation for the 4° Verse. It continues the grand staff from the first system, showing the continuation of the melodic and bass lines.

5° Verso

First system of musical notation for the 5° Verse. It consists of a grand staff with a treble clef on the upper staff and a bass clef on the lower staff. The time signature is 3/4. The music features a melodic line in the treble with eighth notes and chords, and a bass line with eighth notes and chords.

[6º Verso]

Musical score for the 6th verse, measures 1-8. The piece is in 2/4 time and one sharp (F#). The melody is primarily composed of eighth-note triplets. The bass line consists of chords and single notes.

Musical score for the 6th verse, measures 9-16. The melody continues with eighth-note triplets and quarter notes. The bass line features chords and a descending eighth-note triplet in measure 14.

[7º Verso]

Musical score for the 7th verse, measures 1-4. The piece is in 9/8 time and one sharp (F#). The melody is a series of eighth notes. The bass line consists of chords and eighth notes.

Musical score for the 7th verse, measures 5-8. The melody continues with eighth notes and quarter notes. The bass line features chords and eighth notes.

5º Tono

Musical score for the 5th tone, measures 1-5. The piece is in common time (C) and one sharp (F#). The melody consists of quarter notes and eighth notes. The bass line features chords and quarter notes.

2º Verso

3º Verso

4º Verso

The first system of the 4th verse consists of two staves. The upper staff is in treble clef with a 3/4 time signature, featuring a melodic line with eighth and sixteenth notes and some accidentals. The lower staff is in bass clef, providing a harmonic accompaniment with chords and moving bass lines.

The second system of the 4th verse continues the two-staff format. The upper staff shows the continuation of the melody, while the lower staff provides accompaniment. The system concludes with a double bar line and repeat dots.

5º Verso

The first system of the 5th verse consists of two staves. The upper staff is in treble clef with a common time (C) signature, featuring a melodic line with quarter and eighth notes. The lower staff is in bass clef, providing a harmonic accompaniment with chords and moving bass lines.

The second system of the 5th verse continues the two-staff format. The upper staff shows the continuation of the melody, while the lower staff provides accompaniment. The system concludes with a double bar line and repeat dots.

The third system of the 5th verse consists of two staves. The upper staff shows the continuation of the melody, while the lower staff provides accompaniment. The system concludes with a double bar line and repeat dots.

[6º Verso]

6º Tono

33

37

[2° Verso]

Musical notation for the second system of the second verse. It consists of a treble staff and a bass staff in common time (C). The treble staff contains a melodic line with eighth and sixteenth notes, including some triplets. The bass staff provides a rhythmic accompaniment with eighth and sixteenth notes.

Musical notation for the third system of the second verse. It consists of a treble staff and a bass staff in common time (C). The treble staff continues the melodic line with various rhythmic patterns. The bass staff continues the accompaniment with chords and moving lines.

Musical notation for the fourth system of the second verse. It consists of a treble staff and a bass staff in common time (C). The treble staff features a melodic line that concludes with a double bar line. The bass staff continues the accompaniment.

[3° Verso]
Allegro

Musical notation for the first system of the third verse. It consists of a treble staff and a bass staff in 3/4 time. The tempo is marked 'Allegro'. The treble staff contains a melodic line with eighth and sixteenth notes. The bass staff provides a steady accompaniment with eighth notes.

Musical notation for the second system of the third verse. It consists of a treble staff and a bass staff in 3/4 time. The treble staff continues the melodic line with various rhythmic patterns. The bass staff continues the accompaniment with chords and moving lines.

[4º Verso]

10

[5º Verso]

[6º Verso]

Musical score for the 6th verse, measures 1-6. The score is in G minor (one flat) and common time (C). The right hand features a melodic line with eighth-note patterns and slurs, while the left hand provides a steady accompaniment of eighth notes.

7

Musical score for measures 7-12. Measure 7 begins with a repeat sign. The right hand continues with melodic patterns, including a trill in measure 10. The left hand maintains the eighth-note accompaniment.

13

Musical score for measures 13-17. The right hand features a melodic line with a trill in measure 13 and various eighth-note patterns. The left hand continues with the eighth-note accompaniment.

18

Musical score for measures 18-22. The right hand features a melodic line with eighth-note patterns and slurs. The left hand continues with the eighth-note accompaniment, ending with a double bar line in measure 22.

Séptimo
tono

The first system of the musical score consists of two staves. The upper staff is in treble clef with a key signature of one flat (B-flat) and a common time signature (C). It features a rhythmic pattern of eighth notes, often beamed in groups of four, with some notes marked with a '7' above them. The lower staff is in bass clef with the same key signature and time signature, featuring a series of chords, some marked with a '7' below them.

The second system continues the piece. The upper staff shows a transition in the melodic line, with some notes marked with a '7' and a sharp sign (#). The lower staff continues with chords, some marked with a '7' and a flat sign (b).

The third system shows further development of the melodic and harmonic material. The upper staff has more complex rhythmic patterns, and the lower staff features chords with sharp signs (#).

The fourth system concludes the piece. The upper staff features a melodic line with sharp signs (#) and a final cadence. The lower staff features chords with sharp signs (#) and a final cadence.

The image displays five systems of musical notation for a piano piece. The first system is in common time (C) and features a complex texture with sixteenth-note runs in the right hand and chords in the left. The second system continues this texture. The third system changes to 2/4 time and features a more rhythmic, chordal texture. The fourth system continues the 2/4 texture with dense chordal patterns. The fifth system returns to common time (C) and features a more melodic and harmonic texture. The key signature is one flat (B-flat) throughout.

First system of a musical score, featuring a grand staff with treble and bass clefs. The time signature is common time (C). The music consists of a complex melodic line in the treble clef and a supporting bass line in the bass clef.

Second system of the musical score, continuing the piece. The time signature changes to 2/4. The treble clef part features a more active melodic line, while the bass clef part provides a steady accompaniment.

Third system of the musical score. The time signature is 3/4. The treble clef part has a melodic line with some rests, and the bass clef part has a more active accompaniment.

Fourth system of the musical score. The time signature is 3/4. The treble clef part has a melodic line with some rests, and the bass clef part has a more active accompaniment.

Fifth system of the musical score, concluding the piece. The time signature is 3/4. The treble clef part has a melodic line with some rests, and the bass clef part has a more active accompaniment.

First system of a musical score in 2/4 time, key of B-flat major. The right hand features a melodic line with eighth and sixteenth notes, while the left hand provides a harmonic accompaniment with chords and single notes.

Second system of the musical score, continuing the melodic and harmonic development in the right and left hands.

Octavo tono

Third system of the musical score, marked 'Octavo tono'. The right hand has a more active melodic line with sixteenth-note patterns, and the left hand features a steady bass line with octaves.

Fourth system of the musical score, concluding the piece with a final cadence in the right hand and a sustained bass line in the left hand.

[2º Verso]

[3º Verso]

[4º Verso]

Musical score for the 4th verse, measures 1-7. The piece is in 2/4 time with a key signature of one sharp (F#). The notation consists of a grand staff with a treble and bass clef. The melody in the treble clef features eighth-note patterns and rests, while the bass clef provides a steady accompaniment of eighth notes. Measure 7 concludes with a fermata over the final chord.

Musical score for the 4th verse, measures 8-14. The notation continues with similar rhythmic patterns. Measure 14 ends with a double bar line, indicating the end of the section.

[5º Verso]

Musical score for the 5th verse, measures 1-5. The time signature changes to 6/8. The melody in the treble clef is characterized by eighth-note runs, and the bass clef accompaniment follows a similar rhythmic structure.

Musical score for the 5th verse, measures 6-10. The notation continues with eighth-note patterns in both hands. Measure 10 concludes with a double bar line.

[6º Verso]

6

Modo para tocar los tonos, Eclerianing p. el Org. No
 1º *Dixi Dominus Dominus noster sedes adexteris...*
 2º
 3º
 5º
 7º
 8º